

Міжнародний університет бізнесу і права

**БІЗНЕС-
НАВІГАТОР**

Науково-виробничий журнал

**№2 (37)
2015**

м. Херсон

БІЗНЕС- НАВІГАТОР

№2 (37)
2015

Науково - виробничий журнал

Засновник і видавець: Приватний вищий навчальний заклад Міжнародний університет бізнесу і права. Україна.

73039. м. Херсон, вул. 49 Гвардійської Дивізії 37-А

тел.факс (0552) 33-53-40

e-mail: mubip@mubip.org.ua, web: www.mubip.org.ua

Свідчення Міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: серія КВ № 15586-4058ПР від 03.09.2009р.

Затверджено постановою ВАК за № 1328 від 21.12.2015 р. як фахове видання з економіки і підприємництва

Періодичність видання: 2, 3 рази на рік.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжнародного університету бізнесу і права 28.12.15 р., протокол № 4.

Головний редактор: Жуйков Г.Є., доктор економічних наук, професор.

Заступник головного редактора: Дога В.С., доктор економічних наук, професор.

Редакційна рада:

Білоусова С.В. - доктор економічних наук, професор, ректор Міжнародного університету бізнесу і права, кандидат технічних наук, професор, дійсний член Міжнародної Академії Економіки та Екотехнологій;

Левківський К.М. - кандидат історичних наук, академік Академії інженерних наук України, директор Науково-методичного центру вищої освіти Міністерства освіти і науки України, кандидат історичних наук, академік Академії інженерних наук України;

Некряч А.І. - доктор політичних наук, професор, перший проректор Київського міжнародного університету, доктор політичних наук.

Відповідальний секретар: Імшеницька І.Г.

Редакційна колегія: Скірко Ю.І., д.е.н., професор; Дикий О.В., д.е.н., доцент; Стеценко С.П., д.е.н., доцент; Прохорчук С.В., к.е.н., доцент; Орленко О.В., к.е.н., доцент; Ботвіна Н.О., д.е.н., професор; Щаслива Г.П., к.е.н., доцент; Райнер Шамбергер – доктор філософії; Хрістіан Херрманн - доктор економіки.

У збірнику подаються результати наукових досліджень з питань економіки та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), а також економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.

Рекомендовано для науковців, викладачів, аспіратів, студентів, фахівців у галузі економіки, управління, права державних і місцевих органів самоврядування.

Усі права захищені. Повний або частковий передрук і переклади дозволено лише за згодою автора або редакції. При передрукуванні посилатися на „Бізнес-навігатор”.

Редакція не обов'язково поділяє думку автора і не відповідає за фактичні помилки, яких він припустився.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

Амалян А.В. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ЗНИЖОК І БОНУСІВ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ	6
Петренко М.П. ЕКОНОМІКА МІСТА НА МАПІ КАУЗАЛЬНОГО ПОЛЯ СУЧАСНОЇ УРБАНІСТИКИ	13
Атаманчук Ю. М. ІНТЕГРУЮЧІ СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА	20
Орел В.М. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА СВИНИНИ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА	25
Петричко М.М. ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ	30
Мельник Ю.М., Ніколюк О. В. РОЗБУДОВА СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ	34
Орленко О.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ ПРОСУВАННЯ КРУП'ЯНОЇ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ВІТЧИЗНЯНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ РИНКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	38

ФІНАНСИ

Ботвіна Н.О. РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ	46
Федорчук І. В. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ: ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЩОДО ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ	50

УПРАВЛІННЯ

Максименко А.Г. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	56
Коломоєць О.В. ДЕКОМПОЗИЦІЯ МИТНОЇ ФУНКЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	60
Макарова А.О. МЕТОДОЛОГІЧНІ КОЛІЗІЇ ТА ПРАКТИЧНІ РЕАЛІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	65
Кузькіна Т.В., Правоторов С.Б. ПРАКТИЧНІ ЦІЛІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В КОНТЕКСТІ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ	71

Белоусова С.В., Дикий А.В. РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ И ГЕРМАНИИ: ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ	77
Прохорчук С.В. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ	86
Корнієцький О.В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ	91
Бойко В. І. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ПРОГРАМ У МЕТОДОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ СФЕРИ КУЛЬТУРИ	97
Бабій І.В. АЛГОРИТМ МОНИТОРИНГУ ПРОЦЕСІВ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ	103
Лазаренко Д.А. ВИКОРИСТАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	109
ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	
Берегова В.В., Сілецька Н.В ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ПІДПРИЄМСТВ	116
Іванов А.М., Саламатіна С.Є ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУМОСЬКОГО КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	121
Марченко О.А. СУЧАСНА ОЦІНКА РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	127
Морозов Р.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗРІВНОВАЖЕНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ РИСІВНИЦТВА В УКРАЇНІ	133

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ЗНИЖОК І БОНУСІВ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ

Анотація. Аналіз публікацій у вітчизняній фаховій літературі стосовно проблем обліку знижок і бонусів дає підстави для висновку про наявність між ними дуже незначних відмінностей, про доцільність їх трактування як різновидів одного й того ж самого елементу операцій з продажу та про можливість використання єдиного стандарту їх обліку. На противагу цьому міжнародні стандарти фінансової звітності трактують бонуси та знижки як різні категорії і, відповідно, вимагають для їхнього відображення у фінансовій звітності різних методів обліку. Стаття присвячена з'ясуванню відмінностей між вітчизняними та зарубіжними підходами до класифікації знижок і бонусів.

Ключові слова: знижки, бонуси, партнерські бонусні програми, КТМФЗ 13 Програми лояльності клієнта, МСФЗ 15 Доходи від контрактів із клієнтами.

Постановка проблеми. Посилення конкуренції між продавцями (з якою громадяни України ознайомились лише після набуття країною незалежності) вимагає від торговельних закладів використання різноманітних інструментів і методів залучення й утримання клієнтів. Одними з найбільш популярних на сучасному етапі є надання знижок і бонусів

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порівняно короткий період існування у нашій країні конкурентної боротьби за клієнта між продавцями обумовили відсутність фундаментальних досліджень проблеми обліку знижок та бонусів. Невелика кількість публікацій висвітлює або практичні аспекти відображення знижок чи бонусів у бухгалтерському балансі, або податкові аспекти їх надання. Саме тому дана робота ґрунтується, в першу чергу, на положеннях МСФЗ (МСФЗ 13 Оцінка справедливої вартості та МСФЗ 15 Доходи від контрактів із клієнтами) та Тлумаченні КТМФЗ 13 Програми лояльності клієнта та їх оцінці фахівцями великої четвірки аудиторських компаній: PricewaterhouseCoopers [1], [Ernst & Young](#) [2], [KPMG](#) [3] та [Deloitte](#) [4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Велика кількість закордонних публікацій, присвячених аналізу як проблем обліку знижок і бонусів та визнання доходу від мультикомпонентних угод, так і вирішенню згаданих проблем, надає можливість зарубіжним обліковцям знаходити оптимальні шляхи обліку наданих знижок і бонусів у кожному конкретному випадку. На жаль, український бухгалтер позбавлений такої можливості, що навіть теоретично не дозволяє йому задовольняти існуючі потреби управлінського персоналу торговельних закладів в інформації про доцільність і результати надання тих чи інших знижок чи бонусів. У своїй роботі він керується П(с)БО “Дохід”, згідно з яким “Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок...”. Слово “бонус” в цьому стандарті взагалі не згадується.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є диференціювати знижки та бонуси з точки зору їх економічної сутності та проаналізувати закладені в міжнародних стандартах фінансової звітності шляхи їх обліку.

Виклад основного матеріалу. Великий тлумачний словник української мови (під редакцією В.Т.Бусела) виокремлює 8 видів знижок (бонусна, дилерська, кількісна, сезонна, спеціальна, торговельна, функціональна та цінова) [6]. Таку ж кількість виокремлює і Ф.Бутинець - але за іншою класифікацією (за кількістю, за вартістю, спеціальні, конфіденційні, передсвяткові, сезонні, сконто та бонусні) [7]; Н.Білова виокремлює 6 видів (рекламні, дисконтні, прогресивні, сезонні, святкові та на товари, що мають найменший попит [8]), а автори Конспекту лекцій на тему “Маркетингова цінова політика” виокремлюють 21 вид [9].

Наразі найбільш уживаний у фаховій літературі підхід до класифікації знижок і бонусів полягає в розподілі їх на дві частини, причому критерії розподілу у різних дослідників не співпадають. Найчастіше знижки диференціюють за ознакою часу або за суб'єктом надання чи отримання.

У першому випадку визначальним фактором є час надання знижки: в момент продажу або після нього.

У другому випадку групування ведеться за іншими напрямками: торгівельні знижки, отримані від постачальників та торгівельні знижки, надані покупцям.

Ще один підхід - умовний поділ знижок на зовнішні та внутрішні. Зовнішні знижки надаються звичайно споживачам - власникам певних карток. Внутрішні знижки встановлюються організаціями також в цілях залучення додаткових покупців: в новорічні, різдвяні свята, в вихідні дні, тощо. Деякі організації продають своїм клієнтам власні пластикові картки, при розрахунках за якими покупці також одержують знижки. [10].

Є. Губа виділяє "прості" і "розпродажні" знижки. Проста знижка надається покупцям з преїскурантної або довідкової ціни товару (наприклад, у преїскуранті вказується ціна на товар, що діяла раніше, і ціна, за якою товар реалізується зараз). «Розпродажна» знижка застосовується підприємствами при розпродажі товарів (наприклад, що залежалися на складі або погано реалізуються). Розмір зазначених знижок вказується (у ціннику, у преїскуранті і т.д.) певною сумою, що розраховується дуже просто: відсоток знижки необхідно помножити на продажну ціну товару, що діяла раніше" [11].

Як видається, перераховані класифікації не відображають всього різноманіття знижок, які сьогодні застосовуються суб'єктами господарювання.

Існуючі на сучасному етапі знижки можна класифікувати за декількома ознаками:

1. За суб'єктом надання - знижки можуть надаватись виробником або посередником (тобто, компанією, яка не має відношення до безпосередньо виробництва товару або послуги);
2. За суб'єктом отримання - знижки можуть отримувати посередники або кінцеві споживачі;
3. За часовою перспективою надання - постійні/планові чи тактичні (короткострокові) тощо;
4. За базою нарахування - при значній одномоментній покупці, за оборотом, за обсягом продажу по партнерським програмам тощо;
5. За часом надання - під час продажу даного товару або на наступні покупки;
6. За способом вираження - у вигляді відсотка зниження преїскурантної ціни, числа одиниць товару, що може бути отриманий безкоштовно, грошової суми, що повертається або зараховується на рахунок покупця для наступних покупок тощо;
7. За формою надання - зниження ціни на товар що купується, зарахування в ціну майбутніх покупок, повернення готівкою, пропозиція назвати свою ціну, безкоштовні товари, знижки на товари партнерів тощо;
8. За масштабами надання - а) за відсотком знижки та б) за кількістю товарів, на які поширюється знижка;
9. За центром видатків - знижки, які компенсуються виробником, рекламодавцем, державою (особливо в сільському господарстві та будівництві житла), іншими особами - асоціаціями, спонсорами тощо;
10. За базою розрахунку: знижки можуть надаватись як при розрахунках з одним клієнтом, так і на підставі домовленостей з групами покупців (buyer-групи, мережі знижок, купони та сімейні карти тощо);
11. За економічною сутністю - маркетингові, збутові, логістичні, фінансові тощо.

Наразі в Україні виробники/ посередники надають посередникам/ кінцевим споживачам такі основні види знижок:

Знижки за обсяг покупок - ступінь зниження стандартної продажної ціни, яка

гарантується покупцю за умови придбання ним (одномоментно або впродовж обумовленого періоду) партії товару, що перевищує певну величину. Остання може бути прив'язана або до натурального виміру (кількість одиниць товару або їх обсягу чи ваги), або до сумарної вартості покупки (що визначається на основі номінальних - довідкових чи преїскурантних - цін¹). Виразом знижки може бути:

- відсоток зниження номінальної ціни;
- кількість одиниць (обсягу) товару, який може бути отриманий безкоштовно або за зниженою ціною;
- сумою, яка може бути повернена покупцю грошима або зарахована в рахунок оплати наступних партій товару;
- право придбати за зниженими цінами продукцію партнерів.

Знижки за великий обсяг товару, що купується (англійською мовою - *rebate* - знижка, поступка), найчастіше полягає у поверненні покупцю, який закупив обумовлену кількість товару, частини його вартості, і зазвичай пропонується великими компаніями своїм дистриб'юторам і ділерам (як правило, у залік наступних закупівель), значно рідше - кінцевим споживачам. У більшості випадків грошові премії не перераховуються на рахунок отримувача, а зараховуються в рахунок майбутніх покупок.

Кінцевим споживачам зазвичай надаються знижки за оборот - тобто за придбання товару понад обумовлену суму клієнт отримує право майбутніх покупок за цінами нижче преїскурантних. Знижки покупцю у випадку, якщо суми купівлі перевищують обумовлену суму, у більшості випадків надаються кінцевим споживачам у пунктах роздрібної торгівлі. Зазвичай такі знижки гарантуються постійним клієнтам закладу за умови одномоментної купівлі товарів на певну суму і в майбутньому поширюються на всі (або окремі) наступні покупки. Практично завжди за такої форми клієнтам надаються дисконтні картки.

Альтернативою дисконтним карткам нерідко стають знижки за умови пред'явлення встановленої кількості упаковок, етикеток, кришок, флаконів від фірмового товару тощо. Ці знижки надаються зазвичай покупцям споживчих товарів повсякденного попиту, наприклад, жувальної гумки, цукерок, напоїв тощо. Інколи товар у межах таких акцій видається безкоштовно.

Знижки за своєчасну оплату (можливі варіанти - передоплату або оплату готівкою) можна розглядати як винагороду покупцю за якнайшвидшу оплату товару або оплату в бажаній формі. Варіанти назви - *cashdiscount*, *сконто*, *ретро-знижки*, *декорт*²; перший випадок їх надання було зафіксовано у 1917 році.

Для продавця вчасна оплата покращує фінансовий стан з точки зору розрахунків з дебіторами та оптимізації грошових потоків, виключає необхідність формування резервів сумнівних боргів по таким транзакціям, дозволяє зекономити кошти на стягнення боргів тощо. Для покупця ж це можливість придбати товар або послугу дешевше.

Поглиблений аналіз економічної сутності знижок, що надаються постачальниками посередникам чи кінцевим споживачам, дозволяє згрупувати їх у такі групи:

- (а) маркетингові;
- (б) збутові;

¹Цікавим видом стимулювання купівлі великих обсягів є "негативні знижки", які встановлюються у вигляді надбавки до вартості у разі невеликих замовлень, або нестандартної партії товару.

²у різних словниках сутність "декорт" трактується по-різному. В той час як "Финансовый словарь" дає визначення як "знижка з вексельної суми у разі негайного платежу по векселю готівкою", у "Энциклопедическом словаре экономики и права" декорт - це "знижка з ціни товару, що надається покупцю при достроковій оплаті або у зв'язку з тим, що якість товару нижче передбаченої угодою..."

- (в) логістичні;
- (г) фінансові (в тому числі знижки за бажану форму оплати або завчасну оплату, вже розглянуті вище).

(а) До маркетингових знижок (їх також можна назвати мотиваційними) відносяться ті, які безпосередньо не пов'язані з поточною і налагодженою логістикою продажів. Дані знижки впливають на перспективи розвитку, стимулюють поліпшення взаємин партнерів, забезпечують структурованість збутових каналів. До них відносяться:

- Прихована рекламна знижка
- Знижка, обумовлена специфікою міжкультурних комунікацій
- Сервісна знижка
- Знижка для заохочення продажів нового товару
- Знижка на пробні партії товару
- Конкурентна знижка
- Знижка для відповідності цінам конкурентів.

Як видається, всі різновиди маркетингових знижок не мають відношення до обліку операцій з продажу, і, відповідно, облік їх надання при продажу товарів чи послуг має відноситись до маркетингових витрат.

(б) Збутові знижки

До збутових відносять ті знижки з гуртової ціни, які надаються виробником посереднику або оптовому покупцю, що безпосередньо пов'язані з поточними угодами і мають на меті забезпечення бажаної рентабельності продажів і поточної оборотності складських запасів.

Одними з найбільш поширених знижок на збут є функціональна знижка (знижка на дистрибуцію), сезонні та фінальні знижки (розпродаж).

- Дилерська знижка
- Сезонні знижки
- Фінальні (остаточні) знижки або знижки на залишки
- Окремим видом збутових знижок треба виділити схему «пірамідальної» торгівлі, яка здійснюється через «консультантів» або «рекрутів».

(в) Логістичні знижки

До логістичних знижок відносять знижки, які надаються у разі економного розміщення замовлень посередниками (наприклад, за повне, а не часткове, заповнення вантажних паллет, машин чи вагонів, або відвантаження великих партій товарів із центрального складу), оптимізації методів відвантаження, збільшення кількості товару на зберігання та у продажу. Їхня мета - оптимізація логістики в цілому, і, зокрема, грошових і товарних потоків, що впливають на поточні фінансові показники діяльності компанії. Експерти диференціюють такі види логістичних знижок

- Знижки за обсяг товару, що купується (див. вище);
- Прогресивні знижки
- Експортні знижки
- Знижки при комплектній закупівлі товарів
- Знижки trade-in

Економічна сутність збутових і логістичних знижок полягає у компенсації посереднику його додаткових витрат. Відповідно, їх варто розглядати як компенсацію дилеру вартості додаткових послуг (refunds of expenses) і визнавати та обліковувати відповідним чином.

Окремою групою виділяються сегментні знижки, які надаються певному колу осіб

або соціальній групі (домогосподарки, студенти, пенсіонери).

Крім перерахованих, існує ще велика кількість “хаотичних” знижок.

Продаж товарів із наданням більшості перерахованих знижок є проявом прямої сегментації (або персоніфікованої цінової дискримінації) [12], спрямованої на збільшення обсягів продажу товарів і послуг споживачам з еластичним попитом.

Підсумовуючи перелік знижок, пропонуємо їх наступне визначення для цілей обліку:

Знижка - це тимчасове зменшення ціни товару, яке надається або може бути надано покупцям за умови виконання додаткових умов у момент чи після придбання даного товару.

З точки зору економічної сутності вважаємо за необхідне диференціювати знижки і бонуси, які надаються клієнтам в рамках партнерських бонусних програм (за термінологією міжнародних стандартів фінансової звітності - Програми лояльності клієнта).

З виокремленням бонусів в окрему категорію навряд чи погодиться більшість авторів публікацій про знижки. Так, наприклад, у вже згадуваному Великому тлумачному словнику української мови ми зустрічаємо “бонусну знижку” [6], яку ми можемо побачити і в Енциклопедическом словаре экономики и права [13]; з отождненням знижок і бонусів повністю погоджується Лоліта Волкова, трактуючи бонусні знижки як знижки за оборот [14]. Дмитро Начаркін трактує бонуси як ретроспективні знижки [15], а Дмитро Бузанов прямо вказує на те, що бонуси є різновидом знижки [16].

Притримуючись протилежної думки, пропонуємо звернути увагу на класифікацію знижок і бонусів, запропоновану PricewaterhouseCoopers (PwC) [1], якою визнається лише 3 різновиди інструментів пільгових продажів :

I. Дисконтні програми (Discount programs), в рамках яких покупці отримують знижку безпосередньо при купівлі товару;

II. Програми відшкодування (Rebate programs/cash back), в рамках яких клієнтам нараховують певні фінансові вигоди, які надаються згодом в грошовій формі (наприклад, нарахування певної кількості відсотків на кредитні картки за покупки, оплата за які була проведена через них);

III. Програми бонусів (Points programs) в рамках яких клієнти за зроблені покупки отримують бонуси (пункти, бали, кредити, валюту), які вони можуть використати для отримання інших товарів - безкоштовно або з дисконтом.

В рамках партнерських бонусних програм (далі - ПБП) фактично ми маємо справу з мультикомпонентною угодою: сутність бонусної програми полягає у наданні клієнтам програми (покупцям) її учасниками (продавцями) при (первісній) покупці певної кількості бонусів (балів, залікових одиниць винагороди тощо), які можуть бути погашені (у вигляді продажів зі знижками або безоплатної передачі товарів) при наступних покупках у торговельних закладах. До числа останніх, в залежності від виду програми, може входити або лише той заклад, що надає і погашає бонус, або інші господарюючі одиниці даної торгової мережі, або інші партнери по програмах лояльності. Як приклад можна навести продаж ліків їх виробником за повною вартістю з наданням знижки (50%) на купівлю одноразових шприців та голок для ін'єкцій у аптеці.

Головна відмінність між бонусами і знижками полягає в

(i) часі їх надання: бонуси, на відміну від знижок, надаються раніше від їх використання;

(ii) необов'язковому характері використання бонусів у разі їх надання

(iii) ціні товару, що продається зі знижкою чи бонусом: у разі надання знижки ціна змінюється у бік зниження, а при наданні бонуса вона залишається незмінною. В подальшому ця різниця спричинює різні наслідки як відносно ПДВ, так і податку на прибуток.

(iv) диференціації доходів різних учасників бонусних програм: в той час як одні суб'єкти фіксують зростання доходів внаслідок збільшення обсягів продажів товарів (що

стимулюється наданням бонусів), інші суб'єкти зазнають збитків в результаті продажу товарів зі знижками (в обмін на попередньо надані бонуси).

Визначаючи відмінність між бонусами та знижками вважаємо за доцільне для цілей обліку визначити бонус як умовне право покупця на отримання від продавця додаткових благ у майбутньому.

ПБП можна класифікувати за різними ознаками, в тому числі:

- за часовою: одноразова (купує та отримує додатково), з визначеним часом дії чи постійна;
- за формою обміну бонуса: каталожна чи на довільний асортимент;
- за формою нарахування бонусів: бальна, грошова, відсоткова чи у формі подарунку;
- за шкалою нарахування бонусів: проста чи прогресивна;
- за часом нарахування бонусів: при покупці чи за період;
- за наявністю чи відсутністю партнерів;
- за типом управління: під керуванням якісного партнера чи професійного оператора;
- за формою підтвердження участі клієнта у програмі: електронна чи матеріальна форма (у вигляді пластикових карток, які, в свою чергу, можуть мати штрих-код, магнітну смугу, мікросхему або мікропроцесор).

З точки зору будь якої бонусної програми в цілому, така організація торгівлі має позитивний результат: встановлений механізм надання і використання бонусів створює додаткову можливість утримання клієнта в торговельних закладах і збільшення реалізації товарів і послуг як за рахунок безпосередньо продажів свого товару, так і за рахунок надання покупцям товарних бонусів для заохочення його робити наступні покупки у торговельних закладах, що є учасниками програми.

Однак з точки зору тієї торговельної точки, яка головним чином реалізовує надані іншими партнерами бонуси, а не продає власні товари з нарахуванням на них бонусів (тобто продає товари собі у збиток, або навіть видає їх у вигляді подарунка), результат реалізації програми партнерства може бути негативним. Усвідомлення цього факту вже призвело до розробки нових міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ 13 "Оцінка справедливої вартості" та МСФЗ 15 "Доходи від контрактів із клієнтами") та тлумачення (КТМФЗ 13 Програма лояльності клієнта), які вимагають визначення або справедливої вартості бонусу (МСФЗ 13 та КТМФЗ 13) або його окремої (stand alone) ціни (МСФЗ 15). За будь-якого підходу міжнародними стандартами вимагається відповідне відображення чи то справедливої, чи то окремої ціни бонусу у фінансовій звітності.

Висновки. Класифікація знижок і бонусів необхідна для адекватного розуміння її сутності і, відповідно, для коректного відображення в обліку всіх операцій щодо продажу товарів із застосуванням знижок чи надання бонусів у звітності торговельних закладів.

Анотація. Аналіз публікацій у вітчизняній фаховій літературі з проблем обліку знижок і бонусів дає підстави для висновку про наявність між ними дуже незначних відмінностей, про доцільність їх трактування як різновидів одного і того ж елемента операцій з продажу та про можливість використання єдиного стандарту для їх обліку. На противагу цьому міжнародні стандарти фінансової звітності трактують бонуси і знижки як різні категорії і, відповідно, вимагають для їх відображення у фінансовій звітності різних методів обліку. Стаття присвячена з'ясуванню відмінностей між вітчизняними та зарубіжними підходами до класифікації знижок і бонусів.

Ключові слова: знижки, бонуси, партнерські бонусні програми, КРМФО 13 Програми лояльності клієнта, МСФЗ 15 Доходи від контрактів з клієнтами.

Аннотация. Анализ публикаций в отечественной профессиональной литературе по проблемам учета скидок и бонусов дает основания для вывода о наличии между ними

очень незначительных отличий, о целесообразности их трактовки как разновидностей одного и того же элемента операций по продаже и о возможности использования единого стандарта для их учета. В противоположность этому международные стандарты финансовой отчетности трактуют бонусы и скидки как различные категории и, соответственно, требуют для их отражения в финансовой отчетности различных методов учета. Статья посвящена выяснению различий между отечественными и зарубежными подходами к классификации скидок и бонусов.

Ключевые слова: скидки, бонусы, партнерские бонусные программы, КРМФО 13 Программы лояльности клиента, МСФО 15 Доходы от контрактов с клиентами.

Summary. Analysis of national publications in specialized literature on issues of discounts and bonuses accounting gives grounds to detect only minor differences between them. Hence it is considered expedient to treat them as varieties of the same element of sales transactions and to use for their accounting the same standard of accounting. In contrast, the International Financial Reporting Standards interpret bonuses and discounts as different categories and, therefore, necessitate different accounting methods for their representation in financial statements. The article covers the differences between domestic and foreign approaches to discounts and bonuses classification.

Keywords: discounts, bonuses, partnerships bonus programs, IFRIC 13 Customer Loyalty Programmes, IAS 15 Revenue from contracts with customers.

Список використаної літератури:

1. Loyalty analytics exposed: What every program manager needs to know. © 2013 PricewaterhouseCoopers LLP. p.3 Available at: <http://www.pwc.com/us/en/insurance/publications/loyalty-analytics-financial-reporting.html> (pwc-loyalty-analytics-exposed. pdf)
2. The new revenue recognition standard – retail and consumer products. EY, May 2015. Available at: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS_in_Retail_and_Consumer_Products:_The_new_revenue_recognition_standard_-_retail_and_consumer_products/\\$File/Applying-RCP-May2015.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS_in_Retail_and_Consumer_Products:_The_new_revenue_recognition_standard_-_retail_and_consumer_products/$File/Applying-RCP-May2015.pdf)
3. IFRS Newsletter: Revenue Issue 9 May 2013 Available at: <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/ifrs-newsletters/Documents/revenue-newsletter-2013-09.pdf>
4. Deloitte's e-learning on IFRS 15. Available at: <http://www.deloitteifrslearning.com/registration.asp>
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005.
7. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік в торгівлі : підруч. для студ. вузів спец. 7.050106 «Облік і аудит» / Ф. Ф. Бутинець, Н. М. Малюга. — 2-ге вид. перероб. і доп. — Житомир : ПП «Рута», 2002. — 576 с.
8. Білова Н. Знижки та розпродажі: правила відображення в обліку / Н. Білова // Податки та бухгалтерський облік. — 2009. — № 87. — с. 19 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.nibu.factor.ua/ukr/golden/doc.html?id=10485
9. Окландер М.А., Чукурна О.П. Маркетингова цінова політика: Навчальний посібник — К.: Центр учбової літератури, 2012. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: Маркетингова цінова політика - Навчальні матеріали онлайн.
10. Івченко Л. В. Удосконалення обліку торгівельних знижок на підприємствах торгівлі 2007. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vuzlib.com.ua/articles/book/8485->

- [Udoskonalennja obl%D1%96ku_torg%D1%96v/1.html](http://Udoskonalennja_obl%D1%96ku_torg%D1%96v/1.html)
11. Євгеній Губа Знижки на товар. Школа бухгалтера № 13 (17.7.2006). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dtkt.com.ua/show/3cid01515.html>
 12. Carl Shapiro (1999). *Information Rules: A Strategic Guide to the Network Economy*. Harvard Business School Press. p. 39. Available at: http://books.google.com.ua/books?id=InuQPrC6GtQC&pg=PA77&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
 13. *Энциклопедический словарь экономики и права*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_economic_law/1247/%D0%91%D0%9E%D0%9D%D0%A3%D0%A1%D0%9D%D0%AB%D0%95
 14. Волкова Л. *Маркетинг-микс*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://market.narod.ru/Price/Skidki.html>.
 15. Начаркин Д. Учет и налогообложение скидок, бонусов и премий // *Практическая бухгалтерия*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.buhgalteria.ru/article/n56484>
 16. Бузанов Д. Бонусна торгівля / Д. Бузанов // Дебет-Кредит. – 2009. – № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhprof.com.ua/articles/16-17r-Byzanov%20Bonys.pdf>

УДК 332.1:330.8

Петренко М.П.

ЕКОНОМІКА МІСТА НА МАПІ КАУЗАЛЬНОГО ПОЛЯ СУЧАСНОЇ УРБАНІСТИКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Представлена стаття є частиною дослідження детермінант, механізмів та форсайту постіндустріального розвитку економіки міста. Метою дослідження є визначення стратегічних зон, розвиток яких може забезпечити високу соціально-економічну ефективність урбанізованого простору. Прослідкувавши зміни і структуру урбаністичної каузальності, ми отримуємо можливість визначити онтологію, зміст функціонального та організаційного генезису економіки міст і, як наслідок, відкрити нові горизонти для визначення тенденцій розвитку урбанізованого простору. Методологічним концептом дослідження визначено синергетичну концепцію розвитку, за якої, багатовікова практика концентрації різних видів економічної діяльності у містах, є об'єктивною закономірністю розвитку соціально-економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Урбаністика, як окремий, спеціалізований напрям досліджень проблем розвитку урбанізованого простору сформувалася на початку ХХ ст. Міждисциплінарний характер предмету дослідження максимально розширює можливі комбінації методів, інструментів та підходів до інтерпретації процесів та явищ, що складають динаміку урбанізованого простору. Безумовний пріоритет у відповідних дослідженнях належить соціальній та економічній теорії. Соціологічна царина урбаністики ґрунтується на роботах Г. Зіммеля Р. Парка, Р. Маккензі, Л. Уїрта, Е. Берджеса, Х. Зорбаха. Інституювання економіки міста в якості спеціалізованого напрямку наукових досліджень пов'язано з працями Б. Гамільтона, Е. Мілза, В. Хендерсона, М. Фуджити.

Формулювання завдання дослідження. Соціально-економічні науки сучасної епохи постмодерну характеризуються еклектичністю та постструктуралізмом, які стали методологічною основою досліджень соціально-економічної динаміки на тлі кризи позитивістських, структурно-функціональних підходів. Сучасна урбаністика являє собою

приклад саме такої системи знань про механізми організації урбанізованого простору, що засновуються на міждисциплінарному підході та реляційному визнанні плинності наявних характеристик міської реальності.

Метою представленого дослідження є визначення ключових факторів та змістових характеристик сучасної економіки міста, що позиціонують її на мапі каузального поля сучасної урбаністики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з основних характеристик розвитку наукового знання є формулювання категорій, які відображають сутність складних процесів та взаємодій. Категоріальне осмислення феномену економіки міста та її ролі в загальному процесі урбанізації та економічного розвитку, розпочалося у другій половині ХХ ст. Хоча, відзначення міст в якості географічних, а пізніше, просторових полюсів локалізації засобів виробництва та робочої сили, відбулося на багато раніше.

В якості полюса географічної локалізації продуктивних сил, місто розглядалося в межах штандортної концепції, що була розроблена німецькими економістами ХІХ - початку ХХ ст.: Й. Тюненом, В. Лаунхардтом, А. Вебером, А. Льошем.

Географічна, колоподібна структура розташування виробничих потужностей (видів економічної діяльності), за теорією Й. Тюнена, визначається впливом трьох факторів: вартості робочої сили, вартості землі, транспортних витрат. Причому центром відповідної структури виступає саме місто на території якого розташовуються ринки.

Структурованість видів економічної діяльності, що була визначена Й. Тюненом, відображала практику територіальної організації виробничих сил кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. За якої, навколо великих міст розташовувалися зони приміського сільського господарства плодощовочево-молочної спеціалізації, далі лісовий пояс (який зараз виконує рекреаційні функції), а на малозаселених територіях були розташовані зернові пояси. Крім зазначених факторів на спеціалізацію за теорією Й. Тюнена впливали й інші фактори: відмінність у родючості ґрунтів, конкуренція між різними видами транспорту, тривалість вегетаційного періоду, кваліфікація робітників, менеджмент [1, с. 30-32].

Наступним кроком у розвитку теорій розміщення стала концепція визначення штандарту – оптимального місця розміщення промисловості. На визначення оптимального штандарту промислового підприємства щодо джерел сировини та ринків збуту, за теорією В. Лаунхардта, визначальний вплив спричиняють транспортні витрати. Визначення штандарту здійснюється за допомогою методу вагового (або локаційного) трикутника [2, с. 34].

А. Вебер, в якості основних чинників розміщення промисловості розглядав: технологічні відстані, вартість та кваліфікацію робочої сили, агломерацію. Тим самим, продовжуючи започатковану ще А. Смітом традицію синхронізації процесів індустріального розвитку та урбанізації [3].

Мінімізація технологічних відстаней – основний фактор в теорії «Центральних місць» В. Кристаллера. Саме відстань визначає структуру економічного простору з точки зору закономірностей розселення, впливу міст та агломерацій. Вчений виділяє різні види міст, так звані «Центральні місця», під якими розуміються центри, які надають товари і послуги для навколишніх територій: обласний центр, окружний центр, центр графства, тауншип, торгове селище) [4].

Перехід від географічно-територіального, до просторового підходу в дослідження проблем розміщення продуктивних сил відбувається у роботах А. Льоша, який значно збільшив перелік факторів розміщення підприємств (податки, мита, ефекти монополій та олігополій і т.д.). Локалізація виробництва в умовах конкуренції, визначається не тільки прагненням до максимізації прибутку, але й фактором збільшення числа конкурентів, що заповнюють економічний простір. Таким чином, відбувається перехід від кількісних до якісних, відповідно від географічних до просторових факторів розміщення [5, с. 52-54].

В контексті протиставлення понять «територія» та «простір» необхідно визначити

їх принципові відмінності. Територія розглядається як фізичний базис розміщення продуктивних сил з визначеним набором характеристик. Простір – являє собою сукупність взаємодій суб'єктів соціально-економічних відносин.

Остаточне оформлення просторової концепції розвитку економіки, відбулося в межах теорії кумулятивної причинності розвитку економіки. Архітектоніка відповідної моделі організації економічного простору, базується на уявленні про просторовий каркас території, опорними центрами якого виступають міста – центри локалізації пропульсивних галузей та дифузії нововведень.

Кумулятивні моделі розвитку Г. Мюрдаля і А. Хіршмана, базуються на факторах спеціалізації та ефекту масштабу виробництва, що сконцентровані у містах, та призводять до прискорення їхнього розвитку [6, с. 570].

Екстраполяція базової для цього напряму, концепції полюсів росту Ф. Перру на проблематику розвитку урбанізованого простору, визначає загальну логіку і детермінанти його розвитку. Загальний економічний простір вбачається силовим полем, що породжується взаємодією економічних суб'єктів. Об'єктивована нерівність економічного розвитку, що впливає з розходжень у розмірах виробництва і капіталу, приналежності до різних секторів господарства, визнається основним принципом економічної динаміки. Головним наслідком такої нерівності виступає деформація економічного простору, диференціація економічних одиниць на домінуючі та підпорядковані. Один з видів деформації – поляризація простору навколо «полюса росту», яким за звичай виступає місто [7].

Ф. Перру відводить державі головну функцію у формуванні «полюсів росту» та забезпеченні їхнього дифузійного впливу на периферію. Одночасно, він пропонує проводити політику гармонізованого росту, яка на основі індикативного планування забезпечить сполучення інтересів макроодиниць, різних регіонів і соціальних груп.

Радикалізація кумулятивної теорії відбувається в роботах Х. Річардсона. Він вважає, що основною детермінантою розвитку регіонального економічного простору є великий ступінь локалізації виробничої діяльності в містах, які відіграють роль полюсів росту. А намагання мінімізувати регіональні диспропорції за рахунок перерозподілу державних фінансів може призвести до гальмування темпів економічного розвитку в цілому по країні [8].

Розробник теорії «центр-периферія» Дж. Фрідман взагалі стверджує, що економічний зріст концентрується винятково в містах. Відповідно до його концепції, нерівномірність економічного росту і процес просторової поляризації неминуче породжують диспропорції між центром і периферією [9].

На тлі того, що урбанізація була одним з самих масштабних соціально-економічних процесів ХХ ст., коли загальна частка міського населення у світі збільшилася з 13,6% у 1900 до 47,9% у 2005 році, відповідна система знань про закономірності організації та механізми розвитку міських агломерацій – урбаністика, виділилася в окрему галузь сучасної науки.

Архітектоніка урбаністичної теорії визначається міждисциплінарним характером змісту феномена міста, що поєднує в собі весь спектр соціально-культурної та економічної проблематики. Друковані видання, які відображають основні тенденції розвитку урбаністичної теорії: «City», «International Journal of Urban and Regional Research», «Environment and Planning», «Urban Studies», теж відзначаються міждисциплінарністю висвітлюваних проблем та питань розвитку сучасного міста, які досліджуються в межах економічної і політичної теорії, соціології та антропології, географії та екології, історії культури, права та адміністрування. Перелічені науки у межах урбаністики створюють найрізноманітніші поєднання.

Інваріантність економічної обумовленості соціальних процесів детермінувала виокремлення в загальному каузальному полі урбаністики – економіки міста, як спеціалізованого напряму досліджень, що виходить з економічної теорії та опікується

проблемами економічного розвитку сучасного урбанізованого простору. В межах відповідного напрямку досліджень відбулося закріплення міста, в якості самостійної економічної категорії. Звичайно, враховуючи соціальну складову економіки, не можна говорити про наявність загальноновизнаної дефініції та відповідних семантичних характеристик феномену міста в загальноекономічних процесах.

На початковому етапі розвитку економіка міста виходила з положень мікроекономіки. А саме, методи дослідження ринків, закономірності поведінки споживачів та фірм-виробників, були покладені в основу аналізу економічної динаміки міста.

У другій половині ХХ ст. набула розвитку неокласична економіка міста, представники якої Б. Гамільтон, Е. Мілзз, В. Хендерсон у своїх дослідженнях базувались на позитивістській методології, відмовляючись від абстрактного категоріального аналізу досліджуваних процесів. Відповідний підхід передбачає розгляд міста в якості просторового вмістилища економічних процесів, що підпорядковуються закономірностям економічної теорії А. Маршалла. Поняття «економіка міста» не використовується для відображення існуючого економічного порядку, загальні ринкові закони екстраполюються на урбанізований простір.

Відповідної методології наприкінці ХХ ст. дотримувалися дослідники економіки міста на пострадянському просторі. Дефініція Є. Аніміци підтверджує цю тезу: «Економіка міста – це сукупність економічних відносин між розташованими на території міського поселення підприємствами, організаціями, установами всіх форм власності, а також домашніми господарствами; сукупність, що складається в процесі виробництва, розподілу, обміну й споживання матеріальних, культурних і духовних благ» [10, с. 18-28].

Відсутність категоріальності в уявленнях про економіку міста, обумовила фрагментарний характер досліджень. Розроблювані у другій половині ХХ ст. концепції та моделі були орієнтовані на аналіз чинників формування місць проживання населення, формування цін на землю та житло, проблеми землекористування, ефективності міського транспорту, формування ринку міського житла, стабільності муніципальних фінансів, масштабів та класифікації суспільних послуг у містах.

Процес синтезу окремих часток урбаністики у напрямі створення загальної моделі міста та його економіки, розпочався лише наприкінці ХХ ст. Постіндустріальна трансформація соціально-економічних відносин призвела до формування мережного підходу в розумінні організаційних механізмів урбанізованого простору. В сучасній економіці міста, панівним є підхід, за якого воно розглядається в якості самостійного економічного агента.

Відповідна генеза відбулася і в пострадянській науці. Розповсюдження ринкової методології призвело до появи визначень економіки міста, в якості окремої системи ринкових відносин: «Міська економіка являє собою єдність домашніх господарств, підприємств і фірм, федеральних, регіональних і муніципальних органів влади, зв'язаних між собою системою ринків: ринку економічних ресурсів (ринку праці, капіталу і землі), ринку товарів і послуг, фінансового ринку. Взаємодія домашніх господарств і фірм утворює базовий економічний кругообіг міста, від якого залежить валовий муніципальний продукт і, відповідно, доходи міського населення. Стан базового кругообігу, у свою чергу, визначається тим, чи буде реалізований на ринку товарів і послуг створений міською економікою валовий муніципальний продукт» [11, с. 79-88].

Обґрунтування тези про самостійність міста в якості економічного агента, що має певну власність, здійснює визначений перелік соціально-економічних функцій, а також його адміністративну автономію, знаходимо у працях М. Фуджити. Аналіз наявних активів міста не обмежується оцінкою інформації, що надається в офіційній звітності. Реальним предметом дослідження стає характер та ступінь впливу міста на поведінку суб'єктів соціально-економічних відносин та їх зворотний взаємозв'язок. Окремим предметом дослідницької практики стає імідж міста, його економічна спеціалізація,

вартість життя, туристична привабливість, рівень суспільної безпеки, креативність міської економіки та культури.

Концентрація штаб-квартир транснаціональних корпорацій, фінансових та страхових установ, центрів біржової торгівлі у мегаполісах, надає підстави для розвитку такого поняття, як глобальні міста та їх мережа.

Основу економіки постіндустріального міста складає сфера послуг. До основних функцій виконуваних містом відноситься надання локалізованих суспільних благ: водо-, електро-, тепло-, газопостачання, очисні системи, протипожежна служба; пасажирський транспорт і дорожня мережа міста, адміністративні та культурно-побутові муніципальні послуги: правоохоронних органів, медичних, освітніх установ і т.д. Особлива увага приділяється функції міста, як центра ділових та культурних зв'язків, завдяки яким розвивається соціально-економічна взаємодія. Міста залишаються центрами дифузії технологічних нововведень.

Представниками політичних та економічних інтересів міста є органи місцевої влади. Їх відносини з суб'єктами економічної діяльності характеризуються діалектичною взаємодією. Місцева влада залежить від фінансових впливів, що надаються економічними суб'єктами. Одночасно, саме органи місцевої влади визначають умови на яких ці суб'єкти отримують можливість працювати на території міста.

Довгострокові перспективи у муніципальному менеджменті представлені генеральним планом розвитку міста та конкретними галузевими й територіальними програмами, розроблювальними для реалізації такого плану. В сучасних умовах наростання міжнародного поділу праці, глобалізація виробничих процесів приводить до різкого посилення територіальної конкуренції, у якій міста виступають як своєрідні «супер-фірми». Відповідно, виникає необхідність у маркетинговій політиці міста.

Футурологічність постіндустріалізму у другій половині XX ст., перетворилася на об'єктивну реальність, «третя хвиля» Е. Тоффлера не дивлячись на глибоку диференціацію соціально-економічного розвитку, «наздогнала» май же весь світ на початку XXI ст. Постіндустріальна трансформація змінює каузальне поле соціально-економічної взаємодії, відбувається віртуалізація виробничих ресурсів, формується мережна економіка, яка транспортує горизонтальну архітектуру інформаційно-комунікаційної взаємодії, і перед усім Інтернету, у механізми соціально-економічної організації урбанізованого простору.

За умов постіндустріальної трансформації, розвитку мережної економіки та формування відносин культури постмодерну, цілком очевидно є необхідність заміни методологічних підходів до осмислення соціально-економічних процесів. Від жорстко детермінованого об'єктивними впливами структурно-функціонального аналізу, систематизації та структурування, наукова практика має рухатись у бік реляційного осмислення процесів, визнання їхньої якісної плинності, залежності від різноманітних умов та ситуацій. Проблема науково-практичного опанування відповідним підвищенням ступеню ентропії соціально-економічних процесів, може бути вирішена за рахунок визначення основних характеристик функціонування різноманітних просторових вимірів буття.

Основними характеристиками сучасного урбанізованого простору є: по-перше, його мережна організація – сучасне місто являє собою сукупність взаємопов'язаних, соціальних, культурних, комунальних, торговельних, транспортних, інформаційно-комунікаційних мереж та відповідних потоків інформації, капіталу, товарів, міграції; по-друге, міста перетворюються на частину глобальної світової мережі соціально-економічних та політичних відносин, потрапляють в залежність від світової кон'юнктури, одночасно, отримують можливість впливати на світові процеси (глобальні міста).

Прискорення соціально-економічної динаміки провокує стан глобальної невизначеності, наслідком якої є – постійна соціальна анемія. Ментальна невизначеність сутності сучасних процесів соціально-економічного розвитку детермінує формування

антагоністичних методологічних підходів. Так, у межах традиційно-утилітарного підходу, місто являє собою об'єктивну реальність, яка може бути безпомилково проаналізованою за допомогою емпіричних методів дослідження. А релятивізм постмодерну виходить з усвідомлення того, що різні характеристики міста, визначені у межах тієї чи іншої науки, відображають лише конкретний предметно-часовий вимір з безлічі можливих.

У цілому можна говорити про наступні соціально-економічні проблеми, які вирішуються у межах урбаністики:

- визначення онтології міського способу життя, відповідних механізмів формування вартості матеріальних і духовних благ, що спричиняють збільшення еластичності попиту;

- відображення нових видів та проявів соціально-економічної взаємодії, до яких призводить надконцентрація людей в урбанізованому просторі;

- визначення основних тенденцій розвитку економіки міста в умовах постіндустріальної трансформації;

- архітектоніка модернізованої сегментації урбанізованого простору;

- можливі масштаби зростання агломерацій;

- шляхи вирішення соціальних та економічних проблем сучасного міста: перенаселеність, забруднення, бідність, безхатчинство, злочинність.

Екстраполяція постіндустріальної онтології на соціально-економічні відносини в сучасних містах, детермінує формування уявлень про їхню сутність в якості мережної системи взаємодії відповідних суб'єктів. Одночасно, постіндустріальна реальність розвитку міст, супроводжується впливом наступних факторів розвитку:

- надконцентрація людей у межах міського, урбанізованого простору, що призводить до постійного посилення конкурентної боротьби між ними за отримання різноманітних ресурсів, наслідком чого є соціальна та психологічна напруженість, постійний стресовий стан та підвищена конфліктність;

- розвиток та розповсюдження уявлень про громадянське суспільство призводять до збільшення ступеню вимогливості муніципальних спільнот по відношенню до дій влади;

- постійно зростає ступінь соціального контролю, однією з основних детермінант виступає збільшення комунікацій між людьми на тлі експонентного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, на самперед – Інтернету;

- розвиток приватного підприємництва у традиційних державних сферах: будівництво масового житла, надання послуг з охорони здоров'я, розбудова мережі освітніх закладів.

Діалектика процесів сучасної урбанізації та пов'язаних із нею економічних і політичних інтересів, визначається двома усталеними в сучасному періоді тенденціями розвитку урбанізованого простору. По-перше, це експонентний розвиток столиць і великих міських агломерацій. По-друге, детерміноване деіндустріалізацією останніх десятиріч, зменшення середніх і малих міст, соціально-економічна сфера яких була пов'язана з підприємствами другого і третього технологічних укладів.

Виходячи з єдності категоріально-понятійного апарату, урбанізований простір з упевненістю можна вважати частиною предмету соціальної та економічної теорії. В той же час представники урбаністики наполягають на тому, що соціально-економічні відносини у містах наділені персональною специфікою. Складність каузального поля сучасної урбаністики обумовлюється тим, що місто – є основним простором, у якому відбуваються соціально-економічні процеси, і одночасно, вузловим місцем, у якому створюється новий зміст відповідних теорій.

Сучасне місто як самостійний суб'єкт соціально-економічних відносин постійно трансформується, виступає носієм і, одночасно, місцем формування специфічних ознак модерності та постмодерності, індустріальної і постіндустріальної епохи, глобалізації.

Висновки. Позиціонування економіки міста на мапі каузальності сучасної урбаністики, окрім традиційних виробничо-відтворювальних відносин, визначається наступними ключовими факторами. По-перше, виокремлення міста в якості самостійного суб'єкта економічних відносин, усвідомлення громадою та елітами наявності загальних, специфічних інтересів – адміністративна і бюджетна самостійність. По-друге, постіндустріальна трансформація економічних відносин у напрямі переважання сфери послуг (локалізовані суспільні блага) та продукування нових знань і технологій. По-третє, вбудованість у макроекономічні тенденції, такі як деіндустріалізація, індивідуалізація і коммодифікація, неолібералізм відносин, що мають наслідками зріст безробіття, подальшу соціально-економічну диференціацію населення та його просторову сегрегацію. По-четверте, інтеграція міст у глобальну економіку, що супроводжується підсиленням залежності міст від національних, наднаціональних і глобальних факторів. По-п'яте, відносини між містами характеризуються нерівністю. Їхні змагання і взаємозалежність неминуче призводять до того, що одні міста перетворюються у полюси економічного росту, концентруючи ресурси та інвестиції, а інші, залишаються на периферії соціально-економічного розвитку.

Анотація

Представлена стаття є частиною дослідження детермінант, механізмів та форсайту постіндустріального розвитку економіки міста. За результатами аналізу змісту сучасних концепцій економіки міста встановлено основні чинники, що позиціонують її предметну спрямованість на мапі каузального поля сучасної урбаністики. До їх числа належать: виокремлення міста в якості самостійного суб'єкта економічних відносин; постіндустріальна, мережна трансформація соціально-економічних відносин; деіндустріалізація, індивідуалізація, коммодифікація, неолібералізм соціально-економічних відносин; інтеграція міст у глобальну економіку; диференціація міст на «полюси росту» і периферію.

Ключові слова: економіка міста, урбаністика, урбанізований простір, локалізовані суспільні блага.

Аннотация

Представленная статья является частью исследования детерминант, механизмов и форсайта постиндустриального развития экономики города. По результатам анализа содержания современных концепций экономики города, установлены основные факторы, которые позиционируют ее предметную направленность на карте каузального поля современной урбанистики. К их числу относятся: выделение города в качестве самостоятельного субъекта экономических отношений; постиндустриальная, сетевая трансформация социально-экономических отношений; деиндустриализация, индивидуализация, коммодификация, неоллиберализм социально-экономических отношений; интеграция городов в глобальную экономику; дифференциация городов на «полюса роста» и периферию.

Ключевые слова: экономика города, урбанистика, урбанизированное пространство, локализованные общественные блага.

Summary

Submitted article is part of the study the determinants, mechanisms and forsyth post-industrial development of the city. The analysis of the content of modern concepts of city economy set the main factors that have positioned its substantive focus on causal map the fields of modern urbanity. These include: the isolation of the city as an independent subject of economic relations; post-industrial, network transformation of socio-economic relations; deindustrialization, individualization, commodityfication, neoliberalism socio-economic relations; integration of cities in the global economy; the differentiation of cities into "growth poles" and

periphery.

Key words: economy of the city, Urban Studies, urbanized area, localized public goods.

Список використаних джерел:

1. Тюнен И. Изолированное государство в отношении к сельскому хозяйству и национальной экономике / И. Тюнен. – М.: Экономическая жизнь, 1926. – 326 с.
2. Некрасов. Н.Н. Региональная экономика (теория, проблемы, методы) / Н.Н. Некрасов. – 2-е изд. – М.: ОАО «Издво “Экономика”», 1978. – 343 с. 76.
3. Вебер А. Теория размещения промышленности / А. Вебер. – М.: Книга, 1926. – 224 с.
4. Тургель Й.Д. Региональная экономика и управление: курс лекций / Й.Д. Тургель. – М.: РУДН, 2003. – 480 с.
5. Леш А. Географическое размещение хозяйства / А. Леш. – М.: Изд-во иностр. лит., 1959. – 456 с.
6. Мюрдаль Г. Современные проблемы «третьего мира». Драма Азии. Пер. с англ. / Общ. ред. д.э.н., проф. Р.А. Ульяновского. – М.: Изд-во «Прогресс», 1972. – 767 с.
7. Perroux F. Economic space: theory and applications // Quarterly Journal of Economics. – 1950. – V. 64.
8. Richardson H.W. Regional Growth Theory. – London. 1973.
9. Fredann J. Urbanization Planning and National Development. – Beverly Hills, London, 1973.
10. Анимица Е.Г. Основные представления об экономике города как самостоятельном научном направлении / Е.Г. Анимица // Известия УрГЭУ. – 1999. – № 1. – С. 18-28.
11. Антонюк В.С. Устойчивое развитие городской экономики (Аспекты стратегии) / В.С. Антонюк // Международный научно-практический журнал. Вестник финансового университета. – 2003. – № 3. – с. 79-88.

УДК: 338.431

Атаманчук Ю. М.

ІНТЕГРУЮЧІ СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Постановка проблеми. Повільне відновлення посткризової аграрної економіки України ускладнює процес ефективного використання та реалізації економічного та виробничого потенціалу підприємств агропродовольчої сфери через відсутність єдиного методологічного підходу, визначеної методики та стандартного набору інструментів щодо його оцінки, що актуалізує питання оцінки економічного потенціалу підприємства, як інструменту вирішення багатьох завдань, що стають перед суб'єктами ринкових економічних відносин в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням визначення наукової дефініції категорії «економічний потенціал підприємств» та науково-методичним засадам його оцінки присвячені наукові праці таких відомих вчених, як: І.Ю. Гришова, І.С. Должанський, В.С. Кужель В.В., І.О.Крюкова, М.І. Лагун, Є.В. Лапін, Отенко, Л.С. Сосненко, І.О. Тарасенко, Малік М.Й., Лагодієнко В.В. Наумов О.Б., Чупіс А.В., Борисова В.А., Непочатенко О.О., Пасхавер Б.Й., Андрійчук В.Г., Саблук П.Т., Лупенко Ю.О., Хома І.Б., Шабатура Т.С., Чирва О.Г., Стоянова-Коваль С.С., та інші.[1-10]

Проте, не зважаючи на вагомість їх наукового доробку, варто зазначити, що увага науковців акцентується переважно на термінологічній та класифікаційній проблематиці, тоді як майже відсутні конкретні розробки щодо оцінки складових економічного

потенціалу підприємства, що і підкреслюю необхідність поглиблення методологічного апарату проблеми дослідження.

Мета статті. Мета статті полягає в поглибленні методологічних засад оцінки інтегруючих складових економічного потенціалу підприємства аграрного виробництва з урахуванням розвитку сучасних ринкових відносин.

Виклад основного матеріалу. Економічний потенціал підприємства розглядають як сукупність наступних часткових потенціалів:

- *трудового*, який характеризує необхідний і достатній для досягнення цілей підприємства кількісний склад співробітників, виходячи з їхніх персональних здатностей, навичок і інших якостей, що впливають на трудову діяльність;
- *потенціалу основних фондів*, що характеризує кількісний склад і ефективність використання основних фондів, що перебувають у розпорядженні підприємства;
- *потенціалу обігових фондів*, що характеризує кількісний склад і ефективність використання обігових фондів підприємства;
- *фінансового потенціалу*, який характеризує забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, необхідними для його стабільного функціонування, і ефективність їх розподілу й використання;
- *організаційно-управлінського потенціалу*, який характеризує здатність керівництва поєднувати ресурси підприємства в процесі господарської діяльності для збереження й створення конкурентних переваг;
- *маркетингового потенціалу*, який являє собою оцінку здатності маркетингової системи вчасно і якісно виконувати маркетингові функції з метою збереження й підвищення конкурентоспроможності підприємства;
- *інноваційного потенціалу* – оцінки здатності підприємства використовувати наявні ресурси для здійснення інноваційної діяльності з метою задоволення існуючих або перспективних потреб [1].

При цьому перші три види потенціалу автор поєднує в «*виробничий потенціал*». Ми солідарні з автором у такому з'єднанні, однак вважаємо, що, наприклад, об'єднання ресурсів (організаційно-управлінський потенціал) також є частиною виробничого потенціалу, а виділені автором складові слід іменувати «ресурсно-виробничим потенціалом».

У дослідженні [2] структуру потенціалу підприємства розглядають як сукупність об'єктних і суб'єктних складових.

Об'єктні складові зв'язані з матеріально-речовинною формою потенціалу підприємства. Вони споживаються й відтворюються в тій або іншій формі в процесі функціонування. До них належать:

- *інноваційний потенціал* – сукупні можливості підприємства щодо генерації, сприйняття й впровадження нових ідей;
- *виробничий потенціал* – наявні й приховані можливості підприємства щодо залучення й використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції (послуг). Його розуміють також як сукупність ресурсів, які функціонують і здатні виробляти певний обсяг продукції. До його складу входять: *потенціал землі й природно-кліматичні умови* – можливості підприємства використовувати сукупні природні багатства в господарській діяльності; *фондовий потенціал* – наявні й приховані можливості основних фондів, які формують техніко-технологічний базис виробничої потужності підприємства; *потенціал обігових фондів* – це частина виробничого капіталу підприємства у вигляді певної сукупності предметів праці, які перебувають у виробничих запасах, незавершеном виробництві, напівфабрикатах власного виготовлення й видатках майбутніх періодів; *потенціал нематеріальних активів* – сукупність можливостей підприємства використовувати права на нові або наявні продукти інтелектуальної праці в господарському процесі з метою реалізації корпоративних інтересів на принципі задоволення суспільних потреб; *потенціал*

технологічного персоналу – здатність робітників виробляти різні продукти, надавати послуги або виконувати роботи;

- *фінансовий потенціал* – обсяг власних, позикових і притягнутих фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних видатків;

- *потенціал відтворення* – це сукупність матеріально-технічних, нематеріальних, фінансових і інших ресурсів капіталу, які перебувають у розпорядженні підприємства або можуть бути додатково притягнуті й використані для простого або розширеного відтворення факторів виробництва й інших складових потенціалу підприємства.

Суб'єктні складові пов'язані із суспільною формою їх прояву:

- *науково-технічний потенціал* – узагальнююча характеристика рівня наукового забезпечення виробництва, науки, техніки, технології, інженерної справи, виробничого досвіду, можливостей і ресурсів, у тому числі науково-технічних кадрів, які є в розпорядженні підприємства для вирішення науково-технічних проблем;

- *управлінський потенціал* – це навички й здатності керівників усіх рівнів управління по формуванню, організації, створенню належних умов для функціонування й розвитку соціально-економічної системи підприємства;

- *потенціал організаційної структури управління* – це загальнокорпоративний управлінський механізм функціонування підприємства, який втілює в собі рівень організації функціональних елементів системи й характер взаємозв'язків між ними;

- *маркетинговий потенціал* – це здатність підприємства систематизувати й планомірно направляти всі свої функції на задоволення потреб споживачів і використання потенційних ринків збуту;

- *логістичний потенціал* – це максимальна продуктивність системно інтегрованих підрозділів, які охоплюють усі види діяльності щодо пересування в просторі й руху в часі: персоналу; матеріалів і готових виробів; енергетичних і інформаційних потоків.

Інтегруючі складові не підлягають під відзначену класифікацію складових потенціалу підприємства, їх не можна однозначно віднести чи то до суб'єктних, чи то до об'єктних складових:

- *трудовий потенціал* – це персоніфікована робоча сила, яка розглядається в сукупності своїх якісних характеристик;

- *інфраструктурний потенціал* – збалансовані з вимогами виробництва можливості цехів, господарств і служб забезпечити необхідні умови для діяльності основних підрозділів підприємства, задоволення соціальних потреб його персоналу;

- *інформаційний потенціал* – це єдність організаційно-технічних інформаційних можливостей, які забезпечують підготовку й прийняття управлінських рішень і впливають на характер виробництва через збір, зберігання, обробку й поширення інформаційних ресурсів.

У данім дослідженні представлені різні види потенціалів, однак не зазначено, яким чином взаємозалежні між собою різні складові, який потенціал уважати інтегральним. Функції деяких потенціалів об'єктної й суб'єктної складової однакові й дублюють одна одну. Крім того, інфраструктурну й інформаційну характеристики, на нашу думку, взагалі не коректно називати потенціалом.

На нашу думку, становить інтерес дослідження, у якому для вивчення кількісних взаємозв'язків між гамою потенціалів промислового підприємства їх розділяють на три групи. До першої групи, названої *формуючою*, відносять виробничі потенціали, засновані на триєдності елементів виробництва: основних, обігових засобів і персоналу: потужнісний, ресурсний і економічний виробничі потенціали. До другої групи, названої *формованою*, відносять потенціали, які утворені на основі фінансової бази групи формуючих потенціалів: фінансовий, інвестиційний і інноваційний. До третьої групи, названої *керуючою*, відносять ті, які забезпечують формування й функціонування названих вище двох груп потенціалів: управлінський і маркетинговий [40, с 85]. Автор

вважає, що початковою ланкою комплексної характеристики потенціалів підприємств виступає потужнісний виробничий потенціал, який є розрахунковою величиною й вимагає наповнення розрахунковими гармонізованими обсягами основних засобів, обігових коштів і персоналу. Наповнений реальними обсягами ресурсів виробництва потужнісний потенціал трансформується в ресурсний, який характеризує максимальну можливість виробництва продукції при існуючому обсязі ресурсів виробництва й рівні їх гармонізації. Результатом функціонування ресурсного потенціалу є обсяг виробленої продукції при певному рівні витрат, що визначає існування економічного виробничого потенціалу, який можна характеризувати мінімально можливим рівнем витрат ресурсів виробництва.

Такий підхід, на нашу думку, відображає всі взаємозв'язки між елементами узагальнюючого потенціалу підприємства й може бути використаний для дослідження питань трансформації ресурсно-виробничого потенціалу підприємства.

Визначившись із місцем ресурсно-виробничого потенціалу в сукупності потенціалів підприємства, слід розглянути склад самого ресурсно-виробничого потенціалу.

Досліджуючи склад ресурсно-виробничого потенціалу, потрібно, насамперед розглянути основні види ресурсів і їх характеристики.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття «економічні ресурси» і до їхньої структури. Ряд авторів розглядає економічні ресурси як джерела, засоби забезпечення виробництва, і підрозділяє їх на природні (сировинні, географічні), трудові (людський капітал), капітальні (фізичний капітал), обігові кошти (матеріали), фінансові (грошовий капітал) і інформаційні ресурси [3,8]. Інші автори трактують цю категорію як сукупність матеріальних і нематеріальних сил, які використовуються або можуть бути використані в процесі виробництва продукції, товарів, послуг, підрозділяючи їх на матеріальні, трудові, фінансові й нематеріальні ресурси [5]. Розглядається й розмежування економічних ресурсів лише на дві групи – матеріальні (земля, або сировинні матеріали, і капітал) і людські. При цьому характерною властивістю всіх видів економічних ресурсів є їхня натурально-речовинна й вартісна обмеженість (недоступність для використання) у конкретний момент часу, що і є для суб'єктів ринкової економіки стимулюючим фактором ресурсозбереження.

Економічні ресурси можна класифікувати за:

- приналежністю до сфери виробництва – основні, допоміжні, підсобні;
 - за стадіями виробничого процесу – постачання, виробництво, збут;
 - етапами управління – стратегічне, тактичне, оперативне;
 - рівнями управління – генеральне управління, менеджмент, виробниче управління [5].
- Основними властивостями економічних ресурсів, крім їхньої обмеженості, є:
- *економічна результативність ресурсів* – порівнянність витрат і результатів;
 - *організованість ресурсів* – просторова, часова, технологічна орієнтованість ресурсів;
 - *системотехнічність ресурсів* – об'єктна технологічність, фондова технологічність, ресурсна технологічність;
 - *розподіленість ресурсів* – за джерелами одержання, процесами переробки, напрямками поставки;
 - *здатність інформаційного відображення ресурсів*: перетворення, агрегування, деталізація, постачання.

Організація ресурсів у системі економічних ресурсів здійснюється в просторово-часовій формі, що забезпечує ефективне їхнє використання в процесі створення продукції.

У самій загальній постановці елементами ресурсно-виробничого потенціалу підприємства можна вважати всі ресурси, що яким-небудь чином пов'язані з функціонуванням і розвитком підприємства. Вибір найбільш важливих з них являє собою досить складну проблему, про що свідчить безліч думок про склад ресурсного потенціалу. Головні труднощі полягають в тому, що всі його елементи функціонують одночасно й у

сукупності. Отже, закономірності розвитку потенціалу можуть бути розкриті не як окремо взяті закономірності розвитку його складових, а тільки як їхня комбінація. Тому найбільш об'єктивним методом дослідження складу елементів ресурсного потенціалу промислового підприємства, як складної системи представляється системний підхід.

Як зазначає Шабатура Т.С., вартісний підхід це принципово новий підхід в ідеології оцінювання економічного потенціалу підприємства, адже вже сьогодні традиційна концепція управління бізнесом, що опирається на співставлення економічних результатів з аналогічними базовими показниками, переходить до довгострокового прогнозу фінансових потоків і безперервного моніторингу вартісних індикаторів.[8]

Висновки та пропозиції. Проведені дослідження дають підставу для висновку, що за сучасних ринкових умов розвитку економічний потенціал підприємства варто розглядати як здатність підприємства створювати конкурентні переваги за для максимізації ринкової вартості бізнесу, аспектом забезпечення яких є ринкові фактори успіху та ключові компетенції. Як було відзначено вище, до складу ресурсно-виробничого потенціалу повинні бути включені основні елементи виробничого процесу: основні засоби, матеріальні ресурси й персонал підприємства, які представляють відповідно: потенціал основних фондів; потенціал матеріальних ресурсів; потенціал персоналу, інвестиційний та інноваційний потенціал, вартісний потенціал, що дозволяє нарощувати ринкову вартість підприємства в майбутньому періоді.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню методологічних засад інтегруючих складових економічного потенціалу підприємства з урахуванням розвитку сучасних ринкових відносин агропродовольчої сфери України. Проведена систематизація основних методичних підходів до оцінки економічного потенціалу підприємства, а саме: ресурсний, вартісний, порівняльний та комплексний; визначенні принципи оцінки та методичний інструментарій.

Ключові слова: економічний потенціал підприємства, конкурентні переваги, ресурсний підхід, складові економічного потенціалу, комплексний підхід.

Abstract

The article investigates methodological framework integrating components of the economic potential of the company with the development of modern market economy agro sector of Ukraine. The systematization of basic methodological approaches to assessing the economic potential of the company, namely: resource, cost, comparative and comprehensive; determining the valuation principles and methodological tools.

Keywords: economic potential of the company, competitive advantage, resource approach that make economic potential of an approach complex

Список використаної літератури:

1. Каткало В.С. Методологические особенности и перспективы развития ресурсной концепции стратегического управления / В.С. Каткало // Экономическая наука современной России . – 2003. - № 2. – с. 61 – 70.
2. Краснокутська Н. С. Методологічні основи оцінювання реалізації потенціалу підприємства / Н.С. Краснокутська // Академічний огляд. – 2010. – № 1 (32). – С. 67-72.
3. Крюкова І.О. Ресурсний потенціал аграрних підприємств та комплекс заходів з його відтворення і раціонального використання / І.О. Крюкова. Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». - № 3. – Харків, 2007. – с. 94-98
4. Лагун М.І. Економічний потенціал як основа розвитку бізнесу / М.І. Лагун // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №5. – С. 77 – 82.
5. Гришова І.Ю. Финансовое обеспечение перерабатывающих предприятий в контексте формирования финансовых потоков./ И.Ю. Гришова// Азимут научных

исследований: экономика и управление.- Россия. - 2012.- № 1. - С.22-24.

6. Саблук П.Т. Концептуальні засади розробки і реалізації інвестиційних програм в аграрно-промисловому виробництві / П.Т. Саблук, М.Ю. Коденська. - К.: ННЦ ІАЕ, 2012. - 46 с

7. Хома І.Б. Економіко-математичні методи аналізу діяльності підприємств: Навч.-метод. посіб./І.Б. Хома, В.В. Турко. - Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2008. – 328 с.

8. Гришова І.Ю. Імплементация принципів соціально-орієнтованого бізнесу в площину економічного розвитку потенціалу харчових підприємств/ І.Ю. Гришова, Т.С.Шабатура// Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3.- С. 13-22. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>

9 Кужель В.В. Методологические основы формирования стратегий повышения конкурентоспособности предприятия /В.В. Кужель // Стратегическое планирование развития городов и регионов. IV Международная научно-практическая конференция. Сборник научных трудов. – 2014. – Ч.1.- С. 48-53.

10. Кужель В.В Особенности реализации экономического потенциала пищевых предприятий в контексте формирования продовольственной безопасности / В.В. Кужель, Т.С. Шабатура //Вектор науки. Научный журнал. Серия: Экономика и управление. - 2014. - № 2(17). – С. 55-57.

УДК 338.43.01:636.2:658.512

Орел В.М.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА СВИНИНИ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвиток агропромислової інтеграції полягає в поєднанні виробництва м'яса худоби та птиці, її промислової переробки та реалізації.

Монополізм переробних підприємств на більшості ринків м'ясної сировини викликає необхідність створення механізмів організації взаємовигідних економічних взаємовідносин між ними, запровадження раціональних цінових регуляторів.

У сфері цінової політики, на наш погляд, перспективним є коригування цінової політики на основі концепції життєвого циклу товару. Концепція життєвого циклу товару передбачає урахування, при розробці цінової політики, ряду факторів: зміни витрат у результаті розширення обсягів виробництва товару, зміна купівельного попиту, в залежності від ступеня новизни товару; облік часу перебування товару на ринку тощо.

На конкурентоспроможність будь-якої продукції впливає її ціна, що безпосередньо залежить від витрат виробництва. У галузі свинарства 55-70% виробничих витрат припадає на корми. За свідченням В.П. Рибалка, незбалансованість раціонів на 30-35% знижує середньодобові прирости живої маси свиней, на 50% збільшує витрати корму на вироблену продукцію. Як наслідок, у більшості господарств свині досягають живої маси 100 кг за 22-24 місяці, а витрати кормів на 1 кг приросту перевищують 10-12 корм.од. Тому де далі більшої актуальності набувають питання щодо формування відповідної кормової бази та оптимізації раціонів для зниження собівартості та підвищення конкурентоспроможності свинини вітчизняного виробництва. Разом із тим у господарствах, де добре усвідомлюють переваги інтенсивних технологій, впроваджують досягнення науки і техніки, комплексно враховують всі фактори, які впливають на ефективність виробництва, свинарство є прибутковим бізнесом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методиці розробки цінових стратегій

присвячені роботи багатьох відомих вчених - М. М. Ільчук, М. В. Калінчик [1], Каркач О.В. [2], М. І. Кісіль [3], Г. В. Козаченко [4], Т. М. Одінцова [5], Ю. С. Погорелов, Л. Ю. Хлапюнов, О. В. та інших.

Дослідженню проблем формування кормової бази та ефективності виробництва свинини значна увага приділяється в наукових працях вітчизняних вчених таких, як: Л.В. Бондарчук, М.М. Ільчук, М.В. Калінчик, О.В. Крятов, Р.С. Крятова, Т.М. Одінцова, О.М. Царенко та інші.

Формулювання цілей статті. Визначити можливості оптимальної організації кормової бази та ефективного її використання з метою підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва.

Виклад основного матеріалу. Збільшення обсягів виробництва свинини при одночасному скороченні витрат на одиницю продукції потребує створення міцної кормової бази на підприємстві, яка забезпечувала потреби у кормах відповідно до обсягів виробництва та фізіологічних потреб свиней.

Колектив науковців під керівництвом О.М. Царенка [6] пропонує враховувати наступні вимоги при організації кормової бази:

1. Кількість кормів, що виробляються, повинна відповідати запланованому обсягу виробництва свинини, тобто необхідно дотримуватися принципу пропорційності;
2. За кількісними і якісними ознаками корми повинні надходити безперебійно і своєчасно, відповідно до руху поголів'я, кількісного складу тварин різних виробничих груп, рівня продуктивності та обсягу виробництва;
3. Структура кормового балансу повинна передбачати використання якісних і дешевих кормових компонентів;
4. Годівля повинна здійснюватись відповідно до зоотехнічних вимог на основі розробки оптимального складу раціонів за допомогою методів економіко-математичного моделювання;
5. Систематичне проведення належного обліку надходження та використання кормів з метою запобігання перевитрат.

Дотримання вищезазначених вимог дозволить найбільш ефективно організувати та використовувати ресурси кормової бази на підприємстві та контролювати наявність кормів, що, в свою чергу, забезпечить досягнення більш високого рівня продуктивності свиней. Підвищення продуктивності тварин зумовлює скорочення тривалості їх утримання, відповідно, скорочуються витрати кормів, праці, води, електроенергії тощо на виробництво одиниці приросту живої маси, що призводить до зниження собівартості свинини.

Цілком погоджуємось з думкою науковців, що резервом зниження собівартості свинини слід вважати перехід до біологічно повноцінної годівлі свиней різних виробничих груп на основі використання кормів власного виробництва. Основним напрямком розвитку кормового виробництва слід вважати підвищення рівня урожайності, якості й повноцінності сільськогосподарських культур та зниження їх вартості.

Економічні зв'язки між сільським господарством і переробкою його продукції складаються в процесі розвитку суспільного розподілу праці. Взаємний обмін між результатами праці цих галузей встановлює між ними і перетворює їх на більш-менш залежні один від одного галузі сукупного суспільного виробництва.

У сучасних умовах необхідний механізм регулювання цінової політики всіх учасників руху товару від виробників сировини до споживачів (рис. 1).

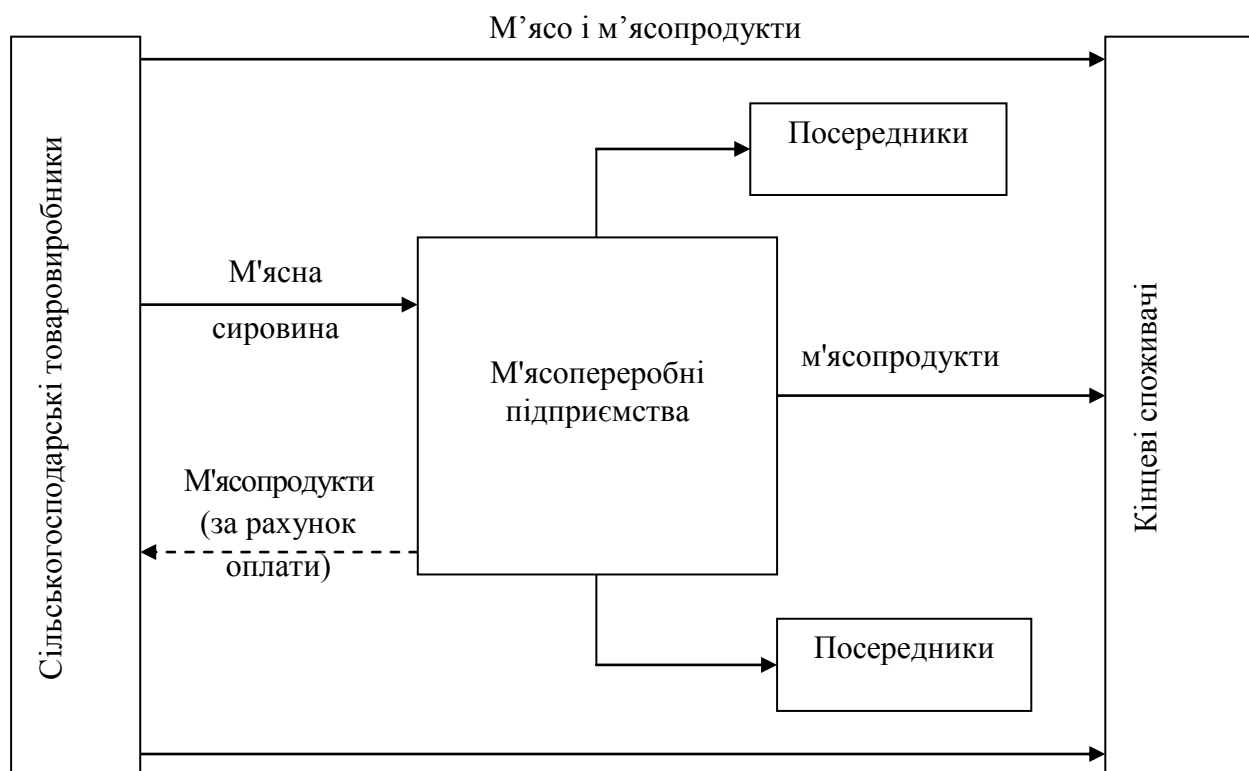

Рис. 1. Товарорух на ринку м'яса і м'ясопродуктів

Конкуренція – це механізм регулювання пропорцій суспільного виробництва. Через механізм між галузевої конкуренції відбувається перелив капіталів з галузі в галузь. Конкуренція забезпечує функціонування ринкового механізму ціноутворення.

Для того потрібен механізм, який має урегулювати інтереси всіх учасників – виробників, переробників, якщо є – посередників та споживачів. Потрібно, в першу чергу, узгодити ціни – закупівельні, оптові та роздрібні. Перші мають відповідати вимогам виробникам та переробникам, другі – забезпечувати їх рентабельність, а треті – подобатися споживачам та не ображати посередників з переробниками. У цьому ланцюжку виникає ціновий паритет, який має перерозподілити частину вартості продукту виробника на користь переробника (для м'ясної галузі), однак цей паритет не повинен поширюватися на суміжні галузі. Там потрібно підтримувати прибуток за нормативами.

Вирішенню цієї проблеми присвячено багато праць вчених як вітчизняних, так і зарубіжних країн. Серед них треба виділити наступний варіант розрахунку паритетної ціни (Цп):

$$Цп = C_i * (R/100 + 1),$$

де C_i – прогнозована зональна собівартість реалізації виду худоби (тис.грн. за 1 т);

R – заданий рівень продуктової рентабельності, %.

Але й ця методика, на наш погляд, має недоліки: виробники не зацікавлені в зменшенні собівартості товару; неврахування особливостей кожного підприємства, що у свою чергу, призводить до завищення ціни для споживачів.

Ми пропонуємо наступний шлях вирішення даної проблеми – трансферна ціна м'ясної продукції має ділитися на прибутки згідно дольової участі в її створенні. Таким чином, не буде завищеної ціни, всі отримають саме той прибуток, який заклали та споживачі будуть задоволені нормальною ціною.

Враховуючи все вище викладене, ми пропонуємо наступний механізм з обрання ціни на м'ясну продукцію, першим етапом, якого є визначення сукупного прибутку всіх учасників ($Пс$):

$$Пс = Вр - Зп - Зпер - Зт,$$

де, Z_t – витрати товаровиробника на 1 т м'ясної сировини;

$Z_{пер}$ – витрати м'ясопереробного підприємства на переробку 1 т сировини, виробництво з неї готової продукції і її просування на ринку (без урахування собівартості основної сировини);

Z_p – витрати обігу посередників у розрахунку на продукцію з 1 т сировини; V_p – прогнозована виручка від продажу м'ясопродуктів з 1 т сировини кінцевим споживачам на ринку.

Наступним кроком є розподіл сукупного прибутку між учасниками, який визначається коефіцієнтами. Ці коефіцієнти ми встановлюємо на основі взаємної угоди: α – виробнику сировини, β – м'ясопереробному підприємству, c – посереднику ($\alpha + \beta + c = 1$).

Прибуток учасників складе:

$\alpha \cdot P_c$ – товаровиробнику,

$\beta \cdot P_c$ – м'ясокомбінату,

$c \cdot P_c$ – посереднику.

Отже, ціна товаровиробника складе: $C_t = Z_t + \alpha \cdot P_c$,

Ціна переробника $C_{пер} = Z_{пер} + C_t + \beta \cdot P_c$,

Ціна посередника $C_p = Z_p + C_{пер} + c \cdot P_c$.

Доцільне співвідношення $\alpha = \beta = c$, а в ідеалі $\alpha > \beta > c$. За таких умов ми можемо самостимулювати виробництво якісної продукції, в процесі якого створюється додаткова вартість. Але існує певна перешкода для реалізації такої методики – треба створювати великі інтегровані агроформування або вертикальні маркетингові системи (можливо за допомогою державного втручання).

В умовах ринкової економіки оцінка конкурентоспроможності пропонованої споживачам продукції є необхідною умовою в процесі операційного управління маркетинговою діяльністю в такому її розділі, як розробка товару.

Сьогодні важливо оцінювати не тільки внутрішні показники, а ще й зовнішні – тобто вимоги ринку до підприємства.

В оцінку конкурентоспроможності товару входять дві групи показників. Перша оцінює сам товар, а друга – сферу укладання угоди про просування товару. До показників другої групи відносимо забезпеченість сировиною, репутація виробника, оперативність поставки, організація сервісу.

При визначенні товарного ринку ми відразу визначаємо його конкурентне середовище, визначаючи його ми формуємо свою стратегію розвитку з врахуванням особливостей саме цього ринку.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок даного напрямку.

Споживача цікавить не природа продукту як такого, йому важливо те, що продукт, який стає товаром, має потрібні функції, які є об'єктом споживання. Сам предмет споживання представляє собою не що інше, як сукупність корисних функцій продукту праці. При наявності чітко визначеної конкретної потреби, кожен предмет споживання, крім здатності його задовольняти, характеризується ще й тим, наскільки повно він це робить, тобто ступенем виконання функцій.

Науково обґрунтована система годівлі та розвиток кормової бази мають велике значення у свинарстві. Відповідний підхід до формування кормової бази та оптимізації раціонів годівлі на підприємстві дозволить підвищити продуктивність свиноголів'я та знизити собівартість виробництва, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції тваринництва, зокрема свинини.

Анотація

На збільшення виробництва продукції свинарства, підвищення її конкурентоспроможності впливає безліч економічних і організаційних чинників, які з часом піддаються істотним змінам як за спрямованістю, так і за ступенем впливу на

основні процеси. Формуються нові ареали розміщення виробництва, що розрізняються цілями, розмірами, технологіями, процесами кооперації та інтеграції. Все це вимагає наукового обґрунтування різних аспектів проблеми підвищення ефективності виробництва продукції свинарства.

Ключові слова: ефективність виробництва; ціна; конкуренція; області; суспільне виробництво; монополізм; продуктивність; кооперація; інтеграція.

Аннотация

На увеличение производства продукции свиноводства, повышение ее конкурентоспособности влияет множество экономических и организационных факторов, которые со временем подвергаются существенным изменениям как по направленности, так и по степени влияния на основные процессы. Формируются новые ареалы размещения производства, различающихся целями, размерами, технологиями, процессами кооперации и интеграции. Все это требует научного обоснования различных аспектов проблемы повышения эффективности производства продукции свиноводства.

Ключевые слова: эффективность производства; цена; конкуренция; регионы; общественное производство; монополизм; продуктивность; кооперация; интеграция.

Annotation

Practical importance substantiation of organizational and economic measures to improve the organization of forage production reproduction pigs organization, remuneration and incentive to increase the volume and improve the efficiency of production and sale of pig meat, increase the competitiveness of the industry. Exit to the position of the competitiveness of pork production is possible through increased concentration and increased specialization industry (which is fully consistent with global trends), and on this basis to obtain economies of scale, at the expense of innovation through the development of advanced technologies, forms and methods of work organization.

Keywords: efficiency of production; price; competition area; social production; monopoly; productivity; cooperation; integration.

Список використаної літератури:

1. Калінчик М.В. Ефективність виробництва та розвиток ринку свинини / М.В. Калінчик, М.М. Ільчук, Т.М. Одінцева. – К.: Нічлава, 2005.
2. Каркач О.В. Забезпечення безбитковості виробництва сільськогосподарської продукції в системі контролінгу / О. В. Каркач // В існ. Харків. нац. аграр. ун-ту. – 2007. – № 9.
3. Кісіль М. І. Критерії і показники економічної ефективності малого та середнього бізнесу на селі / М. І. Кісіль // Економіка АПК. – 2001. – № 8. – С. 59–64.
4. Козаченко Г. В. Управління затратами підприємства : монографія / Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, Л. Ю. Хлап'юнов. – Київ: Лібра, 2007. – 320 с.
5. Одинцева Т. М. Економічна ефективність крупномасштабного виробництва свинини : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.02 „Економіка сільськогосподарства і АПК” / Одинцева Тетяна Михайлівна ; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Х., 2004. – 20 с.
6. Ресурсозберігаючі технології виробництва свинини: теорія і практика: Навч. посіб. / О.М. Царенко, О.В. Крятов, Р.Є. Крятова, Л.В. Бондарчук; за ред. д.е.н., проф. О.М. Царенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 269 с.

ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіка України нерозривно пов'язана з інтеграційними процесами в європейський економічний простір, який вимагає функціонування ефективної та прозорої системи оподаткування.

Створення стабільної податкової системи можливе лише при умові функціонування ефективного адміністрування податків та зборів, яке вплине на основне джерело доходів держави та управління ринковою економікою, адже податки - це основне джерело доходів держави. Фіскальна та стимулююча ефективність податків значною мірою залежить від рішень та діяльності органів контролюючих органів з питань оподаткування, на які покладено завдання забезпечення доходів бюджету. Тобто на податкові важелі акумуляції державних доходів та стимулювання економічної активності досить жорстко накладаються обмеження організаційно-управлінськими аспектами оподаткування - адмініструванням податків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика адміністрування податків є актуальною і широко висвітлюється у науковій літературі. Проблеми адміністрування податків та та процесам управління податковою системою, зокрема у частині організації податкового адміністрування, перебувають у полі зору провідних українських учених-фінансистів. Вагомий внесок у дослідженні цієї проблеми зробили: В. Мельник, В. Андрущенко, А. Крисоватий, В. Луніна, В. Опарін, В. Федосова, Е. Проскура. Однак, дискусійність багатьох теоретичних положень щодо системи адміністрування податків, підвищення її результативності та ефективності вимагає подальшого вирішення цієї проблеми.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних засад функціонування елементів системи адміністрування податків та особливостей її впровадження в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що адміністрування податків і зборів є однією з найважливіших ознак держави та необхідною умовою її існування. Адміністрування (від англ. "administration") означає управління, організація, виконання, здійснення, нагляд (контроль); у широкому розумінні, це - організаційно-розпорядча діяльність керівників і органів управління, що здійснюється шляхом наказів і розпоряджень [1]. Існують різні види адміністрування у фінансовій та економічній сферах.

Серед сучасних економістів відсутнє єдине розуміння цього терміна. Зазвичай воно визначається як діяльність податкових органів (відповідно до їхніх прав і повноважень, гарантованих законодавством) під час здійснення податкового контролю за своєчасністю, повнотою і правильністю сплати податкових платежів юридичними та фізичними особами. Існує широкий арсенал думок щодо визначення категорії "податкове адміністрування податків" який вказує на те, що наукова полеміка навколо соціально-економічної природи і призначення його ще далеко не завершена.

В.Л. Андрущенко вважає, що податкове адміністрування – це основна функція управління, яка включає в себе планування, організацію, керівництво, облік і контроль [2]. Ми погоджуємось з тим, що адміністрування – це управлінська діяльність і йому властиві всі етапи управління, проте дане трактування сутності адміністрування потребує уточнення, які саме дії включає в себе адміністрування в розрізі функцій управління.

В.М. Мельник вважає, що адміністрування податків – це управлінська діяльність органів державної виконавчої влади, яка пов'язана з організацією процесу оподаткування, засновується на державних законодавчих і нормативних актах та використовує соціально зумовлені і сприйняті правила [3]. Ми не погоджуємось з таким трактуванням сутності

адміністрування, оскільки цей процес не завжди ґрунтується на соціальному сприйнятті. Про однозначне соціальне сприйняття можна говорити тільки при високому рівні податкової культури в країні, як з боку платників, так і з боку держави.

Е.П. Проскура вважає, що податкове адміністрування – це нормативно регламентована організаційно-розпорядча діяльність повноважних державних органів у сфері управління процесами оподаткування з метою забезпечення виконання вимог податкового законодавства учасниками податкових відносин [4].

Таким чином, узагальнивши наявні підходи до визначення сутності адміністрування податків, вважаємо, що податкове адміністрування податків являє собою комплекс правових, економічних і фінансових заходів держави для формування системи оподаткування, забезпечення своєчасної і повної сплати податків і зборів з метою задоволення фінансових потреб суспільства в цілому, а також розвитку економіки країни шляхом перерозподілу фінансових ресурсів.

Отже, під податковим адмініструванням слід розуміти сукупність норм (правил), методів, засобів і дій, за допомогою яких спеціально уповноважені органи держави здійснюють управлінську діяльність у податковій сфері, спрямовану на контроль за дотриманням законодавства про податки та збори (обов'язкові платежі), за правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю внесення у відповідні бюджети податків і зборів, а у випадках, передбачених законами України, - за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю надходжень у відповідний бюджет інших обов'язкових платежів та притягнення до відповідальності порушників податкового законодавства.

Адмініструванню податків і зборів присвячений розділ II ПКУ, який визначає порядок адміністрування податків і зборів, а також порядок контролю за дотриманням вимог податкового і іншого законодавства у випадках, коли здійснення такого контролю покладене на контролюючі органи.

Згідно статті 14.1.1 ПКУ адміністрування податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі - єдиний внесок) та інших платежів відповідно до законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи (далі - податків, зборів, платежів) - це сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організовують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом [5].

Отже, у процесі адміністрування можна виділити такі напрями робіт: розробка основних положень податкової системи та системи оподаткування, обґрунтування та розробка заходів податкової політики, проведення роз'яснювальної роботи серед платників податків організацію нарахування, сплати податків, узгодження податкових зобов'язань; здійснення контрольно-перевірочної роботи, впровадження заходів відповідальності за порушення у сфері податкового законодавства.

Реалізація адміністрування податків в Україні здійснюється здійснюється за допомогою системи адміністрування, яка являє собою досить складну систему впливу на різні сторони податкової діяльності окремих суб'єктів. Основним вектором цього впливу є взаємовідносини держави, яка здійснює податкову політику, із суб'єктами господарювання, що її реалізують.

Таким чином, можемо вважати, що система адміністрування податків - це сукупність окремих елементів адміністрування, які пов'язані між собою, регламентуються правовим забезпеченням та функціонують за допомогою відповідного апарату управління.

Структура системи адміністрування податків досить складна. До неї належать різні елементи, що відповідають різноманітності податкових відносин. Структуру системи адміністрування податків відображають взаємопов'язані елементи (рис. 1): інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів, організація діяльності

контролюючих органів, здійснення контролю контролюючими органами

Кожний елемент системи адміністрування є складовою єдиного цілого. Разом з тим вони функціонують відносно самостійно. Ця обставина зумовлює необхідність постійного узгодження складових системи адміністрування.

Рис. 1. Система адміністрування в Україні [розробка автора]

Однією з важливих проблем системи адміністрування є визначення кола суб'єктів та об'єктів адміністрування, оскільки від цього залежить ефективність податкового адміністрування в цілому.

Вважається, що суб'єктами податкових правовідносин можуть бути: адміністративно-територіальні утворення (держава, адміністративно-територіальні одиниці), колективні суб'єкти (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації) та індивідуальні суб'єкти (громадяни, підприємці - фізичні особи). На сьогодні безпосередньо в адмініструванні податків в Україні задіяні органи Державної фіскальної служби.

Однак суб'єктами податкового адміністрування можуть бути не лише державні органи, але й юридичні та фізичні особи, які у визначених законом випадках виступають не лише як платники податків, а ще як податкові агенти, що забезпечують окремі процедури податкового адміністрування.

Об'єктом податкового адміністрування є податкові надходження (у вигляді податків, зборів, інших обов'язкові платежів) до бюджетів усіх рівнів

Слід зазначити, що ефективність системи адміністрування будь-яким залежить від оптимальності структури задіяних суб'єктів. Саме цей чинник справляє вирішальний вплив на швидкість прийняття рішень, їх адекватність конкретній ситуації та потребам, оперативність впровадження в практику діяльності, результативність дії, вартість обслуговування процесу тощо.

Правове забезпечення функціонування системи адміністрування включає Конституцію України, Податковий кодекс, Митний кодекс України та інші нормативно-правові акти, які регламентують відносини пов'язанні з оподаткуванням. Залучення юридичних норм дає змогу встановити єдині правила організації податкових зв'язків, захистити економічні інтереси платників податків, проводити єдину політику у сфері податків, забезпечити податкову дисципліну.

Серед чинників що справляють вплив на ефективність системи адміністрування податків та зборів, слід виділяти урегульованість питань взаємовідносин з платниками, обґрунтованість методики адміністрування податків та її адекватність економічним процесам, оптимальність структури органів, що адмініструють податки, тощо. Слід відмітити що ефективна система адміністрування податків в Україні повинна забезпечувати наступні умови:

- спрощує для платників адміністративні процедури в оподаткуванні;
- спрямована на захист законних прав та інтересів платників податків;
- забезпечує дотримання вимог податкового законодавства усіма учасниками податкових відносин.

Таким чином, з метою покращення функціонування системи адміністрування податків та зборів, на наш погляд, необхідно вжити наступні заходи, спрямовані на: скорочення видів перевірок та терміну їх проведення; скорочення тривалості перевірок та строків їх продовження; удосконалення норм щодо подання звітності; скасування деяких необґрунтованих прав податкових органів; встановлення обов'язку контролюючого органу сповістити платнику податків про виявлення помилково та (або) надміру сплаченої суми грошового зобов'язання та інші.

Прийняття запропонованих змін до чинного Податкового кодексу України дозволить значно спростити питання адміністрування податкових платежів, надасть можливість бізнесу більш якісно адаптуватися до нових умов ведення господарської діяльності, забезпечить скорочення податкових перевірок, що в свою чергу дозволить бізнесу вільно розвиватися та створювати нові робочі місця.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, порядок системи адміністрування податків поступово змінюється. Але спостерігаються як позитивні, так і негативні зміни. Істотним кроком у вдосконаленні податкового адміністрування може стати постійний діалог законодавчої і виконавчої влади з платником податків. У цілому впровадження таких змін у порядку адміністрування податків означатиме додатковий потужний поштовх щодо підвищення фіскальної та регулювальної ефективності податкової системи, а відтак акумулювання податкових надходжень до державного бюджету

Анотація

У статті досліджено сутність податкового адміністрування податків, розкрито елементи системи податкового адміністрування, запропоновано заходи щодо підвищення ефективності її функціонування.

Ключові слова: податки, податкове адміністрування, система адміністрування, податкові надходження, платники податків.

Аннотация

В статье исследована сущность налогового администрирования налогов, раскрыты элементы системы налогового администрирования, предложены меры по повышению

ефективності її функціонування.

Ключевые слова: налоги, налоговое администрирование, система администрирования, налоговые поступления, налогоплательщики.

Annotation

This article explores the nature of tax administration tax disclosed elements of the tax administration proposed measures to improve its functioning.

Keywords: taxes, tax administration, system administration, tax revenues, taxpayers.

Список використаних джерел:

1. Калінеску Т.В. Адміністрування податків [текст] Навч. посіб./ Т.В.Калінеску, В.О. Корецька-Гармаш, В.В. Демидович. – К: “Центр учбової літератури”, 2013. – 290 с.
2. Андрущенко В. Л. Фінансове адміністрування як наука і мистецтво / В. Л. Андрущенко // Фінанси України. - 2003. - № 6. - С. 27-35.
3. Мельник В.М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу [текст] Монографія. / В.М. Мельник. - К.: Комп'ютерпрес, 2006. – 278 с.
4. Проскура Е.П. Методологічні засади податкового адміністрування / Е.П. Проскура, Капустян Е.М. // Актуальні проблеми економіки. – 2012.- № 10 (136).- С. 195-201.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/2755-17>

УДК: 338.436.33

Мельник Ю.М., Ніколюк О. В.

РОЗБУДОВА СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Трансформаційний процес викликав глибокі і масштабні інституційні зміни в агропромисловому виробництві. Процеси, пов'язані з подальшими інституційними перетвореннями вітчизняної системи аграрного виробництва, відбуваються в напрямку розвитку дієвого комплексу соціальних і економічних інститутів. Тому дослідження соціальних та економічних аспектів аграрної економіки з позицій інституціоналізму є актуальним науковим завданням. Більшість статей про аграрний сектор присвячені його економічним проблемам. У той же час у багатьох районах головним обмежуючим фактором розвитку сільського господарства давно став дефіцит трудових ресурсів, причому не стільки кількісний, скільки якісний, пов'язаний з геодемографічними проблемами і деградацією соціального середовища в сільській місцевості.

Реальне соціально-економічне, особливо демографічне становище в селі обумовлює необхідність подальшої більш поглибленої роботи в області цілеспрямованого правового, економічного та організаційно-управлінського регулювання власне інституційних процесів розвитку аграрного сектора економіки. Особлива увага має бути акцентована на формуванні соціальних зв'язків на основі соціальної відповідальності та соціальних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вагомий внесок у наукові дослідження проблем розвитку агропродовольчого комплексу належить працям провідних вчених-аграріїв, таких як Бородіна О., Прокопа І., Жаліла Я.А., Андрійчука А.Г., Саблука П.Т., Лупенка Ю.О., Дем'яненка М.Я., Гришової І.Ю., Кузеля В.В., Непочатенко О.О., Крюкової І.О., Худолій Л.М., Чупіса А.В., Борисової

В.А., Пасхавера П.Й., Федулової Л.І., Стоянової-Коваль С.С., Хоми І.Б., Шабатури Т.С.

Спільною є думка всіх науковців щодо пріоритетності розвитку аграрного сектору задля досягнення продовольчої безпеки країни [1,2,3,5,6,8,9]. Умовою формування ефективного аграрного виробництва Академік НААН України Саблук П.Т. вважає створювані державою умови економічної діяльності, чого не можна досягти без капіталізації землі і врахування її в системі ціноутворення для економічного регулювання міжгалузевих відносин [6]. Бородіна О. та Прокопа І. умовою ефективного функціонування аграрного сектору вважають формування кластерних об'єднань виробників сільськогосподарської продукції [1]. Позицію інноваційного забезпечення розвитку сільського господарства поділяють Лупенко Ю.О. та Месель-Веселяк В.Я., акцентуючи увагу на першочерговості формування інфраструктури ринку і цінового механізму, удосконалення міжгалузевих і внутрігалузевих економічних відносин, фінансово-кредитного забезпечення, інформатизації, розвитку сільських територій [8]. Сучасний стан та проблеми агропродовольчого забезпечення підприємств агропродовольчої сфери аналізує Крюкова І.О. [9]. Непочатенко О.О. вказує на недосконалість і суперечливість земельного законодавства, що створює несприятливі умови для розвитку аграрної сфери, а розвиток системи іпотечного кредитування сільськогосподарських товаровиробників визначає чинником розвитку галузі [2].

Питання розвитку теорії та практики аспектів соціальної відповідальності бізнесу знайшли висвітлення в роботах зарубіжних та українських вчених: Черних О.В., Алексєєва А., Гессен А.Є., Деркач С., Смовженко Т.С., Кузнєцова А.Я., Сівак О.Б., Колот А.М., Друкер П., Керолл А., Мескон М. Серед українських вчених аналізу цієї проблеми в різних її контекстах присвятили свої дослідження Гришова І.Ю., Кужель В.В., Шабатура Т.С., Чирва О.Г., Гнатєва Т.Н., наукові розробки яких в аспектах формування інноваційного потенціалу підприємств, фінансового забезпечення їх стратегічного розвитку, державної підтримки інноваційного розвитку підприємств аграрного сектора і т.д. базуються на досвіді зарубіжних країн і моделях соціальної відповідальності [1-13].

Сучасна гостра політична та економічна криза країни породжує нагальну потребу пошуку шляхів розбудови інтеграційних та соціальних зв'язків агропродовольчої сфери за допомогою інструментів, механізмів соціальної відповідальності та соціальних інвестицій.

Цілі статті. Метою даної публікації є аналіз соціальних зв'язків агропродовольчої сфери і обґрунтування їх розвитку на основі соціальної відповідальності та соціальних інвестицій як важливого аспекту розвитку підприємств агропродовольчої сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аграрний сектор історично займає провідне місце в економіці України. Він впливає не тільки на добробут населення, але є визначальним для багатьох інших галузей, насамперед, як джерело сировини. Збереження історично сформованого, звичного способу життя людини, забезпечення повної зайнятості, стан соціальної сфери на селі, облаштування самої території беззаперечно визначають стратегію соціально-економічного розвитку суспільства.

Проведені в аграрному секторі економіки країни з 90-х років соціально-економічні реформи, різке скорочення державного фінансування агро продовольчої сфери, повільне становлення місцевого самоврядування призвели до змін у соціальній структурі сільського суспільства і надали в цілому негативний вплив на соціальний розвиток села, рівень і якість життя більшості сільського населення. В останні двадцять років відбулася деградація виробничого потенціалу агропродовольчої галузі, в результаті чого аграрне виробництво стало більш трудомістким, багато в чому втративши свій індустріальний характер. Село переживає системну кризу, основними проявами якої є не тільки спад аграрного виробництва, але і загострення демографічної ситуації, високий рівень безробіття сільського населення, проблеми бідності, зниження якості життя.

У цих умовах все більшого значення набувають соціальні програми бізнесу, який не повинен обмежуватися тільки економічними цілями. Соціальні інвестиції стають

важливим елементом соціальної відповідальності бізнесу, який зобов'язаний враховувати соціальні впливи своєї діяльності на працівників, споживачів і місцеві спільноти, а також сприяти досягненню соціальних цілей суспільства в цілому. Соціальна відповідальність підприємця породжує і відповідну відповідальність працівників по відношенню до підприємця за дотримання дисципліни праці та виробництва, за кінцеві результати своєї фірми. Перед державою підприємець зобов'язаний своєчасно і у встановленому розмірі виплачувати всі види податків, дотримуватися антимонопольного законодавства, законодавства про захист прав споживачів та інших нормативних актів. Вирішення цього завдання залежить від досконалості законодавства, ефективності судової системи, відсутності коруптованості в ній. Соціальна відповідальність підприємця припускає прозорість та інформаційну відкритість його господарювання, відмова від будь-яких тіньових угод, чесне і шанобливе ставлення до ділових партнерів, своєчасне і повне виконання всіх зобов'язань як перед ними, так і перед державою. Найважливішим індикатором соціальної відповідальності підприємців виступає також їх свідомі і цілеспрямована участь у вирішенні злободенних соціальних проблем, що стоять перед працівниками підприємств, жителями територій в місцях розташування підприємницьких структур, перед державою і суспільством в цілому, вирішуване за допомогою соціальних інвестицій.

Під соціальними інвестиціями розуміють вкладення, корисний ефект від яких поширюється як на суспільство, так і на компанію [12, с.122]. У цьому трактуванні об'єкт вкладення є невизначеним, а соціальний ефект в результаті соціальних інвестицій не є визначальним.

Соціальне інвестування можемо розглядати як спосіб реалізації корпоративної соціальної відповідальності за допомогою цільових програм, які відповідають потребам основних груп зацікавлених осіб – споживачів, персоналу, місцевих громад. Для створення та відтворення людського капіталу відповідно до потреб сучасного економічного розвитку здійснюються соціальні інвестиції, які Н.А. Шибаєва поділяє на три види на основі методів їх реалізації та очікуваних результатів [13, с.64]:

1. Непрямі, які забезпечують суспільні блага та покращують якість життя громадян.
2. Прямі, які забезпечують поліпшення якості людського капіталу.
3. Змішані, які надають суспільні блага і забезпечують збільшення людського капіталу.

Показниками рівня життя є: грошові та реальні доходи на душу населення, що визначаються рівнем заробітної плати працівників, величиною соціальних виплат і пільг, рівнем податків, індексом споживчих цін, рівнем інфляції, забезпеченість житлом, кількість безкоштовних соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, культурне, побутове та комунальне обслуговування), структура витрат населення, рівень безробіття. Соціальні інвестиції покликані підвищити якість життя. Звичайно, визначальна роль у створенні економіки добробуту відводиться державі, але в деяких галузях лише державних коштів недостатньо, а приватні інвестиції пов'язані з високими ризиками, а значить, важко здійсненні (фундаментальна наука, освіта, охорона здоров'я, екологія та ін.) Тут соціальні інвестиції є одним з найважливіших інструментів створення соціально-орієнтованої економіки. Даний вид діяльності ускладнений у зв'язку з відсутністю єдиного управління соціальними інвестиціями і безсистемним підходом до соціального інвестування, а також відсутністю загальноприйнятих стандартів публічної соціальної звітності компаній.

Соціальні інвестиції – це добровільний внесок бізнесу у розвиток суспільства. До соціальних інвестицій найбільш часто відносять: спонсорство і корпоративну благодійність, піклування, взаємодія з місцевим співтовариством, владними структурами, корпоративні партнерські програми.

На державному та регіональному рівнях доцільно підтримати розвиток великого сільськогосподарського виробництва, яке дає додаткові робочі місця на селі, забезпечить розвиток інфраструктури сільських територій, сприятиме розвитку контрактних взаємин з

дрібними товаровиробниками, забезпечуючи їх стійкість. Впровадження принципів соціальної відповідальності в аграрній сфері виступає фактором подальшого розвитку підприємств і набуває першочергового значення при вирішенні ряду соціальних проблем. Багатоаспектний і різносторонній процес інституціоналізації соціальної відповідальності привів до відсутності єдиної стратегії її розвитку, що ускладнює впровадження концепції соціальної відповідальності на сучасних підприємствах. Враховуючи це доцільним є формування інституту соціальної відповідальності, який дозволить визначити соціально-економічні основи розвитку соціальної відповідальності підприємств в сучасних умовах. Основними рисами цього інституту є: домінування позитивних методів мотивації, самостійний вибір обсягу соціальних зобов'язань, поступовий перехід від моральної відповідальності до юридичної, спрямованість на досягнення ефективних результатів соціальної відповідальності, проактивний характер соціальних заходів. Аналіз проблем соціалізації діяльності підприємств свідчить, що для ефективного функціонування даного інституту в сучасних умовах необхідно впровадити процедуру переходу від чисто моральної до юридично оформленої відповідальності. Соціальний розвиток сільських територій та підвищення ефективності аграрного сектора - це основа забезпечення не тільки продовольчої, але й національної безпеки, зростання добробуту всього населення країни.

Висновки. 1. Аграрна сфера економіки України переживає системну кризу, основними проявами якої є спад аграрного виробництва, загострення демографічної ситуації, високий рівень безробіття сільського населення, проблеми бідності, зниження якості життя.

2. Розбудова інтеграційних та соціальних зв'язків агро продовольчої сфери країни має відбуватись на основі антропосоціального підходу (первинності людини як особистості та головної продуктивної сили суспільства).

3. Соціальні інвестиції є найважливішим індикатором соціальної відповідальності підприємств, їх свідомої і цілеспрямованої участі у вирішенні соціальних проблем працівників підприємства, жителів регіонів, держави і суспільством в цілому.

4. Результатом соціальних інвестицій є покращення показників рівня життя: грошових та реальних доходів на душу населення, що визначаються рівнем заробітної плати працівників, величиною соціальних виплат і пільг, рівнем податків, індексом споживчих цін, рівнем інфляції, забезпеченість житлом, кількість безкоштовних соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, культурне, побутове та комунальне обслуговування), структура витрат населення, рівень безробіття.

5. Формування інституту соціальної відповідальності на основі розбудови інтеграційних та соціальних зв'язків агропродовольчої сфери за допомогою інструментів соціальної відповідальності та соціальних інвестицій дозволить визначити соціально-економічні пріоритети розвитку підприємств в сучасних умовах.

Анотація

У публікації підлягають розгляду питання щодо аспектів соціальної відповідальності в умовах кризового стану аграрної сфери; аргументовано необхідність розбудови інтеграційних та соціальних зв'язків за допомогою інструментів соціальної відповідальності.

Ключові слова: соціальна відповідальність, соціальні інвестиції, соціальні зв'язки, антропосоціальний підхід, рівень життя.

Аннотация

В публикации рассматриваются вопросы относительно аспектов социальной ответственности в условиях кризиса состояния сельскохозяйственного сектора; необходимость интеграции и социальных связей с использованием инструментов социальной ответственности.

Ключевые слова: социальная ответственность, социальные инвестиции, социальные отношения, антропосоциальный подход, уровень жизни.

Summary

The publication to be considering the issues of social responsibility in the conditions of crisis of the agrarian sector; The necessity of building integration and social ties with the tools of social responsibility.

Keywords: social responsibility, social investment, social networks, antroposotsialnyy approach, quality of life.

Список використаної літератури:

1. Бородіна О., Прокопа І. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення // Економіка України. – 2009. – №5. – с.59-67.].
2. Організаційно-економічні інструменти державної аграрної політики в Україні: аналіт. доп. / В.М. Русан, О.В. Собкевич, А.Д. Юрченко, – К.: НІСД, 2012. – 88 с.
3. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України: аналіт. доп. / за заг. ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2011. – 104 с.
4. Саблук П. Т. Формування ринку землі як основа ефективного аграрного виробництва: матеріали Других регіональних річних зборів Північно-Східного відділення Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників, 5 лютого 2009 р., м. Харків. / П. Т. Саблук – Х. : ХНТУСГ, 2009. – С.11–17.
5. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 182 с.
6. Сучасний стан розвитку харчової промисловості Одеської області / І.О. Крюкова // Економіка харчової промисловості. – 2010. – № 1. – С. 11-14.
7. Шибаева Н.А. Методы оценки эффективности социальных инвестиций // Проблемы управления. – 2008. – № 3. – С. 64–68.
8. Кужель В.В. Теоретичні засади модернізації аграрної економіки / В.В.Кужель., Я.В. Солтик. // Вектор науки ТГУ. Серия: Экономика и управление. – Россия. Тольятти, 2012. – № 4. – С.83-87.
9. Чирва О.Г. Генезис и тенденции развития системы управления региональной политикой повышения конкурентоспособности пищевых предприятий в Украине / О.Г. Чирва // Азимут научных исследований экономика и управление. – г. Тольятти, 2012. – №1 – С. 67 – 71.
10. Шабатура Т.С. Інвестиційні потоки як фактор нарощення інноваційного потенціалу підприємств [Електронний ресурс] /С.С. Стоянова-Коваль, Т.С. Шабатура, В.О. Непочатенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 3. – С. 160-165. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n3.html>
11. Гришова І.Ю. Инновационная модель развития предприятий молокоперерабатывающей отрасли / И.Ю. Гришова, И.А.Крюкова// Вектор науки ТГУ. Серия: Экономика и управление. – Тольятти. Россия. - 2014. № 1 – С.20-24.
12. Гришова І.Ю. Державна підтримка регіональних програм інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / І.Ю. Гришова, В.А. Замлинський, В.В. Кужель // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2 . – С. 201-206. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>

УДК: 338.439

Орленко О.В.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ ПРОСУВАННЯ КРУП'ЯНОЇ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ВІТЧИЗНЯНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ РИНКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Для досягнення доброї обізнаності споживачів про круп'яну органічну продукцію і створення попиту на неї важливо вивчити передовий

досвід провідних країн ЄС, використавши інтенсивну рекламну кампанію через засоби масової інформації, підкреслюючи переваги органічних продуктів для людського здоров'я, пов'язання їх з позитивними атрибутами, такими як «добробут», «тривалість життя», «традиційна кухня», «народна культура»[3].

Інтенсивний маркетинг круп'яних органічних продуктів в Україні через мережі гуртової торгівлі та супермаркетів має значний потенціал для розвитку внутрішнього ринку органічних продуктів і може створювати, а надалі й стимулювати, попит споживачів. Це може сприяти створенню позитивного ставлення громадськості до органічного сектора загалом і, здебільшого, стимулюватиме споживання органічної продукції, розвиток органічного агровиробництва. [1]. Становлення органічної локальної продовольчої системи призводить до сталого регіонального розвитку і, як результат, сільське господарство та продовольча система регіону можуть забезпечувати не лише зростаючі темпи експорту, а й інтенсивний розвиток внутрішнього та локального ринку органічної продукції. Враховуючи це, для органічних виробників в Україні пропонується об'єднувати виробництво, переробку та збут у маркетингові стратегії для просування органічної продукції на шляху до потенційного споживача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні розглядалися такими вітчизняними науковцями, як: Артиш В.І. [5], Зайчук Т.О. [6], Милованов Є.В. [7], Шлапак В.О. [8] та ін. Невирішені раніше питання, що є частиною загальної проблеми. Однак, на нашу думку, особливості формування ринку органічної продукції в Україні, взаємозв'язок його основних суб'єктів та оцінка потенціалу не отримали достатньої уваги.

Завдання дослідження Актуальність проблеми розвитку органічного виробництва в Україні виходить на перше місце серед інших важливих проблем. Вітчизняні споживачі прагнуть до підвищення якості споживання та здорового способу життя. Органічна ж продукція забезпечує реальну вигоду для навколишнього середовища та здоров'я споживачів, які надають перевагу використанню органічних методів виробництва. Тому ринок органічної продукції постійно зростає. Дослідження стану та розвитку органічного виробництва в нашій країні обумовлює актуальність обраної теми статті. Не зважаючи на наявність значного теоретичного доробку з цієї теми, необхідно відзначити, що важливим значенням для формування стратегії розвитку органічного ринку має ідентифікація та групування переваг органічних продуктів, дослідження основних перешкод, що спричиняють розвиток цього ринку, та розробка заходів по їх подоланню.

Виклад основного матеріалу. Просування круп'яної органічної продукції ефективне, якщо ключові повідомлення добре розуміються і цінуються великою кількістю осіб, які належать до цільових груп споживачів. Щоб створити чіткий і міцний зв'язок між цими ключовими повідомленнями та органічною продукцією, велике значення має оптимальне використання елементів брендингу (євролисток, твердження, слоган) разом з правильним вибором ЗМІ. Враховуючи той факт, що у якості основної цільової групи споживачів вибрані сучасні люди вище середнього та середнього класу, які проживають переважно у містах, повинні використовуватись ЗМІ, які розраховані саме на таких осіб:

- Точки продажу – просування продукції в тій точці продажу, де продаються органічні продукти, має велике значення для створення безпосереднього зв'язку з органічною продукцією.

- Інтернет / соціальні мережі – ці медіа важливі для поєднання органічних продуктів зі стилем життя; їхньою великою перевагою також є те, що вони сприяють прозорості та викликають позитивні емоції. Їхнє використання пов'язане з відносно незначними витратами.

- Спеціалізовані статті – журнальні та газетні статті є ідеальними інструментами для привернення уваги різних сегментів споживачів до органічних продуктів, оскільки вони доступні для багатьох осіб при незначних витратах і сприяють появі нових статей

тощо.

- Ярмарки та різні заходи – ярмарки та різні заходи важливі, оскільки надають можливість людям відкрити для себе органічні продукти, спробувати її на смак; крім того, інтерес ЗМІ до таких заходів чудово сприяє додатковому просуванню продукції, при чому безкоштовно.

- Телереклама – телебачення справді є цікавим засобом масової інформації з точки зору можливості донесення інформації до широких верств населення, хоча воно є досить дорогим інструментом. Необхідні творчі рішення для зменшення витрат і збільшення результативності.

Основними видами просування продукції органічного виробництва слід вважати: рекламу, створення доброзичливої думки, персональний продаж, стимулювання збуту. Споживач органічної продукції здійснює свій вибір в залежності від співвідношення впливу двох груп чинників.

1. Фінансово-економічні:

- вартість органічної продукції;
- доступність органічної продукції;
- корисність (ефективність).

2. Соціо-культурні:

- вподобання і смаки;
- мода і тренди;
- суспільна думка, авторитет;
- самосвідомість [4].

Зазначимо необхідність дотримання відповідних умов проведення маркетингової кампанії, що дозволить досягти поставленої мети:

1) орієнтація на цілісне і системне розуміння цільовою аудиторією терміну «органіка», та похідних термінів, розмежування виключних рис та характеристик «органіки»;

2) формування усвідомлення споживачів про абсолютність та однозначність вищої цінності «органіки» порівняно з традиційними продуктами, відповідно до системи потреб споживачів;

3) акцентування на перевагах «органіки» слід робити у питомій, а не абсолютній формі (наприклад – «органіка хоч і дорожча, але у розрахунку на 1 грн. ви отримаєте вищу цінність...»)

Дотримання даних умов дозволить виробити логічний і єдиний (але не однаковий за формами комунікацій) меседж органіки.

У той же час для ефективного досягнення поставлених цілей, форма маркетингової комунікації має відповідати наступним критеріям:

- інформативність і просвітництво – меседж має дати вичерпну інформацію та відповіді на найбільш актуальні питання щодо органіки, або сприяти їх виникненню у позитивному сенсі;

- ідентичність – споживач за меседжем будь якої форми, повинен бути в змозі чітко відокремити органіку від різного роду «близнюків»;

- пізнаваність – наявність обов'язкових і уніфікованих атрибутів органіки;

- довіра – переборення внутрішнього захисного бар'єру споживача та створення атмосфери доброзичливості;

- локальність походження – споживач підсвідомо позитивно сприймає локальну територію походження органіки (легкість контролю, культурна та етнічна близькість, тощо.)

Саме дані елементи й визначають структуру маркетингової комунікації:

«Зміст меседжу» → «форма меседжу» → «канал меседжу» → «точка передачі меседжу» → «ефективне сприйняття меседжу цільовою аудиторією»

У маркетингу йде мова не просто про збут, а про просування товару на ринку. Існує

кілька методів (прийомів) просування товару на ринку: реклама, паблісіті, стимулювання збуту, прямий маркетинг.

Реклама є найефективнішим засобом просування товару. Основне завдання реклами - дати інформацію про товар або послугу і стимулювати думки та дії покупця щодо їхнього придбання. Процес сприйняття рекламного повідомлення споживачем можна подати у вигляді схеми (рис. 1)

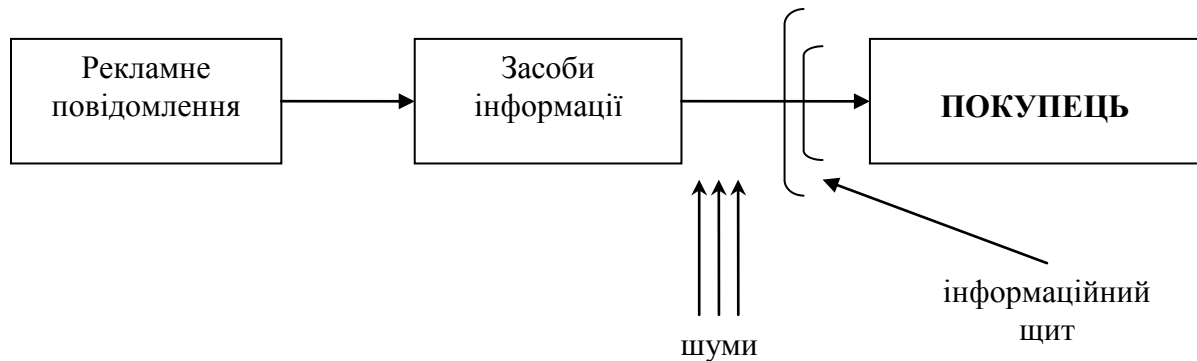

Рис. 1. Процес сприйняття рекламного повідомлення споживачем

Як видно, на шляху сприйняття покупцем рекламного повідомлення стоїть інформаційний щит. Завдання рекламної кампанії цей щит пробити, викликавши інтерес споживача до органіки. Крім того, на цьому шляху виникають інші перешкоди, так звані «шуми», тобто інформація, що йде паралельно і зашкоджує сприйняттю. Як засоби реклами (канали поширення) використовуються засоби масової інформації (газети, журнали, радіо, телебачення), окремі видання (проспекти, каталоги, плакати, листівки), а також образотворча реклама (плакати, афіші, світлова реклама, рекламні написи на транспорті тощо), сувенірна реклама (значки, брелоки, кулькові ручки, запальнички тощо), спеціальні засоби реклами (вікторини, конкурси, концерти тощо). При цьому основне навантаження в сфері реклами несуть, насамперед, засоби масової інформації.

Паблісіті (англ. publicity - гласність) - це пропагандистська кампанія, спрямована на поширення інформації про органіку та її виробників, що не оплачується рекламодавцем. Паблісіті та пропаганда є найважливішими компонентами роботи по зв'язках з громадськістю або паблік рілейшнз, яка являє собою цілеспрямовану діяльність з організації громадської думки, створення сприятливого ставлення до органіки з боку тих кіл громадськості, в яких вона зацікавлена. Досягається це в основному за рахунок тривалих зв'язків з засобами масової інформації, органами державної влади, цільовими аудиторіями. Паблісіті називають також фірмовою або престижною рекламою, на відміну від звичайної реклами. Престижна реклама пов'язана з проведенням значної громадської і добродійної діяльності, такої як організація та проведення науково-практичних конференцій, семінарів, участь у виставках і ярмарках, усіляких фондах підтримки освіти, розвитку мистецтва, спорту, проведення святкових і ювілейних заходів, спонсорство, презентації тощо. Престижна реклама покликана забезпечувати позитивну установку для сприйняття сприятливого образу фірми та її товарної реклами, скорочувати час на переконання покупця до ухвалення рішення про покупку. З престижною рекламою нерозривно пов'язане поняття фірмового стилю органіки. Фірмовий стиль – це особливий, властивий тільки даній фірмі, образотворчий, текстовий і звуковий образ фірми та її товарів. Фірмовий стиль містить у собі:

- товарний знак або торговельну марку;
- логотип, тобто оригінальне написання повного або скороченого найменування;
- девіз або гасло;
- фірмовий комплект шрифтів;

- фірмовий колір або поєднання кольорів;
- єдиний музичний супровід усіх рекламних оголошень тощо.

Стимулювання збуту здійснюється такими методами:

- використання ціни (знижки з ціни);
- надання пільг покупцю (премії, купони, товарний кредит);
- психологічні ефекти (конкурси, ігри, лотереї);
- використання упаковки (наприклад, упаковка багаторазового використання);
- кампанії розпродажів (сезонні, ювілейні та ін.);
- семплінг (роздача або розсилання безкоштовних зразків; від англ. sample - зразок);
- сервісне обслуговування (наприклад, доставка додому);
- після продажне обслуговування (гарантійний ремонт тощо).

Стимулювання збуту є засобом короточасного впливу на ринок, проте ефект досягається набагато швидше, ніж бід реклами.

Прямий маркетинг, або директ-маркетинг, полягає в індивідуальній роботі з окремими потенційними покупцями. Прямий маркетинг містить у собі пряму рекламу і прямі (персональні, особисті) продажі. Пряма реклама, або директ мейл, передбачає розсилання рекламних матеріалів поштою, телефаксом, або безпосереднє спілкування по телефону чи при особистій зустрічі. Прямі (персональні) продажі - це продаж товару безпосередньо покупцю у нього вдома або на підприємстві. На відміну від інших методів просування прямий маркетинг не містить у собі діяльності зі стимулювання споживчих запитів для майбутніх покупок, угод, а являє собою завершальний процес рекламної діяльності, орієнтований безпосередньо на укладання торгової угоди, купівлю конкретного товару.

Дослідження ефективності різних каналів комунікації в усьому світі показують, що саме преса дає не просто знання марки, а й формує лояльність до бренда й впливає на ухвалення рішення про купівлю товару чи послуги. Відповідно до даних останніх досліджень 40% телеглядачів уникають перегляду телереклами – вони перемикають телевизор на інший канал, ідуть або вимикають його. І тільки 14% переглядають рекламний блок від початку до кінця. Це результати дослідження «Омнібус»(Omnibus) – це різновид кількісного дослідження, котре щомісяця проводять одночасно для декількох клієнтів з тема, що їх цікавлять, а також містить постійний блок демографічних запитань). Генеральну сукупність становить населення України у віці від 16 до 75 років, вибірккову сукупність – 1200 респондентів щомісяця. Опитування здійснюють методом інтерв'ю «вічна-віч» вдома у респондентів. Похибка вибірки не перевищує 3%. (рис. 2).

Рис. 2. Реакція споживачів на телевізійну рекламу

У випадку відповіді на запитання: «Скажіть, будь ласка, яка реклама Вас дратує найменше? Будь ласка, назвіть види реклами в порядку зростання роздратування від реклами, де 1 – це найменш дратівлива реклама, а 5 – найдратівливіша реклама», отримані результати доводять маніпулятивний характер твердження про те, що телереклама є найефективнішою. Як видно з даних «Омнібуса», насправді це не так. Дослідження засвідчило, що реклама в пресі й на зовнішніх носіях є найменш дратівною і найкраще сприймається аудиторією.

Під час дослідження респондентам пропонували визначити ступінь роздратування, викликаний певним видом реклами за 5-бальною шкалою, де 1 – найменш дратівна, а 5 – найбільш дратівна реклама. За результатами дослідження, найбільше українців дратує реклама на ТВ (78% телеглядачів телереклама дуже дратує). На інше запитання дослідження – «Що звичайно Ви робите, коли по телебаченню починається рекламний блок?» – українці дали відповіді продемонстровані на рисунку 3.

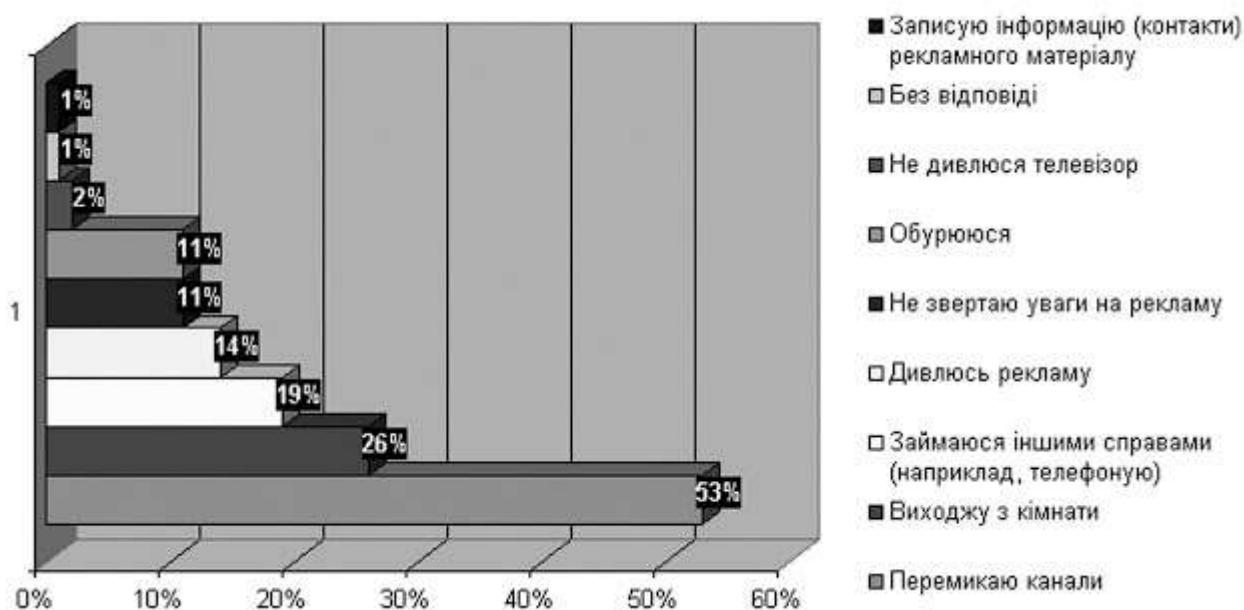

Рис. 3. Реакція споживачів на рекламні блоки

Найкраще наші співвітчизники сприймають рекламу в пресі й на зовнішніх носіях – такий спосіб просування продукції дуже дратує лише 3% опитаних. Як пояснюють маркетологи, на рекламу в пресі споживач швидше зверне увагу тому, що цей вибір він зробить усвідомлено (читати або не читати) і така реклама не буде викликати в нього роздратування, оскільки не відволікає від перегляду фільму або передачі. Крім того, як свідчать дані досліджень, прочитане запам'ятовується краще, ніж почуте й побачене. За останні два роки навіть найбільші інтернет-майданчики ua.net змогли на 100% заповнити свої рекламні місця. На сьогодні заповненість деяких з них становить усього 40% – удвічі менше, ніж перед початком кризи в 2010 році. Головних причин кілька – конкуренція з російськими майданчиками, недооціненість інтернету та реклама на ТВ. В Україні телебачення дивляться 60% жінок та 40% чоловіків.

Інтернет з усіма його інструментами статистики та вимірюваннями – набагато детальнішими, ніж ті, що пропонує телебачення, – ніяк не може переконати рекламодавців у своїй надійності. Через це рекламні бюджети он-лайну рік за роком залишаються скупими, розподіляючись між основними гравцями ринку, і навіть після цього залишається багато вільного місця. За відсутності реклами банерне місце використовують для якогось внутрішнього просування (банери, що ведуть на власний сайт), або на засадах доброчинності віддають на соціальну рекламу. Обсяг ринку інтернет-реклами в Україні

торік становив 680 млн. грн (дані Всеукраїнської рекламної коаліції), хоч гравці ринку вважають, що ця цифра занижена на третину. Правда це чи ні – невідомо, але зрозуміло одне – з такою кількістю сайтів і такими обсягами бюджетів рекламні майданчики ще довго не будуть заповнені на 100%.

До цієї моделі рекламного інтернету треба додати агенції, знижки для яких починаються з 30%, а інколи сягають половини початкової вартості реклами. Висновок напрошується такмй: будувати інтернет-проекти, які використовують винятково рекламну бізнес-модель, не вигідно. І не буде вигідно ще, як мінімум, кілька років. Такої честі – цілком окупити вкладені зусилля – гідні лише ті сайти, відвідуваність яких настільки суттєва, щоб на них звернули увагу рекламодавці. Причиною того, чому рекламодавці не отримують очікуваного ефекту від інтернет-реклами є недостатній розвиток інтернет-ринку в Україні. Доки хоча б половина населення не буде активними інтернет-користувачами, мріяти про суцільне захоплення он-лайном, а, відповідно, про високу ефективність від такої реклами не варто.

Оцінюючи вартість і якість контакту, необхідно враховувати й емоційне тло в момент сприйняття, і ступінь довіри до інформації, не кажучи вже про сам факт такого контакту. Контакт буває різним, «одна справа коли тебе зачепили плечем у юрбі й зовсім інше – дружнє рукостискання». Реклама коштує грошей, а телевізійна – великих грошей. Доводиться зустрічати думки, що рекламодавці виділяють гроші на рекламу за принципом: основний бюджет – на ТВ, а інше – за залишковим принципом. Необхідно звернути увагу на те, що такий підхід неефективний, занадто марнотратно не думати про те, нащо витрачено 85% телевізійного бюджету, що у кращому разі зігнорований аудиторією ТВ, а в гіршому – спричинив роздратування щодо брэнда або рекламованого товару.

Висновки. Аналізуючи ефективність комунікації у Європейських країнах, там майже всі споживачі володіють знаннями про органічну продукцію, та, незважаючи на високі ціни, все більше споживачів хочуть купувати органічну продукцію. Великі переробні підприємства та роздрібні мережі інвестують в просування органічної продукції з метою покращення іміджу і продажів, а більшість країн проводили/проводять кампанії з метою підвищення рівня обізнаності щодо органічної тематики.

В Україні споживачі турбуються про якість продукції, натуральність якої є ключовою властивістю, однак багато з них все ще не знають, що означає «органічний продукт». Багатьом з тих, хто знає, що таке «органічний продукт», важко їх розпізнати та знайти. Великі роздрібні мережі і переробні підприємства лише починають розуміти потенціал органічної продукції в Україні, обмеженість роботи з підвищення рівня обізнаності серед споживачів. Особливістю ринку органічної продукції є постійний зріст попиту та збільшення ціни на 20-50% на відміну від традиційного ринку.

Дієвим способом просування органічних продуктів є проведення спеціальних масових заходів, направлених на ознайомлення споживачів із органічною продукцією: виставки, фестивалі, флеш-моби і т.п. Вагомим засобом просування круп'яної органічної продукції є організація та участь у різних фестивалях, наприклад, фестиваль здорової їжі та здоров'я. В рамках таких заходів можна поєднувати багато цікавих подій: семінари, на яких відвідувачі можуть познайомитися з світовими тенденціями в здоровому харчуванні, з новинками органічної продукції, кулінарні майстер-класи кращих шеф-кухарів, лекції провідних дієтологів, фахівців щодо здорового способу життя, проведення вікторин та розіграшів цінних призів. Однією із категорій споживачів органічної продукції є батьки, що піклуються про здоров'я своїх дітей. Тому, дуже ефективними для просування органічної продукції є проведення заходів, що направлені на ознайомлення цих споживачів із перевагами, асортиментом та місцями продажу органічних продуктів.

Анотація

Обґрунтовано важливість проведення маркетингових досліджень попиту на круп'яну органічну продукцію. Визначено чинники, що стримують розвиток органічного виробництва в Україні. На підставі результатів анкетування представлено ключові характеристики споживачів органічної сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: круп'яна продукція, органічне виробництво, екологічно безпечна продукція, маркетингові дослідження, сегментація, цільові споживачі.

Аннотация. Обоснована важность проведения маркетинговых исследований спроса на крупяные органическую продукцию. Определены факторы, сдерживающие развитие органического производства в Украине. На основании результатов анкетирования представлены ключевые характеристики потребителей органической сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: крупяная продукция, органическое производство, экологически безопасная продукция, маркетинговые исследования, сегментация, целевые потребители.

Annotation The importance of marketing research demand for organic cereal products. Factors that hinder the development of organic production in Ukraine. Based on the results of the survey are presented key characteristics of consumers of organic agricultural products.

Keywords: cereal products, organic farming, environmentally safe products, market research, segmentation, target consumers.

Список використаної літератури:

1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року від 19.09.2007 р. №1158 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minagro.gov.ua/page/?3800.
2. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України на 2011-2015 рр. від 25.05.2011 р. №577-р [Електронний ресурс].
3. Зайчук Т.О. Розвиток ринку органічних продуктів харчування як напрям підвищення конкурентоспроможності української економіки в умовах євроінтеграції / Т. О. Зайчук // Вісник Сумського НАУ. – 2013,. – Вип. 6/2. – С. 106–112 (Серія «Економіка і менеджмент»).
4. Кобець М.І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку / Проект «Аграрна політика для людського розвитку». – К., 2014. – 23 с.
5. Артиш В.І. Організаційно-економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні / В.І. Артиш // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 117-120.
6. Зайчук Т.О. Вітчизняний ринок екологічно чистих продуктів харчування та шляхи його розвитку / Т.О. Зайчук // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 4. – С. 114-125.
7. Милованов Е.В. Органические продукты: чешские ориентиры / Е.В. Милованов // Агросперспектива. – 2004. – №9. – С. 62-64.
8. Шлапак В.О. Створення інфраструктури виробництва та маркетингу екологічно чистої овочевої продукції в Україні / В.О. Шлапак, В.М. Попенко // Економіка АПК. – 2004. – №1. – С. 135-139.

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ

Постановка проблеми. На фоні зростання темпів економічного розвитку агросфери спостерігається виснаження природно-ресурсного потенціалу, процеси деградації генетичного фонду, довкілля, і як наслідок – погіршення якості життя сільського населення. Почали стрімко виходити проблеми сталого розвитку агросфери. Застосування традиційних фінансових інструментів в агросфері переконує в істотному зниженні їх дієвості щодо сприяння сталому її розвитку, екологізації агровиробництва, застосуванню сучасних екологоорієнтованих технологій тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняна наука генерувала вагомий доробок теоретико-методологічного характеру із проблем сталості, який висвітлено в працях В. Борисової, О. Бородіної, Б. Буркинського, О. Веклич, В. Гейця, О. Гудзь, Б. Данилишина, М. Дем'яненка, С. Дорогунцова, М. Кропивка, П. Лайка, М. Маліка, Л. Мельника, О. Непочатенко, М. Паламарчука, Б. Пасхавера, Н. Прокопенко, П. Саблука, В. Синчака, П. Стецюка, В. Терещенка, В. Трегобчука, А. Третяка, М. Хвесика, Є. Хлобистова, Л. Худолій, А. Чупіса, В. Юрчишина та деяких інших.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток агросфери це гармонія природи й соціуму сільських територій на підґрунті зростаючих фінансових здобутків та високих інноваційних технологій агросфери, це своєрідний тип динаміки економічного росту, який повністю задовольняє потреби сьогодення, і проте не загрожує здатності прийдешніх поколінь повністю задовольняти свої майбутні потреби. Зважаючи на параметри реалізації розподільчих і перерозподільних фінансових відносин до складових фінансової політики долучено: бюджетну, податкову, грошово-кредитну, інвестиційно-інноваційну, соціально-екологічну політики. Активність фінансової політики стосовно фінансових відносин, полягає в тому, що вона дає змогу адекватно оцінити реальні фінансові потреби економічних суб'єктів та сприяти їх реалізації в новій комбінації засобів, методів, гібридно-фінансових технологіях. З'ясовано, що деформація однієї з складових фінансової політики вимагає часткової модифікації чи повної реструктуризації інших складових. В контурі кожної складової фінансової політики реалізується певний фінансовий інструментарій, адекватний розвитку фінансового простору (фінансової системи, фінансового механізму) [1].

Визнано, що агросфера це складна і одночасно вразлива соціально-економічна й агробіологічна система з диверсифікованими функціями – ресурсного життєзабезпечення (виробництво агропродукції), життєдіяльності (зайнятість, умови і якість життя сільського населення), просторове життєоблаштування (освоєність агроландшафтів, проживання на сільських територіях), яка має вирішальне призначення щодо забезпечення сталого розвитку усього суспільства. До складових агросфери долучено: соціальний потенціал сільських територій, агроландшафт, аграрне виробництво. Доведено, що орієнтація заходів фінансової політики за означеними складовими агросфери забезпечить системність і збалансованість функціонування агросфери [8].

Встановлено, що зростання агросфери орієнтується на кількісне збільшення параметрів та масштабу її економічної складової в фізичному вимірі. Розвиток же передбачає якісну модернізацію в структурі, конструкції і композиції фізичних обсягів і фінансових потоків агросфери. Сталий розвиток орієнтується на якісну модернізацію, що важливіше, ніж просто економічне зростання, яке ґрунтується лише на збільшенні кількісних параметрів, й означає раціонально збалансоване якісне поліпшення соціальних, економічних і екологічних його аспектів. Сталий, тобто соціально, економічно і екологічно збалансований гармонійний розвиток вважаємо надзвичайно важливим для агросфери, оскільки природні ресурси набувають ознак виробничих факторів, а агродіяльність

відбувається у лоні проживання сільського населення. Таке визнання сутності сталого розвитку агросфери зумовлює необхідність зміни траєкторії існуючого поступу агросфери та пошуку фінансового інструментарію щодо забезпечення її сталого розвитку.

Виокремлено три ієрархічно взаємопов'язані проблеми сталого розвитку агросфери. Вони зводяться до справедливого розподілу (distribution) ресурсів; підтримки стійкого визначеного масштабу аграрної економіки, який був би адекватний її екологічній системі життєзабезпечення і можливостей; ефективного збалансованого розподілу (allocation) ресурсів у часових вимірах [2].

Виявлено, що фінансова політика щодо забезпечення сталого розвитку агросфери проявляється через ряд певних функцій – прогнозування, планування, координація, стимулювання, організація, корегування і фінансовий контроль, які реалізуються через розробку фінансової стратегії сталого розвитку агросфери на підґрунті паритету; окреслення завдань та сценарію сталого розвитку агросфери; встановлення збалансованих пропорцій між темпами економічного зростання та використанням природно-ресурсного агропотенціалу; дієвий фінансовий контроль; окреслення контуру „правил гри” в агросфері; стимулювання економічному розвитку економічних суб'єктів агросфери; координацію інтересів й діяльності органів державного та територіального управління і економічних суб'єктів щодо забезпечення еколого-економічної зрівноваженості та сприяння еколого-економічній інтеграції сукупності процесів та функцій на всіх рівнях агросфери; моніторинг і діагностика існуючого сталого розвитку.

Завданнями фінансової політики щодо забезпечення сталого розвитку агросфери можна вважати: мобілізацію з різних джерел фінансових ресурсів в агросферу; структурна перебудова агросфери; встановлення раціонального (який узгоджував би забезпечення фінансових інтересів усіх суб'єктів фінансових відносин агросфери) розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів; підвищення ефективності використання фінансових ресурсів в агросфері; досягнення більш високого рівня добробуту сільського населення за рахунок підвищення соціальної спрямованості фінансової політики; фінансове регулювання (стимулювання чи стримування); фінансовий контроль; ефективне використання фінансового механізму відповідно до основних завдань стратегії і тактики фінансової політики що постійно змінюються; інформаційне забезпечення; створення ефективної та дієвої системи управління державними фінансами в агросфері.

Одним з вирішальних завдань фінансової політики вважається формування і підтримка макрофінансової рівноваги в економічному просторі, оскільки економічний простір в стані макрофінансової рівноваги забезпечує найбільш результативне використання фінансових ресурсів і адекватне задоволення фінансових потреб. Обґрунтовано, що неефективність фінансової політики зумовлюється недооцінкою в методологічних підходах до її формування таких важливих аспектів, як відкритість, транспарентність і не лінійність функціонування фінансових систем.

До найважливіших показників визначення дієвості механізму фінансової політики забезпечення сталого розвитку агросфери доцільно долучити: виконання та напрями зведеного бюджету; динаміку ВВП агросфери; фінансовий контроль за доходами і видатками; доходи та якість життя сільського населення; стан довкілля сільських територій; рівень страхового захисту; обсяги і структуру інвестицій в агросферу; інформаційне забезпечення; обсяги та доступність банківського кредитування; рівень інфляції; фінансові результати та оподаткування діяльності агроформувань. Наголошено, що частина цих вимірників взаємопов'язана між собою, та може бути використана окремо або в комплексі, деякий сегмент із них, відображає суперечливі цілі фінансової політики агросфери щодо забезпечення її сталості [4].

Бюджетне фінансування є важливим фінансовим інструментом фінансової політики забезпечення сталого розвитку агросфери, але починаючи з 2009 р., під впливом кризи на 49%, зменшилось бюджетне фінансування агросфери. Встановлено, що

бюджетне фінансування агросфери не принесло очікуваних результатів у контексті її сталого розвитку.

Встановлено, що ще одним з найважливіших компонентів фінансової політики забезпечення сталого розвитку агросфери є система оподаткування, оскільки вона помітно впливає на вибір організаційно-правової форми підприємництва на селі, обсяги, спеціалізацію, структуру та розміщення аграрного виробництва, рівень результативності використання та обсяги резервування наявних фінансових ресурсів. Виявлено, що найбільший вплив на результати ефективності аграрного виробництва мають обсяги наявного податкового навантаження на 100 гектарів продуктивних угідь. Визнано, що деградація агросфери на більшій частині сільських територій є закономірним наслідком односторонньої непродуманої зорієнтованості щодо нарощення доходної частини бюджетів усіх рівнів.

Висока потреба банківського кредитування відмічалась у 54,3% агроформувань; низька – 19,6%. 80% економічних суб'єктів агросфери, практично не мають можливості залучення кредитів, оскільки банкам не вигідно їх кредитувати. Водночас, кредитні спілки територіально розташовані нерівномірно, їх кількість є незначною, а обсяг наявних кредитних коштів унеможлиблює забезпечити сільськогосподарських товаровиробників необхідними кредитами [7].

У структурі факторів, що призвели до втрат фінансових ресурсів в аграрній сфері найбільшу частку займають неефективна діюча система планування прогнозованої потреби в коштах бюджетних програм та недостатнє розуміння кінцевої мети аграрних реформ, не враховуються існуючі проблеми сільськогосподарської галузі.

При проведенні фінансового контролю як засобу підвищення ефективності фінансового механізму організації економіки слід дотримуватись наступних принципів: законність; компетентність; достовірність; самодостатність; безперервність; повнота; доцільність; ефективність; своєчасність; відповідальність; оперативність.

Страховання виступає водночас засобом залучення фінансових ресурсів, а також надійним способом відшкодування збитків [6]. Необхідність страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників та сільських жителів має кілька аспектів: природний, юридичний, економічний, соціальний та міжнародний. Останніми роками щорічні обсяги страхових платежів за страхуванням врожаю сільськогосподарських культур та тварин сягали лише 4–7 млн грн. що коливалось в межах 0,21–0,25% від загального розміру зібраних страхових премій з ризикового страхування у відповідні часові періоди. Агроформування зазвичай не страхують ні майно, ні свою виробничу діяльність. За регіонами України карта ризиків відмінна і зимові ризики для озимих культур оцінюються майже у 4,5% – 6% від загальних премій (6–13% для вегетаційного циклу). Страхова сума на застрахований гектар коливається в межах від 230 до 2500 грн, а страхові внески на 1 га коливаються від 7 до 125 грн. Процедури агрострахування на рівні агроформувань значно різняться, проблемами його розвитку визнано недостатній асортимент страхових продуктів та незначний рівень охоплення страхувальників. З'ясовано, що екологічне страхування в агросфері практично відсутнє [5].

Якщо фінансова політика забезпечення сталого розвитку агросфери буде цільовою, стабільною і зорієнтованою на довгостроковий термін (принаймні на 10 і більше років), вона буде дієвою. Для цього необхідно розробляти її стратегію. Метою стратегії сталого розвитку агросфери визнано фільтрацію, відбір та реалізацію стрижневих напрямів фінансової політики, зорієнтованих на формування сприятливих передумов для забезпечення її сталості.

Висновки і перспективи подальшого розвитку. Нині не проведені дуже важливі для аграрної сфери структурні реформи, не відбулася модернізація державної підтримки та податкової системи, не врегульовані до необхідного економічного рівня ціни і тарифи, не вжито заходів з розвитку інфраструктури та фондового ринку. Обрана фінансова політика, суперечила пропозиціям науковців, що призвело до руйнації інфраструктури

села, ліквідації численних установ культури, освіти, охорони здоров'я, а його результати заклали фундамент для знищення самої можливості відтворення та розвитку аграрного потенціалу в Україні. Критичне осмислення цих проблем розкриває як складність визначення нової траєкторії деконструкції теоретичного інструментарію фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки, так і неможливість швидкого однозначної і простого їх вирішення. Складність їх рішення підсилюється тим, що, з одного боку, необхідно забезпечити продовольчу безпеку, наповнення бюджету, а з іншого, – наріжним каменем нової траєкторії фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки має бути забезпечення стійкого, поступового відродження сільського господарства, з його переходом на більш досконалі технології, при сучасних формах ведення виробництва, на базі нових цінностей та ідей, якісно нових вимірів і підходів, адекватних ринковим дифузій, запитам та викликам сьогодення. Ми стоїмо перед необхідністю формування якісно нової парадигми фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери, яка радикально відрізняється від колишньої і враховує досвід ХХІ ст.

Анотація. Розглянута роль фінансової політики забезпечення сталого розвитку агросфери, як складової сучасних фінансових перетворень.

Здійснено експертизу раціональності бюджетного фінансування та дієвості податкових важелів фінансової політики в аграрній сфері на відповідність засадам її сталого розвитку. Запропоновано можливі напрями гармонізації державної фінансової підтримки агросфери. Виокремлено та охарактеризовано основні чинники, напрями та засоби реалізації кредитної політики в агросфері в період аграрних перетворень. Розкрито роль і значення фінансового контролю та інформаційного забезпечення фінансової політики сталого розвитку агросфери. Охарактеризовано страхування, як інструмент сталого розвитку агросфери.

Ключові слова. Фінансова політика, контроль, сталий розвиток, агросфера, інструментарій фінансової політики.

Аннотация. Раскрыта роль финансовой политики обеспечения устойчивого развития агросферы, как составляющей современных финансовых превращений.

Осуществлена экспертиза рациональности бюджетного финансирования и действенность налоговых рычагов финансовой политики в аграрной сфере на соответствие принципам его устойчивого развития. Предложены возможные направления гармонизации государственной финансовой поддержки агросферы. Выделены и охарактеризованы основные факторы, направления и средства реализации кредитной политики в агросфере в период аграрных превращений. Раскрыта роль и значение финансового контроля и информационного обеспечения финансовой политики устойчивого развития агросферы. Охарактеризовано страхование, как инструмент устойчивого развития агросферы.

Ключевые слова. Финансовая политика, контроль, устойчивое развитие, агросфера, инструментарий финансовой политики.

Annotation. Considered role financial policy of providing steady development of agrosfera, as a constituent of modern financial transformations.

Examination of rationality the budgetary financing and effectiveness of tax levers of financial policy are carried out in an agrarian sphere on accordance to principles of her steady development. Possible directions of harmonization state sponsorship of agrosfera offered. Basic factors, directions and facilities of realization of credit policy, distinguished and described in agrosfera in the period of agrarian transformations. A role and value of financial control and informative providing of financial policy of steady development of agrosfera are exposed. Insurance described, as an instrument of steady development of agrosfera.

Keywords. Financial policy, control, steady development, agrosfera, tool of financial policy.

Список використаних джерел:

1. Ботвіна Н.О. Фінансова політика сталого розвитку агросфери / Н.О.Ботвіна // Монографія – К.: ННЦ ІАЕ. – 2011. – 303 с.
2. Ботвіна Н.О. Вплив фінансової політики на інтеграційні процеси в аграрній сфері України / Н.О.Ботвіна. – Херсон: Таврійський науковий вісник. Вип. 74,–2011.– С.196-204.
3. Ботвіна Н.О. Формування і реалізація механізму фінансової політики сучасного економічного простору. / Н.О.Ботвіна /. – Електронне наукове фахове видання міжнародний науково-практичний журнал "Фінансовий простір". – Черкаси, – 2014р. С.68-72.
4. Ботвіна Н.О. Сучасний стан бюджетного фінансування аграрного сектору економіки України / Н.О.Ботвіна // I международная научно-методическая конференция «Современная экономическая наука: новые гипотезы, тенденции и перспективы» – Одесса, - 2014. – С. 100-103.
5. Ботвіна Н.О. Визначення сутності стримання розвитку страхового ринку в Україні / Н.О.Ботвіна // Економіка, менеджмент, бізнес №2(10) – Київ: Державний університет телекомунікацій, – 2014. С. 39-44.
6. Ботвіна Н.О. Страхування / Н.О.Ботвіна // Підручник. – Одеса: – Міжнародний гуманітарний університет, – Видавництво ІТ, – 2014. – 303с.
7. Ботвіна Н.О. Теоретичні засади системи управління фінансами в діяльності банківських установ / Н.О.Ботвіна // V Науково-практична інтернет-конференція "Проблеми ринку та розвитку регіонів України в XXI столітті" 10 - 12 грудня 2014 року – Одеса – 2014.
8. Гудзь О. Є. Механізм забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств// Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Вип. 50 – Харків: ХНТУСГ, 2009 р. – 400 с. - с.90 - 94.

УДК: 344.10.02

Федорчук І. В.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ: ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЩОДО ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

Постановка проблеми дослідження. На сучасному етапі розвитку в Україні спостерігається ґрунтовна економічна трансформація, що потребує залучення довгострокового вкладення коштів іноземними інвесторами. В умовах сьогодення одним із найголовніших факторів розвитку нашої країни є інвестиції. Управління інвестиційними процесами, їх інтенсивність, результативність і характерні особливості залежать від інвестиційного клімату, що сформувався в державі. Тому дослідження інвестиційного клімату та напрямів його зміцнення є досить актуальною темою, адже саме на основі його стану визначається привабливість країни для здійснення іноземними інвесторами у ній інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями даної теми займалися такі вчені-економісти: І. А. Бланк, Д. В. Ляпіна, А. А. Пересад, С. В. Покропивний, У. Ф. Шарп, А. П. Вожжов, О. І. Даций, І. О. Бут, І.Ю.Гришова, В.В.Кужель, Т.С.Шабатура, С.С.Стоянова-Коваль, І.О. Крюкова, О.В.Митяй, О.Г.Чирва та ін.[1-15] Так, як економічна система постійно змінюється, з'являється об'єктивна необхідність у проведенні додаткових досліджень у галузі інвестування, з метою виявлення чинників, що негативно позначаються на процесі іноземного інвестування.

Метою статті є дослідження сучасного інвестиційного клімату в Україні та з'ясування можливих напрямків щодо його покращення.

Виклад основного матеріалу. Однією із провідних умов розвитку економіки України є активізація інвестиційного процесу. Сучасні умови здійснення виробничо-господарської діяльності підприємств України потребують додаткового залучення капіталу від іноземних інвесторів. Залучення іноземних інвестицій сприяло б безперервній діяльності підприємств та покращенню стану економіки загалом. Світова практика свідчить, що залучення ресурсів у вигляді інвестицій є дієвим способом підвищення рівня національної економіки.

Згідно із законом України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. №1560-ХІІ (остання редакція від 06.12.2012 р.) інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які є вкладеннями в об'єкти підприємницької діяльності, в результаті чого створюється прибуток (дохід) чи досягається соціальний ефект [6]. Інвестиції посідають головне місце в економічному процесі, вони сприяють розвитку національної економіки та покращенню її стану в міжнародній економічній діяльності. Для поглибленого залучення іноземних вкладень держава зобов'язана створити сприятливий інвестиційний клімат.

Інвестиційний клімат – сукупність політичних, соціально-економічних, фінансових, соціально-культурних, організаційно-правових і географічних факторів, які притаманні певній країні і визначають її привабливість для іноземного інвестора [2].

Інвестиційний клімат для України є одним із головних чинників забезпечення її стабільного розвитку, який означає вихід усієї господарської діяльності країни на режим сталого соціально-економічного розвитку. Інвестиційний клімат – це поєднання факторів інвестиційної привабливості та факторів інвестиційних ризиків.

Особливості економіки України як об'єкта інвестування в контексті глобальних процесів щодо інвестиційної привабливості:

- достатньо місткий внутрішній споживчий ринок. За чисельністю населення Україна є однією з найбільших країн у Європі. Всупереч тенденції щодо загального зменшення чисельності населення за кількісним показником споживчий ринок залишається дуже великим. До того ж купівельна здатність в цілому незначна, але факт масштабу сам по собі формує інвестиційну привабливість;

- високий інтелектуальний і професійний рівень працівників в Україні. При цьому вагомим елементом є те, що вартість трудових послуг на ринку праці України мала і не суттєво відрізняється від рівня країн ЄС. Тобто в країні забезпечується привабливе для інвесторів співвідношення між кваліфікаційним потенціалом і ринковою ціною робочої сили;

- вигідне географічне положення та наявність важливих природних ресурсів. Україна розташована в центральній частині Європи – на межі розширеного ЄС і має територіально розвинуту залізничну мережу, морські порти і магістральні трубопроводи;

- оновлена фінансово-банківська система. Це пов'язано з появою у банківському секторі міжнародних фінансових груп і покращенням регулювання банківського сектора Національним банком України.

Прийняття інвестиційного рішення супроводжується детальним аналізом середовища можливої діяльності, особливо якщо мова йде про великі масштаби вкладення коштів. Під час проведення аналізу необхідно визначити шанси і ризики, які можуть виникнути в середовищі діяльності. Так, як ризик – це неодмінний аспект будь-якої підприємницької діяльності, то за наявності певної інвестиційної привабливості відразу з'являються такі інвестиційні ризики:

- ризики макроекономічної нестабільності. Так, одним із вагомих чинників вдалої інвестиційної діяльності є низький рівень знецінення грошей та передбачуваність динаміки цього показника;

- ризики корупційного впливу на підприємницьку діяльність. Корупція реформує певні стереотипи ведення підприємництва і взаємодію з державними органами;

- ризики недостатнього захисту прав інвесторів. Ця проблема поширюється

насамперед на забезпечення прав власності;

– ризики недосконалості інвестиційного законодавства, невідповідності організаційно-управлінських форм світовим, нестабільності правової сфери в цілому, нестабільності політичної ситуації.

Інвестиційний клімат – це стан певної сфери інвестування або її бачення реальними та потенційними інвесторами. Для інвесторів потрібні правова стабільність і прозорість, які дають можливість оцінити економічну вигоду проектів в майбутньому та впевненість у наявності передумов для їх реалізації.

Нині найбільш привабливими для іноземних інвесторів такі сфери економіки України як автомобільна промисловість, високі технології, виробництво біопалива, хімічна промисловість, металургія, харчова промисловість та інші. Але все ж таки не вдається в Україні створити привабливий інвестиційний клімат для надходження іноземного капіталу в національну економіку.

На сучасному етапі в економіці України склались особливі умови інвестиційного клімату. В рамках проведення макроекономічної політики, інвестиції здійснюються тільки у сфері обігу і в експортоорієнтованому сировинному сегменті виробничої сфери [5].

Специфічні умови української національної економіки визнають існування особливих проблем формування її інвестиційного клімату[2]:

– високе податкове навантаження, відсутність пільг для виробничих інвестицій, надмірний випуск облігацій державної внутрішньої позики для поповнення державного бюджету. Інвестори віддають перевагу вигіднішим сферам вкладення капіталу – банківським операціям, купівлі цінних паперів, нерухомості, торгівлі споживчими товарами тощо;

– надмірна демонетизація ВВП, внаслідок чого підприємства втратили необхідні обсяги оборотних засобів і грошових коштів, що наштовхнуло їх переходити на бартерні розрахунки. В Україні спостерігаються втрати фінансово-відтворювальної бази інвестиційного розвитку. Багато підприємств не в змозі формувати необхідні фінансові ресурси для розвитку за рахунок прибутку та амортизації;

– сучасний ринок не використовує величезну частку виробничого потенціалу через його низьку конкурентоспроможність, високе фізичне та моральне зношення;

– в Україні відбулося надзвичайне знецінення основного капіталу і матеріальному виробництві. Амортизаційні кошти нерідко використовуються не за прямим призначенням, а на поповнення оборотних коштів чи відволікаються в банківський сектор на комерційні цілі.

Устаткування на цих підприємствах занепадається, висококваліфікований персонал залишає високотехнологічні виробництва. Персонал, зайнятий у науково-дослідних роботах і розробках, зменшився майже у 2 рази.

При створенні сприятливого інвестиційного клімату, важливо пам'ятати, що глобалізація економіки, розширюючи доступ до наявних у світі інвестиційних ресурсів, тим самим неодмінно загострює конкуренцію між суб'єктами економічних відносин, що потребують вкладення коштів в ту чи іншу підприємницьку діяльність. Для того, щоб підвищити обсяг залучених інвестицій, необхідно мати для них умови, кращі, ніж у конкурентів. Якщо національні інвестиційні ресурси витікають за межі країни, то це говорить про те, що у своїй країні інвестиційний клімат для них менш сприятливий.

Вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності економіки України певним чином пов'язано із можливостями залучення прямих іноземних інвестицій. Прямі іноземні інвестиції – форма участі іноземного капіталу в реалізації інвестиційних проектів на території країни-реципієнта, яка характеризується активною участю інвестора (чи його представників) у діяльності організації. Прямі іноземні інвестиції характеризуються найбільшим попитом особливо в країнах, що розвиваються, оскільки дозволяють реалізувати масштабні й важливі проекти, сприяти доступу до сучасних технологій і методів управління підприємствами [1].

Переважна більшість інвесторів, які вкладають кошти в українську економіку орієнтовані на одержання прибутку в межах короткострокового інвестування, а інвестиційна політика України має бути спрямована на стратегічних інвесторів. Щоб підвищити інвестиційний імідж України на міжнародному ринку необхідно забезпечити стабілізацію соціально-економічного та політичного розвитку, а саме – створити сприятливі умови із високим рівнем захищеності прав закордонних інвесторів. Також існують недоліки, що пов'язані із відсутністю регуляційних визначень та меж інвестиційної діяльності – тобто не встановлено кваліфікаційний мінімум іноземних інвестицій, не визначено процес отримання прав власності на землю іноземними інвесторами, не зазначено методи страхування іноземного капіталу тощо. Актуальною проблемою є непрозорість системи реєстрації та можливість викривлення відомостей про акціонерів, розмивання капіталу внаслідок додаткових емісій акцій, блокування проведення зборів акціонерів тощо [7].

Інвестиційний процес є дуже вагомим для відображення та піднесення економіки України. Національна економіка використовує зовнішні джерела фінансування, які надходять в різних формах.

При оцінці перспектив фінансування інвестиційних проектів серед особистих джерел одним із головних залишається прибуток підприємств, але через велике оподаткування і наявність великої кількості багатьох підприємств ці можливості дуже обмежені. Скорочення доходів підприємств звужує не тільки фінансові ресурси країни, а й можливості суб'єктів господарювання фінансувати укладення за рахунок внутрішніх джерел.

Крім того, головна причина низької участі місцевих органів влади у фінансуванні інвестиційних проектів – дефіцит коштів у місцевих бюджетах. За дослідженнями провідного економіста А. А. Пересади, більша частина коштів, яка виділяється з державного або місцевого бюджетів, спрямовуються на фінансування у малоефективні або збиткові підприємства державної власності, а це знижує роль держави у регулюванні інвестиційного процесу [8].

У сучасних умовах один із інститутів, що бере активну участь у фінансуванні інвестиційних проектів є банківська система, але банки ставляться невпевнено до ризику і вимагають суттєвого забезпечення кредиту від позичальника. На розвиток кредитування інвестицій негативно впливає нестабільний фінансовий стан суб'єктів господарювання. Тому потрібно погодитися з думкою Крюковой І.О., яка стверджує, що джерелом зростання банківського капіталу є прибуток суб'єктів господарювання. При цьому суттєве нарощування банківського капіталу й зростання обсягів інвестиційного фінансування за рахунок банківської системи можливе лише за умов стабільного економічного розвитку підприємств. Основні тенденції процесу накопичення ресурсів банківської системи України вказують на доволі обмежений їх розмір [4].

Розвиток інвестиційних проектів залежить від створення в Україні сприятливого інвестиційного клімату, а так, як українські методи забезпечення інвестування проектів ще лише формуються, то це є основною проблемою здійснення ефективного проектного фінансування в умовах трансформації економіки України.

Основні фактори недофінансування інвестиційними ресурсами національної економіки:

- орієнтованість політики держави на залучення інвестицій з боку міжнародних фінансових організацій таких, як Міжнародний валютний фонд і Міжнародний банк реконструкцій і розвиток, а не на створення сприятливих умов в інвестиційній галузі для залучення потенційних стратегічних іноземних інвесторів;
- непрозорість системи відкритості фінансового ринку України та недосконалість розвитку законодавчої бази як для національних, так і для іноземних потенційних інвесторів;
- спад розвитку національного господарства та політична нестабільність.

Недостатній обсяг інвестицій в українську економіку позначається на технологічному відставанню виробництва, зростаючій зношеності основних фондів. Існуючі в Україні перешкоди реалізації пріоритетів формування інвестиційного клімату мають системний характер і охоплюють правову, економічну, науково-технологічну та фінансову складові [9].

Стратегічним завданням для України є підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості її економіки, а для досягнення цього необхідно не тільки підвищувати і розвивати інвестиційні переваги української економіки, а й зменшувати ризики інвестиційних вкладень, які дуже впливають на зацікавленість іноземних інвесторів у інвестуванні в українську економіку.

Висновки. Економіка України вимагає великих інвестицій для модернізації виробничої бази, структурних змін, підвищення конкурентоспроможності в межах глобальної економіки, а інвестиційний клімат потребує істотного покращення.

Для формування сприятливого інвестиційного клімату слід відзначити такі напрями [3]:

- досягнення вищого ступеня політичного консенсусу, який має забезпечити партійна структуризація і перехід до нової парламентсько-президентської форми правління, що в свою чергу має сприяти послідовній державній політиці у напрямку поглиблення реформ;
- завершення формування стабільної і передбачуваної нормативно-правової бази, яка б ґрунтувалася на принципі рівності всіх інвесторів і забезпечувала всебічне регулювання питань інвестиційної діяльності;
- гармонізація взаємовідносин між органами державної влади та управління і підвищення їх ефективності, усунення бюрократизму і прояву корупції;
- подальше реформування податкової системи, в тому числі шляхом зниження податкового навантаження, підвищення прозорості процедури адміністрування податків, диференціації податкових ставок, скасування окремих податків чи їх заміна;
- реформування діючої системи корпоративного управління, створення механізму результативного захисту та законних інтересів інвесторів.

Перелік впровадження зазначених заходів дасть змогу збільшити ступінь інвестиційної привабливості економіки України, що призведе до залучення нових потенційних іноземних інвесторів.

Анотація

У статті розкрито особливості сучасного інвестиційного клімату в Україні та чинники його формування. Розглянуто мотиви стримування грошових потоків в економіку України. Визначено особливості проектного інвестування. Проаналізовано вплив джерел інвестування на інвестиційний клімат. З'ясовано головні напрями покращення інвестиційного клімату.

Ключові слова: інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, інвестиції, інвестиційний ризик, іноземні інвестиції.

Аннотация

В статье раскрыты особенности современного инвестиционного климата в Украине и факторы его формирования. Рассмотрены мотивы сдерживания денежных потоков в экономику Украины. Определены особенности проектного инвестирования. Проанализировано влияние источников инвестирования на инвестиционный климат. Выяснено главные направления улучшения инвестиционного климата.

Ключевые слова: инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, инвестиции, инвестиционный риск, иностранные инвестиции.

Abstract

The article describes the features of current investment climate in Ukraine and the factors of its formation. Considered grounds containment cash flows in Ukraine. The features of the project investment. Found out the main directions of improving the investment climate. The influence of the sources of investment in the investment climate.

Key words: investment climate, investment attraction, investment, investment risk and foreign investment.

Список використаної літератури:

1. Бланк І. А. Основи інвестиційного менеджменту / І. А. Бланк – К.: Ельга-Н, Ніка-Центр. – Т. 1. – 2001. – 536 с.
2. Бут І. О. Інвестиції як основа структурних зрушень в економіці / І. О. Бут // Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремих бізнес. – Дніпропетровськ. – 2008. – Т. 1. – С. 3-4.
3. Ванькович Д. Інвестиційний клімат в Україні та шляхи його поліпшення: економіко-правовий аспект / Д. Ванькович, Н. Демчишак // Економіст. – 2007. – № 4. – С. 79-81.
4. Вожжов А. П. Банківський капітал в економіці України / А. П. Вожжов, О. І. Клименко // Фінанси України. – 2002. – № 8. – С. 88-97.
5. Дацій О. І. Інноваційні моделі забезпечення економічної безпеки держави / О. І. Дацій // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 19. – С. 5-8.
6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
7. Іваночко С. Чинники формування інвестиційного клімату в Україні / С. Іваночко // науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2011. – № 21. С. 143-151.
8. Проблеми та перспективи покращення інвестиційного клімату України // Економічні науки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=20342>.
9. Крюкова І.О. Інноваційна модель розвитку підприємств молокопереробної галузі / І.О. Крюкова, І.Ю. Гришова // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Экономика и управление. – 2014. - № 1(16). – С. 20-24.
10. Гришова И.Ю. Стратегическое развитие предприятий агропродовольственной сферы в контексте социальной ответственности бизнеса./ И.Ю. Гришова, В.В.Сафонов// Стратегическое планирование развития городов и регионов. Памяти первого ректора ТГУ С.Ф. Жилкина : IV Международная научно-практическая конференция (Тольятти, 30 июня 2014 года) : сборник научных трудов : в 2 ч. / отв. ред. Ю.А. Анисимова. – Тольятти : Изд-во ТГУ, 2014. – Ч. 1. – С.27-32.
11. Кужель В.В. Методологические основы формирования стратегий повышения конкурентоспособности предприятия /В.В. Кужель // Стратегическое планирование развития городов и регионов. IV Международная научно-практическая конференция. Сборник научных трудов. – 2014. – Ч.1.- С. 48-53.
12. Kuzhel V. The theoretical basis of investment support of the development of the enterprises of agro food sphere. / V. Kuzhel// Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Науковий збірник. Серія «Економічні науки». – 2014. - № 1(72). – С. 144-149.
13. Митяй О. В. Основні напрямки оцінки потенційних можливостей аграрних підприємств / О. В. Митяй // Весник науки Тольяттинского государственного университета. – 2013. – № 3 (14). – С. 53-59
14. Крюкова И.А. Современные подходы к классификации финансовых инноваций / И.А. Крюкова // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Экономика и управление. – Тольятти, ТГУ. – 2013. - № 2 (13). – С. 40-45.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Соціально-економічне та господарсько-ресурсне становище сільського господарства країни, незважаючи на вжиті заходи по стабілізації продовольчого забезпечення країни і розвитку господарської структури, залишається складним. Разом з тим оцінка перспектив і стану сільського господарства дозволяє запропонувати систему заходів щодо розвитку аграрного сектора країни на найближчі роки, сформуванню програму структурного вдосконалення.

У переліку напрямів у цьому випадку виступає інституціональне забезпечення формування кадрового потенціалу аграрного сектора економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні аспекти формування кадрового потенціалу розкриваються в роботах зарубіжних дослідників: М. Альберта, К. Меллера, М. Мескона, Ф. Хедоурі та інших. Серед вітчизняних дослідників вирішенню проблем формування кадрового потенціалу присвятили свої роботи: Р.Л. Кричевський, А.Я. Кібанов, А.Н. Куріцин, І.Д. Ладанов, Ю.Н. Шумаков, А.М. Югай та інші. Проблеми формування кадрового потенціалу в аграрному секторі України досліджували вітчизняні вчені: Т.Ю.Базарова, А.В.Бачурін, О.О.Бендесюк, Л.В. Бондаренко, В.С.Васильченко, О.А. Грішнова, М.Й. Малік, Л.І. Михайлова, В.В. Онікієнко, О.Г.Шпикуляк, О.В.Ульянченко, В.М. Якимів, та інші. Разом з тим, економічна наука та практика сьогодні ще не мають єдиної моделі дієвого механізму впливу на формування кадрового потенціалу аграрного сектору.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблем розвитку кадрового потенціалу, на основі яких пропонується побудова інституціонального забезпечення формування кадрового потенціалу в аграрному секторі економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема формування кадрового потенціалу набуває особливого значення через дефіцит кваліфікованих кадрів в аграрному секторі. Цьому неабиякою мірою сприяють: низький рівень оплати праці, дефіцит фінансових ресурсів, спрямованих на розвиток аграрного сектору, тенденції деструктивного характеру в системі структурно-інвестиційного розвитку.

Освоєння кадрового потенціалу аграрного сектору відбуватиметься найбільш ефективно, якщо забезпечити одночасне освоєння всіх його складових. На практиці ж наявне інституціональне забезпечення, що виражене у регіональних програмах формування кадрового потенціалу передбачає реалізацію таких основних заходів [1,2]:

- аналіз та прогнозування ринку праці;
- створення умов для ефективної спільної діяльності муніципальних центрів розвитку підприємництва, бізнес-інкубаторів та кадрових агентств з підбору та навчання персоналу, проведення нарад, конференцій та інших дій по організації кадрового забезпечення;
- створення систем сертифікації якості надаваних освітніх послуг на рівні регіону та з урахуванням регіональної специфіки;
- стимулювання громадян і господарюючих суб'єктів до підвищення кваліфікації кадрів;
- створення механізмів підвищення професійної та соціальної мобільності робочої сили на ринку праці;
- вдосконалення нормативного регулювання питань управління кадровим потенціалом;
- формування механізмів підвищення мобільності робочої сили на ринку праці.

Незважаючи на те, що створюються правові основи регулювання відносин у сфері зайнятості, формуються трудові відносини ринкового типу [2,3], тим не менше, в сучасних умовах потрібні розробка і реалізація принципово нових підходів у системі кадрового забезпечення аграрного сектору, так як допущене зниження обсягів виробництва, погіршення фінансово-економічного становища підприємств призводить до значного скорочення робочих місць у аграрному секторі, вивільненню працівників і зниження рівня зайнятості економічно активного сільського населення.

Диверсифікація форм і методів впливу на ці процеси припускає переклад сукупності організаційного та економічного впливу на стан аграрного сектору в стадію структурних та інституційних змін, що супроводжуються прогресивними змінами, що створює передумови для активізації процесу вивільнення трудових ресурсів і структуризації кадрового потенціалу. У цих умовах очевидна необхідність в прийнятті дійсних заходів, спрямованих на запобігання деструктивних змін параметрів формування кадрового потенціалу в аграрному секторі (відтік, недостатній рівень відтворення, незайнятість тощо) з метою стабілізації та сталого зростання агропромислового виробництва.

При цьому важливою умовою вирішення цієї проблеми стає сукупність заходів цільового призначення, що реалізуються шляхом створення інституціонального забезпечення формування кадрового потенціалу аграрного сектору. У його складі необхідно виділення наступних елементів: правовий, організаційний, економічний, ресурсний. Їх взаємодія в рамках реалізації мети формування кадрового потенціалу представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Елементи інституціонального забезпечення формування кадрового потенціалу аграрного сектору економіки*

Елементи інституціонального забезпечення	Призначення	Функція	Рівень реалізації функції
Правовий	Розробка і реалізація правових основ дотримання конституційних прав і умов формування кадрового потенціалу	Правове забезпечення гарантій і створення умов юридичного призначення	Державний, регіональний
Організаційний	Розробка заходів по формуванню кадрового потенціалу в аграрному секторі	Визначення форм і методів, програм формування кадрового потенціалу	Державний, регіональний
Економічний	Розробка соціально-економічних стандартів, норм і нормативів сфери формування кадрового потенціалу	Визначення рівня соціальних стандартів, норм і нормативів формування кадрового потенціалу	Державний
Ресурсний	Розробка заходів ресурсного забезпечення (фінансування заходів)	Визначення джерел фінансового забезпечення і їх розподілення по рівням	Державний, регіональний, господарський

* Авторська розробка

Тому в рамках реалізації концепції одним із заходів інституціонального забезпечення формування кадрового потенціалу сільського господарства є заходи на державному і регіональному рівнях регулювання, які необхідно виділити в якості завдань кожного рівня управлінського впливу.

В якості пріоритетного завдання державного рівня повинно стати визначення стратегії формування народонаселення в країні та регіонах з урахуванням національних, соціальних, економічних факторів. При цьому основою її реалізації стає розробка заходів щодо розвитку господарської системи в сільському господарстві, що передбачають комплексний структурно-інвестиційний вплив на складові функціонально-галузевої структури аграрного сектору з метою створення умов зайнятості, гідного проживання, відтворення (підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації) кадрового потенціалу. А також наступні завдання:

- визначення стратегії формування кадрового потенціалу аграрного сектору;
- розробка організаційно-економічних умов і конкретних заходів щодо реалізації концепції формування соціально-економічного укладу в сільському господарстві та його кадрового забезпечення з розподілом по регіонах (суб'єктах) України.

У зв'язку з цим на державному рівні пропонується вдосконалення організаційної структури та реалізація функцій за рівнями:

- формування організаційних, економічних умов в області народонаселення і розробка кадрової політики в аграрному секторі. В цілях реалізації цього необхідно правове забезпечення, а саме підготовка проектів законодавчих актів, що визначають реалізацію концепції формування кадрового потенціалу аграрного сектору. Важливим аспектом реалізації заходів в цьому випадку представляється підготовка та затвердження концепції формування соціально-економічного укладу сільського господарства і законодавчих актів, що забезпечують її реалізацію;
- забезпечення пріоритетного фінансового забезпечення у сфері реалізації кадрової політики в аграрному секторі;
- підготовка та реалізація програм формування кадрового потенціалу аграрного сектору;
- розробка рекомендацій і інструкцій по формуванню організаційних, економічних, правових умов реалізації концепції формування кадрового потенціалу та фінансового його забезпечення.

У зв'язку з цим завдання регіонального рівня полягають у:

- визначенні стратегії розвитку аграрного сектора з урахуванням регіональних особливостей;
- визначенні перспектив розвитку кадрової політики;
- забезпеченні реалізації програми розвитку сільського господарства регіону;
- наданні методичної та організаційної допомоги в розробці та реалізації програм формування кадрового потенціалу підприємств;
- контроль за виконанням програм.

На регіональному рівні необхідне структурне вдосконалення системи регулювання на основі реалізації таких функцій:

- розробки пріоритетів розвитку регіональної агропродовольчої структури та продовольчого ринку;
- підготовки проектів законодавчих актів з питань розвитку та регулювання діяльності сільського господарства;
- розробки нормативних актів з реалізації законів, спрямованих на розвиток сільського господарства;
- розробки програми кадрового забезпечення та заходів щодо її реалізації;
- оцінки стану, контролю, аналізу руху балансу трудових ресурсів;
- цільового розподілу ресурсів, спрямованих на розвиток кадрового потенціалу

- аграрного сектору;
- розробки програм забезпечення трудовими ресурсами значимих галузей регіону;
- координації програм по формуванню кадрового потенціалу аграрного сектору на муніципальному рівні;
- моніторингу стану і формування банку інформації про стан і рух кадрового потенціалу аграрного сектору.

З урахуванням вищевикладеного проблема формування кадрового потенціалу аграрного сектору передбачає визначення організаційних, економічних і ресурсних умов на державному, регіональному, муніципальному і господарському рівнях взаємозв'язок яких в рамках реалізації загальних завдань може бути представлена у вигляді такої схеми (рис. 1).

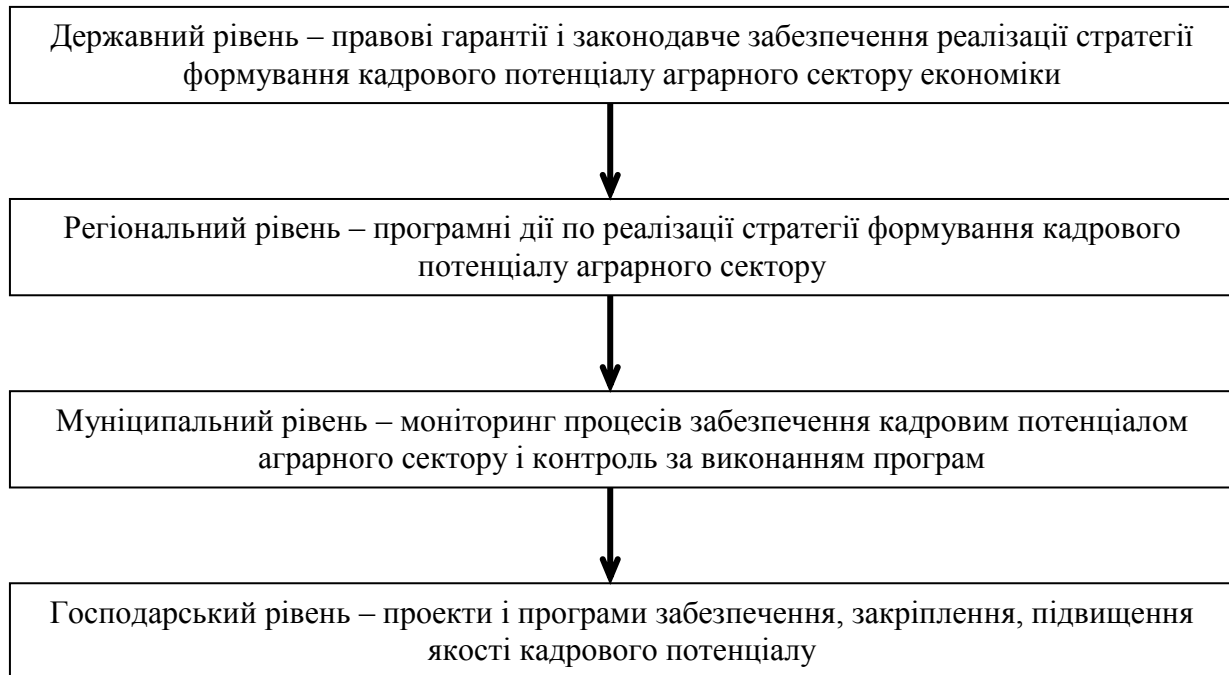

Рис. 1. Заходи реалізації концепції кадрового забезпечення аграрного сектору економіки за рівнями регулювання*

* Авторська розробка

При цьому в основі реалізації підходу покладено принцип, що забезпечує системний вплив на процеси, які передбачають заміну галузевого регулювання процесами формування кадрового потенціалу на функціонально-галузевої, що припускає в якості об'єкта управлінського впливу сукупність підприємств регіонів, що входять в систему продовольчого забезпечення.

Цільовими параметрами управлінського впливу виступають:

- розвиток господарської структури;
- розвиток соціальної інфраструктури;
- ресурсне забезпечення програми розвитку;
- розвиток системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників і спеціалістів аграрного сектору;
- стимулювання закріплення працівників і спеціалістів аграрного сектору.

При цьому в умовах, що складаються важливими напрямками інституціонального забезпечення представляються всі перераховані заходи.

Висновки. Розглянуті елементи інституціонального забезпечення розвитку кадрового потенціалу та запропоновані заходи по реалізації концепції кадрового

забезпечення на різних рівнях управління дають можливість розглядати певний план дій по формуванню та розвитку кадрового потенціалу аграрного сектору країни.

Анотація. Розглянуто проблеми розвитку кадрового потенціалу аграрного сектору України, визначені елементи інституціонального забезпечення, що впливають на розвиток кадрового потенціалу. Запропоновано заходи на державному, регіональному, муніципальному та господарському рівнях для формування кадрового потенціалу аграрного сектору економіки.

Ключові слова: кадровий потенціал, трудові відносини, інституціональне забезпечення, управління.

Аннотация. Рассмотрены проблемы развития кадрового потенциала аграрного сектора Украины, определены элементы институционального обеспечения, влияющие на развитие кадрового потенциала. Предложены мероприятия на региональном, муниципальном и хозяйственном уровнях для формирования кадрового потенциала аграрного сектора экономики.

Ключевые слова: кадровый потенциал, трудовые отношения, институциональное обеспечение, управление.

Annotation. The problems of human resource capacity of the agricultural sector of Ukraine, by providing institutional elements that influence the development of human resources. The measures at the national, regional, municipal and commercial levels for the formation of human resources of the agricultural sector.

Keywords: human resources, labor relations, institutional support, management.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року [Електронний документ]: Постанова від 19.09.2007 № 1158. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-п>.
2. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року [Електронний документ] : Закон від 18.10.2005 № 2982-IV. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2982-15>.
3. Стратегія державної кадрової політики України [Електронний ресурс]/ Головне управління державної служби України. - Режим доступу: http://www.guds.gov.ua/control/publish/article?art_id=326345

УДК 340.11

Коломоєць О.В.

ДЕКОМПОЗИЦІЯ МИТНОЇ ФУНКЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Аналіз останніх досліджень: Окремі питання митної функції держави розкривалися у роботах учених-юристів та економістів, політологів, фахівців у сфері державного управління, які присвятили свої праці проблематиці митної діяльності у сучасній державі, а також системи її функцій. Серед них варто особливо відзначити роботи: С.С.Алексєєва, Р.М.Алієва, В.В.Анцупова, С.В.Бабаєва, І.К.Бабайцевої, А.Ф.Крижановський, І.Г.Бережнюк, О.Г.Варича, А.Б.Венгерова, В.М.Вишновецького, О.К.Вишнякова, К.М.Владимірова, О.П.Гребельника, О.О.Джураєвої, Б.А.Кормича, О.М.Лощихіна, А.В.Мазур,, Ю.М.Оборотова, П.В. Пашка, В. Н.Протасова, К.К.Сандровського, О. Ф.Скакун, Ю.О.Тихомирова, В.Є.Чиркіна,

П.М.Шеремети та ін.

Виклад основного матеріалу. Поява тих або інших нових функцій на різних етапах розвитку державності конкретних суспільств не має строго визначеного, причинно-наслідкового характеру, не виступає жорстко детерміновано новою сутністю і формою держави. Разом із тим, така більш-менш причинна залежність все ж характеризує функції держави, які являють собою найважливіші напрямки діяльності держави у визначальних сферах: її існування в економічній, політичній, соціальній та інших сферах. Декомпозиція митної функції найбільш «чуттєва» до сутнісних змін держави.

Інші ж функції піддаються потужному впливу стабільних етнокультурних пластів життя суспільства, національних, територіальних особливостей, традицій тощо. Тому новий тип держави, що з'явився в розвитку конкретного державно організованого суспільства, може в явній або прихованій формі зберігати й іноді розвивати деякі старі функції.

У державності того чи іншого суспільства зберігається спадковість функцій, але діє і механізм поновлення функцій. Наприклад, на появу нових функцій впливають самоорганізаційні, суб'єктивні та навіть випадкові (синергетичні) процеси, а не тільки та чи інша ступінь залежності функцій від зміни сутності і форми держави.

Протягом довгого часу в науці підтримувався штучнокласовий підхід, не завжди зверталася увага на особливість функціонування держави в інтересах усього суспільства. Але в наш час можна з упевненістю сказати, що будь-яка держава здійснює загальносоціальну діяльність, виступає представником інтересів усього суспільства, всіх класів, соціальних груп і прошарків населення.

На митні функції здійснює визначальний вплив науково-технічний, інтелектуальний розвиток всієї цивілізації. Функції всіх без винятку сучасних держав схильні до впливу науково-технічних досягнень ХХІст. Цей вплив є двояким. З одного боку, з'являються життєво важливі напрями діяльності держави: підтримка науки, особливо фундаментальної, використання її результатів, розвиток і збагачення інтелектуального потенціалу суспільства. З іншого – обмеження небезпеки, яка походить від неконтрольованої появи і використання сучасних науково-технічних досягнень (ядерні технології, генетика, медична біологія, проблема клонування тощо) [4].

Також до числа факторів, що впливають на еволюцію функцій держави безсумнівно можна віднести екологічний фактор. Якщо сучасні держави не візьмуть на себе обов'язок підтримувати умови існування людей на своїй території, і не почнуть взаємодіяти з іншими державами, то в найближчий час настане неминучий громадський колапс, глобальна криза.

Інтернаціоналізація світової економіки, загальне переплетення економічних інтересів, поява і панування транснаціональних компаній, інші економічні фактори планетарного значення – ще одна сфера, що здійснює вплив на еволюцію функцій сучасної держави. Саме у цьому контексті актуалізуються питання здійснення державою тих напрямів діяльності, які визначають становище держави у контексті функціонування ринкових механізмів товарообігу. На ці обставини звертає увагу також І.Г.Оборотов, коли зауважує, що правовий розвиток має як суб'єктивні, так і об'єктивні виміри. При цьому об'єктивні характеристики правового розвитку впливають на трансформаційні процеси у праві та державі неопосередковано, тобто через формування нових їх характеристик та інститутів [8].

Якраз тут набуває особливого значення проблема становлення митної функції сучасної держави.

Функція – це предметна, а не об'єктна діяльність держави. Предметність означає, що діяльність спрямовується на певну однорідну сферу суспільного життя, яка є цілісною і неподільною. Наприклад, митна діяльність охоплює собою таку сферу, яка інтегрована метою, територіальними «прив'язками», темпоральними параметрами, технологічними особливостями тощо. Економічна сфера життєдіяльності суспільства –

це не «предмет», це «об'єкт» впливу держави та суспільних інституцій. Тому на тлі даного об'єкта (економіки) існують різноманітні «конкретно-предметні» сфери, які і вимагають законодавчих, виконавчих, організаційних та інших зусиль держави для забезпечення ефективного функціонування цієї сфери діяльності, а, відтак, конкретизуються у рамках феномена «функція держави» [5]. Так, податкова сфера життєдіяльності – це предметно відокремлена сфера суспільних відносин, яка потребує всього комплексу впливу державного механізму задля законодавчого визначення ефективного податкового законодавства, механізмів його дієвого використання, виконання, дотримання та застосування, та функціонування всієї системи засобів державного забезпечення податкового законодавства країни. Функція виступає у якості інструмента, який визивається до життя саме даною предметною сферою суспільного життя, задіюється саме для забезпечення функціонування суспільних відносин у цій сфері у відповідності з діючими правовими цінностями і нормативами.

Це система суспільних інтересів, цінностей, нормативів, відносин, яка потребує активної присутності (діяльності) держави через те, що саме державна діяльність найбільшою мірою за її характером, засобами, методами, прийомами здатна найрезультативнішим чином сприяти досягненню суспільно очікуваних результатів.

Декомпозиція митної функції сучасної держави безпосереднім чином пов'язане з тим, що саме митна справа є стійким та постійним напрямом діяльності будь-якої держави. При цьому варто підкреслити той факт, що митна функція розглядається як складова більш загальної сфери діяльності держави, а саме – економічної.

Сучасна зовнішньоекономічна стратегія держави має відповідати певним вимогам щодо взаємодії світової економічної системи й національної економіки. Вона покликана насамперед виражати національні інтереси країни, адаптуватися до глобальної світової економіки, бути гнучкою, прогностичною та реалістичною на основі врахування наявних можливостей і ресурсів. Саме у цьому контексті слід розглядати митну функцію – як продовження, різновид, конкретизацію економічної функції сучасної держави.

Аспекти митної діяльності часто стають тією підставою, відносною якої проводиться класифікація різних типів держав. Так, характерною є позиція теоретиків права та представників економічної теорії, відповідно до якої одним із базових критеріїв оцінки економічної ефективності чи неефективності держави, а також віднесення її до типу ресурсних чи інноваційних держав є шлях наповнення державної скрабниці.

Для розгляду митної функції сучасної держави як самостійного напрямку діяльності держави важливим є звернення до історичного процесу становлення митної справи.

Група вчених колишнього СРСР розділяла митну політику на політику капіталістичних і соціалістичних країн, вважаючи при цьому, що митна політика капіталістичних країн пройшла етапи меркантилізму, протекціонізму та фритредерства, захищаючи інтереси пануючих класів. П.М. Шеремета стверджував, що митна політика за так званого «імперіалізму» була знаряддям зовнішньоторгової експансії монополій, набула форми надпротекціонізму, що виявлявся не тільки у високому рівні оподаткування імпорту, але й у надзвичайній диференціації оподаткування по країнах, товарах і способах стягування мита [1].

Після Другої світової війни митна політика країн з ринковою економікою стала гнучкішою, поряд з заходами митного надпротекціонізму здійснюється лібералізація торгівлі. З такою оцінкою митної політики можна погодитися. Адже була прийнята багатостороння міжурядова угода про режим торгівлі і торговельну політику – Генеральний агреман про тарифи і торгівлю (ГАТТ), що діє з 1948 р. В кінці 1976 р. в ГАТТ на різних умовах брали участь 105 країн світу, в тому числі так звані соціалістичні країни – Куба, Чехословаччина, Польща, Угорщина, Румунія, Югославія, Радянський Союз в ГАТТ участі не брав, тому зрозуміло чому радянські дослідники давали цій угоді невисоку оцінку. Проте можна заперечувати такій позиції. Відомо, що основна мета ГАТТ – зниження митних тарифів і усунення інших бар'єрів у міжнародній торгівлі,

проведення учасниками угоди різних торгових заходів на широкій багатосторонній основі, зокрема, надання преференцій країнам, що розвиваються. Одночасно варто зазначити, що до нашої держави застосовуються жорсткі вимоги щодо максимальної лібералізації внутрішнього ринку. Україна внаслідок лібералізації зовнішньої торгівлі опинилася в конкурентному середовищі, до якого її економіка виявилась не підготовленою.

Особливої уваги заслуговує також історичний аспект розвитку українського законодавства в галузі митної справи.

Показово, що в історії незалежної України саме Митний кодекс став першим кодифікованим актом. Він охоплював усі основоположні аспекти митної справи: митний контроль, митне оформлення, пропуск через митний кордон товарів та інших предметів, мито та митні збори, зберігання товарів під митним контролем, організацію боротьби з контрабандою, статус службових осіб митних органів України, їх правовий та соціальний статус тощо. У цьому акті також були визначені питання співробітництва митної служби України з митними органами інших держав [2].

Утім, становлення митної функції у числі самостійних функцій держави є результатом не лише історичного розвитку митної справи та розгортання законотворчої діяльності у незалежній Україні. Головна причина полягає в усе більшій економізації сучасної правової сфери, що має коріння, передовсім, у глобалізації.

Напередодні третього тисячоліття ряд вчених стали активно поширювати ідею «про серйозну загрозу, що нависла над національними державами». На їхню думку, «національна економіка поступово перетворюється на умовність, своєрідну статистичну фікцію». Вони стверджують, що в епоху глобалізації функції держав більш ефективно зможуть виконувати міжнародні організації та транснаціональні компанії. З'ясування, наскільки подібні теорії науково обґрунтовані, є однією з найбільш актуальних сучасних економічних проблем [1].

Держава повинна виробити чітку доктрину економічної безпеки і послідовно проводити її в життя, не допускаючи надмірного наростання зовнішнього боргу і залежності від іноземних держав і міжнародних фінансових організацій, захищаючи економіку від важких наслідків світових фінансових криз, не допускаючи перетворення держави на джерело дешевої сировини і ринок збуту готової продукції для розвинутих сусідніх країн, відновлення втрачених позицій на світовому ринку.

Можливості держави в сучасних умовах стають обмеженими практично у всіх сферах діяльності: у забезпеченні національної безпеки в традиційному розумінні цього терміну; у створенні умов для економічної безпеки та сталого розвитку економіки; у підтриманні внутрішнього порядку, який підривається злочинністю та тероризмом, корупцією, нелегальною міграцією тощо; у забезпеченні громадянських прав та прав людини; у захисті навколишнього середовища задля екологічної безпеки.

Сьогодні національні держави істотно обмежені самостійно вирішувати внутрішні задачі, тому що їхня діяльність включена в контекст діяльності міжнародних організацій і органів управління. Національна держава може не сприяти процесу глобалізації, може його стримувати, але зупинити цей процес неможливо [6].

Питання про майбутнє національної держави в стрімко мінливому світі стає центральним у світлі дослідження політичної глобалізації. Спираючись на дослідження попередніх десятиліть, політологи всього світу намагаються поглянути на майбутнє головних політичних інститутів у світлі нових тенденцій світової економіки і політико-правової науки. Особливого значення ця проблема набуває у світлі тісного взаємозв'язку між самою демократичною політичною системою і суверенною державою, що виступає її гарантом. Питання про подальшу долю національної держави, таким чином, трансформується в питання про долю самої демократії і цим пояснюється його актуальність у сучасному світі [2].

Отже, проблема глобалізації вийшла на найвищу орбіту планетарної конфліктності,

бо порушує найважливіше питання людства – перспективу світосистемності. Без рівноправного діалогу культур, без урахування духовного потенціалу і перспектив розвитку кожної цивілізації важко формувати ефективні механізми взаємодії суспільств у глобальному цивілізаційному поступі.

У цьому контексті декомпозиція митної функції усе частіше стає інституціоналізованим предметом цілеспрямованої діяльності держави. Глобалізація торгівлі, інтенсифікація обігу товарів та послуг актуалізує питання діяльності митниці та митно-тарифного регулювання. Одним із доказів цього є становлення наднаціональних митних структур, таких як Митний Союз, що сьогодні активно розвивається як інтегративна правова система. При цьому саме митниця відіграє ключову роль у реалізації зовнішньої економічної політики.

Висновки і перспективи подальшого розвитку. Глобалізація економіки виводить митну функцію сучасної держави зі структури економічної функції та перетворює на самостійний, автономний напрям її діяльності. Головна мета декомпозиції митної функції сучасної держави полягає у тому, щоб здійснювати активну підтримку вітчизняних виробників і споживачів у разі експансії закордонного капіталу, використання у відомих межах протекціоністських заходів для підтримки експорту і обмеження спроб транснаціональних корпорацій підпорядкувати собі окремі сектори економіки або сегменти внутрішнього ринку.

Необхідно наголосити на тому, що митне право є однією з найдавніших галузей права Європейського Союзу, оскільки саме економічне об'єднання через створення митного союзу, спочатку для безбар'єрного руху окремих товарів, а згодом і загального, стало основою європейської інтеграції [5]. Саме тому успіх європейського вектору інтеграції України багато в чому залежить саме від того, наскільки послідовною та ефективною буде діяльність із реформування митної справи в Україні та, відповідно, реалізації митної функції Українською державою.

Анотація. Дослідження декомпозиції митної функції сучасної держави базується на міцних методологічних та історичних засадах. Насамперед, це визначається тим, що реалізація митної функції у наш час суттєво трансформується, докорінно змінюється уявлення про те, яким чином держава має діяти у сфері митного регулювання. Саме тому слід поєднати два аспекти проблеми: визначити історичний шлях митної функції держави та виявити методологічні аспекти реалізації митної функції у сучасній державі.

Ключові слова: держава, декомпозиція, митна функція, мито, право.

Аннотация. Исследование декомпозиции таможенной функции современного государства базируется на крепких методологических и исторических принципах. В первую очередь, это определяется тем, что реализация таможенной функции в наше время существенно трансформируется, коренным образом изменяется представление о том, каким образом государство должно действовать в сфере таможенного регулирования. Именно поэтому следует соединить два аспекта проблемы: определить исторический путь таможенной функции государства и обнаружить методологические аспекты реализации таможенной функции в современном государстве.

Ключевые слова: государство, декомпозиция, таможенная функция, пошлина, право.

Annotation. Research of decoupling custom function the modern state is based on strong methodological and historical principles. First of all, it is determined by that realization of custom function in our time is substantially transformed, radically an idea changes about that, how the state must operate in the field of the custom adjusting. For this reason it follows to connect two aspects of problem: to define the historical way of custom function of the state and find out the methodological aspects of realization of custom function in the modern state.

Keywords: the state, decoupling, custom function, duty, right.

Список використаних джерел:

1. Волинець В.В. Система функцій сучасної держави: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Волинець Віталій Валентинович. – К., 2013. – 36 с.
2. Коломоець О. Таможенна функція в системі функцій сучасного держави / О. Коломоець // Закон и жизнь. – 2014. – № 4/2. – С. 134–137.
3. Коломоець О. Митна функція держави та митна справа: аспекти співвідношення / О. Коломоець // Юридичний вісник. – 2014. – № 4. – С. 280–284.
4. Коломоець О.В. Методологічні та історичні засади дослідження митної функції сучасної держави / О.В. Коломоець // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014 – № 1 (9) – С. 1–12.
5. Коломоець О.В. Митна політика сучасної держави у структурі державної політики / О.В. Коломоець // Вісник Херсонського державного університету. Серія юридична. – 2014. – Вип. 4. – Т. 1. – С. 75–81.
6. Коломоець О.В. Функції держави у сучасному державознавстві: теоретичні проблеми / О.В. Коломоець // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2013. – № 5. – С. 41–44.
7. Кормич Б.А. Митні режими як інститут митного права / Б.А. Кормич // Митна справа. – 2013. – № 6 (90). – С. 86–92.
8. Оборотов І. Об'єктивний і суб'єктивний виміри правового розвитку / Ігор Оборотов // Юридичний вісник. – 2011. – № 3. – С. 5–11.

УДК 364-78:316.334.3 (075.8)

Макарова А.О.

МЕТОДОЛОГІЧНІ КОЛІЗІЇ ТА ПРАКТИЧНІ РЕАЛІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Тема оцінки якості соціальної роботи в Україні – тема гостра, полемічна, незручна, але тим не менше нагальна і практично необхідна для публічного обговорення. Україна, що позиціонує себе як соціальна держава, повинна не лише в теорії, а й на практиці дотримуватись стандартів соціального забезпечення та захисту, прямує до створення у майбутньому держави загального добробуту.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій. Саме тому сьогодні в Україні подібна тематика активно розробляється. З'являються численні посібники та курси лекцій – серед них доробки Т.Семигіної, І. Миговича, **В.Беха**, В.Скуратівського, О.Палій, Д. Звереві, В.Полтавця, В.Пічі та інших. **Видаються журнали** «Соціальна робота в Україні: теорія і практика», «Інформаційно-методичний бюлетень Української асоціації соціальних педагогів та спеціалістів з соціальної роботи», «Соціальна політика і соціальна робота»; проводяться наукові конференції та семінари (наприклад, Міжнародна науково-практична конференція «Соціальна робота на початку ХХІ століття: Проблеми теорії та практики» (29-31 жовтня 2002 р., м.Київ), круглий стіл «Діяльність соціальних служб в Україні: досвід та шляхи вдосконалення соціальної роботи» (29 березня 2006 р., м.Чернігів), Науково-методичний семінар кафедри соціальної роботи «Професійна компетентність соціальних працівників: складові, детермінанти та шляхи формування», 2008 р., м. Чернігів) та інше.

Формулювання завдання дослідження. Завданням даного дослідження є

теоретична постановка питань щодо ступеня ефективності та системної цілісності, а також існуючих моделей управління соціальною роботою в Україні. З огляду на формат та оглядовий характер статті, зроблено лише точкове окреслення можливих проблем, реалій та завдань щодо удосконалення менеджерської діяльності з впровадження соціальної роботи.

Виклад основного матеріалу. Поняття «менеджмент» трактується передусім як «організація», «управління», «завідування», «очолювання»; часто як «продаж чогось комусь». При цьому англійське словосполучення «to manage» означає буквально «вдаватися», «отримувати позитивний результат» і є близьким за синонімічним рядом до «to be able» - «бути спроможним, вдалим». Таким чином, менеджмент як діяльність – це не просто і не тільки управління, а вдале, ефективне управління, при якому здійснюється система заходів, що якісно покращує стан і оптимізує розвиток об'єкта менеджменту. Така проекція менеджерської роботи потребує концентрації та консолідації в межах великої системи багатьох програм, які б реалізували різні аспекти глобального плану, підтримуючи єдину концепцію удосконалення (покращення) якості цієї системи через підвищення якості її сегментів. Необхідна єдина стратегія та тактика управлінської роботи, яка б унеможливила отримання суперечливих на різних етапах результатів, практично філософія, що дозволить визначити центральну ідею та підкорити їй всяку діяльність, скерувати її до єдиної практичної мети. Усвідомлено проводити менеджерську діяльність – це слідувати у будь-яких її проявах ідеї виключного блага об'єкта, а не суб'єкта управління.

Говорячи про менеджмент соціальної роботи, таким чином, перш за все слід визначити чітко її об'єкт, як вихідний пункт, до якого спрямовуються всі управлінські зусилля. Так, О.Главацька подає наступне визначення: «Менеджмент соціальної роботи є одним із видів соціального управління, тобто такого управління, де головним об'єктом та об'єктом діяльності на рівні відповідної організації виступає людина» [1, с.3]. Н.І.Кривоконь зазначає, що оскільки «основним завданням соціальної роботи як діяльності є створення умов для поліпшення соціальної ситуації особистості (чи групи), то об'єктом соціальної роботи може виступати сама особистість (або група), що перебуває в скрутних життєвих обставинах, інакше кажучи – клієнт соціальної роботи» [2, с. 26]. Однак, виникає резонне питання, яке дисонує з понятійним рядом «усі люди», «абстрактні індивіди», «абстрактні групи»: «Чи всім соціальним групам та індивідам слід допомагати; чи слід надавати можливості соціального захисту та кар'єрного і статусного зростання злочинцям, терористам, шахряям; чи слід сприяти корупціонерам, що, прикриваючись масками бізнесу, правоохоронців, благодійників, культурних діячів, обкрадають державу? Звичайно, поняття «людина» деталізується в конкретних нормативних актах, постановах, наказах, однак все ж вказує на недостатність ознаки «той, що перебуває в скрутних життєвих обставинах». Практичним виявом цієї проблеми є неправильний, несправедливий перерозподіл соціальних благ, що перекреслює саму ідею менеджменту як вдалого управління.

Та ж сама проблема надмірної понятійної широти виникає і з поняттям предмету та мети соціальної роботи. Так, «Резолюцією № 67, прийнятою Радою Європи, соціальна робота визначається як «професійна діяльність, спрямована на сприяння кращій адаптації індивідів, сімей та груп до соціального середовища, в якому вони проживають, та розвитку самоповаги та самовідповідальності людей». Крім того, соціальна робота передбачає використання можливостей людських міжособистісних відносин та ресурсів, що надаються спільностями людей. У словниках із соціальної роботи дане поняття трактується як «цілеспрямована діяльність у суспільстві через уповноважені органи, спрямована на забезпечення належного соціального, культурного та матеріального рівня життя членів суспільства та надання допомоги різним категоріям людей» (...). Одним із перших вітчизняних науковців, хто охарактеризував соціальну роботу був В.М. Сидоров, котрий даний вид діяльності визначив як «професійну роботу щодо надання допомоги

особі, сім'ї, різним віковим і соціальним групам (клієнтам) у розв'язанні їхніх психолого-педагогічних, медичних, правових, економічних та інших проблем» (...). Дещо пізніше ще одне визначення було сформульоване І.І. Миговичем у одному з перших навчальних посібників з соціальної роботи: «Соціальна робота – професійна діяльність соціальних інститутів, державних і недержавних організацій, груп та окремих індивідів, пов'язана з наданням допомоги особам чи групам людей щодо соціалізації, якщо в них за відсутності належних умов в суспільстві або через наявність особистих вад процес соціалізації ускладнюється, призупиняється або відбувається у зворотному напрямі...» (...). У російських підручниках із соціальної роботи (...), в основному, розвивається цільовий підхід до соціальної роботи і дається наступне визначення даної категорії: «це – різновид людської діяльності, який має на меті оптимізувати здійснення суб'єктивної ролі людей в усіх сферах життя суспільства в процесі життєзабезпечення й діяльнісного існування особистості, сім'ї, соціальних та інших груп і верств у суспільстві» (...). Заслужовує особливої уваги також визначення, представлене у навчальному посібнику за ред. А.Й. Капської: «Система соціальної роботи як діяльність по наданню допомоги людині, сім'ї, групі осіб, які знаходяться у складній життєвій ситуації, шляхом надання матеріально-фінансової підтримки, консультування й обслуговування» (...)» [2, с. 10-11].

Таким чином, як бачимо, соціальна робота включає в себе різноманітні аспекти постійного супроводу – від подолання проблем соціалізації до надання психологічної, матеріальної, медичної допомоги, забезпечення житлом, влаштування на роботу, правових консультацій, тобто охоплює фактично всі можливі сфери соціального буття. Соціальний працівник, або працівник соціального відділу (служби) повинен або бути універсальним спеціалістом, або ж мати технічну можливість організовувати сітку інших спеціалістів та перескеровувати клієнтів безпосередньо до них. Отже, до соціальної роботи як такої, повинні бути залучені медики, психологи, педагоги, спеціалісти з профорієнтації, роботодавці, юристи, економісти, працівники поліції, фіскальної служби, банківських установ, представники робітничих професій (наприклад, для проведення тренінгів), чиновники установ, що займаються розподілом природних та соціальних ресурсів, митці, священики, власники рекреаційних та реабілітаційних установ і т.д. Колосальний обсяг такої праці та рівень взаємодії, що при цьому вимагається, а також постійна модернізація (переформатування) законодавчої бази такої роботи створюють ситуацію, коли управління (менеджмент соціальної роботи) стає недостатньо ефективним, або ж просто не дає ідеальних результатів (закладених на рівні ідеї соціального захисту).

З іншого боку, соціальна робота є лише одним з аспектів соціальної політики взагалі: «Соціальна політика має свої елементи (складові), основні з них – соціальне забезпечення, соціальне управління, соціальна робота і соціальний захист» [4, с. 6]. Слідуючи вимогам до класифікації понять у класичній логіці, **соціальна робота не лише відрізняється від соціального управління** (див. наведене вище визначення О.Главацької), але і **не повинна включати в себе соціального забезпечення та соціального захисту**. Фактично, якщо соціальна політика - «це діяльність держави й інших політичних і соціальних інститутів, спрямована на прогресивний розвиток соціальної сфери життя суспільства, на удосконалювання умов, способу і якості життя людей, на забезпечення їхніх життєвих потреб, надання їм необхідної соціальної підтримки, допомоги і захисту з використанням у цих цілях наявного у відповідного інституту потенціалу» [1, с. 3], то утворюється наступна схема – держава та інші політичні та соціальні інститути, беручи на себе навантаження із соціального забезпечення та соціального захисту, створюють певну ідеологію соціальної політики, на основі якої управляють конкретною соціальною роботою на місцях.

З цього випливає методологічна колізія, що створює дві моделі управління:

1. Соціальна робота на місцях, не включаючи в себе соціального забезпечення та соціального захисту, не має смислу, оскільки навіть за наявності потенціалу та ресурсів, не володіє відповідними компетенціями;

2. Сім'я, церква, військо, медичні та освітні заклади, підприємства, партії повинні самі підтримувати та захищати своїх членів (проблеми сім'ї є проблемами самої сім'ї, проблеми школярів є проблемами школи, проблеми ветеранів є проблемами спілки ветеранів, проблеми пацієнтів є проблемами лікарень, проблеми військових є проблемами війська і т.д.), оскільки частка участі держави в цих процесах полягає лише в управлінні, а не в реалізації, а власне держава, як і решта політичних інститутів не трактуються (принаймні у вищевказаному визначенні) як соціальні.

Залишаючи осторонь роздуми над методологічною недосконалістю термінології, що описує специфіку соціальної роботи, сконцентруємося на питанні, якою ж насправді є модель участі держави Україна у нелегкій справі захисту всіх без виключення людей, що проживають на її території, сьогодні.

Відповідь на це питання знаходимо в загальних рисах в тому ж «Курсі лекцій» під редакцією М.Головатого. «Серед напрямків функціонування і реалізації соціальної політики виокремлюють власне два головних – соціально-демократичний і ліберальний, кожен з яких має відповідний характер, мету, зміст, специфіку особливості практичної реалізації. Суть соціально-демократичного напрямку в соціальній політиці визначається основною його метою — досягнути в суспільстві відповідної соціальної справедливості, усунути або хоча б пом'якшити нерівність у розподілі соціальних, економічних та інших ресурсів за рахунок зменшення відмінності у статусі і доходах. Така модель не ставить істотних вимог власне до особистості, зменшує роль особистісних стимулів самореалізації і боротьби людини за власне життя (...) За соціально-демократичного напрямку реалізації соціальної політики насамперед держава (вона зобов'язана) гарантує певний рівень доходів, соціальних послуг, який фактично не залежить від внеску конкретної людини в загальнодержавний продукт. Величина, межі соціальних витрат при цьому визначаються реальними потребами населення. Дещо інші особливості має ліберальний напрямок реалізації соціальної політики — держава намагається і практично надає кожному громадянину певну можливість для самостійного вирішення власних проблем. При цьому держава бере на себе лише ті функції, які не може вирішити самостійно сама людина або окремі соціальні групи. У цьому разі держава власне надає рівні можливості і шанси усім для досягнення певного соціального статусу, створюючи лише відповідні, образно кажучи, стартові умови — економічні, політичні, правові, культурні тощо. Для України нині фактично характерне поєднання двох згаданих моделей соціальної політики, оскільки жодна з них яскраво виражених ознак в соціальному житті країни не має. Скажімо, реалізація ліберальної моделі передбачає відповідний рівень соціально-економічного розвитку суспільства, чого в Україні ще немає і це є суттєвим гальмом для соціального розвитку. Втім, ліберальний напрямок, ліберальна модель окреслюються дедалі помітніше» [4, с.6-7].

Питання, які природно виникають з цього приводу, звучатимуть приблизно так: «Чи достатньо вже зроблено державою Україна в даній сфері на цей момент, щоб претендувати на високий статус «захисника людей», «Чи можливо взагалі на даний момент вимагати від держави Україна комплексного соціального захисту населення, і чи не правильніше буде покласти офіційно таку турботу на регіони, місця і організації, де безпосередньо знаходяться потребуючі соціального захисту люди», а, відповідно, «Чи не є нинішня політика децентралізації спробою остаточно, лишаючись у вищезгаданому статусі, позбавити себе практичних дій в цьому напрямку», і, нарешті, «Чи можна говорити при такому підході про ефективне управління (власне менеджмент) соціальною роботою на найвищому рівні»? Для того, щоб хоча би приблизно дати відповідь на ці питання, треба окреслити загальну схему організації та нормативного регулювання соціальної роботи в сучасній Україні.

Наразі, «в соціальній роботі суб'єктами можуть називатись усі ті, хто її здійснює (тобто сприяє перетворенню, зміни соціальної ситуації клієнта) – соціальні працівники, волонтери, соціальні служби (державні та недержавні), благодійні організації тощо» [2, с.

27]. Реально до системи управління соціальною роботою в Україні сьогодні залучені наступні організаційні ланки (таблиця 1):

Таблиця 1 – Організаційні ланки управління соціальною роботою в Україні

Тип інституції організації	Назви (приклади) організацій	Функції організацій
Найвищі керівні органи	Верховна Рада і місцеві ради народних депутатів, Адміністрація Президента, Кабінет Міністрів	Розробка політики та планування, окреслення меж служб = <i>Визначення сфери системного підходу до соціальної роботи</i>
Міністерства і відомства	Міністерство праці та соціальної політики, Міністерство молоді та спорту	Забезпечення всебічності та широкого територіального охоплення механізмів для організації та функціонування служб = <i>Розробка варіантів вирішення певних соціальних проблем, типів соціальних відносин, соціальних ризиків тощо</i>
Державні соціальні центри	Державний центр зайнятості, Державний центр соціальних служб для молоді	Створення системи, управління цією системою, розв'язання певного кола проблем = <i>Розробка варіантів вирішення певних соціальних проблем, типів соціальних відносин, соціальних ризиків тощо</i>
Соціальні служби	територіальні центри обслуговування одиноких непрацездатних громадян, управління праці та зайнятості населення	інформаційні, консультативні служби, відділи, які визначають суть проблеми і направляють клієнтів до відповідних спеціалістів = <i>Здійснення конкретного вирішення комплексу задач за допомогою сучасних технологій</i>
робота професіоналів – соціальні працівники, правники тощо	Профкоми	Розв'язання проблеми як окремої ситуації = <i>Здійснення конкретного вирішення комплексу задач за допомогою сучасних технологій</i>
Волонтерські організації	Громадські, добровільні організації, фонди різного профілю, приватні соціальні служби	Люди, котрі виконують функції соціального працівника як професіонали чи на громадських засадах

Що ж до напрямків та функцій, що реалізуються соціальною політикою, теоретично обов'язковими для соціальної держави є наступні [2,с.53] (таблиця 2). За поданням О.В.Ватаманюк, у період з 1998 по 2013 рік в Україні було прийнято 44 Закони та інші нормативні документи Верховної Ради; з 2009 по 2013 рік вийшло 37 Постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, 50 Нормативних актів міністерств, центральних органів виконавчої влади та інших некомерційних державних установ; в період з 2011 по 2013 роки побачили світ 5 Указів Президента України, що так чи інакше стосуються соціального захисту [3, с.4-16]. Серед напрямків такої роботи – захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, захист ветеранів праці та людей похилого віку, допомога сім'ям, молодіжні програми із забезпечення житлом, програми страхування від безробіття тощо.

Таблиця 2 – Основні напрямки соціальної політики

Основні напрямки соціальної політики	Основні функції соціальної політики	Основні риси, притаманні соціальній політиці
1. Забезпечення розвитку народонаселення.	1. Протидія тенденціям погіршення демографічної ситуації.	орієнтація на моральний, культурний, духовний розвиток громадян, що формує особистість, котра сповідує гуманістичні ідеали
2. Удосконалення трудових відносин.	2. Запобігання виникненню масової бідності населення, стримування процесу майнового розшарування на дуже бідних та дуже багатих.	
3. Реформування системи соціального забезпечення.	3. Мінімізація наслідків безробіття.	підтримка в прийнятних межах майнової диференціації суспільства
4. Захист громадян як споживачів.	4. Цілеспрямована допомога населенню, що перебуває у скрутному становищі.	укріплення солідарності та соціального партнерства між різними верствами суспільства
5. Гуманітарна сфера.	5. Здійснення додаткових заходів по відношенню до громадян, котрі перебувають у кризовому стані.	
6. Регіональна соціальна політика.		

Новим урядом проводиться велика робота щодо оформлення субсидій на комунальні послуги; в Україні існує і дає ефективні результати інститут уповноваженого з прав дітей та молоді, уповноваженого з прав людини. Практично об'єктами соціальної роботи виступають: люди похилого віку, люди з функціональними обмеженнями що втратили годувальника, діти-сироти, безпритульні, біженці, мігранти, безробітні, малозабезпечені, діти та молодь з девіантною поведінкою, узялені особи, неблагополучні сім'ї, жінки, що потерпіли від насильства та інші. Виникає, однак, занепокоєння щодо місця і ролі в цій системі **науково-дослідницьких установ, освітніх закладів III-IV рівнів акредитації та різного роду волонтерських організацій**. Щодо перших – з приводу якості організації системної взаємодії з міністерствами і відомствами у плані розробки і впровадження чіткої ідеології соціальної політики держави. Саме науково-дослідницькі інститути, такі, як Інститут соціології НАНУ, Український Інститут соціальних досліджень, Інститут демографії, здатні збирати та аналізувати емпіричну інформацію про реальні потреби та проблеми населення, узагальнювати результати, робити висновки та розробляти практичні моделі реалізації програм покращення добробуту громадян та управління соціальною роботою взагалі. Звичайно, до складу найвищих керівних органів, міністерств та відомств обов'язково входять відомі науковці – професори, що очолюють ту чи іншу дослідницьку лабораторію, проте, на нашу думку, профільним міністерствам все ж слід звертати більшу увагу на результати реальних опитувань громадської думки, наприклад, щодо якості життя в Україні, рівня безробіття та міграції за кордон серед молоді, можливості отримати житло для молодих сімей тощо. Щодо других – з приводу можливостей державного замовлення підготовки висококваліфікованих спеціалістів з соціогуманітарних дисциплін, здатних на фаховому

рівні обґрунтовувати конкретні напрямки діяльності соціальної служби, використовувати методи та моделі, напрацьовані вченими-теоретиками та дослідниками з вищевказаних наукових інститутів, грамотно впроваджувати рекомендації та інноваційні технології. Серед таких – Міжрегіональна академія управління персоналом (МАУП), Міжнародний університет бізнесу і права (МУБіП), Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника та інші. Щодо третіх – з приводу легітимації їхньої діяльності, оцінки її державою як партнерської, адже поширені на Заході моделі філантропічної допомоги, суспільної благодійності в Україні лише впроваджуються.

Висновки. Соціальна робота в Україні традиційно проводиться в руслі європейських цінностей, однак, потребує більшої злагодженості і системності на рівні менеджменту, а саме, особливої уваги до методології та ідеології такої роботи, та сприяння діяльності наукових та громадських організацій, що нею займаються.

Анотація

У статті розглядаються методологічні аспекти менеджменту соціальної роботи в Україні, оцінюється її ефективність, окреслюються реалії.

Ключові слова: менеджмент, система управління, соціальна робота, соціальна політика, соціальний інститут.

Аннотация

В статье рассматриваются методологические аспекты менеджмента социальной работы в Украине, оценивается её эффективность, очерчиваются реалии.

Ключевые слова: менеджмент, система управления, социальная работа, социальная политика, социальный институт.

Summary

The article deals with methodological aspects of the management of social work in Ukraine, its efficiency is estimated, defined realities.

Keywords: management, management system, social work, social policy, social institution.

Список використаних джерел

1. Главацька О.Л. Менеджмент соціальної роботи. Курс лекцій / Тернопіль, ТДПУ, 2009.- 65 с.
2. Кривоконь Н.І. К 85 Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні [Текст:] навчальний посібник / Н.І. Кривоконь: .- Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет, 2012.- 320 с.
3. Соціальна робота: теорія і практика: бібліографічний посібник / [уклад. В.О.Ватаманюк] . – Чернівці, 2013. – 45 с.
4. Управлінські аспекти соціальної роботи / Курс лекцій / М.Ф.Головатий (кер. авт. колективу), М.П.Лукашевич, Г.А.Дмитренко та ін. – К.: МАУП, 2004. – 368 с.

УДК 339.138

Кузькіна Т.В., Правоторов С.Б.

ПРАКТИЧНІ ЦІЛІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВО В КОНТЕКСТІ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ

Постановка проблеми. Розширення обсягів та поява нових форм взаємовигідного співробітництва між країнами та різнонаціональними комерційними партнерами обумовлюють не тільки його кількісну модифікацію, а й нову якість господарського

життя, його всебічну інтернаціоналізацію. Це породжує об'єктивну необхідність пошуку сучасних моделей міжнародної економічної діяльності для всіх країн та міжнародних угруповань. Але особливо непрості завдання постають перед Україною — державою, яка через об'єктивні та суб'єктивні причини так і не виробила чітко артикульованої геостратегічної та нормативно-регулятивної моделі відкритої економіки, яка була б закріплена послідовними практичними діями. І це незважаючи на те, що протягом початкового етапу незалежності час від часу в країні ухвалювалися документи, які декларували міжнародні економічні пріоритети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній та вітчизняній науковій літературі питанням міжнародним маркетинговим дослідженням приділяється значна увага, але в основному методологічним питанням. До наукових переважно відносять теоретико-методологічного плану роботи Бурша А., Герчікової І., Голубкова Е., Доула Р., Елдона І., Завялова Ю., Котлера Ф., Крістофера М., Портера М., Робінсона П., Романова А., Хопкінсона Р.; українських фахівців: Войчака А., Корольова І., Кредісова А., Лукьяненка Д., Мартянова О., Мови В., Мозгового О., Онищенко В., Павленка А., Савельєва С., Сіденка В., Соколенко О., Старостіної А., Циганкової Т. та інших.

Формування цілей статі. У даній статті висвітлено питання вироблення системи взаємоузгоджених принципів участі в процесах інтернаціоналізації. А це, у свою чергу, потребує аналізу та достеменного розуміння базових відносин і категорій, які пов'язані з цими процесами.

Виклад основного матеріалу. Згідно з законами гносеології — науки пізнання, а також вимог навчального, наукового процесу, розуміння сутності міжнародної економічної діяльності потребує визначення природи більш широкого явища. Інтерес становить собою і визначення загальних факторів впливу на досліджуваний об'єкт, механізми його самореалізації.

Гносеологія — від грецьк. *gnosis* (гнозіс) — пізнання та *logos* (логос) — слово, вчення; наука про закономірності процесу пізнання, відношення знання до реальності.

Під онтологією — від грецьк. *on*, род. відм. *ontos* (буття) та *logos* — на відміну від гносеології (науки про пізнання) розуміють систему знань про буття та його форми.

Розв'язання цього завдання, тобто виявлення загальної сфери реалізації міжнародної економічної діяльності, важливе тому, що саме воно об'єктивно має характерні системні зв'язки, які визначають специфіку складових структурних елементів та процесів. При цьому слід звернути увагу відразу на поняття: економічна діяльність, інтернаціоналізація, глобалізація, регіоналізація, світове господарство та ін.

Передусім слід визнати, що будь-яка міжнародна комерційна діяльність відображає основні риси економічної діяльності взагалі. Це — створення продуктів, необхідних для життєдіяльності людини, використання обміну з метою реалізації надлишків виробництва, отримання прибутку та ін. Проте весь можливий перелік видів економічної діяльності як такої є предметом загального курсу економічної науки, в якому він розглядається більш докладно.

Разом з тим вивчення міжнародної економічної діяльності потребує оцінки та розуміння ряду таких базових понять, які в онтологічному розумінні можна трактувати як більш широкі, або такі, які частково визначають її природу. Конкретніше, для уточнення структури та характеру цього курсу принципове значення мають такі поняття, як інтернаціоналізація, міжнародний ринок, економічна інтеграція, глобалізація та регіоналізація [1].

Про початок формування сучасної структурно-ієрархічної глобальної системи можна казати тільки з певною умовністю: деякі тенденції, зокрема зумовлені кліматичними, географічними та геологічними факторами, мали місце ще в доісторичні часи, тим більше в період існування античних цивілізацій та за доби Відродження. Разом з тим про очевидну та дедалі більш виразну гегемонію Заходу, поступове відставання Сходу та наполегливе закріплення відставання Півдня в сучасному розумінні цих явищ та

процесів, можна вести мову починаючи з XVIII ст.

Характеристиками процесу переходу до сучасної глобалізаційної моделі стали зростання обсягів та підвищення якості споживання в країнах Заходу, а також збільшення розриву між провідними, найбагатшими країнами та найбіднішими країнами світу. Причому умови життя в останніх дуже часто погіршувалися не тільки відносно (порівняно з умовами життя в найбільш успішних державах), а й абсолютно, що супроводжувалось поширенням жебрацтва, безробіття та навіть масовим голодуванням.

Так, згідно з оцінками доходів на душу населення у Західній Європі відбувалося повільне зростання доходів на душу населення протягом XVII—XVIII ст. та надзвичайно стрімке у XX ст.

Характерним є те, що реалії міжнародної кооперації та міжнародного поділу праці свідчать про неспроможність системи міжнародних економічних відносин максимально врахувати розбіжність у факторному забезпеченні між різними країнами світу та ефективно сприяти вирівнюванню умов економічного розвитку (як можна було б очікувати відповідно до базових доктрин міжнародного співробітництва).

Системний аналіз спрямований на розв'язання складних проблем.

Проблема виникає тоді, коли є розходження між бажаним та дійсним, тобто це абстрактна категорія, що відображає розуміння людьми мотивів своєї діяльності.

Метою застосування системного аналізу до конкретної проблеми є підвищення ступеня обґрунтованості рішення, що приймається [2].

На відміну від доволі широкої методології системний аналіз обмежують дві наступні особливості:

- системні аналітики вивчають лише штучно створені системи, в яких людині належить надзвичайно важлива, а в багатьох випадках і вирішальна роль;
- головна задача системного аналізу - прийняття рішень і управління.

Системний аналіз - це методологія дослідження таких властивостей та відношень в об'єктах, які важко спостерігаються та важко розуміються, за допомогою представлення цих об'єктів у вигляді цілеспрямованих систем та вивчення властивостей цих систем та взаємних відношень як відношень між цілями та засобами їх реалізації.

Системний аналіз відрізняється від інших методів дослідження тим, що:

- враховує принципову складність об'єкта, що досліджується;
- бере до уваги розгалужені та стійкі взаємні зв'язки його з оточенням;
- ґрунтуючись на відомих властивостях складних систем дозволяє виявити нові конкретні властивості та взаємні зв'язки конкретного об'єкта дослідження;
- орієнтується не на розв'язання задач, а на створення постановки задачі, вибір відповідних методів для її розв'язання;
- основне в системному аналізі - знайти шлях, яким можна перетворити складну проблему в простішу, не тільки для розв'язання, але й для розуміння. Проблему перетворити в послідовність задач, для яких існують методи їх розв'язання.

Системний аналіз застосовується для розв'язання складних проблем, що пов'язані з діяльністю людей.

Системний аналіз - методологія дослідження об'єктів шляхом подання систем та аналізу цих систем.

Такий підхід орієнтує аналітика на розкриття цілісності об'єкта, виявлення структури елементів, їх властивостей та якостей, їх об'єднання в єдину теоретичну модель.

Поняття системи є основним поняттям в системному аналізі, навколо якого будуються інші поняття і яке є основним предметом досліджень. Складна система розглядається з одного боку як єдине, а з іншого як таке, що складається з частин, і відповідно до цього існують два типи визначення поняття система. Основні положення, або принципи системного підходу, є загальними твердженнями, що узагальнюють досвід роботи людини з складними системами, і які конкретизуються системним аналітиком при

досліджені тієї чи іншої конкретної системи. Поняття системи, мети, елементу, функції, структури, ієрархії, зв'язку, стану, процесу є основними поняттями системного аналізу, які є визначені достатньо точно і повинні використовуватися відповідно до визначень.

Система – регулярне або упорядковане об'єднання взаємопов'язаних частин, які функціонують як єдине ціле і призначені для досягнення визначеної цілі або мети.

Система утворює особливу єдність з середовищем.

Середовище - це сукупність всіх об'єктів, зміна яких впливає на систему, а також об'єктів, що змінюються під дією системи. Весь наш світ можна розглядати як гігантську систему, Тому міжнародні відносини є підсистемою Всесвіту, а Всесвіт в найбільш широкому розумінні можна назвати середовищем цієї системи. Середовище - це все те, що взаємодіє з системою, тобто теж певна підсистема Всесвіту.

Мета відображає призначення системи, яке не є детерміністично фіксованим, воно може розвиватися в часі. Мета конкретизується за допомогою цілей.

Мета відображає те, що може чи повинно виникнути, прообраз майбутнього, стан, який бажано досягнути.

Декомпозиція - це поділ системи на частини з метою зробити зручнішими певні операції з цією системою.

Функція системи - це все те, що виконує система або може виконувати згідно до свого призначення.

Зв'язок - це важливий з точки зору розгляду системи обмін інформацією між елементами та зовнішнім середовищем і елементами системи.

Підсистема – цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів, що мають певну (означену) структуру і взаємодіють з якимось (зовнішнім) середовищем.

Елемент – непідлягаючий подальшому розкладанню при розгляді певної ситуації компонент складних процесів, явищ.

Елемент системи може входити до її складу, може бути переміщений в системі з одного місця на інше, може бути виключений з неї. Ці всі ситуації стосуються зміни структури системи.

Велика система – керована система, що розглядається як сукупність взаємопов'язаних керованих підсистем, об'єднаних спільною метою функціонування.

Поняття структури є одним з основних в системному аналізі. За ступенем зв'язку та розумінням побудови чи сприйняття системи розрізняють форми, сукупність та структури.

Структура – фіксація зв'язків між елементами системи.

Системи :

- прості (великі);
- складні.

Проста система – система з невеликою кількістю елементів, які не мають розгалужених зв'язків, тобто відсутні ієрархічні рівні (кількість - до 1000ел.).

Складна система – складовий об'єкт, частини якого можна розглядати як окремі системи, об'єднані в єдине ціле зв'язаними між собою заданими відношеннями. Має ієрархічну структуру та велику кількість елементів (понад 1000 ел.).

Система МВ відноситься до складних систем.

Узагальнення ознак складної системи:

- система створюється людиною або складається з різноманітних природних компонентів;
- система характеризується цілісністю тобто всі її компоненти підпорядковані досягненню мети;
- система є великою з точки зору різноманітності складових, кількості функцій, вартості;
- є складною, коли зміна однієї із змінних визначає зміну інших змінних, такі залежності рідко бувають лінійними;

- вхідні дії складної системи мають стохастичну природу, - це неможливість передбачення поведінки системи в будь-який момент часу;
- містять елементи конкурентних ситуацій.

Системи для яких можна передбачити, обчислити точне значення подальшої поведінки є детермінованими.

Системи класифікуються за різними класифікаційними ознаками.

З точки зору призначення системи поділяються на пасивні (казуальні) та активні (цілеспрямовані).

Пасивні системи — це пристрої, що використовуються для виконання вимог, які усвідомлені їх творцями (автомобілі та літаки призначені для транспортування, будинки захищають від оточуючого середовища). В пасивних системах цілі задані творцем і не можуть змінюватися довільно.

Активні (цілеспрямовані) системи — ті, що сприймають потреби для того, щоб формувати і реалізувати дії з множини альтернативних для задоволення власних потреб. Динамізм цілеспрямованих систем полягає у тому, що їхні цілі та способи їх вибору змінюються з часом, вони не лише пристосовуються до змін зовнішнього середовища, але й самі змінюють його у відповідності до цілей.

Вчений Людвіг Фон Барталанарі, який започаткував теорію систем, визначив такі задачі системного аналізу та системного підходу:

- виявлення загальних принципів та законів поведінки систем незалежно від природи елементів, які входять до їх складу та відношень між людьми;
- встановлення законів, які є єдиними для технічних, біологічних, соціальних об'єктів як системи.

Барталанарі сформував основні принципи системного аналізу:

- принцип цілісності – відносно незалежності досліджуваного об'єкта від інших систем;
- принцип емерджентності (миттєво виникаюча) неможливість звести властивості системи до властивостей її елементів;
- принцип наявності зворотних зв'язків, - вплив результатів функціонування системи на характер цього функціонування.

Етапи системного аналізу в конкретній проблемній ситуації:

- формування основних цілей і задач дослідження;
- визначення границь системи;
- складання списку елементів системи;
- виявлення суті цілісності системи;
- аналіз взаємозв'язків елементів системи;
- побудова структури системи;
- визначення функцій та їх підсистем;
- узгодження цілей системи та її підсистем;
- уточнення границь системи та її підсистем;
- аналіз явищ емерджентності;
- конструювання системної моделі.

З точки зору системного аналізу системи бувають:

- жорсткі (потребують суворих кількісних побудов);
- м'які (адаптуються до умов зовнішнього середовища, зберігаючи при цьому свої характерні особливості).

Великі системи є м'якими системами.

Створення продовольчої безпеки країни все більше потребує взаємопов'язаного і взаємозалежного економічного розвитку сільського господарства з іншими галузями народногосподарського комплексу [3]. Поглиблення інтеграції, формування взаємозв'язків, процесів зближення, об'єднання зусиль підприємств однієї сфери АПК з

метою ведення діяльності з іншими сферами, а саме виробництво сільськогосподарської сировини, зберігання, транспортування та переробка – набуває на теперішній час великомасштабного характеру. Такі концептуальні підходи визначають актуальність інтеграційних процесів у агропромисловому підкомплексі.

Вертикальна інтеграція – об'єднання в єдиний технологічний процес всіх або основних ланок виробництва, від вирощування с.-х. продуктів до реалізації готової продукції під контролем одного центру - промислової, банківської або торгівельної монополії. Вертикальна інтеграція означає узгоджену взаємодію підприємств різних галузей агропромислового розвитку: виробництво сировини; переробні, зберігаючі, торгівельні організації, з надання послуг тощо. До вертикальної інтеграції також відносяться регіональні та господарські агропромислові формування (об'єднання), які набули своєї організаційної структури у формі агрофірм, агрокомбінатів, асоціацій, корпорацій, науково-виробничих систем та інших договірних об'єднань [8]. Таким чином вертикальна інтеграція спонукає до взаємовідносин та заохочує стабільністю підприємства агробізнесу. При співпраці вертикально-інтегрованих підприємств агробізнесу визначається інтегратор, тобто центр всієї економічно-технологічної системи об'єднання. Як показує практика, в більшості випадків ним є переробне підприємство, яке є координатором всіх дій інтеграційного процесу, здійснює контроль над всіма стадіями виробництва, переробки та збуту агропромислової продукції. Таким чином налагодження тісних взаємовідносин між всіма організаційними ланками об'єднання забезпечує безперервність відтворювального технологічного процесу, а саме від виробництва сільськогосподарської сировини до доставки готової продукції кінцевому споживачеві.

Висновки. Отже, інтеграція підсилює подальше зростання концентрації, централізації виробництва і капіталу в сільському господарстві, та може призвести до монополізації виробництва і збуту ряду агропромислових товарів; також співпраця у такому об'єднанні приносить монополіям величезні надприбутки, веде до посилення їх панування в сільському господарстві. Тим самим вертикально-інтегровані підприємства загострює соціальні протиріччя в селі, оскільки диктують ціни та умови на виробляемому сировину, яку вони закуповують. Основним на даний час для підприємств АПК України є їх здатність запропонувати споживачеві товар більш високої якості, ніж це було раніше, якому характерні нові властивості, причому бажано за ту ж ціну, при тих же витратах виробництва. Тож на перший план виходить дотримання головної вимоги сучасного ринку – не має сенсу випускати продукцію, хоч із будь-якою виробничою ефективністю, якщо споживачі не хочуть її брати. Ефективність діяльності сучасних підприємств у сфері АПК безпосередньо залежатиме від активізації використання ними маркетингових стратегій.

Анотація. У статті розглянуто сутність та роль міжнародного економічного співробітництва та застосування макромаркетингу в діяльності підприємств. Досліджено застосування системного аналізу та його складових в міжнародній економічній діяльності.

Ключові слова: міжнародний маркетинг, гносеологія, онтологія, економічна інтеграція, глобалізація, системний аналіз, система, середовище, елемент.

Аннотация. В статье рассмотрено сущность и роль международного экономического сотрудничества и применения макромаркетинга в деятельности предприятий. Исследовано применение системного анализа и его составляющих в международной экономической деятельности.

Ключевые слова: международный маркетинг, гносеология, онтология, экономическая интеграция, глобализация, системный анализ, система, среда, элемент.

Annotation. In the article the essence and role of international economic cooperation and application of macromarketing is considered in activity of enterprises. Application of systems

analysis and his constituents is explored in international economic activity.

Keywords: international marketing, gnosiology, ontology, economic integration, globalization, systems analysis, system, environment, element.

Список використаної літератури:

1. Т.М. Чумаченко Міжнародний маркетинг: Навчально-методичний посібник. – Вид. 3-є, перероб. і доп. – Дніпропетровськ: Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет», 2012. – 210 с.
2. Бутенко Н.В. Основи маркетингу [Електронний ресурс]: [підручник]/ Бутенко Н. В. – Режим доступу: – <http://books.efaculty.kiev.ua/mrk/3>
3. Юрченко О. А. Переваги використання маркетингу на підприємствах АПК / О. А. Юрченко //Маркетинг в Україні. – 2010. – № 2. – С. 22–30.
4. Котлер Ф. Основы маркетинга. Краткий курс: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2007. – 656 с.
5. Островський П.І. Аграрний маркетинг. Навчальний посібник. – К: Центр нагальної літератури, 2006. – 224 с.
6. Кендюхов О.В. Маркетинг: Навч. пос.-Донецьк: ДІЕГП, 2002. – 264 с.
7. Большая Советская Энциклопедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://slovari.yandex.ru/dict/bse/article/00012/92800.htm>
8. Лайко П.А, Долженко І.І. Формування системи інтеграційних відносин підприємств / П.А. Лайко, І.І. Долженко : Монограф. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 164 с.

УДК 330.4,336

Белоусова С.В., Дикий А.В.

РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ И ГЕРМАНИИ: ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ

Постановка проблемы. Германия для Украины - ближайший сосед и надежный партнер на пути в Европу. Украина для Германии - краеугольный камень европейской архитектуры безопасности, страна, с которой она поддерживала связи еще со времен Киевской Руси. Стабильная, демократическая и экономически процветающая – такой Германия хочет видеть Украину. Федеральное правительство оказывает содействие переходу Украины к рыночной экономике и её попыткам приблизиться к Европе.

Анализ последних исследований и публикаций. Германия является одним из важнейших политических партнёров Украины. Их отношения подкреплены обширной договорно-правовой базой. Тесное сотрудничество двух этих стран стоит особого рассмотрения в свете последних событий, произошедших в Украине.

Украина входит в число стран, участвующих в тесном экономическом сотрудничестве с Германией на основе международных соглашений между двумя странами. Германия является одним из важнейших торговых и инвестиционных партнёров Украины. Есть более чем 1000 немецких компаний, работающих в Украине. В 2014 году немецкие прямые иностранные инвестиции в Украину составили около 6,3 млрд долларов США. Основные инвестиции были сделаны в сфере торгового и банковского секторов, а также в перерабатывающей промышленности. С 2002 года Германия предоставила около 340 млн евро, чтобы помочь Украине построить демократическое государство и создать рыночную экономику. Двустороннее Финансовое и Техническое Сотрудничество уделяет основное внимание приоритетным областям устойчивого экономического развития (в частности, оказанию поддержки малых и средних предприятий).

Изложение основного материала. Интегральные композитные индикаторы

развития экономики Украины показывают, что сегодня происходят качественные преобразования. Связано это, в первую очередь, со Стратегией интеграции Украины в Европейский Союз и для реализации национальных интересов мы хотим позиционировать себя как влиятельная европейская страна, имеющая реальные амбиции стать полноправным членом ЕС.

Украинско-германские отношения, с момента их установления и до сих пор, наделены определенной динамикой, которая была обусловлена развитием современных международных отношений и внутривнутриполитическими особенностями наших государств. Начальный период двусторонних отношений, охарактеризован формальным признанием Украины как независимого государства в результате достижения договоренностей по безъядерному статусу Украины, изменился конструктивными отношениями между Германией и Украиной. Создание эффективного институционального механизма политического сотрудничества в сфере евроинтеграционных проблем и вопросов двустороннего развития, а также расширение круга отношений субъектов показали переход к качественно новому этапу украинско-германских отношений. Положительная динамика происходила благодаря усилиям и украинской, и немецкой дипломатии, подтверждает, по моему мнению, взаимное определение стратегической перспективы будущих двусторонних отношений.

Политический курс и изменение безопасности украинско-немецкого сотрудничества отличается высокими качественными результатами: поддержкой Германии позиции Украины относительно недопустимости размещения ядерного оружия на территории стран Центральной и Восточной Европы; стремление украинского государства к интеграции в европейские структуры и процессов развития отношений особого партнерства с НАТО. Важная роль принадлежит Германии в рассмотрении Украины как потенциального кандидата на вступление в ЕС. Это позволяет определить европейские политические и оборонные организации особыми механизмами сотрудничества Украины с Германией для реализации задач украинской внешней политики, ведь события в Украине создают эффекты для всех стран и основных торговых партнеров. В случае дальнейшей нестабильности растут риски нарушения торговых и финансовых связей в регионе.

На мировых финансовых рынках существует риск повышения долгосрочных процентных ставок и рост премий за риск. В частности, указанные риски возрастают в развивающихся странах, учитывая их медленную адаптацию к низким темпам экономического роста. Значительный вклад в мировой ВВП развивающихся стран (более двух третей), обострение финансовых рисков вокруг указанных стран, создает дополнительное влияние на развитие мировой экономики. Повышение стоимости финансовых ресурсов вследствие повышенных рисков для иностранных инвесторов может привести к замедлению роста инвестиций и оттока капиталов из этих стран (рисунок 1), а ожидаемые высокие урожаи в странах-экспортерах зерновой продукции и увеличение предложения на мировых рынках приводят к падению цен на зерновые (рисунок 2).

Поскольку европейская экономика не полностью преодолела рецессивные тенденции и имеет значительную зависимость от российского газа, дальнейшая эскалация российско-украинского конфликта, ужесточение санкций в отношении РФ и торговые ограничения ЕС со стороны РФ несколько сдерживают восстановление экономики. Вместе с тем, правительствами стран ЕС предусмотрена поддержка отраслей реального сектора экономики, пострадавших от российского эмбарго, в размере 125 млн. евро. В связи с отсутствием альтернативных покупателей, указанные средства помогут уменьшить количество продуктов на рынке, стабилизировать цены и компенсировать возможные убытки.

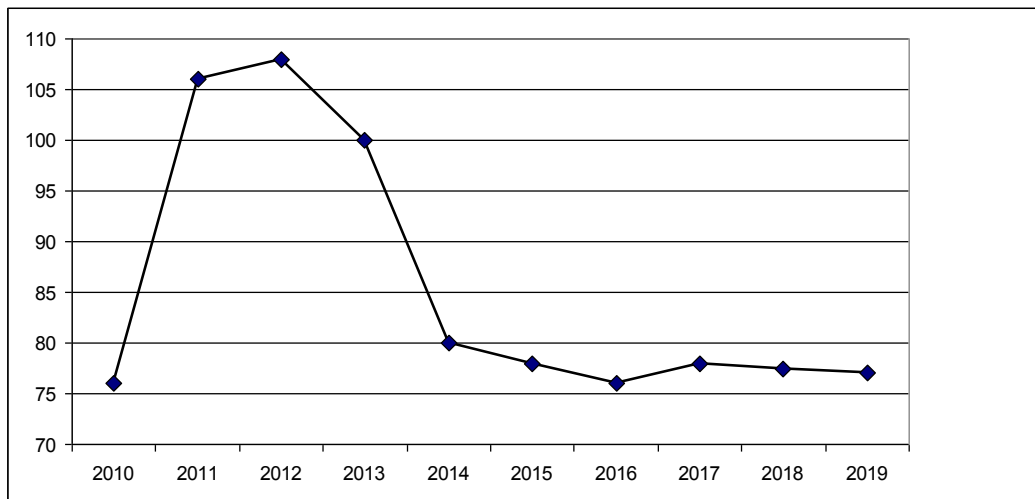

Рисунок 1 – Индексы цен на металл, включая медь, алюминий, железную руду, олово, никель, цинк, свинец и уран

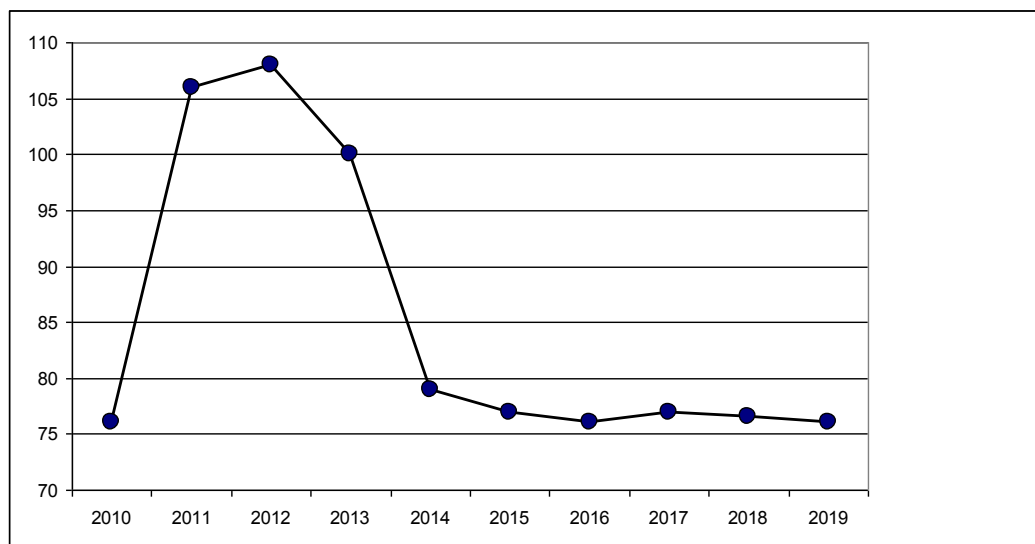

Рисунок 2 – Индексы цен на зерновые, включая рис, кукурузу и ячмень

Учитывая снижение мировых цен на большинство биржевых товаров фактор ожидаемого низкого инфляционного давления в зоне евро может обостриться в странах с высоким уровнем долговой нагрузки и низкой степенью восстановления экономики. Все это касается непосредственно и нашей страны.

По моему мнению, внутренние риски развития экономики Украины, главным образом, связанные с:

- военными действиями на Донбассе, которые приводят к сокращению производства в регионе, ухудшению условий привлечения внешнего финансирования и рост расходов бюджета на финансирование силовых ведомств и восстановление разрушенной инфраструктуры;
- ростом долговой нагрузки на бюджет из-за необходимости финансирования дефицита и задолженности НАК «Нафтогаз», сложившейся в прошлые годы;
- истощением международных резервов, что затрудняет использование Национальным банком интервенций в качестве инструментов сдерживания роста спроса на иностранную валюту, который возникает в результате панических настроений и спекулятивных атак.

Вторичные эффекты внутренних политических и экономических потрясений, аннексии Крыма и военных действий на Донбассе распространились на большинство

секторов отечественной экономики. В результате усугубляются существующие диспропорции, ускоряется падение ВВП, сокращаются объемы промышленного производства, выполнение строительных работ, внешней торговли, снижаются темпы освоения капитальных инвестиций.

При реализации оптимистического сценария развития после окончания военных действий на Востоке и возобновления притока инвестиционных ресурсов можно ожидать в среднесрочной перспективе восстановление разрушенных заводов с применением новейших технологий, а следовательно, и увеличение выпуска конкурентоспособной высокотехнологической продукции. Вместе с тем, такого прогресса можно достичь лишь в среднесрочной перспективе в условиях реализации задекларированных структурных реформ.

В условиях оттока инвестиционных капиталов, ввиду отсутствия гарантий безопасности для инвестора и высокой степени риска, мировая тенденция сокращения банковского кредитования является дополнительным фактором торможения экономического развития Украины. Как правило, стандарты кредитования формируются под влиянием внешних и внутренних факторов, которые для Украины крайне негативны. Массовый отток депозитов (в первом полугодии 2015 г. отток депозитов резидентов составил 39 млрд. грн. в сравнении с аналогичным периодом прошлого года), значительные внутренние дисбалансы банковских учреждений и затрудненный доступ к мировым финансовым рынкам не позволяют прогнозировать снижение ставок по кредитам и их доступности для малого и среднего бизнеса.

Объем кредитов, предоставленных немецкими банками (включая банки с немецким капиталом в Украине), не превышал \$ 5 млрд. После финансового кризиса немецкие финансовые учреждения, как и большинство банков развитых стран, начали уменьшать объемы кредитов украинским резидентам. Хочется отметить, что на конец 2014 г. задолженность Украинским немецким банкам незначительно сократилась.

В Украине присутствуют банка с немецким капиталом - Коммерцбанк (бывший банк Форум), а также Дойче Банк. Последний стал единственным иностранным банком, который открыл собственный банк в Украине после кризиса.

В международной торговле определенные краткосрочные положительные эффекты, достигнутые в результате девальвации национальной валюты, нивелируются падением экспорта предприятий, расположенных на территориях, где ведутся военные действия в Украине. К концу года следует ожидать углубления этих тенденций. Так, по итогам января-мая 2015 года положительный эффект от сокращения импорта на 18% частично возмещается падением экспорта более чем на 5% (рисунок 4, 5).

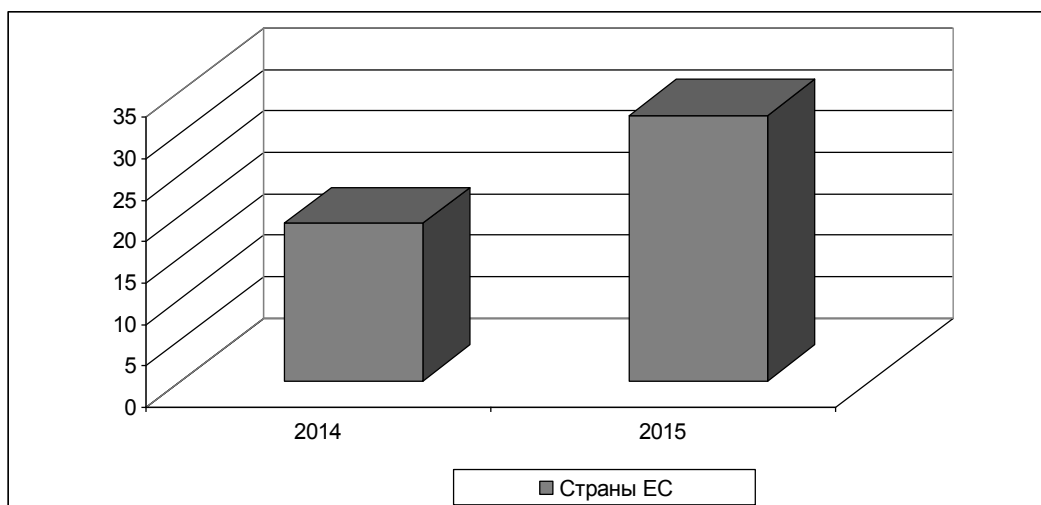

Рисунок 4 – Часть украинского экспорта в страны ЕС в общем объеме экспорта в 2014г. и 2015 г.

Вместе с тем остановка ряда заводов машиностроительной и металлургической отраслей из-за военного конфликта на Востоке, неопределенность с периодом восстановления их деятельности и инертность многих товаропроизводителей в поиске дополнительных рынков сбыта, не позволяют ожидать в краткосрочной перспективе быстрой замены российского рынка сбыта на рынок стран ЕС из-за низкой конкурентоспособности указанных украинских товаров на европейском рынке и восстановления экспортных позиций хотя бы на уровне предыдущего года.

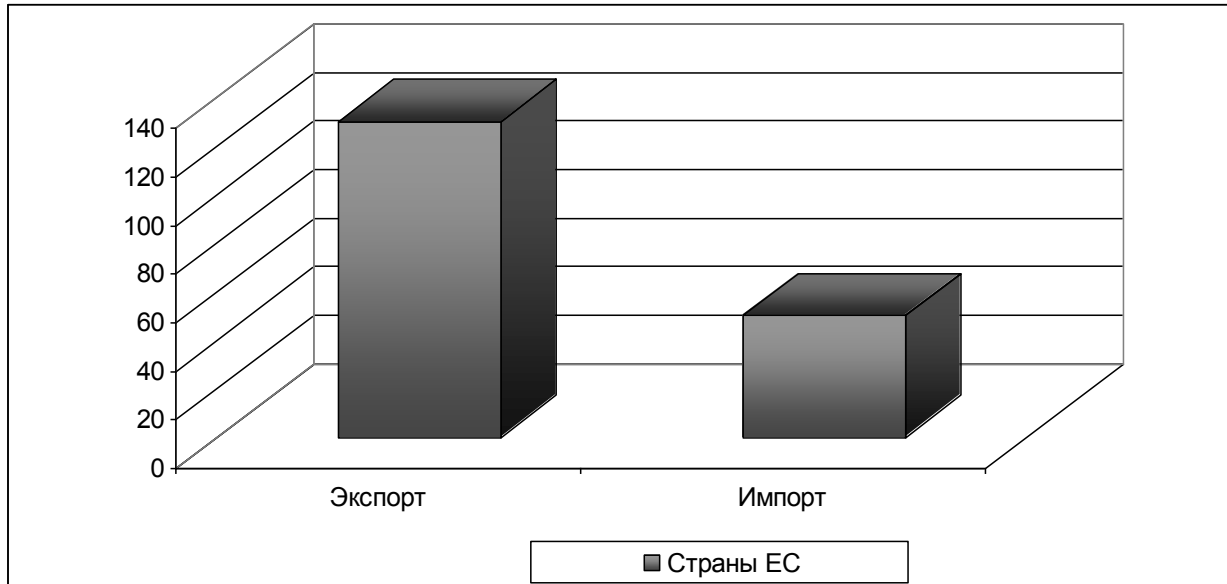

Рисунок 5 – Индексы роста/падения стоимости украинского экспорта в страны ЕС в 2015 г. в сравнении с 2014 г.

Уменьшение торговых ограничений со стороны стран ЕС предоставит Украине базу для расширения экспортной деятельности и поможет товаропроизводителям компенсировать убытки от потери российского рынка только в среднесрочной перспективе после сертификации украинских товаров в соответствии с европейскими стандартами. Кроме того, вследствие ухудшения потребительских настроений населения и падение доходов домохозяйств из-за замедления быстрого роста заработных плат и девальвации национальной валюты, не стоит ожидать роста темпов потребления, поэтому существенная переориентация экспортеров на внутренний рынок в краткосрочной перспективе маловероятна.

Среди основных факторов ускорения инфляционных процессов в 2015 году следует выделить:

- 1) девальвационные процессы, которые происходят в текущем году и будут влиять на уровень цен с временным лагом;
- 2) увеличение уровня административно регулируемых цен на природный газ и услуги ЖКХ.

По моему мнению, надежным партнером в преобразованиях нашей экономики является ФРГ.

По объемам внешнеторговых операций с Украиной, ФРГ, как уже отмечалось, занимает первое место среди стран Европы. Объем экспортных поставок из Украины в ФРГ в 2014 году составил 3,3% общего объема экспорта, импортные поступления из Германии - 9,6% (рисунки 6,7,8,9).

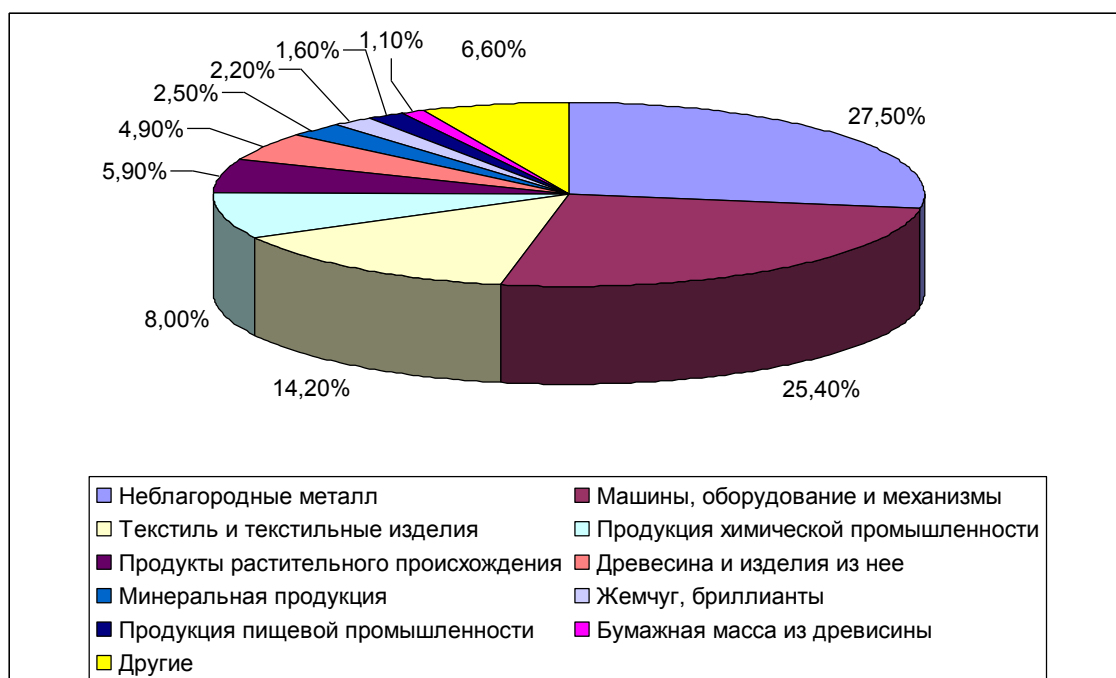

Рисунок 6 – Экспорт товаров из Украины в Германию

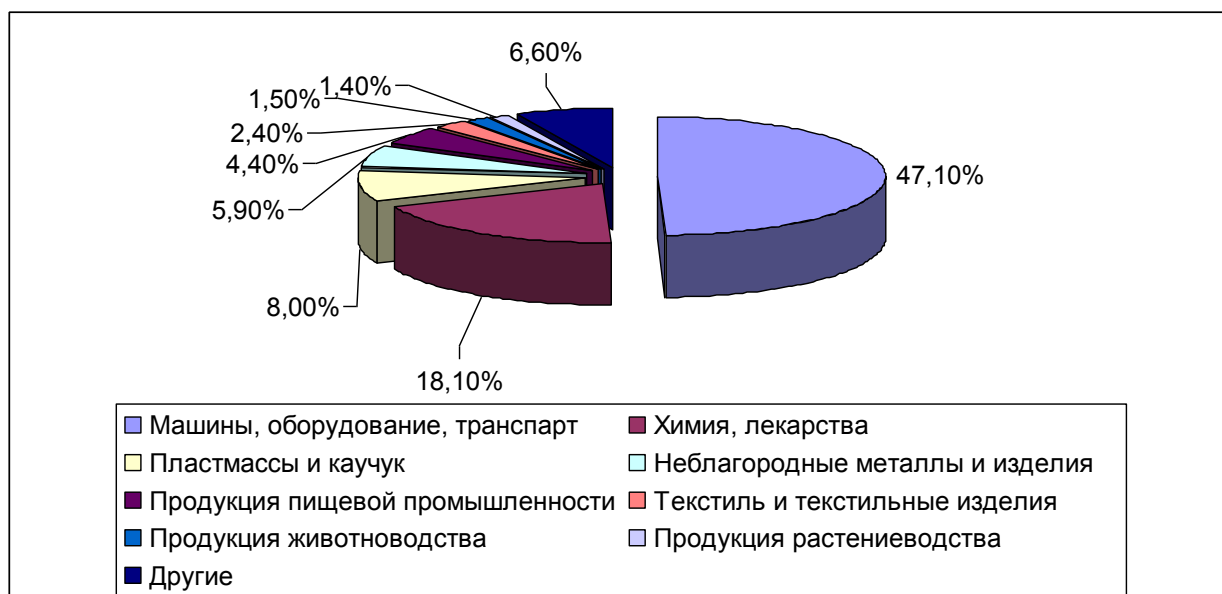

Рисунок 7 – Импорт товаров в Украину из Германии

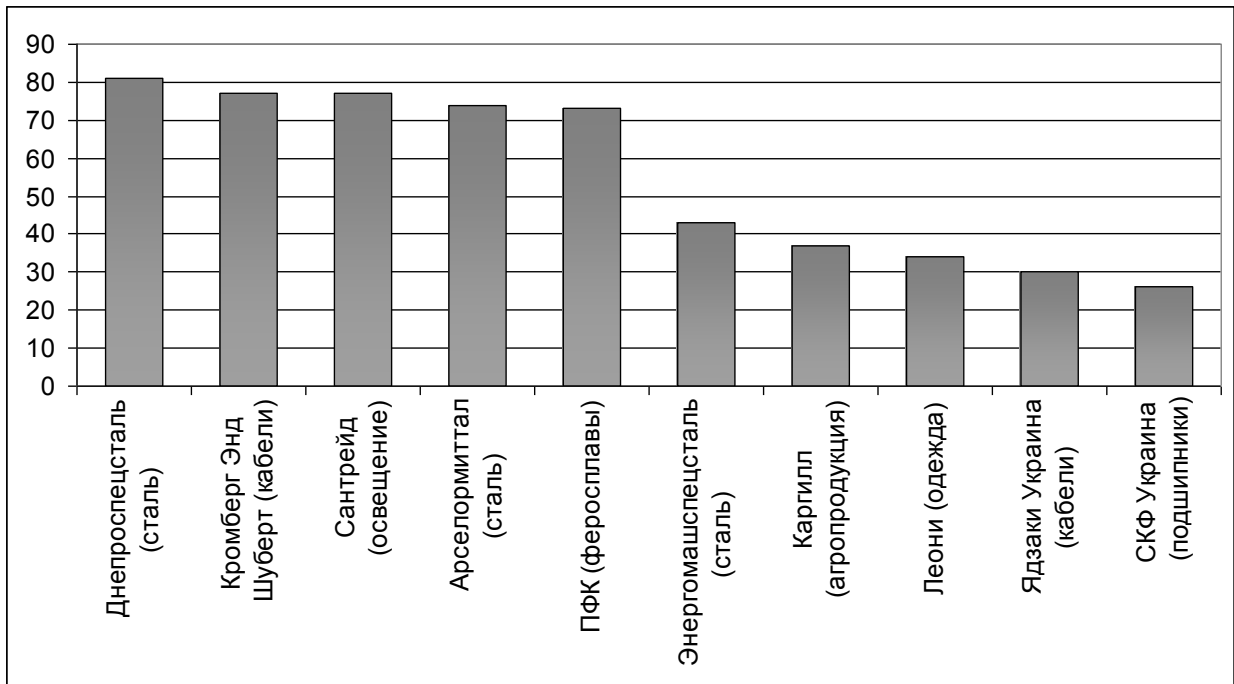

Рисунок 8 – Самые крупные экспортеры из Германию

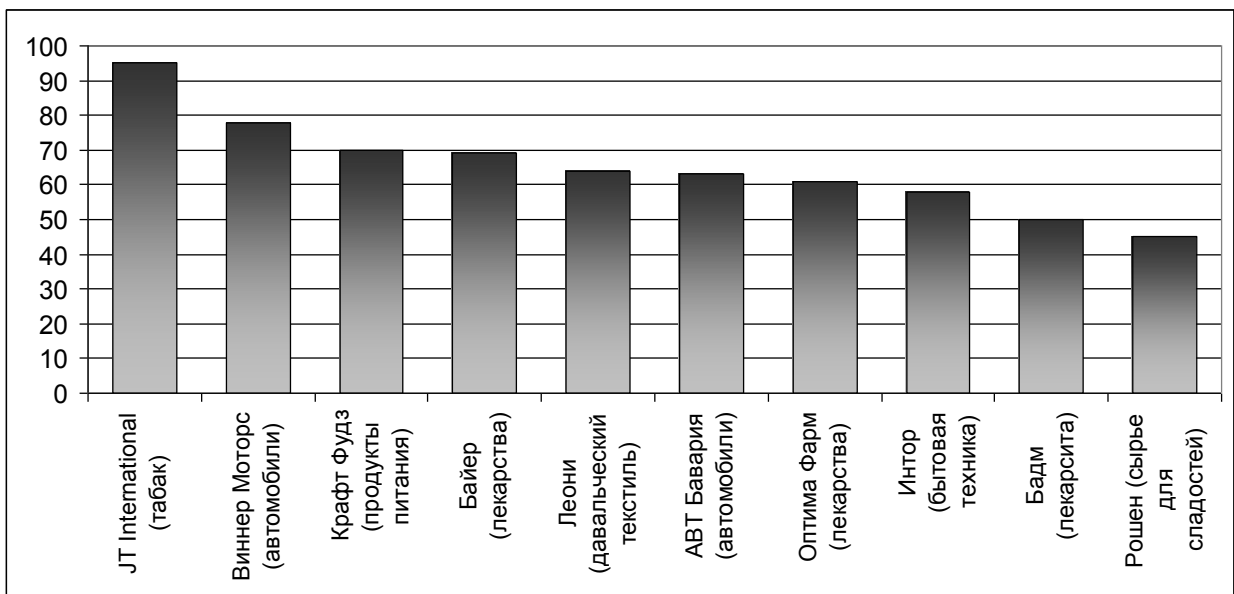

Рисунок 9 - Самые крупные импортеры из Германии

По данным Госкомстата Украины, в 2014г. товарооборот между Украиной и ФРГ увеличился по сравнению с 2013г. на 20,4%. Экспорт украинских товаров в ФРГ составил 1836 млн. долл. и увеличился по сравнению с соответствующим периодом 2014года на 11,7%. В тоже время, импорт товаров из ФРГ составил 7165 млн долл. США, но хочется отметить, что большинство немецкого импорта составляют автомобили и продукция фармацевтики.

Одним их наиболее характерных примеров успешных инвестора является немецкий производитель строительных смесей «Henkel», который работает во Львовской области, «METRO Cash&Carry», открывший 31 мегамаркет в крупных городах Украины и этот

список можно продолжить.

Я представляю юг Украины. Херсонская область расположена в бассейне нижнего течения Днепра, омывается Черным и Азовским морями, озером Сиваш, Каховским водохранилищем и конечно рекой Днепр, которая имеет протяженность 178 км, 693 озера, общей площадью 170,3 тыс га. По территории области проходит государственная граница протяженностью 458 км.

Херсонская область создана 30 марта 1944 года, общая площадь – 28,5 тыс. кв.км, состоит из 18 районов и 3 городов областного значения, центр – Херсон. Количество проживающего населения составила на 01.10.2015 г. 1072,5 тыс. человек.

Инфраструктура включает автомобильные, водные, железные транспортные дороги. Функционируют 2 государственных морских порта, 2 речных, 3 авиапредприятия. На территории области находится международный аэропорт «Херсон», который 2 года назад восстановил свою работу.

Экономический потенциал области, я вижу прежде всего, в переходе на качественную модель инновационно-инвестиционного развития при условии максимальной мобилизации внутренних ресурсов и в расширении партнерских связей.

На конец 2014 года общий объем прямых иностранных инвестиций в Херсонскую область составил 279,5 млн.дол. (по темпам роста - это 8 место по Украине из 24 областей), а приоритетными отраслями иностранного инвестирования остаются на протяжении 2013-2014 годов – промышленность, сельское хозяйство, транспортная сфера.

Внутренними инвесторами выступают малые и средние частные предприятия. Так, по итогам 2014 года их в области функционирует – 8100, в деятельности которых занято более 90 тыс. человек (94,8% к общему количеству занятых работников). Объем реализации услуг и продукции субъектами малого и среднего предпринимательства составил по итогам 2014 года 23677,6 млн. грн или 87,7% от общего объема реализованной продукции по области.

Для этого сегмента бизнеса наиболее привлекательными являются направления сельского хозяйства, оптовой и розничной торговли, ремонт автотранспорта, логистика.

Внешнеторговая деятельность Херсонской области имеет свою ярко выраженную специфику экспорта – это традиционные продукты растениеводства (25,5%), машины, оборудование, механизмы, электротехническое оборудование (15,7%), недорогие металлы и изделия из них (9,4%), готовые продовольственные товары (18,3%), животноводство и продукты его переработки (6,3%). Наблюдается переориентирование экспорта товаропроизводителей с рынков стран СНГ в основном России, Белоруссии, Молдовы, Казахстана на рынки Европейского союза, что позволило вступление Украины во Всемирную Торговую Организацию (ВТО) в мае 2008 года. Хочу отметить, что сельское хозяйство относится к ведущим отраслям экономики.

Внедрение мероприятий, направленных на стабилизацию социально-экономического развития области, позволило достичь отдельных позитивных результатов.

В реальном секторе экономики индекс промышленной продукции по сравнению с соответствующим периодом 2014г. увеличился до 1,5 процентного пункта и составил 94,5% (показатель Программы - 100,7%) за счет его роста в металлургическом производстве, производстве готовых металлических изделий, кроме машин и оборудования, на 14,9%, производства текстиля, одежды, кожи, изделий из кожи и других материалов - на 14,8%, резиновых и пластмассовых изделий, другой неметаллической минеральной продукции - на 4,1%.

Объем реализованной промышленной продукции увеличился на 3618,3 млн. грн, или в 1,6 раза, и составил 9361,3 млн. грн, в том числе на предприятиях по производству пищевых продуктов, напитков и табачных изделий и поставки электроэнергии, газа, пара и кондиционированного воздуха на 55,2% и 21,4% соответственно.

Индекс объема сельскохозяйственного производства составил 83,4% (показатель Программы - 111,2%).

Увеличены реализация на убой скота и птицы в живой массе на 13,6%, производство молока - на 0,2%, яиц - на 3,7%.

В масштабах Украины на Херсонскую область приходится 4,7% сельскохозяйственных угодий и 3% сельского населения. На протяжении последних лет мы наблюдаем наращивание объемов валовой продукции, что свидетельствует о восстановлении производства. В структуре сельскохозяйственного производства доминирующими остаются частные домохозяйства (53,2% в 2014 году) и наибольшая часть приходится на растениеводство (76,4%) – зерновые, технические и овощные культуры. При поступательном переходе отношений сельхозпроизводителей на рыночные рельсы произошел перекося в сторону технических культур и овощных за счет уменьшения животноводства.

Херсонщина со своим благоприятным климатом и инвестиционным потенциалом имеет все ресурсы для нахождения реперных точек роста в этой отрасли. Одним из важных вопросов прогнозирования производства и сбыта сельскохозяйственной продукции есть достаточное количество перерабатывающих предприятий, развитие логистических центров, расширение рынков сбыта и в этом вопросе наши партнеры из Федеративной Германии были бы нам полезны своим опытом и рынком сбыта.

Важной составляющей сегодняшнего дня Херсонщины является туристическо-рекреационный комплекс, так как он занимает одно из ведущих мест в Украине по уровню обеспечения ценными природными и историко-культурными ресурсами, имеющими возможность вызвать интерес зарубежных туристов. Для обеспечения этих услуг разработано 90 маршрутов по территории области. Самые популярные из которых – биосферный заповедник «Аскания-Нова», пешеходные экскурсии по единственной в Европе пустыни «Олешковские пески», святыни украинского казачества «Каменская Сич», экологические маршруты на острова Бирючий и Джералгач, которые включены в перечень природно-заповедных объектов ЮНЕСКО.

Отрасль туризма требует больших инвестиций, что бы привести все эти природные богатства к международным стандартам. В этом тоже есть поле для нашего взаимодействия, ведь барон Фридрих Фальц-Фейн, показал этот героический путь, основав в 1874 году «Биосферный заповедник «Аскания Нова».

С целью повышения инвестиционной привлекательности разработана стратегия развития Херсонщины как региона экологических технологий и новых экономических моделей. Успешная реализация этой стратегии позволила возродить в области оросительную систему, которая является наибольшей в Европе, положить начало региональной ветро- и гелиоэнергетике.

Развитие экономики области на основе внедрения энергосберегающих технологий и освоения ресурсного потенциала во всех сферах жизни: производства, сохранения уникальных черноземов, туризма, образования и культурного наследия, делает Херсонщину жемчужиной для будущих инвесторов, а это важные маркеры и индикаторы к процветанию.

Выводы и предложения. Таким образом, украинско-немецкое экономическое сотрудничество, как и другие формы сотрудничества, выходит на качественно новый уровень отношений - уровень стратегического партнерства. Экономические отношения между нашими странами должны стать тем фактором, который поспособствует подъему экономики страны, признанию Украины как равноправного члена мирового сообщества.

Нынешнее правительство Германии продолжает осуществлять традиционную внешнюю политику своей страны на мировой арене, суть которой остается неизменной - обеспечение ведущей роли Федеративной Республики Германия в разрешении международных проблем, в многосторонних и двусторонних отношениях, поддержание имиджа страны как борца за идеалы демократии и рыночной социальной экономики, миротворца и покровителя.

Анотація. У статті аналізується проблема міждержавних відносин України та Німеччини. Розглядаються різні аспекти взаємин між двома європейськими державами. Німеччина підтримує зусилля України, спрямовані на побудову міцного і стабільної держави.

Ключові слова: угода, міждержавні відносини, взаємини, політичний курс, інвестиційний капітал, економіка, міжнародна торгівля, регулювання.

Аннотация. В статье анализируется проблема межгосударственных отношений Украины и Германии. Рассматриваются различные аспекты взаимоотношений двух европейских государств. Германия поддерживает усилия Украины, направленные на построение прочного и стабильного государства.

Ключевые слова: соглашение, межгосударственные отношения, взаимоотношения, политический курс, инвестиционный капитал, экономика, международная торговля, регулирование.

Summary. The article analyzes the problem of interstate relations between Ukraine and Germany. Various aspects of the relations between the two European nations. Germany supports Ukraine's efforts aimed at building a strong and stable state.

Keywords: agreement, intergovernmental relations, relationships, policies, capital investment, the economy, international trade regulation.

Список использованных источников.

1. Проблеми та шляхи формування сприятливого інституційного середовища для підприємницької діяльності в Україні / Я. В. Бережний, Д. В. Ляпін, Д. С. Покришка; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2014. – С. 28.
2. Гавришків І. Р. Сучасні проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну / І. Р. Гавришків // Сталій розвиток економіки. — 2013. — №1. — С. 221—224.
3. Global Corruption barometer 2013. – Berlin: Transparency International, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/gcb2013/report>
4. Оцінка впливу Угоди про асоціацію/ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України : наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В.М.Гейця, чл.-кор. НААН України, д-ра екон. наук Т.О.Осташко, чл.-кор. НАН України, д-ра екон. наук Шинкарук Л.В. ; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогноз. НАН України". – К., 2014. – 102 с. 14. Режим доступу: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2014/10/Referenc>.

УДК 330.341.1

Прохорчук С.В.

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Результати теоретичних досліджень свідчать, що питання управління розвитком інноваційної системи регіонів в соціально-економічному середовищі поки не знайшли свого повного і всебічного відображення в науковій літературі, а ряд найважливіших аспектів і окремі напрями залишаються без достатньої уваги і науково-теоретичного обґрунтування. Зокрема, відсутній науково обґрунтований механізм управління розвитком інноваційної системи регіону на основі оцінки взаємовпливу соціально-економічного та інноваційного середовища.

До питань розвитку регіональної економіки, що вимагає детального опрацювання,

можна віднести визначення основних елементів інноваційної системи регіону, уточнення змісту поняття «управління розвитком інноваційної системи регіону», виявлення ключових детермінант її функціонування і розвитку, обґрунтування типології регіонів за рівнем розвитку інноваційного потенціалу, розробку методики оцінки взаємовпливу соціально-економічного та інноваційного середовища і механізму управління розвитком інноваційної системи регіону. У зв'язку з цим виникає необхідність створення та апробації відповідного науково-методичного інструментарію.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання розвитку національної та регіональних інноваційних систем відображені в роботах як зарубіжних авторів: М.А. Афонасової, Л.А. Горюнової, Є.В. Єрохіної, А.І. Татаркіна, так і українських вчених: Б.М. Бажала, З.С. Варналій, В.М. Гесць, В.В. Зянько, Н.М. Корсікової, В.П. Мельника, Л.І. Федулової, С.Д. Щеглюка та ін.

Незважаючи на наявність багатьох досліджень з даної тематики, слід відзначити, що деякі питання потребують уточнення та подальшого дослідження.

Цілі і задачі статті. Метою цього дослідження є удосконалення теоретичних основ і механізму управління розвитком інноваційної системи регіону, враховуючи взаємовплив соціально-економічного та інноваційного середовища.

Основний матеріал. Вітчизняний та зарубіжний досвід переконливо свідчить, що найважливішою умовою розвитку економіки країни, становлення інноваційних галузей економіки, створення нових виробництв, підвищення стійкості вітчизняних підприємств до змін зовнішнього середовища є здатність задовольняти потреби ринку високотехнологічною продукцією. У зв'язку з цим в складні економічні періоди, яким є період 2014-2015 рр. і, можливо, наступні за ним роки, інноваційний розвиток залишається пріоритетом для України.

Управління розвитком інноваційної системи як важливої соціально-економічної підсистеми території визначається набором інструментів державного управління, а також складом і змістом конкретних принципових рішень. Складність і неоднозначність даного процесу зумовили появу цілого ряду концепцій [1].

Результати нових досліджень в галузі управління розвитком інноваційної системи регіонів свідчать, що реалізовані раніше підходи та проекти сприяли певному прискоренню інноваційного розвитку. Проте в цілому структурні і модернізаційні перетворення в економіці не вдалося запустити в необхідній мірі.

Сучасна стратегія соціально-економічного розвитку, сформована на всіх рівнях організаційно-економічної та управлінської ієрархії, припускає взаємовплив і взаємозалежність двох пріоритетних домінант - соціально-економічного та інноваційного середовища. Зростаючий інтерес теоретиків і практиків до розвитку інноваційної системи регіонів ініціює безліч емпіричних свідчень на користь того, що такі визначальні елементи інноваційного процесу, як генерування інновацій, трансфер технологій та ін., як правило, є географічно локалізованими, і тим самим, висувають регіональний аспект на передній план.

Відмінності між регіонами України спостерігаються в варіативності взаємовпливу соціально-економічного та інноваційного середовища і, зокрема, у рівні зрілості інноваційної системи регіонів, яка в більшості випадків потребує вдосконалення та розвитку. Це багато в чому обумовлено обмеженістю і, певною мірою, відсутністю концептуальних підходів та інструментарію, орієнтованих на управління розвитком інноваційної системи регіону з позиції взаємовпливу соціально-економічного та інноваційного середовища [2].

Інноваційний розвиток економіки регіону розглядається як необхідна умова досягнення цілей його соціально-економічного розвитку. При цьому інноваційний розвиток держави забезпечується за рахунок локального інноваційного розвитку та інтеграції інноваційних систем регіонів в єдиний інноваційний простір країни.

Розвиток інновацій в сучасних умовах високої інформаційної насиченості і

прискореного темпу оновлення технологій обумовлено наявністю спеціальної системи, сприятливої для генерації та накопичення знань, створення і впровадження інновацій. Така система називається інноваційною системою території, а її розвиток відбувається при цілеспрямованому управлінському впливі. Інноваційна система розглядається як сукупність суб'єктів господарювання, органів державної влади, місцевого самоврядування та інших суб'єктів інноваційної діяльності, які взаємодіють у процесі створення інновацій в цілях соціально-економічного розвитку регіону (рис. 1) [3].

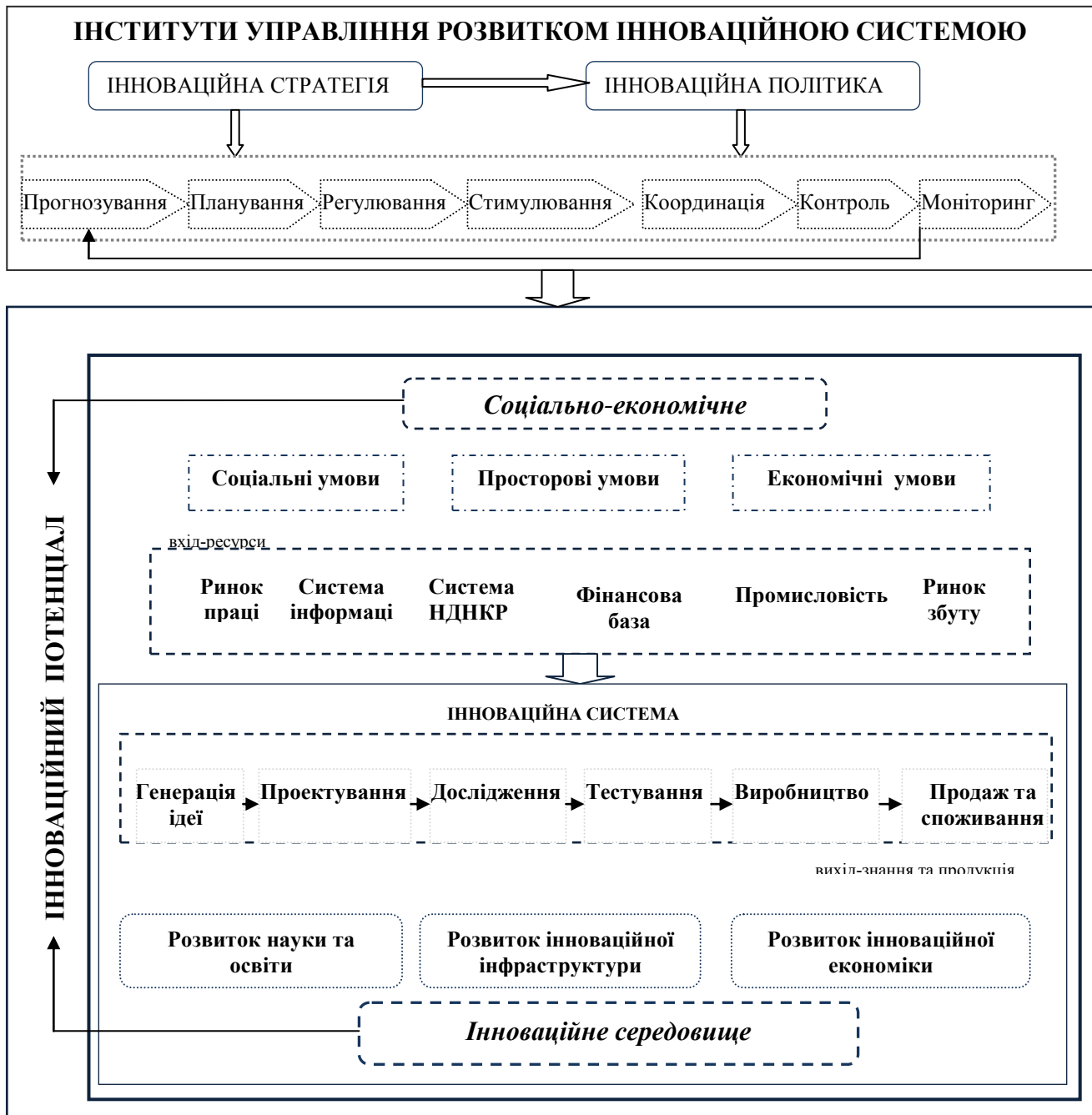

Рис.1. Інноваційна система регіону. Удосконалено автором.

Виявлено, що розвиток інноваційної системи регіону обумовлено інституційними, функціональними і процесними факторами, ключовим з яких є взаємовплив соціально-економічної та інноваційного середовища.

Узагальнення теоретичного матеріалу дозволило дати визначення управлінню розвитком інноваційної системи регіону як діяльності органів державної влади, обумовленої інституційними, функціональними і процесними факторами, по зміні стану інноваційної системи регіону з метою підвищення рівня та якості життя населення та розвитку інноваційного сектору економіки; при цьому особливу роль відіграють інституціональні фактори, ключовим з яких є взаємовплив соціально-економічного та інноваційного середовища [4].

Інституційні фактори включають в себе в першу чергу інноваційний клімат та інноваційний потенціал (як комплексну характеристику стану соціально-економічного та інноваційного середовища з урахуванням їх взаємовпливу).

У результаті розгляду розвитку інноваційної системи регіону як керованого процесу нами були виділені його складові. В якості цілі визначено соціально-економічний розвиток регіону, що включає в себе підвищення рівня і якості життя населення та розвиток інноваційного сектору економіки. Об'єктом управління є інноваційна система регіону в соціально-економічному середовищі. Ключову роль у процесі управління відіграють органи державної влади, що формують і реалізують стратегію і політику інноваційного розвитку території.

Інститути управління розвитком інноваційної системи регіону являють собою інститути-норми та інститути-організації, завданням яких є формування та реалізація інноваційної стратегії та інноваційної політики регіону. У свою чергу, інноваційна інфраструктура забезпечує протікання інноваційних процесів у регіоні. Функціональні фактори включають в себе збалансованість і комплексність розподілу ресурсів за цільовими напрямками соціально-економічного та інноваційного розвитку регіону. Процесні чинники - це показники результативності інноваційної активності та інноваційної політики, що проводиться в регіоні [5].

Управління розвитком інноваційної системи регіону здійснюється за допомогою такого виконання взаємопов'язаних функцій, коли на кожному етапі державного управління формується результат, який визначає умови прийняття рішень на наступних етапах [6]:

- прогнозування (складання прогнозу розвитку інноваційної системи регіону виходячи з її поточного стану, умов і перспектив її зростання з урахуванням можливостей і потреб суспільства на короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий період, результатом якого є визначення інноваційної стратегії та політики на основі оцінки рівня інноваційного потенціалу регіону);
- планування (визначення взаємопов'язаних цілей, завдань, механізмів і термінів їх досягнення, цільових індикаторів, кола учасників та сфер їх відповідальності, результатом чого є розробка державних програм та формування бюджету);
- регулювання (нормативне закріплення плану заходів, розподіл ресурсів і регламентація взаємодії виконавців та учасників, в результаті чого здійснюється розробка нормативно-правових актів, що забезпечують реалізацію державних програм);
- стимулювання (спрямування ресурсів для підтримки інноваційної діяльності та розвитку інноваційної інфраструктури у відповідні сфери розвитку інновацій, координація: доведення до виконавців та учасників змісту заходів та доручень, ресурсне забезпечення та оперативне управління процесами для реалізації заходів у встановлені терміни);
- контроль (отримання інформації про підсумки реалізації заходів, використання ресурсів і досягнення цільових показників);
- моніторинг та оцінка результатів (оцінка отриманих результатів, ефективності заходів, поточного стану та перспектив подальшого розвитку інноваційної системи

регіону).

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Проведене дослідження та узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду дозволило уточнити поняття управління розвитком інноваційної системи регіону, доповнити і систематизувати інституційні, функціональні та процесні фактори, що визначають її розвиток, довести наявність взаємовпливу соціально-економічного та інноваційного середовища.

Теоретична значущість представленого визначення полягає в наступних положеннях: обґрунтовано необхідність включення в поняття управління розвитком інноваційної системи регіону інституційних, функціональних і процесних факторів; актуалізовано особливу роль інституційних факторів управління розвитком інноваційної системи регіону, ключовим з яких є взаємовплив соціально-економічного та інноваційного середовища.

Анотація. Стаття присвячена дослідженню удосконалення теоретичних основ і механізму управління розвитком інноваційної системи регіону, враховуючи взаємовплив соціально-економічного та інноваційного середовища.

Обґрунтовано необхідність включення в поняття управління розвитком інноваційної системи регіону інституційних, функціональних і процесних факторів. Актуалізовано особливу роль інституційних факторів управління розвитком інноваційної системи регіону, ключовим з яких є взаємовплив соціально-економічного та інноваційного середовища. В результаті дослідження зроблено висновки про подальші перспективи розвитку інноваційною системою регіонів України.

Ключові слова: інноваційна здатність, інноваційна діяльність, інноваційна продукція, інноваційна система.

Аннотация. Статья посвящена исследованию совершенствования теоретических основ и механизма управления развитием инновационной системы региона, учитывая взаимовлияние социально-экономической и инновационной среды.

Обоснована необходимость включения в понятие управления развитием инновационной системы региона институциональных, функциональных и процессных факторов. Актуализировано особую роль институциональных факторов управления развитием инновационной системы региона, ключевым из которых является взаимовлияние социально-экономической и инновационной среды. В результате исследования сделаны выводы о дальнейших перспективах развития инновационной системы регионов Украины.

Ключевые слова: инновационная способность, инновационная деятельность, инновационная продукция, инновационная система.

Annotation. The article investigates theoretical foundations and improving the management mechanism of innovative development of the region, given the interplay of socio-economic and innovative environment.

The necessity to include the concept of innovation management development of the region institutional, functional and process factors. Modified special role of institutional factors management innovation development of the region, the key of which is the mutual socio-economic and innovative environment. The study conclusions about the future prospects of the innovation system of regions of Ukraine.

Keywords: innovative capacity, innovative activity, innovative products, innovative system.

Список використаних джерел:

1. Долішній М. Організаційно-економічні напрямки активізації інноваційної діяльності в Україні: регіональні аспекти [Текст] / М. Долішній // Регіональна економіка. — 2004. — №1. — С. 48—54.

2. Будкін В. Інноваційна модель розвитку національних економік [Текст] / В. Будкін // Економіка України. — 2010 — № 6. — С. 67—78.
3. Щеглюк С.Д. Механізми стимулювання інноваційної діяльності і концентрації ресурсів економіки регіону. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2009_5_1/087-093.pdf
4. Корсікова Н.М. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах // Економіка харчової промисловості, № 3, 2009 р.- 8-11 с.
5. Зінь Е., Валюх А. Механізм розвитку регіональної інноваційної діяльності [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ashsu.org/index.php?module=pagemaster&PAGE_user_op=view_page&PAGE_id=403
6. Соловйов В.П. Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики: Монографія / Соловйов В.П., Кореняко Г.І., Головатюк В.М. — Фенікс, 2008. — 224 с.

УДК: 338.47:656

Корнієцький О.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Незважаючи на велику кількість теоретичних розробок щодо формування та функціонування регіональних транспортно-логістичних систем, багато важливих аспектів цього процесу залишаються недостатньо дослідженими. Необхідне комплексне дослідження з метою теоретико-методологічного та прикладного вирішення проблеми розробки організаційно-економічних механізмів формування та функціонування регіональних транспортно-логістичних систем на засадах інтеграційної взаємодії, що дозволить синхронізувати транспортні, товарні та інформаційні потоки і досягти ефекту синергії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Основи теоретичні й методологічні засади дослідження процесів формування і функціонування транспортно-логістичних систем, у тому числі і на регіональному рівні, представлені в працях таких відомих вчених як: Б.А. Анікін, Д.Дж. Бауерсокс, Д. Бенсон, В.М. Бобровник, Н.В. Вохновський, А.М. Гаджинський, І.В. Гуртовий, В.В. Демиденко, В.С. Загорський, Н.В. Іванова, О.С. Ігнатенко, А. Г. Кальченко, І.Г. Клімова, Е.В. Крикавський, Р.Р. Ларіна, В.А. Медведев, О.Б. Наумов, В.Е. Николайчук, М.А. Окландер, Т.В. Ревуцька, Дж. Уайтхед та ін.

Формулювання цілей статті. Логістика є дуже важливою наукою в сфері будь-яких видів підприємництва та послуг, адже саме завдяки регіональним та міжрегіональним логістичним системам вирішується безліч проблем та знаходяться шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Розвиток міжнародного ринку виробництва продукції йде шляхом спеціалізації й одночасної інтеграції, коли сировину виробляють в одних країнах, а виготовляють готову продукцію в інших. Це стимулює вдосконалювання національних транспортних систем, формування міжнаціонального ринку транспортних послуг. На перше місце виходять вимоги щодо прискореного руху товарів, схоронності вантажів, реалізації технологій перевезень «від дверей до дверей» і «точно в строк» [1].

Застосування методів логістики в управлінні матеріальними й інформаційними потоками в транспортній галузі явище не нове. З 1970-х рр. портові підприємства ЄСРП

працювали на принципах безперервного планування й регулювання; у виробництво були впроваджені безперервні плани графіки роботи флоту, графіки роботи портів, графіки роботи транспортних вузлів [2]. Застосування принципів безперервного планування можна охарактеризувати як високий рівень диспетчеризації того часу. Очевидно, що це й був логістичний підхід до обробки експортно-імпортних, транзитних вантажів у морських портах в умовах планової економіки. Однак термін «логістика» у той час не був настільки популярний.

У цей час ринки транспортних послуг і логістики в Україні за своїми розмірами і якісним складом значно відрізняються від ринків більш розвинених країн. У Західній Європі ці послуги активно користуються попитом і передаються на аутсорсинг у більшості операцій транспортування й логістики на підприємстві. Вітчизняні логістичні оператори ще тільки освоюють відповідні розділи транспортної логістики. Процес цей характеризується високими темпами в силу об'єктивних факторів розвитку швидко зростаючого українського ринку. Особлива увага в цей час приділяється моделюванню логістичних процесів і впровадженню досягнутих результатів у сферу інформаційного забезпечення логістики. Попит на логістичні послуги постійно збільшується. Це викликано зростанням виробництва товарів і послуг, чисельності підприємств, постійним збільшенням споживчого сектора національної економіки й обсягів торгівлі [3].

Разом з тим, за останні роки українські перевезення перетерпіли ряд позитивних змін, які призвели до підвищення кількості і якості надаваних транспортних послуг і послуг транспортної логістики. Роста обсяг перевалки вантажів, а залізничні й автомобільні перевезення стають все більше затребуваними. Постійно зростаючі вимоги до якості виконуваних транспортних послуг породжують необхідність оптимізації витрат часу й коштів на доставку вантажів споживачам і в остаточному підсумку сприяють формуванню логістичних секторів регіональної економіки [4].

Причиною відокремлення логістики стало природне виділення нового об'єкта, предмета, цілей і функцій управління, раніше не розглянутих всіма іншими розділами менеджменту. Самою діяльністю управління займається операційний менеджмент, а унікальним об'єктом управління логістики стали матеріальні й нематеріальні потоки, яким раніше не приділялося уваги. Незважаючи на множину визначень поняття «логістика», дослідники сходяться в думці, що її предметом стало забезпечення продукції в необхідному місці, у потрібних кількостях, за найкоротший строк з мінімальними витратами, метою - мінімізація сукупних витрат, а функцією - підвищення ефективності бізнесу.

У цей час як і раніше найбільшим попитом серед компаній-споживачів логістичних послуг користуються складування й транспортування вантажів. Однак вже є тенденції до збільшення попиту на різні консалтингові послуги. У цьому зв'язку ринок логістичних компаній умовно можна поділити на сектори. Якщо раніше логістичні оператори в основному спеціалізувалися на транспортних й супутніх їм послугах (складування, розмитнення, консолідація вантажів), то зараз багато компаній уже починають освоювати й інші сектори логістики. Причому, діяльність логістичних компаній досить вузько-спрямована, найчастіше вони спеціалізуються на якомусь одному секторі логістики [5].

Актуальність розвитку функцій логістичного управління рухом товарів багаторазово зросла в умовах переходу до ринкових відносин. Це пов'язане з інтенсифікацією й розширенням товарно-грошових відносин, з динамічним збільшенням горизонтальних господарських зв'язків між підприємствами й організаціями сполучених галузей. Зросли можливості для поліпшення їхньої взаємодії на основі розширення господарської самостійності й ініціативи посередницьких структур і транспортних підприємств, удосконалювання їх економічних відносин.

Проблеми ефективного управління рухом товарів на мікро- і макрорівні стають все більше значимими для всіх господарюючих економічних суб'єктів. Системне й грамотне управління товарними потоками на взаємовигідних для товаровиробників, посередників,

організацій сфери послуг і соціальної сфери умовах дозволить збільшити інвестиційну привабливість, підвищити конкурентні переваги, поліпшити показники фінансово-господарської діяльності, створити додаткові робочі місця, сформувати єдиний інформаційний простір, спростити процес пошуку потенційних клієнтів і постачальників, скоротити часові розриви на всіх стадіях руху потоків ресурсів і готової продукції, а також супутніх їм потоків інформації, фінансових коштів і сервісних потоків.

У цьому зв'язку проблеми формування й системного регулювання руху товарів у просторі й у часі на регіональному рівні, шляхом створення логістичних систем, є актуальними й здобувають велику значимість як у науково-теоретичному, так і в практичному відношеннях.

Дослідженню сутності логістичних центрів, проектам їх створення й функціонування в економічній літературі приділена достатня увага. Узагальнюючи різні трактування поняття логістики з позиції їхнього змісту [6], можна зробити наступні висновки.

По-перше, основу більшості визначень логістики руху товарів становить матеріальний потік, його рух від постачальника матеріально-технічних ресурсів до споживача, або усередині виробництва при виготовленні проміжного й кінцевого продукту, отже, мова йде про процес руху товарів.

По-друге, матеріальний потік у різних визначеннях є предметом управління, планування, організації, контролю й координації, отже, мова йде про управління процесом руху товарів.

По-третє, у деяких трактуваннях присутній термін «система», що має на увазі об'єднання в єдине ціле функцій логістики на основі певних принципів і заданих відносин, отже, управління процесом руху товарів розглядається у вигляді системи.

Узагальнюючи визначення матеріального потоку, можна зробити висновок про те, що «потік» у загальному вигляді має дві основних ознаки: по-перше, він повинен передбачати рух; по-друге, він повинен мати предмет руху.

У свою чергу, матеріальний потік, що поєднує підприємства й організації, не існує сам по собі, він супроводжується цілим рядом технологічних процесів, пов'язаних із транспортуванням, складуванням і зберіганням запасів матеріальних ресурсів, реалізацією проміжної й кінцевої готової продукції.

Відповідно до факторів, що здійснюють вплив на довжину й кількість ланок (учасників) у логістичних ланцюгах, логістичні ланцюги класифікуються на три групи: рівні по рівнях управління - функціональний рівень, мікрорівень, макрорівень, а саме:

- функціональний логістичний ланцюг, що включає у свій склад операції й процедури, здійснювані в процесі руху товарів усередині функціональних підрозділів;
- мікрологістичний ланцюг, що представляє собою сформовані ланки учасників процесу руху товарів усередині підприємства або організації;
- макрологістичний ланцюг, що складається з організованих ланок учасників процесу руху товарів – суб'єктів виробничо-господарської діяльності різних напрямків [7].

Основною передумовою можливості застосування логістичного методу організації руху товарів є організаційно-економічна єдність учасників руху товарів.

Модель логістичної організації руху товарів представлена на рис. 1. Виробництво, оптова й роздрібна торгівля, транспорт починають координувати й спільно планувати свої дії. Новий об'єкт управління - наскрізний матеріальний потік

На виході із системи руху товарів (точка А) наскрізний матеріальний потік досягає заздалегідь спроектованих контрольованих показників.

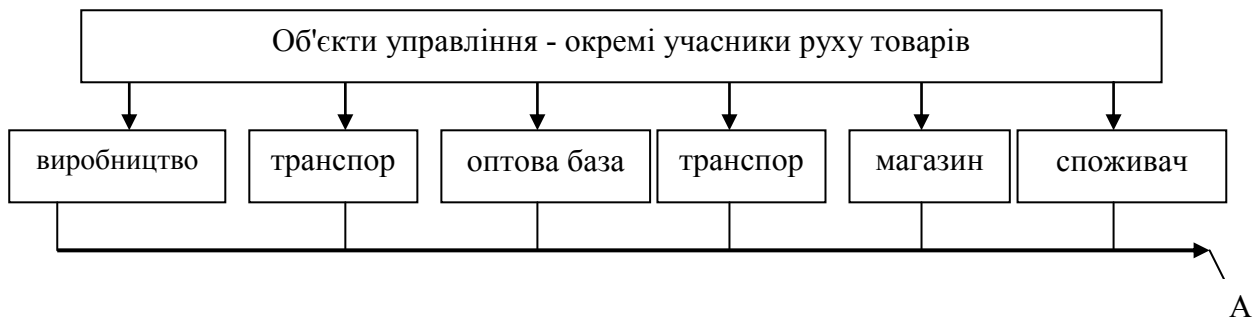

Рис. 1. Логістичний підхід до управління матеріальними потоками в системі руху товарів

На основі теоретичного аналізу різних трактувань [8] можна відзначити, що рух товарів – це планомірна організація переміщення товарів з пунктів виробництва в пункти споживання.

Система руху товарів визначається великою кількістю елементів. Структура товарних потоків включає різноманітні форми діяльності: суб'єкти виробничо-господарської діяльності, оптову, роздрібну торгівлю, а також торгівлю на біржах, ярмарках, виставках, аукціонах через посередників, що діють на ринку.

Великі промислові підприємства, що мають потужні збутові мережі й оптова торгівля може стати основою побудови регіональної системи розподілу товарів, тому що загальним є наявність у всіх програмах серйозної складової - створення логістичних центрів, без яких вирішення вказаних проблем, на новій науково-виробничій і організаційно економічній основі неможливе.

У сфері переміщення й перетворення товарів країни обумовлюються наступні тенденції:

- збільшення обсягу вантажних потоків в усіх напрямках транспортних коридорів, при неповному використанні їх потенціалу з урахуванням світових інтеграційних тенденцій у сфері транспорту й логістики;
- вітчизняний бізнес працює без урахування світового досвіду в цій сфері, внаслідок чого відбувається постійне збільшення в собівартості продукції транспортних складових і зниження їх конкурентоспроможності;
- не на достатньому рівні приділяється увага створенню логістичної системи руху товарів за участю транспортного комплексу країни [9].

Організаційні методи державної підтримки процесів руху товарів повинні охоплювати вирішення завдань і координаційні функції, виконувані органами виконавчої влади, структурування цих функцій, реалізацію їх на державно-програмишній основі.

На нашу думку, до завдань державних структур на регіональному рівні варто віднести:

- розробку й реалізацію науково-технічної політики розвитку процесів руху товарів і товаропровідної мережі;
- координацію процесів руху товарів і діяльності суб'єктів товарних ринків по організації й здійсненню руху товарів.

Зацікавленим виконавчим органам України на рівні країни, регіонів разом з бізнесом варто займатися розробкою проекту програми по створенню логістичної системи товароруку (ЛСТ). Можливо, це буде мережа регіональних вантажних терміналів, діяльність яких буде координуватися логістичним центром у складі регіональних транспортно-логістичних систем.

У регіоні завершеною формою логістичної організації руху товарів повинна виступати регіональна логістична система товароруку (РЛСТ).

Самі по собі регіональні логістичні системи руху товарів будуть неоднорідні в силу багатьох соціально-економічних, географічних і інших розходжень, що існують між регіонами України.

Структурна модель логістичної системи руху товарів України (рис. 2) повинна формуватися на основі синтезу локальних, функціональних, територіально-адміністративних і галузевих підсистем ЛСТ.

Рис. 2 Структурна модель логістичної системи руху товарів України

Основна мета ЛСТ – забезпечити раціональне використання й оптимізацію товарних і пов'язаних з ними інформаційних і фінансових потоків з найменшими витратами. Дана модель включає чотири основні підсистеми, до складу яких, у свою чергу, входять ряд відносно незалежних ЛСТ.

Основними очікуваними результатами від програми створення ЛСТ є підвищення якості логістичного обслуговування споживачів і перехід на світові стандарти, зниження собівартості продукції, що транспортується, і підвищення її конкурентоспроможності, формування ефективної системи моніторингу, контролю й регулювання матеріальних потоків, вирішення соціально-економічних завдань та ін.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Широке застосування логістики в практиці господарської діяльності пояснюється необхідністю скорочення часових інтервалів між придбанням сировини й поставкою товарів кінцевому споживачеві. Логістика дозволяє мінімізувати товарні запаси, а в ряді випадків взагалі відмовитися від їх використання, дозволяє істотно скоротити час доставки товарів, прискорює процес одержання інформації, підвищує рівень сервісу.

Формування й розвиток регіональних логістичних систем для України має

першорядне значення, тому що дозволяє прискорити оборотність руху товарів і послуг, поліпшити якість обслуговування споживачів, підвищити працездатність системи життєзабезпечення населення й господарюючих суб'єктів, скоротити рівень логістичних витрат функціонування інфраструктурного комплексу регіонів, насамперед у сфері руху товарів.

Існуючі програми економічного розвитку в регіонах України не повною мірою враховують залежність територіальних особливостей від руху товарів і можливості використання логістичних рішень в управлінні товарними потоками. Відсутність ефективної логістичної інфраструктури збільшує галузеві, територіальні й соціальні диспропорції в регіоні. Застосування логістичного підходу при розробці регіональних програм економічного розвитку дозволить досягти пропорційного економічного й соціального розвитку районів з різним рівнем промислового потенціалу.

Анотація

Логістику можна вважати відносно новою сферою знання, що поступово здобуває самостійність, тому що вона має свій специфічний об'єкт, предмет, функції, методи дослідження й термінологічну систему. Ключова роль транспортування в логістиці пояснюється тим, що, по-перше, матеріальний потік може існувати тільки при наявності транспортування, і, по-друге, великою питомою вагою транспортних видатків. Виходячи з вищевикладеного, транспортно-логістична система регіону є одним з найважливіших факторів економічного росту. Якщо її розглядати як ендегенний фактор, то вона може стимулювати економічний розвиток регіону. При характеристиці даної системи як екзогенний фактор, економічний розвиток регіону може гальмуватися через наявність «вузьких місць» у транспортній інфраструктурі. Розвиток регіональних та міжрегіональних систем в логістиці транспорту передбачають посилення інтеграційних тенденцій у регіональній економіці, вимагають пошуку оперативних і функціональних ринкових механізмів, що забезпечують ефективне функціонування економіки країни.

Ключові слова: регіональні системи; логістика; міжрегіональні системи; транспортно-логістичні системи; логістичні послуги; управління рухом товарів; матеріальний потік; рух товарів.

Summary

Logistics can be considered a relatively new area of knowledge that is gradually gaining independence because it has a specific object, object, functions, methods and terminology system. The key role of transportation in logistics is because, firstly, the material flow can exist only in the presence of transport, and, secondly, a large proportion of transport costs. Accordingly, transport and logistics system in the region is one of the most important factors of economic growth. If it is viewed as an endogenous factor, it can stimulate the economic development of the region. In characterizing the system as exogenous factors, the economic development of the region can be hindered because of "bottlenecks" in the transport infrastructure. The development of regional and interregional transport logistics systems provide for strengthening integration trends in the regional economy demands that the operational and functional market mechanisms to ensure the effective functioning of the economy.

Keywords: regional systems; logistics; interregional system; transport and logistics systems; logistics services; motion control products; material flow; flow of goods.

Список використаної літератури:

1. Вохновский Н.В. Управление запасами в транспортно-логистической цепи / Вохновский Н.В. - М – 2008. – 237 с.
2. Бобровник В.М. Розвиток транспортної логістики з точки зору оптимізації матеріальних потоків / Бобровник В.М., Іванова Н.В. // Регіональні перспективи. – 2000. – № 2-3. – С. 352-354.
3. Альбеков А.У. Логистика коммерции: Учеб. пособие. / Альбеков А.У., Федько

В.П., Митько О.А. – Ростов-н/Д.: Феникс, 2001. – 512 с.

4. Глогусь О. Логістика: Навч. посібник / Глогусь О. – Тернопіль: Економічна думка, 1998. – 166 с.

5. Линдерс М.Р. Управление поставками и запасами: Логистика / Линдерс М.Р., Фирон Х.Е. – СПб: ООО «Издавательство Полигон», 1999. – 768с

6. Лоїгстика як інструмент розвинутої економіки: види логістики, концепція логістики. Різноматність форм логістичних утворень // Кальченко А.Г. Логістика: підруч. / А.Г. Кальченко. - К.: КНЕУ, 2006. - С. 21 - 43.

7. Моргенштерн О. Заметки к формированию изучения логистики / Моргенштерн О. – М.: ЮНИТИ, 1998. – 460с.

8. Джонсон С.Дж. Современная логистика, 7-е издание / Джонсон С.Дж., Вуд В.Д., Вордлоу Д.Л., Мерфи П.Л. / Перевод с английского. - М.: Вильмас, 2007. - 620с.

9. Николайчук В. Е. Логистика / Николайчук В. Е. - СПб.: Питер, 2003. - 160 с.

УДК: 332.145:338.23:304.44

Бойко В. І.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ПРОГРАМ У МЕТОДОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ СФЕРИ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. З практичної точки зору особливий інтерес за своєю масштабністю, трудомісткістю розробки мають регіональні перспективні програми підтримки та розвитку сфери культури. Тому подальший виклад орієнтований на розробку програм саме цього типу. Отже, замовником розробки культурної програми можуть бути різноманітні соціальні суб'єкти (органи влади, громадські організації тощо). Однак найчастіше необхідність у розробці програм виникає у місцевих органів державного управління, які потребують визначення пріоритетів розвитку культурної діяльності в регіоні на певну перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблема методології в сфері культури займається велика кількість зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як: Л. Елдрідж, А. Кромб, М. Пакановский, С. Мішон, П. Штерн, Р. Кілманн, М. Сакстон, Ж. Маршалл, Є. Браун, А.И. Наумов, В.А. Погребняк, Т.О. Соломанідіна, О.М. Браницький; також слід відмітити що багато вчених присвятили свої дослідження корпоративній культурі, з них такі як: К. Голд, К. Шульц, М.Армстронг, Р.Л. Кричевський, В.В. Томілов, В.А. Співак та ін.

Також існує значна кількість досліджень, орієнтована на вивчення взаємодії сучасної комунікаційної сфери зі сферою культури та мистецтва. Зокрема, це питання висвітлено у працях А. Коваленко, О. Берегової, Лазаревої та ін. [1;2]

Формулювання цілей статті. У методології розробки проекту або програми є формулювання загальної ідеї проекту або програми. Це можуть бути і творчі задуми та ідеї, ідеї організаційного плану. Однак, більш реальним буде проект, якщо він буде спрямований на вирішення виділених раніше реальних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Слід підкреслити одну важливу для сфери культури обставину. Навіть стосовно до бюджетних коштів програма є економічним методом управління. Кошти на програму виділяються не у вигляді дотації (фінансування існування структури, закладу культури), а на конкретну діяльність. Інакше кажучи, програма дозволяє отримувати бюджетні кошти в госпрозрахунковій «упаковці» (договір,

кошторис, проміжні та підсумкові акти здачі-приймання). У цьому сенсі програма є економічною (конкретний кошторис, що обґрунтовує можливість реалізації діяльності) та правовою (у вигляді договору) гарантією захисту інтересів конкретних груп населення та споживачів.

Більш того, культурні програми та відповідні договори є економічними та правовими гарантіями захисту інтересів професійного середовища працівників культури. Професіоналу завжди краще працювати на конкретний договір, а не на абстрактні функції за дотацією. Цим же договором під програму захищаються його права як виконавця. Технологія розробки культурних програм повинна давати відповідь на ряд питань: 1. Кому і навіщо потрібна конкретна програма. 2. Яка необхідна програма (за обсягом та змістом). 3. Хто буде розробником програми. 4. Як розроблятиметься програма. 5. Хто буде втілювачем програми. 6. Яким чином буде організовано втілення програми[3].

Розробка програми може бути обумовлена також необхідністю координації та інтеграції сил і засобів різних суб'єктів для вирішення якоїсь загальної комплексної задачі (наприклад, культурна програма Євро-2012 або Олімпійських ігор). Крім того, культурна програма є найважливішою умовою й передумовою залучення коштів з різних джерел, дає конкретний матеріал для організації рекламної діяльності, PR тощо. У будь-якому випадку замовник програми повинен чітко та ясно віддавати собі звіт у тому, якого роду програмний документ і для чого він має намір отримати, та прийняти з цього приводу рішення. Відсутність волі, неясність наміру дуже часто позбавляють сенсу розробку.

У будь-якому варіанті матеріали як “ великої ” програми (в “ жорсткому ” варіанті), так і конкретні проекти в рамках системи інвестиційних пріоритетів (в “ м'якому ” варіанті) повинні мати не тільки повне робоче виконання, що включає детально прописані проблему, ідею, мету, завдання, зміст, обґрунтування забезпечення, схему контролю реалізації тощо. Необхідно також мати анотацію програмних документів, їх короткий варіант для використання як роздавального, рекламного матеріалу, використовуваного в PR-акціях просування програми[4].

Розробкою програми можуть займатися безпосередньо самі працівники апарату управління відповідного державного органу. Та начебто, хто краще них володіє матеріалом, знає проблеми? Досвід, однак, показує, що у такого шляху є суттєві недоліки. По-перше, розробка перспективної програми вимагає серйозного відволікання від поточних справ, що досить часто не йде на користь ні поточним справам, ні розробці. Та, по-друге, чиновник, який залишається в колі добре йому знайомих поточних проблем, з великими труднощами може вийти за їх горизонт, що принципово необхідно при такій розробці

Тому найвищою мірою доцільно залучати для такої розробки незалежних фахівців, що добре орієнтуються в сучасних культурних процесах, їх динаміці, місцевих особливостях і традиціях. Досвід показує, що корисним виявляється залучення фахівців з гуманітарних ВНЗ, наукових центрів. Однак повністю передоручати розробку стороннім фахівцям не слід - розробка може виявитися надмірно абстрактною і утопічною, варіантом безвідповідального прожектерства, грою розуму, що представляє, в кращому випадку, теоретичний інтерес - не більше.

Отже, в групу розробників обов'язково повинні увійти також місцеві працівники культури - як найбільш досвідчені та компетентні з них, так і молоді, ініціативні та перспективні фахівці. Істотно полегшить розробку повноцінної програми, а головне – подальшу реалізацію, залучення до її розробки представників місцевої законодавчої та виконавчої влади (депутатів - членів комісії з культури, провідних урядовців відповідних служб), а також представників громадськості (творчих спілок, громадських організацій), провідних журналістів, що цікавляться проблемами місцевої історії, традицій та культурного життя.

Організаційно залучення всього цього кола осіб може бути оформлено у вигляді комісії з розробки програми, створення тимчасового трудового колективу. З активними

учасниками розробки можуть бути укладені конкретні договори підряду, трудові угоди, договори на купівлю-продаж інтелектуальної власності тощо. Іноді доцільно оформлення групи розробки проводити через іншу організацію, що дозволяє залучити на договірній основі спеціалістів - представників замовника. Етапи розробки проекту або програми, є стандартними. Однак, є і певна специфіка.

Сама розробка проекту та програми повинна починатись з визначення проблеми (проблем), на вирішення якої будуть спрямовані дії, що визначаються даним документом. Це можуть бути творчі проблеми. Але краще виходити з усвідомлення більш загальних проблем: соціальних (незахищеність якихось груп населення, молодіжні та жіночі проблеми), економічних (проблеми розвитку підприємництва - дрібного, середнього та великого), політичних (вибори), медичних (профілактика СНІДу, боротьба з наркотиками) тощо. Головне - зрозуміти, в рішенні яких реальних проблем регіону ми можемо взяти участь, ким ми можемо бути затребувані, вбудуватися в рішення цих загальних проблем.

Розуміння реальних проблем виводить іноді на несподіване соціальне партнерство, відкриває перспективи залучення додаткових ресурсів (див. розділ про внесок сфери культури у соціально-економічний розвиток та про ресурси сфери культури). Інформацію про ці проблеми можуть давати ЗМІ, розпорядчі документи та спеціальні дослідження. Проект, призначений для вирішення ряду проблем, потребує ясного та чіткого формулювання для додання йому переконливості, актуальності та значущості. Він перестає бути потрібним лише нам, фактом тільки нашої біографії. У ньому виявляються врахованими інтереси потенційних донорів, що забезпечує реальну і міцну спільність інтересів, полегшує не тільки залучення коштів, але і загальну реалізацію проекту або програми.

Товари та послуги в сфері культури багатовимірні, що складається з багатьох шарів умов та обмежень: натхнення та амбіцій художника, задоволення споживачів, підтвердження їх статусних амбіцій і авторитетів, рекламних та іміджевих інтересів спонсорів, кар'єрних амбіцій чиновників тощо. Тільки після цього можна приступати до формулювання мети або (цілей) програми або проекту, тобто опису конкретного бажаного результату. Для цього можуть використовуватись спеціальні методи цільового обґрунтування (див. розділ про методи планування). Зі сказаного очевидно, що методологічна розробка може включати в себе аналіз стану сфери культури в регіоні, проведення спеціального дослідження (опитувань, анкетування, спостережень, контент-аналізу документів та преси), проведення семінарів, конференцій тощо.

Такий шлях, однак, суттєво затримує розробку та збільшує її вартість. На основі досліджень (за якими робиться аналітичний звіт) треба виробити рекомендації, і тільки на їх основі - власне проектну частину програми. Істотно підвищує ефективність та результативність розробки технологія апробаційно-пошукових ділових ігор, що добре зарекомендувала себе на практиці. З її допомогою можна в стислі терміни, за рахунок інтенсивної роботи не тільки отримати змістовний програмний документ, але і сформувані групи підтримки та реалізації цієї програми.

Регіональні програми розвитку сфери культури виконують ряд функцій. Зокрема, мова йде про: уявлення про способи реального вирішення соціально значущих проблем; зобов'язання учасників вирішення цих проблем; переконання можливих соціальних партнерів та донорів в необхідності участі в проекті (програмі). Вони повинні відповідати ряду вимог: демонструвати професіоналізм розробників; демонструвати привабливість, переваги та гідності цього проекту; бути конкретними, вимірюваними та реалістичними; давати чітке уявлення про кінцевий результат; враховувати реальний час та реальні ресурси, необхідні для здійснення. Цим обумовлені особливості проектів та програм як специфічної планової документації та вимоги до їх оформлення.

Підвищити інвестиційну привабливість регіональної програми або проекту розвитку культури та шанси на його підтримку та фінансування може ряд чинників:

1) соціальна значущість проекту, включаючи: актуальність розв'язуваних проблем; довгостроковість перспективи значимого результату; - можливість подальшого самостійного розвитку; унікальність (ідеї, реалізації); в тому числі в ЗМІ;

2) політична привабливість, включаючи: відповідність проекту актуальним політичним проблемам, присутність в них ангажованості (в деяких випадках цей критерій носить зворотний характер, коли приваблива саме політична не ангажованість проекту); політкоректність, відсутність дискримінації окремих груп населення; партнерство як стратегія, розвиток і зміцнення соціального партнерства як фактора формування громадянського суспільства;

3) фінансово-економічну привабливість, в регіональних програмах розвитку сфери культури визначають: економічна ефективність (малий час та малі ресурси); зустрічне фінансування; неприбутковий характер проекту; творче використання наявних власних ресурсів. Бюджет проекту, крім загальної суми, повинен містити такі статті: оплата праці - окремо штатних та залучених працівників і спеціалістів; гонорари (з обґрунтуванням необхідності виплати); податки та єдиний соціальний податок від загальної суми зарплати; прямі основні витрати: оренда, обладнання, витратні матеріали, відрядні, транспортні витрати, витрати на зв'язок, типографські послуги тощо; непрямі витрати; натуральні вклади, в тому числі - добровольча праця; сума вже наявних засобів, у тому числі - особистих[5].

Крім того, до бюджету додається детальний розрахунок кожної з статей. До регіональної програми розвитку сфери культури можуть прикладатися додаткові матеріали та документи:

- супровідний лист;
- завірені копії статуту організації, реєстрації, присвоєних кодів, бухгалтерського балансу за останній рік, звіту про аудит;
- протокол створення творчого колективу;
- резюме (CV) учасників проекту;
- не менше двох рекомендацій (ПІБ, посади, реквізити поручителів);
- листи підтримки;
- інші матеріали (фотографії, відеозаписи, CD, DVD тощо).

Оскільки до участі в грі залучалися фахівці-практики сфери культури та сполучених з нею сфер діяльності, між ними в процесі гри склалися певні контакти і навіть співпраця на стадіях пошуку вирішення реальних проблем, вироблення конкретних проектів таких рішень, то одним з важливих результатів гри є не тільки отримання проекту програмного документа, а й формування ініціативних груп, колективів односторонніх, що досить часто вирішальним чином позначається на ході та результатах впровадження програм. Власне, проект програми після його оформлення повинен пройти традиційні стадії узгодження та затвердження.

Доцільно також провести презентацію програми з широким залученням ЗМІ. Однак успіх справи в реалізації проекту або програми в кінцевому рахунку, зрозуміло, насамперед залежить від коштів, акумульованих для її здійснення. Вирішення цієї найважливішої задачі аж ніяк не зводиться до боротьби за виділення бюджетних коштів та припускає інтенсивні зусилля в дусі фандрайзингової технології. Необхідно зазначити, що нині у методології розвитку сфери культури склалося кілька груп методів планування. Кожна з цих груп дозволяє вирішувати специфічний клас задач та не має універсального характеру.

Задача, таким чином, полягає в послідовному розписуванні (декомпозиції) головних цілей на задачі, які необхідно вирішити для досягнення цілей. Задачі потім розписуються на напрями та форми роботи і так далі, аж до конкретних операцій з необхідним ступенем конкретизації. Графічно ця процедура може бути представлена у вигляді деревовидного графа – «дерева цілей», який нагадує перевернуте дерево, послідовне проходження по «гілкам» якого зверху вниз дає уявлення про конкретизацію цілей роботи на запланований період. Основною проблемою при цьому є формулювання цілей.

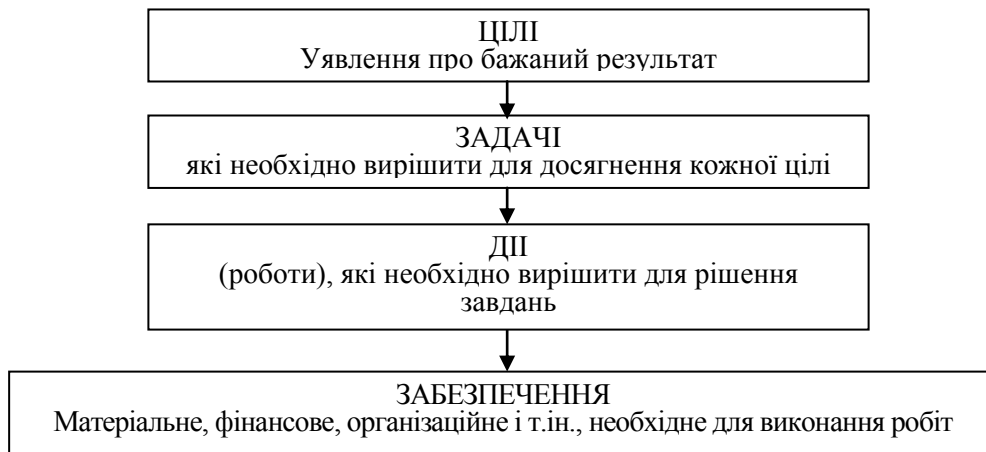

Рис. 1. Ланцюг розробки плану розвитку культури (розроблено автором)

Слід пам'ятати, що мета - це конкретний опис бажаного результату. Таким джерелами можуть бути організаційні документи - статuti, положення та інструкції, нормативні документи, положення які використовуються при формулюванні цілей (статутні цілі та завдання, види діяльності, функціональні обов'язки).

Наступним етапом буде формулювання цілей як змін характеристики. Диференціація споживачів може бути побудована на основі класифікації за різними ознаками, на основі типології та на основі простого угруповання. У разі класифікації можуть бути проведені різноманітні диференціації споживачів: географічні (регіональні - по районах, мікрорайонах, будинках, населених пунктах, областях, країнах); поведінкові (активна, пасивна, індиферентна поведінка); психологічні (за темпераментом, характером); вікові, освітні, етнічні; по інтенсивності споживання. Така сегментація може проводитися на самих різних підставах. Вибір залежить від цілей та конкретного товару (послуг).

В одному випадку це соціально-економічні особливості регіону, чисельність та щільність населення. В іншому - вік, освіта, стать, сімейний стан, рівень достатку, національність, віросповідання та конфесійна приналежність, професія. В третьому - образ і стиль життя, субкультура. Крім того, класифікаційна установка відповідає, швидше, теоретичним (соціологічним, педагогічним) вимогам, але не практичному менеджменту. Так, поширений в методиці культурно-просвітницької роботи "диференційований підхід" до аудиторії припускав ряд соціально-демографічних класифікацій: за родом занять, за професією, за віком тощо. Але ці важливі для соціолога класифікації не спрацьовували у сфері вільного часу, оскільки припускалося і в ній ставитися до людини, як до молодого робітника, землероба, тваринника, ІТР-працівника тощо.

Отже, проста класифікація є масовою та безликою "інвентаризацією" споживачів, які ніби розкладаються за класифікаційними осередками, узятими окремо та ізольовано. В цьому плані більш плідним є застосування типології, відмінність якої від класифікації полягає в розгляді ознак не окремо, а в органічній єдності та цілісності, яка відображена в типі або наборі типів споживачів. Прикладом такої типології може служити типологія читачів бібліотеки. Подібна типологія для інших установ культури може бути побудована в кілька етапів.

На першому етапі споживачі діляться залежно від інтенсивності відвідування установи, наприклад, на споживачів постійних, епізодичних та випадкових. Потім визначаються, на які види культурної діяльності (масову, групову або індивідуальну, інформаційну чи активну творчу, за жанрами та видами мистецтва тощо) орієнтуються представники кожної з груп. І, нарешті, на останньому етапі кожній з отриманих підгруп

дається соціально-демографічна характеристика (за статтю, віком, родом занять, професії тощо). В результаті такої типології виходить ніби “фоторобот” типових споживачів, і вже з таких описів легко та просто формулюються цілі роботи з ними.

Найважливішим аспектом обґрунтування реальності регіональних у сфері культури програм є планування фінансового і матеріального забезпечення їх реалізації. Для вирішення цього завдання найчастіше використовується балансовий метод планування, що складається у приведенні у відповідність (балансу) наявні ресурси та необхідні витрати. Залежно від природи ресурсів та витрат розрізняють три основних види балансів: матеріальний (натуральний), фінансовий (вартісний) та трудовий.

Трудовий баланс у сфері культури в даний час практикується переважно на регіональному та національному рівнях управління - як виявлення та планування ступеню забезпечення мережі закладів кваліфікованими кадрами. Однак у міру розширення нормативної бази в плануванні трудовитрат трудові баланси повинні набути поширення і в плануванні роботи окремих організацій та програм.

У разі розбіжності двох частин балансу виконують його коригування: або скорочують обсяг видатків, або планують необхідні додаткові надходження до дохідної частини, щоб покрити брак коштів. При розрахунку доходу від реалізації вхідних квитків в плановий кошторис не варто закладати повний аншлаг. Зазвичай в кошторис закладають від 40,0% до 60,0% зайнятості зали. По-перше, це страхує від форс-мажорних обставин, по-друге, - тим радісніше бачитиме повний аншлаг та поповнення бюджету.

Для планування організаційного забезпечення, координації діяльності співвиконавців та партнерів також можуть використовуватися спеціальні методики і технології.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Можливості аналітичного планування обмежені. По-перше, його результати вирішальним чином залежать від глибини та достовірності проведеного аналізу. Це, в свою чергу, визначається адекватністю використовуваної методики цілям планування і найголовніше – докладністю та достовірністю використовуваної інформації. По-друге, його основною слабкістю є його найсуттєвіша особливість - опора виключно на попередній досвід.

Найважливішим аспектом обґрунтування реальності регіональних у сфері культури програм є планування фінансового і матеріального забезпечення їх реалізації.

Анотація

Все більш широке застосування форми та механізму культурних програм у методології управління сферою культури має кілька причин. По-перше, це, зрозуміло, нові умови функціонування сфери культури, вимагали вже нової технології освоєння, як мінімум, частини бюджетних коштів (соціального замовлення). Розповсюдження договірної дисципліни на бюджетне фінансування культурної діяльності зажадало вироблення відповідного типу документа, що визначає зміст, строки та інші умови робіт за договором. Таким документом і є програма. По-друге, необхідність залучення фінансових коштів з різних джерел та інших форм підтримки - задача надзвичайно характерна і типова для некомерційної діяльності - також вимагає відповідного документу, під який можливо залучати фінанси та інші засоби. Програма вирішує і цю задачу. По-третє, програмний підхід - характерна риса методології та практики сучасного менеджменту взагалі.

Ключові слова: оцінка програм; методологія; управління; бюджетні кошти; норми; нормативи; регіональні програми; нормативне планування.

Summary

The increasing use of forms and mechanisms of cultural programs in the field of culture management methodology has several reasons. First, it is, of course, the new operating conditions of culture, has required the development of new technology, at least part of the budget (social order). Distribution of contractual discipline in budget funding of cultural activities required to develop appropriate document type that defines the content, terms and other

conditions of work under the contract. This document is the program. Second, the need to attract funding from various sources and other forms of support - the problem is extremely characteristic and typical for-profit activities - as required by the relevant document, which may engage in finance and other means. The program solves this problem. Third, the program approach - a characteristic feature of the methodology and practice of modern management in general.

Keywords: assessment programs; methodology; management; budget funds; norms; regulations; regional programs; normative planning.

Список використаної літератури:

1. Диттрих ван Веринг К. Экономическое значение культуры и искусства // Менеджмент. Наука. Образование. Культура: Сб. научных трудов. СПб.: СПбГУКИ, 2003.
2. Ягодка, А.Г. Соціальна інфраструктура і політика: Навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2000.
3. Переверзев, М.П. Менеджмент у сфері культури й мистецтв / М.П.Переверзев. – М.:Инфра – М, 2010.
4. Тульчинський, Г.Л. Маркетинг у сфері культури / Г.Л. Тульчинський, Є. Л.Шекова – М.:Лань, 2009. – 96
5. Сонько С.П. та інш. Ринок і регіоналістика: навч. Посібник. – К., 2000.

УДК: 65.016.7

Бабій І.В.

АЛГОРИТМ МОНІТОРИНГУ ПРОЦЕСІВ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Постановка проблеми. Сучасні ринкові умови вимагають у кожного підприємства змін, максимального використання наявних ресурсів та мінімізації витрат. Реструктуризаційні зміни усіх необхідних структурних підрозділів підприємства та усієї його діяльності надають підприємствам змогу використовувати свій резервний потенціал. Моніторинг процесів реструктуризації на промисловому підприємстві є основою для формування управлінських антикризових рішень, спрямованих на досягнення висунутих критеріїв і поставлених цілей реструктуризації.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Проблема реструктуризації підприємств широко вивчається вченими та спеціалістами різних сфер економіки.

Разом з тим економічні літературі недостатньо приділено уваги реструктуризації промислового підприємства з позиції комплексного підходу та застосування моніторинг процесів реструктуризації для формування управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реструктуризація структури управління підприємства передбачає: встановлення процедур та функцій управління, визначення чисельності працюючих в підрозділах на основі нормативів та норм керованості, розробку процедур виконання управлінських робіт, оцінку затрат і результатів від проведення реструктуризаційних змін [2].

Реструктуризація організаційно-кадрової складової має включати моніторинг проблем, які потребують вирішення, розробку моделі реструктуризації, порівняння прогнозу з фактичним станом після проведення реструктуризаційних змін (рис. 1).

У моніторингу реструктуризації основним елементом є вибір критеріїв реструктуризаційних змін, які визначають основні методи реструктуризації, важелі та інструменти впливу. Процеси реструктуризації організаційно-кадрової складової потребують системного аналізу і моніторингу та виявлення проблемних питань. Виявлення мети реструктуризаційних змін організаційної структури управління має бути об'єктивним для того, щоб вона відповідала певному критерію. Та чи інша модель реструктуризації організаційно-кадрової складової має прийматися на основі порівняння очікуваних результатів з фактичними даними реструктуризації.

Рис. 1. Моніторинг реструктуризації організаційно-кадрової складової антикризового потенціалу підприємства

Отже, моніторинг процесів реструктуризації підприємства є дієвим засобом практичного застосування, який спроможний застерегти підприємства від кризових ситуацій. Наявність на великих підприємствах складних організаційних зв'язків, які потребують відстеження показників ресурсно-фінансової, організаційно-кадрової та виробничо-технологічної складової антикризового потенціалу, робить моніторинг витрат та результатів найголовнішим серед засобів аналізу, діагностики та контролінгу діяльності підприємства.

На підприємствах застосовуються різні методики діагностики показників діяльності. Різним є і вплив результатів моніторингу на прийняття управлінських рішень. Сучасні ситуації на ринку потребують швидкого реагування на них, нетрадиційних засобів нейтралізації негативних кризових явищ.

Складовими системи моніторингу процесів реструктуризації промислових підприємств мають стати: агрегування та оцінка показників антикризового потенціалу підприємства; аналіз стану та показників оцінки ефективності прийнятих рішень; виявлення відхилень і проблемних питань на основі співставлення фактичних показників з прогнозованими, плановими показниками яких має досягти підприємство в результаті реструктуризаційних змін [1].

Оцінювання ефективності досягнутих показників часто проводиться за такими групами:

- соціальні показники, які в більшій мірі характеризують трудові показники: середньої заробітної плати, темпів зростання витрат на соціальні заходи, чисельності працюючих, їх кваліфікації та професіоналізму;

- фінансові: обсягів та темпів зростання чистого доходу, прибутку, дивідендів, нарахованих на акції;

- показники ефективності використання ресурсів та стану активів: рентабельності діяльності, фінансової стійкості, коефіцієнти покриття, загальної, абсолютної ліквідності, коефіцієнти забезпечення власними коштами, вартість активів, вартість власного капіталу, ступінь зносу основних засобів тощо.

Однак єдиної системи формування показників ефективності діяльності підприємств машинобудування, яка б використовувалася для моніторингу і прийняття управлінських рішень немає.

Традиційні методики оцінки: не дають змогу розробити загальноприйнятої для окремої галузі; обов'язкові критерії, які прийняті для державних підприємств, не дають змоги враховувати галузеві особливості і специфіку видів економічної діяльності; закріплення нормативних значень критеріїв без прив'язки до стану економіки не дає змоги враховувати мінливість внутрішніх та зовнішніх факторів.

Для оцінки ефективності діяльності підприємств, їх здатності протистояти кризовим явищам необхідна комплексна система оцінки антикризового потенціалу підприємств та підсистема моніторингу даних показників для прийняття управлінських рішень на основі визначення відхилень фактичних рівнів показників від їх нормативних характеристик [4].

Отже, моніторинг процесів реструктуризації машинобудівних підприємств має бути гнучкою, динамічною підсистемою, яка дозволить постійно досліджувати, спостерігати основні кількісні та якісні параметри антикризового потенціалу підприємства з метою оцінки, контролю та прогнозування активності підприємства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках (рис.2).

Під якісними та кількісними характеристиками слід розуміти систему показників оцінки антикризового потенціалу.

Антикризовий потенціал є агрегованою характеристикою складових показників ресурсно-фінансової, виробничо-технологічної та організаційно-кадрової стійкості підприємства і має різні одиниці вимірювання за своїми складовими і нормативними значеннями, то односпрямованість нормативних характеристик, які характеризують антикризовий потенціал підприємства, слід здійснити за допомогою поділу показників, які прямують до максимуму, і тих, які прямують до мінімуму. Зв'язок між агрегованим показником і показником, який прямує до максимуму, і нормою, яка є його максимальним значенням є прямим, а показником, який прямує до мінімуму і його мінімальне значення є нормою, є оберненим. Моніторинг таких показників підприємства буде доступним і дієвим.

Рис. 2. Об'єкти моніторингу процесів реструктуризації підприємства

Загальний агрегований показник антикризового потенціалу під час його моніторингу буде вказувати лише на рівень протистояння підприємства до його кризових явищ.

Моніторинг процесів реструктуризації промислових підприємств в механізмі антикризового управління є інформаційною моделлю, яка поєднує стратегічне планування антикризового потенціалу, аналіз і контроль з метою ефективного забезпечення інформацією для прийняття управлінських рішень щодо прогнозованого розвитку підприємства за сучасних конкурентних умов функціонування та поглиблення кризових явищ у зовнішньому середовищі. Отже, моніторинг реструктуризаційних змін представляє собою процес постійного спостереження і оцінювання таких змін з метою прийняття виважених управлінських рішень.

Впровадження моніторингу процесів реструктуризації підприємства проводиться у два етапи. На першому етапі моніторинг формується і запроваджується на підприємстві. На другому етапі відбувається його корегування, відповідно до виявлених відхилень і тенденцій розвитку зовнішнього ринку. На початковій стадії моніторинг може здійснюватись за всіма показниками антикризового потенціалу підприємства, а згодом коло показників моніторингу зменшується, виходячи з того, які напрями реструктуризації прийняті запроваджені на підприємстві за якими показниками слід здійснювати спостереження. Тобто, як критерії реструктуризації, так і кількість показників, за якими ведеться спостереження, з часом можуть змінюватись відповідно до поставлених цілей і об'єктивних умов, що складаються на даний час на зовнішньому ринку.

Система здійснення моніторингу процесів реструктуризації на підприємстві буде здійснюватись наступним чином: на першому етапі визначається проблема, яку можна вирішити шляхом реструктуризації (рис. 3). Пошук цієї проблеми спрощується в результаті проведення оцінки антикризового потенціалу підприємства. Саме на тому етапі виявляються вузькі місця і приймається рішення про їх усунення шляхом запровадження реструктуризаційних змін. На основі виділених конкретних проблем формується і відбирається система критеріїв реструктуризації і показників, які проходитимуть моніторинг під час запровадження реструктуризаційних змін[1].

Рис. 3. Алгоритм моніторингу процесів реструктуризації на промисловому підприємстві

Наступним етапом моніторингу є збір зовнішньої та внутрішньої інформації, яка необхідна для розрахунку показників, систематизації і впровадження її та проводяться розрахунки показників в результаті яких виявляються відхилення від нормативних характеристик антикризового потенціалу.

Якщо відхилень немає, то моніторинг припиняється. Якщо ж відхилення зафіксовані, то з'ясовуються причини виникнення відхилень, розробляються програми антикризового управління реструктуризацією підприємства та сценарії подальшого розвитку підприємства, виробляються відповідні управлінські рішення, видаються накази.

Послідовне виконання етапів моніторингу, які зазначені на рисунку, дасть можливість підприємству вийти з передкризового стану, реструктуризувати свою діяльність, мінімізувати ризики, уникнути помилок в подальшому, якщо постійно вести спостереження за окремими показниками і своєчасно реагувати на зміни та виклики зовнішнього середовища, а також досягти відповідних фінансових результатів у перспективі.

Отже, результати моніторингу є основою для формування управлінських антикризових рішень, спрямованих на досягнення висунутих критеріїв і поставлених цілей реструктуризації. Моніторинг, як систематичне відстеження процесів реструктуризації в механізмі антикризового управління є спеціально організованим систематичним спостереженням за відхиленнями фактичних даних показників антикризового потенціалу від їх нормативних характеристик з метою прийняття управлінських рішень щодо реструктуризаційних змін, необхідних для ефективного функціонування машинобудівного підприємства.

Оскільки процеси реструктуризації машинобудівних підприємств носять періодичний характер, то створення окремого відділу з моніторингу є недоцільним. У такому випадку пропонується на підприємствах машинобудівної галузі, де це необхідно, створити тимчасові робочі проекти, в які входять різні спеціалісти, наприклад, спеціалісти планово-фінансового відділу, відділу кадрів, виробничо-технологічного відділу та відділу праці та заробітної плати. Слід розробити на підприємстві і Положення «Про моніторинг діяльності підприємства під час запровадження реструктуризаційних змін». У Положенні мають бути описані принципи, цілі, задачі і функції робочої групи з моніторингу, компетентність і відповідальність працівників за достовірність інформації, надання прав працівникам групи використовувати всю необхідну інформацію, яку мають надавати інші підрозділи для робочої групи.

Висновки. Отже, організація і проведення моніторингу процесів реструктуризації підприємства в загальному організаційно-економічному механізмі антикризового управління є необхідними і достатніми для активізації машинобудівних підприємств, які потребують реструктуризаційних змін і здатні реалізувати власний потенціал на досягнення позитивних результатів.

Анотація. У статті розглянуто сутність поняття моніторингу процесів реструктуризації. Досліджено складові системи моніторингу процесів реструктуризації промислових підприємств. Запропоновано алгоритм моніторингу процесів реструктуризації на підприємстві, модель моніторингу реструктуризації організаційно-кадрової складової антикризового потенціалу підприємства та перелік її об'єктів.

Ключові слова: реструктуризаційні зміни, антикризовий потенціал, модель моніторингу, організаційно-кадрове забезпечення підприємства.

Аннотация. В статье рассмотрена сущность понятия мониторинга процессов реструктуризации. Исследовано составляющие системы мониторинга процессов реструктуризации промышленных предприятий. Предложен алгоритм мониторинга процессов реструктуризации на предприятии, модель мониторинга реструктуризации организационно-кадровой составляющей антикризисного потенциала предприятия, а также перечень её объектов.

Ключевые слова: реструктуризационные изменения, антикризисный потенциал, модель мониторинга, организационно-кадровое обеспечение предприятия.

Summary. In the article the essence of the concept of monitoring restructuring was reviewed. The structure of the system monitoring of industrial restructuring were investigated. The algorithm for monitoring of restructuring the company, model monitoring restructuring organizational and human resources component of crisis potential of the company and monitored for restructuring the company as a whole were offered.

Keywords: restructure change, anti-crisis potential, monitoring model, organizational and staffing software of the enterprise.

Список використаних джерел:

1. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства: [навч. посібник] / Бачевський Б.Є. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – С. 87–89.
2. Белых Л.П., Федотова М.А. Реструктуризация предприятия. М., ЮНИТИ-ДАНА, 399 с., 2001.
3. Гессель М. У пошуках кращого директора: корпоративне управління в перехідній та ринковій економіках / Гессель М. – К.: Основи, 2003. – 212 с.
4. Іваниця О.Б. Сучасні моделі реструктуризації українських та російських підприємств / О.Б. Іваниця, Ю.О. Нікітін // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 8. – С. 89–97.

УДК: 658.8:004

Лазаренко Д.А.

ВИКОРИСТАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Постановка проблеми. Інформація має велике значення для внутрішнього управління підприємством і його зовнішніх контактів, і особливо для ухвалення рішень, вона є обмеженим і дорогим ресурсом виробничої активності суб'єкту господарювання.

Якнайповніше потребам бізнесу в отриманні кількісних обґрунтованих рекомендацій для ухвалення рішень відповідає галузь прикладної науки, що має назву дослідження операцій. Змістом дослідження операцій як розділу прикладної математики є аналіз і рішення математичних завдань, пов'язаних з вибором з безлічі допустимих рішень таких, які задовольняють тим або іншим критеріям оптимальності і називаються оптимальними.

Усі рішення, у тому числі і оптимальні, що приймаються на основі інформації, відносяться не стільки до минулого досвіду, скільки до прогнозованого майбутнього. При цьому рішення, мають бути застраховані від помилок, пов'язаних з неточним або недостовірним прогнозуванням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання інформаційного забезпечення розглядалися в роботах зарубіжних і вітчизняних вчених: Балабанової Л.В., Бажина І.І., Баззела Р., Беляєвського І.К., Берези А.М., Богданової Е.Л., Вовчак І.С., Войчак А.В., Котлера Ф. та ін. Разом з тим, у сучасній економічній літературі України залишаються недостатньо розробленими проблеми прийняття рішень на основі автоматизованих управлінських інформаційних систем.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування механізму прийняття рішень на основі автоматизованих управлінських інформаційних систем.

Виклад основного матеріалу. У процесі прийняття рішень необхідно виокремлювати три основних етапи (табл. 1): підготовка (постановка завдання), розробка (формування й вибір рішення) і реалізація рішення, які можуть бути деталізовані відповідно до рівня рішення, вимог.

Основні етапи прийняття управлінських рішень

ПІДГОТОВКА	1. Збір інформації про можливі проблеми	1.1. Моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства
	2. Виявлення проблеми і визначення причин її виникнення	2.1. Опис проблемної ситуації
		2.2. Виявлення організаційної ланки, де виникла проблема
		2.3. Формулювання проблеми
		2.4. Оцінка її важливості
		2.5. Виявлення причини виникнення проблеми
	3. Формування цілей рішення проблеми	3.1. Визначення цілей організації
	4. Обґрунтування стратегії рішення проблеми	3.2. Формулювання цілей рішення проблеми
		4.1. Детальний опис об'єкта
		4.2. Визначення області допустимих значень змінних факторів
	5. Збір і аналіз інформації із проблеми	5.1. Збір інформації за конкретно визначеною проблемою
		5.2. Кластеризація інформації за пріоритетними критеріями
		5.3. Аналіз інформації із кластерів
	6. Визначення системи критеріїв і показників	6.1. Визначення вимог до рішення
		6.2. Визначення критеріїв ефективності рішення
		6.3. Визначення обмежень
РОЗРОБКА	5. Генерування варіантів рішення	5.1. Розчленовування задачі на підзадачі
		5.2. Пошуки ідей вирішення кожної підзадачі
		5.3. Побудова моделей і проведення розрахунків
		5.4. Визначення можливих варіантів рішення кожної задачі й підсистеми
		5.5. Узагальнення результатів кожної підзадачі
		5.6. Прогнозування наслідків рішень кожної підзадачі
		5.7. Розроблення варіантів рішення всього завдання
РЕАЛІЗАЦІЯ	6. Оцінка альтернативних варіантів	6.1. Визначення альтернативних варіантів, які максимально відповідають вимогам
	7. Вибір кращого варіанта	7.1. Аналіз ефективності варіантів рішення
	7. Корегування й узгодження рішення	7.1. Відпрацювання рішення з виконавцями
		7.2. Узгодження рішення з функціонально взаємодіючими службами
		7.3. Затвердження рішення
	8. Реалізація рішення	8.1. Підготовка робочого плану реалізації
		8.2. Реалізація плану
		8.3. Внесення змін у рішення під час реалізації (корегування)
		8.4. Оцінка ефективності прийнятого й реалізованого рішення

Кожне завдання щодо прийняття управлінського рішення може бути охарактеризоване деякими загальними аспектами, а саме: конкретна вихідна ситуація; два і/або більше варіантів рішення; наслідки реалізації варіантів рішення. За допомогою цих компонентів можна охарактеризувати будь-яку проблему вибору рішення – це той єдиний стержень, що формує методологію розробки і прийняття рішень, використану в будь-якому підприємстві.

Наведена структура процесу прийняття управлінських рішень є достатньо уніфікованою і може бути адаптована для прийняття управлінських рішень будь-якою організацією [4, с. 165].

Таким чином, процес прийняття управлінського рішення – це творчий процес, який вимагає аналізу та інтеграції усіх компонентів прийняття рішення: проблемної ситуації, ресурсів, часу, цілей і обмежень тощо. Для здійснення цього процесу необхідно керуватися методичними положеннями, що орієнтують на вибір раціональних шляхів підготовки, розробки і реалізації рішень. Причому проблема має представлятися різними способами і в різних площинах, а у разі граничної необхідності – і переоцінюватися.

Інформаційне забезпечення – одна з найважливіших забезпечуючих функцій, якість якої є визначальним чинником обґрунтованості прийнятого рішення й ефективності функціонування системи менеджменту.

Сучасні інтегровані системи управління підприємством (ІСУП) дозволяють: оперативно акумулювати дані; одночасно працювати великій кількості користувачів, жорстко регламентуючи при цьому права доступу до даних; мають значні обсяги пам'яті для зберігання значних масивів інформації. Такі можливості ІСУП за умови реалізації методів інформаційної підтримки прийняття рішень забезпечують скорочення витрат на обробку даних і підвищення надійності отримуваних результатів, необхідних для прийняття як стратегічних, так і тактичних і оперативних управлінських рішень. Інформаційні системи, будучи основним інструментом підвищення обґрунтованості управлінських рішень, є складним програмно-апаратними і телекомунікаційними комплексами.

Фактори, що зумовлюють необхідність автоматизації процесу прийняття управлінських рішень, подані у таблиці 2.

Інформаційне забезпечення управління – сукупність інформаційних ресурсів, засобів, методів і технологій, які сприяють ефективним комунікаціям у контурі управління і прийняття управлінських рішень.

Структура інформаційного забезпечення складається з двох основних елементів:

- функціональна частина – це комплекс підсистем, кожна з яких вирішує деяку підмножину інформаційних завдань конкретної сфери (техніко-економічне планування; технічна підготовка виробництва; збут і реалізація продукції; оперативне управління виробництвом; матеріально-технічне постачання; бухгалтерський облік; управління якістю продукції; управління персоналом тощо);
- забезпечувальна частина – це сукупність засобів, на базі яких вирішуються завдання функціональних підсистем і компонентів, що забезпечують їх вирішення через прийняття управлінських рішень (технічне забезпечення; програмне забезпечення; організаційне забезпечення; технологічне забезпечення; ергономічне забезпечення; правове забезпечення; лінгвістичне забезпечення; кадрове забезпечення тощо).

Технології організації інформаційного забезпечення включають: технології комунікацій на основі комп'ютерних мереж (локальні обчислювальні мережі, Інтернет, Естранет, Інтранет; технології обробки інформації на основі персональних комп'ютерів (ПК) і спеціалізованих автоматизованих робочих місць (АРМ); технології електронного документу обігу; технології прийняття рішень на основі засобів штучного інтелекту (бази знань, системи підтримки прийняття рішень, експертні системи тощо).

Фактори автоматизації процесу ПУР

Рівень фактору	Зміст факторів
На макрорівні	Зміна форм конкуренції. Поява і розвиток нових бізнес-моделей. Зростання необхідності в актуальності і своєчасності інформації для управління. Глобалізація та інтернаціоналізація бізнесу. Чіткий розподіл функцій за рівнями управління, у зв'язку з вертикальною та горизонтальною інтеграції бізнесу. Скорочення термінів виробничого циклу. Зникнення чітких границь між галузями. Ускладнення та інтелектуалізація інформаційних продуктів. Поява нових високоефективних технологій передачі даних. Інтеграція всіх бізнес-процесів та функцій в єдину модель
На макрорівні	Достатньо складна система розподілу повноважень між головною компанією і структурними підрозділами, дочірніми підприємствами. Ускладнена система контролю і стимулювання діяльності підрозділів, яка в ідеалі має охоплювати всі чинники господарської діяльності, контрольовані підрозділами, і забезпечувати уніфікацію (тобто рівність стимулювання за однаковий внесок у фінансові результати підприємства різних підрозділів). Різноманітний характер виробничого процесу за окремими видами діяльності і, як наслідок, різні способи обліку витрат і фінансових результатів. Різноманітні товарно-матеріальні і фінансові потоки, що визначають наявність елементів вертикальної (за стадіями технологічного циклу) і горизонтальної (регіональний і дивізіональний розподіл праці) інтеграції. Широкий спектр ринків збуту (різних за ємністю і еластичністю) та видів діяльності (виробництво, послуги, торгівля, будівництво тощо) і, як наслідок, необхідність додаткового розмежування за видами діяльності в системі управлінського обліку і планування. Недостатня якість інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень (недостатня повнота, достовірність і оперативність отримання даних ОПР). Недостатня регламентованість документообігу і, як наслідок, зниження ефективності систем обліку і контролю діяльності компанії

Технології прийняття рішень на основі автоматизованих управлінських інформаційних систем поділяються на: системи генерації звітів (IRS); керуючі інформаційні системи (MIS); виконавчі інформаційні системи (ESS); автоматизовані системи підтримки діяльності (АС ПД); системи підтримки прийняття рішень (DSS); системи підтримки прийняття стратегічних рішень (EIS); групові системи підтримки прийняття рішень (ГСППР GROUPWARE) – призначені для підтримки колективного прийняття рішень IBM WORKGROUP, ICL TEAMWARE OFFICE, LOTUS NOTES, NOVEL GROUPWISE, PLEXSYS, Decision Explorer тощо); системи підтримки прийняття рішень на базі управління знаннями (наприклад GURU); експертні системи.

Системи генерації звітів (Information Reporting Systems – IRS) – забезпечують керівників інформацією, яка необхідна їм для щоденного прийняття рішень. Вони виконують і оформлюють різні види звітів, інформаційний зміст яких визначений наперед самими менеджерами так, щоб в них була тільки необхідна для них інформація.

Керуючі інформаційні системи (Management Information Systems –

MIS)обслуговують управлінські рівні організації, забезпечуючи менеджерів необхідною інформацією, в деяких випадках – з інтерактивним доступом до поточної роботи організації та архівних звітів. Зазвичай вони орієнтуються майже виключно на внутрішні результати, що не стосуються зовнішнього середовища. MIS насамперед обслуговують функції планування управління та прийняття рішень на управлінському (середньому) рівні.

Керуючі інформаційні системи: підтримують структуровані та слабо структуровані рішення на експлуатаційному (нижньому/технічному) та управлінському рівнях; орієнтовані для звітів і контролю; покладаються на існуючі загальні дані і потоки даних; мають небагато аналітичних можливостей; допомагають в прийнятті рішень, використовуючи попередні і звітні дані; відносно негнучкі; мають скоріше внутрішню, а не зовнішню орієнтацію; інформаційні вимоги відомі і стійкі.

Виконавчі інформаційні системи (Executive Support Systems -ESS) - забезпечують інтерактивну сукупність поточної інформації щодо кон'юнктури ринку, формують зручний доступ для керівників вищих рівнів та інших менеджерів до інформації без допомоги посередників. ESS використовують сучасну графіку, зв'язок і методи зберігання даних, забезпечуючи виконавцям легкий інтерактивний доступ до поточної інформації щодо стану організації.

Автоматизовані системи підтримки діяльності (АС ПД) - це нова ідеологія систем, без яких сучасна організація не в змозі швидко реагувати на запити клієнтів і на виробничі процеси. АС ПД забезпечує і підтримує бізнес-процеси будь-якої організації в найбільш актуальному й ефективному стані. АС ПД передбачає виділення основної інформаційної суті, з якою працює кожен співробітник організації, та автоматизацію операцій, що виконуються над цією суттю. Інформаційною суттю називають набір відомостей про об'єкт діяльності) АС ПД також передбачає комплексний підхід: спочатку моделюються взаємозв'язки в моделі бізнесу; потім моделюється кожна конкретна ситуація.

Системи підтримки прийняття рішень (СППР) (Decision Support Systems - IRS) - інтерактивні комп'ютерні інформаційні системи, які використовують моделі рішень і спеціалізовані бази даних для допомоги ОПР в прийнятті управлінських рішень. DSS надають ОПР можливості аналітичного моделювання, гнучкі інструменти пошуку необхідних даних, різноманітні форми представлення інформації.

Системи підтримки прийняття стратегічних рішень (Executive Information Systems - EIS) - управлінські інформаційні системи, пристосовані до стратегічних інформаційних потреб вищого керівництва. Вище керівництво отримує інформацію з багатьох джерел, включаючи листи, записи, періодичні видання і доповіді, зустрічі, телефонні дзвінки і суспільну діяльність. Мета комп'ютерних систем підтримки прийняття стратегічних рішень полягає в тому, щоб забезпечити вище керівництво безпосереднім і вільним доступом до інформації щодо ключових факторів, що є важливими при реалізації стратегічних цілей.

Технології СППР: OLAP-технології; сховища даних; табло даних; формування системи знань (Data Mining); генетичні алгоритми; нейромережі; Інтернет-технології тощо. Спектр використання СППР у сучасних умовах досить широкий - вони використовуються для підтримки прийняття рішень і в медицині, і в освіті, і в управлінні соціальними процесами, і в урядовій діяльності.

Проте найчастіше СППР використовують для підтримки прийняття рішень в економічній сфері: SIMPLAN - для підтримки корпоративного планування; PIMS - для підтримки прийняття рішень в маркетингу; IFPS - для інтерактивного фінансового планування; PMS - для підтримки рішень при управлінні цінними паперами; Precision Tree Prime Decision - для підтримки прийняття рішень в економіці на основі дерев рішень; Decision Grid - для підтримки прийняття багатокрітеріальних рішень в економіці; Project/Marketing Expert («Pro-Invest Consultsng») - ЕС що забезпечує підтримку прийняття рішень на всіх етапах розроблення стратегічного і тактичного планів

інвестиційної діяльності/маркетингу і контролю за їх реалізацією: проведення аудиту інвестиційної діяльності/маркетингу; планування інвестиційної діяльності/маркетингу; TAX ADVISOR (консультант з питань оподаткування) допомагає повіреному з питань оподаткування і планування майна для клієнтів з великою власністю. FedEx (Federal Express) - система збору даних про клієнтів, робить відповідний висновок - дає змогу оглядати можливості ділових повідомлень з глобальної бази; інтерактивна система планування фінансів – Interactiv Financial Pipapciai Planning System(IFPS). СППР: Analca, Expert Choice.

Експертні системи (ЕС) - це прикладні системи штучного інтелекту, у яких база знань є формалізованими емпіричними знаннями висококваліфікованих фахівців (експертів) в певній вузькоспеціалізованій предметній сфері. Експертні системи призначені для заміни експертів при вирішенні завдань (через їх недостатність, низький рівень оперативності або в небезпечних (шкідливих) умовах).

Можна виділити основні класи завдань, що вирішуються експертними системами. Це: діагностика; прогнозування; ідентифікація; управління; проектування; моніторинг. Серед найбільш відомих експертних систем виділяють: DENDRAL - ЕС для розпізнавання структури складних органічних молекул за наслідками їх спектрального аналізу (вважається першою в світі експертною системою); MOLGEN - ЕС для вироблення гіпотез про структуру ДНК на основі експериментів з ферментами; XCON - ЕС для конфігурації (проектування) обчислювальних комплексів VAX-11 в корпорації DEC відповідно до замовлення покупця; MYCIN - ЕС діагностики кишкових захворювань; PUFF - ЕС діагностики легеневих захворювань; MACSYMA - ЕС для символічних перетворень виразів алгебри; YES/MVS -ЕС для управління багато-задачною операційною системою MVS великих IBM корпорації IBM; DART-ЕС для діагностики великих НМД корпорації IBM; PROSPECTOR - ЕС для консультацій при пошуку покладів корисних копалини; POMME - ЕС для видачі рекомендацій щодо догляду за яблуневим садом; набір експертних систем для управління плануванням, запуском і польотом космічних апаратів типу «човник»; MOBIC - ЕС для діагностики різних форм гіпертонії.

Висновки. 1. Встановлено, що кожне завдання щодо прийняття управлінського рішення може бути охарактеризоване деякими загальними аспектами, а саме: конкретна вихідна ситуація; два або більше варіантів рішення; наслідки реалізації варіантів рішення. За допомогою цих компонентів можна охарактеризувати будь-яку проблему вибору рішення – це той єдиний стержень, що формує методологію розробки і прийняття рішень, використану в будь-якому підприємстві.

2. Дослідження показують, що виконавчі інформаційні системи забезпечують інтерактивну сукупність поточної інформації щодо кон'юнктури ринку, формують зручний доступ для керівників вищих рівнів та інших менеджерів до інформації без допомоги посередників.

3. Мета комп'ютерних систем підтримки прийняття стратегічних рішень полягає в тому, щоб забезпечити вище керівництво безпосереднім і вільним доступом до інформації щодо ключових факторів, що є важливими при реалізації стратегічних цілей.

Анотація

У статті обґрунтовано механізм прийняття рішень на основі автоматизованих управлінських інформаційних систем.

Ключові слова: механізм, автоматизація, управління, інформація, система, ресурси, бізнес.

Аннотация

Обосновывается механизм принятия решений, основанный на автоматизированных информационных системах управления.

Ключевые слова: механизм, автоматизация, управление, информация, система,

ресурси, бизнес.

Summary

In the article is grounded the mechanism of decision-making based on automated management information systems.

Keywords: mechanism, automation, management, information, system, resources, business.

Список використаної літератури:

1. Аттеков А.В. Методы оптимизации: Учеб.для вузов / Под.ред. Зарубина В.С., Крищенко А.П.-М.:Изд-во МГТУ им.Н.Э.Баумана, 2001. – 440 с.
2. Кремер Н.Ш. Исследование операций в экономике: Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. Кремера Н.Ш. – М.: ЮНИТИ, 2002. – 407 с.
3. Мур Джеффри Х. Экономическое моделирование в МхсгозогЧ Excel, 6-е изд.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильяме», 2004. – 1024 с.
4. Приймак В.М. Прийняття управлінських рішень: Навчальний посібник/ В.М. Приймак.- К.: Атїка, 2008.- 240 с.
5. Урубков А.Р. Курс МВА по оптимизации управленческих решений. Практическое руководство по использованию моледей линейного программирования / А.Р. Урубков. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 176с.
6. Чейз Ричард Б. Производственный и операционный менеджмент, 8-е изд.: Пер. с англ./ Б. Чейз Ричард. – М.: Издательский дом «Вильяме», 2003. – 704 с.
7. Лазаренко Д.О., Майданевіч П.М. Забезпечення інформативності облікових даних в процесі прийняття управлінських рішень / Колективна монографія. Заг. ред. Д.О. Лазаренко, - Слов'янськ: СДПУ, 2008. - 250с.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Трансформація економічних відносин в Україні, поява нових джерел фінансування інвестиційних проектів та необхідність екологізації сучасного виробництва – все це вимагає перегляду та удосконалення традиційних підходів до вибору екологічно й економічно оптимальних проектних рішень у галузях природокористування взагалі та сільського господарства як її складової зокрема. І якщо в більш рентабельних галузях цій проблемі приділяється сьогодні належна увага, то в галузі сільського господарства питання еколого-економічного оцінювання господарських рішень і досі залишаються недостатньо вирішеними. За відсутності вітчизняних розробок доцільно орієнтуватись на використання зарубіжного досвіду в проблемі вибору економічно та екологічно оптимальних стратегій господарювання із обов'язковим урахуванням сучасних особливостей економічних відносин в Україні, а також практики вітчизняних розрахунків у меліоративній галузі [3].

Питання ускладнюється ще й особливостями функціонування інвестиційних проектів, як об'єктів природокористування, у складних і мінливих умовах навколишнього природного середовища, що обов'язково необхідно враховувати при виборі найкращого з них для реалізації. Таким чином, удосконалення методологічних і методичних аспектів еколого-економічного оцінювання інвестиційних проектів дозволить підвищити обґрунтованість прийнятих господарських рішень з урахуванням особливостей створення й функціонування інвестиційних об'єктів як складних еколого-економічних систем.

Огляд останніх досліджень. З точки зору екологічної безпеки, на сучасному етапі забезпечити її досить складно. Тому виникає необхідність встановлення балансу між потребами суспільства в природних ресурсах і об'єктивною можливістю природи їх задовольнити. Превентивні природоохоронні заходи стають більш суттєвими сьогодні, у період формування ринкових відносин. Раніше діюча витратна, природомістка модель економічного розвитку зумовила спочатку поступове, а потім обвальне нарощування негативних, часом незворотних, змін навколишнього природного середовища.

Поняття «вплив екологічних факторів» розглядається з двох точок зору. У вузькому розумінні, вплив екологічних факторів виявляється в неминучому додатковому інвестуванні заходів, пов'язаних з запобіганням негативного впливу на навколишнє середовище та дотриманням екологічних стандартів. У широкому розумінні, механізм врахування екологічних факторів повинен передбачати оцінку не лише природоохоронних витрат, але й економічних наслідків забруднення навколишнього середовища, які неможливо ліквідувати. Обов'язкове їх відшкодування є основною умовою раціонального природокористування та принципом правової відповідальності.

Дотримання екологічних стандартів повинно бути обов'язковим для здійснення підприємницької та інвестиційної діяльності, як і розробка нормативної законодавчої бази для введення прогресивних екологічних стандартів, системи екологічного страхування і аудиту. Через труднощі виміру масштабів екологічних змін досить складно запропонувати стандартну схему екологічного аналізу.

Проблема полягає у створенні абсолютно досконалої системи еколого-економічного контролю за виробничою та інвестиційною діяльністю.

Виклад основного матеріалу. У теорії оцінки ефективності інвестиційних проектів існують чотири кількісні критерії: чиста теперішня вартість, внутрішня норма прибутковості, термін окупності, індекс прибутковості. Завдання полягає у підвищенні надійності та вірогідності результатів оцінки економічних параметрів інвестиційних проектів та їх адаптації до стандартної схеми визначення ефективності інвестицій з

урахуванням екологічного фактору.

У загальному вигляді економічна ефективність капітальних вкладень у будь-який сектор народного господарства визначається сукупністю різнонаправлених факторів, що характеризують розмір грошових потоків, пов'язаних з реалізацією проектів: система зовнішньополітичних, економічних, регіональних, галузевих та інших ризиків, технічні та технологічні характеристики проекту, рівень кваліфікації персоналу, наявність ресурсів, оптимальність терміну будівництва та інші.

Крім того, при оцінці ефективності інвестицій необхідно враховувати екологічні витрати, пов'язані з попереднім відновленням компонентів оточуючого середовища, які раніше деградували.

Будь-який з підходів до оцінки економічної ефективності інвестицій, що ґрунтується на порівнянні витрат на здійснення проекту і результатів від його реалізації, повинен враховувати можливі додаткові екологічні витрати. Такі витрати мають імовірний характер і можуть збільшувати капіталомісткість заходів, що в результаті зменшить привабливість проекту для потенційного інвестора. Якщо вчасно, на стадії передпроектних розрахунків, не врахувати цей факт, то фінансові очікування інвестора не виправдаються: фактична ефективність проекту після його здійснення може бути лише розрахунковою.

На практиці існують різні критерії ефективності інвестицій. З боку інвестора це перш за все - прибутковість, а з боку держави, на території якої буде розташовано виробництво, це соціальні та екологічні критерії.

При використанні цих критеріїв на практиці не повністю враховується вплив екологічного фактору, зокрема, екологічні збитки понадлімітного забруднення навколишнього середовища. Як свідчать статистичні дані, в Україні імовірність таких збитків повсякчасно зростає. Тому при прийнятті рішень про інвестування важливо враховувати витрати на забезпечення протиаварійної та технологічної безпеки виробництва, компенсацію можливих економічних наслідків цих ситуацій.

При визначенні чистої теперішньої вартості (NPV), внутрішньої норми прибутковості (IRR), терміну окупності (PP), індексу прибутковості (PI) потрібно враховувати показники еколого-економічних витрат, що мають імовірний характер та впливають на розмір грошових потоків:

$$NPV = \Gamma\Pi - IC - EZni, \quad (1)$$

де $\Gamma\Pi$ - сума грошових потоків у сучасній вартості;

IC - сума інвестиційних ресурсів, спрямованих на реалізацію проекту у сучасній вартості ;

$EZni$ - сума економічних збитків, завданих понадлімітними викидами (скидами) у сучасній вартості.

Один з критеріїв оцінки ефективності інвестицій формулюється так: інвестування вважається вигідним, якщо сумарна дисконтована вартість доходів, які забезпечуються даним проектом, перевищує сумарну дисконтовану вартість витрат. Цей критерій має назву критерію чистої приведеної вартості (net present value, NPV).

Чистою приведеною вартістю інвестиційного проекту називається сумарна поточна вартість чистих грошових потоків ($c_0, c_1, c_2, \dots, c_b, \dots, c_n$), які забезпечує даний проект. Чистий грошовий потік в момент t визначається як різниця між приростом доходів у зв'язку з проектом та приростом витрат. За умови, що ці грошові потоки розміщені у часі через однакові проміжки, які дорівнюють одному року, то чиста приведена вартість [2] розраховується як сума приведених грошових потоків:

$$NPV = \sum_{t=0}^n c_t / (1+r)^t, \quad (2)$$

де NPV - чиста приведена вартість;

t - період часу (порядковий номер року);

n - кількість років;

c_t – чистий грошовий потік у момент часу t ;

r – максимальна доходність (процентів за рік), яка забезпечується альтернативними способами вкладення коштів, причому в даній формулі вона вважається незмінною.

У загальному випадку для довільної неперіодичної послідовності грошових потоків, які дисконтуються згідно з ставкою, яка відповідає моменту часу, коли вони виникають, чиста приведена вартість розраховується за формулою [2]

$$NPV = c_0 + \sum_{t=1}^n c_t / (1 + r_{et})^{w(t)}, \quad (3)$$

де NPV – чиста приведена вартість;

c_0 – грошовий потік на сьогоднішній день;

n – кількість періодів часу;

c_t – грошовий потік у момент часу t ;

r_{et} – ефективна доходність альтернативних вкладень за період часу від сьогоднішнього дня до моменту виникнення t -го грошового потоку;

$w(t)$ – кількість років до моменту t .

Якщо $NPV > 0$, то інвестування вигідне і проект потрібно прийняти, а якщо $NPV < 0$ – навпаки.

Аналіз чистої теперішньої вартості показує, що його зменшення здійснюється за рахунок:

- платежів за понадлімітні викиди, компенсацій, сплачених державі внаслідок аварійного (залпового) скиду (викиду), штрафів за порушення діючого законодавства складають до 70 відсотків;

- внутрішнього економічного збитку – до 30 відсотків;

- компенсації юридичним та фізичним особам не враховувались.

За своєю сутністю ці витрати визначаються як еколого-економічні збитки від понадлімітного забруднення навколишнього середовища. Вони мають імовірний характер і складаються з:

- платежів за сталий понадлімітний викид (скид) забруднюючих речовин в навколишнє середовище;

- компенсацій, сплачених державі в результаті аварійних викидів (скидів);

- компенсацій, сплачених державі в результаті залпових непередбачених викидів (скидів);

- штрафів за порушення чинного природоохоронного законодавства;

- внутрішнього економічного збитку, обумовленого понадлімітним забрудненням навколишнього середовища завданого інвестору;

- компенсацій юридичним та фізичним особам за завданий збиток у випадку понадлімітного викиду.

З точки зору еколого-економічних ризиків, понадлімітний викид може мати імовірний характер і включає три складові: сталий понадлімітний викид; аварійний викид; залповий непередбачений понадлімітний викид.

Розрахунок економічної ефективності є важливою складовою інвестиційного аналізу проектів. Його суть полягає у співвідношенні результату від капітальних вкладень до загальної суми капітальних вкладень, наприклад у вигляді приросту прибутку протягом одного року до суми капітальних вкладень. Капітальні вкладення визнаються економічно доцільними, якщо отриманий показник загальної ефективності порівняний з певним нормативом.

У процесі розроблення планів капітальних вкладень показники ефективності порівнюються з аналогічними показниками попереднього періоду (який однаковий із даним за часом). Це порівняння виконується на рівні галузі, підгалузі, об'єднання, окремого підприємства. Аналітично коефіцієнт ефективності капіталовкладень у загальному вигляді розраховується за стандартною формулою так [1]:

$$E = (P_n - P_0) / K, \quad (4)$$

де E – ефективність капіталовкладень;

P_n – прибуток нового періоду;

P_0 – прибуток попереднього періоду;

K – сума капіталовкладень.

Одночасно визначається період окупності капіталовкладень

$$T = K / (P_n - P_0) = 1 / E, \quad (5)$$

де T – період окупності капіталовкладень;

K – сума капіталовкладень;

P_n – прибуток нового періоду;

P_0 – прибуток попереднього періоду;

E – ефективність капіталовкладень.

Основними недоліками описаного вище методу оцінки ефективності інвестицій є такі: по-перше, в розрахунках показника ефективності не враховується фактор часу – ні прибуток, ні обсяг інвестицій не зводяться до одного й того самого моменту часу; по-друге, за показник віддачі від капіталовкладень взято прибуток, який не завжди дає уявлення про величину грошового потоку, що генерується інвестицією; по-третє, у процесі оцінки ефективності не враховується вартість капіталу, залученого до фінансування інвестицій. Метою, пропонованою у статті, є визначення загальних методичних шляхів та окремих кількісних методів вдосконалення еколого-економічної оцінки ефективності інвестиційних проектів.

Інтегральний економічний ефект частково усуває зазначені вище недоліки і складається з декількох етапів. Спочатку відбираються варіанти з потенційно можливих, кожний з яких задовольняє усі задані обмеження. До варіантів, що розглядаються, обов'язково включаються найбільш прогресивні, техніко-економічні показники які відповідають або перевищують світові стандарти. Потім за кожним варіантом з множини припустимих визначаються (з урахуванням динаміки часової вартості грошей) витрати, результати та економічний ефект. Кращим визнається варіант, у якого величина економічного ефекту максимальна, або, за умови рівності отриманих результатів, витрати на досягнення якого мінімальні.

Суттєвим досягненням даного підходу є зведення усіх вартісних показників проекту (результатів та витрат) до одного моменту часу. Але цей підхід, на нашу думку, не повністю відповідає вимогам часу, оскільки не враховує вартості капіталу, що залучається до фінансування проекту.

В основу методів, які позбавлені усіх означених недоліків, покладено концепцію часової вартості грошей. Суть усіх методів оцінки базується на схемі: вихідні капітальні вкладення генерують грошовий потік і визнаються ефективними, якщо цей потік достатній для повернення вихідної суми капіталовкладень і забезпечення певної віддачі на вкладений капітал [2].

Висновки. Результати дослідження щодо практичного застосування економічної оцінки під час проектування свідчать про те, що у більшості випадків ця оцінка обмежується прогнозом таких показників, як капітальні вкладення, експлуатаційні витрати, собівартість продукції. На нашу думку, на основі лише цих розрахунків неможливо зробити аналіз вигідності проекту, тому що: по-перше, відсутня будь-яка інформація щодо можливостей реалізації виробленої продукції на ринку та ринкової ціни цієї продукції, на основі чого можна зробити попередній висновок щодо можливостей повернення інвестиції; по-друге, для отримання достовірного результату всі розрахунки треба привести до єдиного моменту часу, наприклад, теперішнього, оскільки, як відомо, гроші з часом знецінюються; по-третє, капітальні вкладення та доходи, отримані у результаті інвестиції, потрібно розділити в часі на фінансові потоки, оскільки зрозуміло, що фінансування проекту відбувається в декілька етапів. І лише врахувавши всі означені

зауваження, можна отримати достовірний реальний результат, на основі якого інвестор може прийняти рішення.

Удосконалена система еколого-економічної оцінки інвестиційних проектів може бути використана як методична основа для прийняття інвестиційних рішень. Розроблена модель формування системи еколого-економічних показників може бути основою при прийнятті інвестиційних рішень. Врахування внутрішнього економічного збитку дозволяє підвищити обґрунтованість прийняття рішень про проведення превентивних заходів, націлених на зменшення екологічного ризику, це дає змогу підвищити інтерес інвестора у вкладанні коштів на природоохоронні цілі. Практична реалізація розробленої методики показує, що зміни основних показників економічної оцінки інвестиційних проектів внаслідок урахування понадлімітних викидів та скидів можуть наближатися до 10 відсотків. Результати дозволяють підвищити надійність методів економічної оцінки ефективності інвестиційних проектів з урахуванням екологічного фактору.

Анотація

В статті визначені загальні методичні шляхи та окремі кількісні методи вдосконалення еколого-економічної оцінки ефективності інвестиційних проектів. Проаналізовано один з критеріїв оцінки ефективності інвестицій, який має назву критерію чистої приведеної вартості.

Ключові слова: інвестиційний проект, чиста приведена вартість, ефективність капіталовкладень, період окупності капіталовкладень, екологічний фактор.

Аннотация

В статье определены общие методические пути и отдельные количественные методы совершенствования эколого-экономической оценки эффективности инвестиционных проектов. Проанализирован один из критериев оценки эффективности инвестиций, который называется критерий чистой приведенной стоимости.

Ключевые слова: инвестиционный проект, чистая приведенная стоимость, эффективность капиталовложений, срок окупаемости капиталовложений, экологический фактор.

Summary

The article determines general methodological ways and some quantitative methods of improving the ecological and economic evaluation of investment projects. It analyzes one of the criteria for assessing the effectiveness of investments called the net present value criterion.

Keywords: investment project, net present value, investment efficiency, payback period of investments, environmental factor.

Список використаних джерел:

1. Гриньова В.М., Коюда В.О., Лепейко ГХ, Коюда ОЛ. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності: Монографія /За заг. ред. В.М. Гриньової. - Х.: ХДЕУ, 2012. - 464 с.
2. Інвестування: Навч. посіб. / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда; За заг. ред. В.М. Гриньової. - 2-ге вид., доопр. і доп. - Х.: Інжек, 2011. - 404 с.
3. Інвестиційний менеджмент: Навч. посіб. / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда, Ю.М. Великий. - 2-ге вид., доопр. і доп. - Х.: Інжек, 2010. - 664 с.
4. Захарін С.В. Регулювання власних джерел фінансування інвестицій діяльності підприємств// Актуальні проблеми економіки. – 2008. - №5. - с.161-168.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУМОСЬКОГО КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах унікальної та надзвичайно складної соціально-економічної ситуації в Україні, пов'язаної з проблемами переосмислення європейської інтеграції, змінами геополітичної ситуації в Україні та Європі, стрімким зниженням економічного доходу населення України та інших країн пострадянського простору, виникає гостра проблема переорієнтації потреб та пропозицій щодо відпочинку громадян цих країн-туристів.

Але, не дивлячись на це, в світі продовжується зростання потреб туристів у відпочинку [1] (особливо активному та екзотичному), оскільки за останні десятиліття пострадянський турист зрозумів потребу та необхідність витратити гроші саме на власні потреби, не вважаючи на зміни макросередовища.

Це стосується і найбільш дорогого відпочинку, на який приходиться менше 1% потреб українських туристів – круїзних подорожей [3], які менше десяти років тому стали доступними українським туристам та споживачам пострадянського простору. Це пов'язано з причинами:

1. Збільшенням доходів населення і можливістю їх використання для власних потреб.
2. Зміною потреб зі звичайного відпочинку на унікальний відпочинок.
3. Збільшенням бажань у відвідуванні багатьох об'єктів і територій за короткий термін подорожі.
4. Бажанню повернутися до стану розвитку круїзів часів СРСР.
5. Наявності розгалуженої мережі морських портів та не зовсім досконалої інфраструктури в них та ін.

Але на сьогоднішній день гострою залишається проблема сучасного стану та перспектив круїзного відпочинку, попиту та пропозиції, організації та економічної складової організації круїзного туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями організації та економічного ефекту від цієї діяльності займалися відомі українські вчені Одеси - І. Голубкова, В. Дергачов, С. Нездойминов, Н. Андреева, Н. Логунова [3-7, 9], а також зарубіжні вчені – П. Уайльда, Ю. Макогон ін. [8, 10]. Їх дослідження присвячені питанням можливості та необхідності розвитку круїзного туризму, розвитку морських портів, стратегії на близьке майбутнє тощо. Але не дослідженими залишаються майбутнього розвитку круїзного туризму (з урахуванням складної соціально-економічної ситуації в Україні та світі, економічним ефектом від цієї діяльності тощо).

Формулювання завдання дослідження. Саме тому важливим питанням наукових досліджень в організації та впровадженні в життя круїзного туризму є чітке визначення пріоритетів розвитку даного виду туризму на всіх рівнях державної влади – від центральної до місцевої. Виходячи з цього, завданням статті є обґрунтування варіанту подальшого розвитку круїзного туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. В роки існування СРСР найбільш дорогими та такими, що користувалися надзвичайним попитом, але були майже недоступними для потреб пересічних громадян, були тури по Чорному та Середземному морям, оскільки ці тури дозволяли радянським туристам відвідувати за короткотривалу подорож декілька міст-портів, відомих на світовому рівні. Також розповсюдженими серед туристів були тури по річковим артеріям – Дунаю, Волзі, Дніпру.

Після розпаду СРСР Україна повністю лишилася круїзних лайнерів [11], а тому і можливості розвивати даний вид туристичної діяльності.

В жодному нормативно-правовому документі України не визначені пріоритети, від

яких залежить майбутнє та ефективність розвитку морського круїзного туризму, крім Морської доктрини України [2], а також регіональних програм розвитку туризму та курортів, наприклад в Програмі розвитку туристично-рекреаційної галузі Одеської області на 2011-2015 роки [13].

Але, всупереч цьому, Україна має доволі багатий та потужний природно-ресурсний та соціально-економічний потенціал для цієї діяльності, враховуючи той факт, що країна є морською державою і має кордони по Чорному та Азовському морях, а також прямий вихід до Середземного моря.

В цій діяльності можуть бути задіяні такі центри мореплавства України як Одеса, Миколаїв, Херсон, Ізмаїл, Іллічівськ, Маріуполь та інші. Нажаль до цього списку з 2014 року не можна додати такі порти як Ялта, Севастополь, Феодосія та інші, розташовані на території півострова Крим з причин нез'ясованості приналежності цих об'єктів до території України.

1. За розмірами:

А) великі;

Б) середні;

В) малі;

2. За видами забезпечення засобами пересування:

А) круїзні лайнери;

Б) яхти;

В) річкові «трамвайчики» та ін.

3. За потребами заходу в порти клієнтів:

А) загальні туристичні потреби (відпочинок, «коктейль-знайомство» з містом, екскурсії і т.п.);

Б) специфічні потреби (наприклад, знайомство з містом, яке певний час виконувало функцію центра суднобудівництва СРСР, сучасної України – міста Миколаєва чи відвідування унікальних етнічних поселень).

4. За доступністю відвідування.

5. За відомістю.

Круїзний ринок світу сьогодні належить до трьох відомих світових холдингів та декількох незалежних морських компаній:

1. CarnivalCorp (51% ринку круїзів світу).

2. RoyalCaribbean (23%).

3. MSC (10%).

4. GentlingGroup, Louis, Thomson і інші (16%) [9].

Станом на 1991 рік у України були 30% торговельного флоту СРСР, 18 морських та 8 річкових портів. Також в межах України були сконцентровані найпотужніші промислові об'єкти суднобудування та судноремонту. На сьогоднішній день доходи від діяльності торговельного флоту України складають млрд. дол. США, деяких потужних портів Україна лишилася завдяки агресії Російської Федерації в 2014 році, а суднобудівні та судноремонтні заводи знаходяться на грані виживання.

За останні роки на українському флоті доволі сильно знизився пасажиропотік, про що свідчать дані: станом на 2014 рік в акваторію України зайшло 13775 кораблів, з них – 1506 пасажирських, 36 швидкісних, 9311 – грузових, 1762 – танкерів, 149 – риболовецьких, 1011 яхт та інших судів [14] (рис. 1-2). Лідером по заходах кораблів в роки СРСР була і є Одеса. Але, якщо у 2013 році в порт Одеса зайшли 816 кораблів, то у 2014 році в Одеський порт зайшли 35 суден під прапором іншої держави з 150 запланованих [11]. Якщо у часи колишнього СРСР до українських портів приїздило 3 млн. туристів щорічно, то у 2014 році відвідало Україну лише 10 тис., а Одесу – 122,6 тис. осіб [11]. Лідером по заходах пасажирських кораблів у 2013 році був Севастополь [14]. Сьогодні статистика відсутня і кримські порти знаходяться на проблемній території, до якої з часу її окупації Російською Федерацією заборонено вхід кораблів як під прапором

України, так і під прапором інших країн, крім РФ та деяких її політичних та економічних союзників.

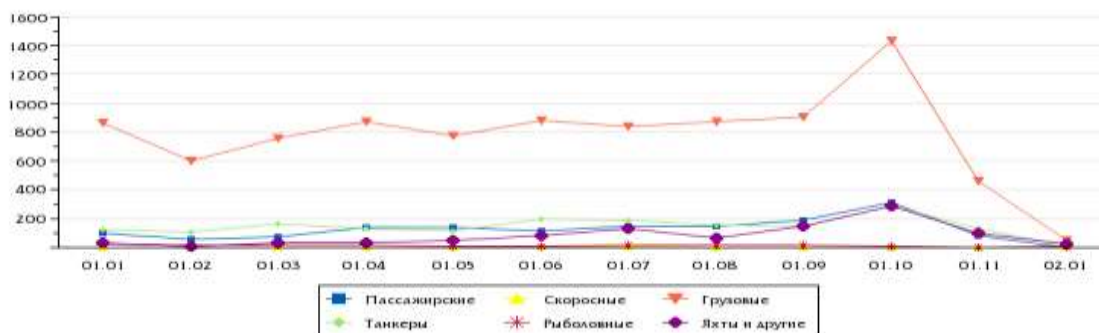

Рис 1 – Динаміка судозаходів в порти України [14]

У порівнянні з 1993 роком грузопотік через українські порти також значно зменшився з 6177000 т. до 904000 т. (5,8 разів), знизивши країну з 25 на 75 місце світу у рейтингу морських країн світу. До 2014 року лідером по заходах грузових кораблів в порти України був Маріуполь (717 кораблів у 2013 році), сьогодні за об'єктивних причин – воєнні дії, порт залишився на нульових відмітках по кількості заходів.

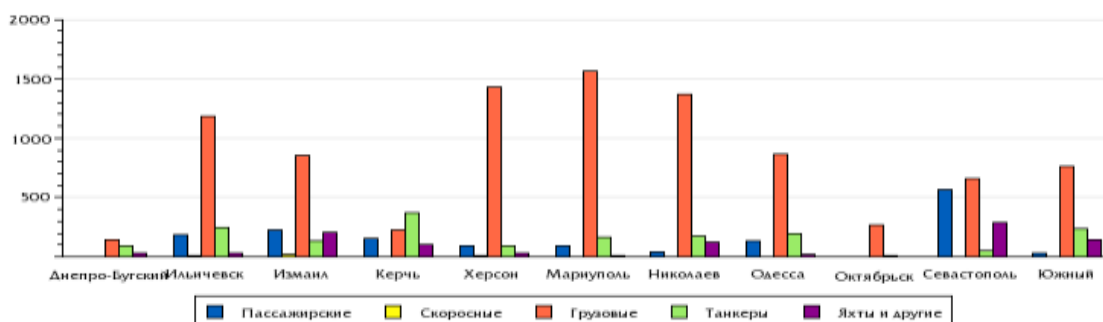

Рис. 2 - Судозаходи в Україну в розрізі по портах [14]

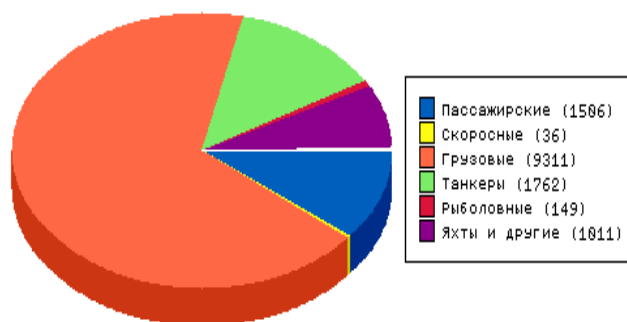

Рис. 3 – Загальна кількість судозаходів в Україну по типах судів [14]

Аналізуючи дану інформацію, слід зауважити, що у України як морської держави є декілька варіантів майбутнього розвитку морського круїзного туризму:

1. Повне знищення за рахунок багатьох об'єктивних та суб'єктивних факторів.
2. Поступовий розвиток та оновлення морського круїзного транспорту за рахунок зростаючих потреб туристів.

3. Стрімкий розвиток морських туристичних круїзів.

Розглянемо детальніше кожен з варіантів та визначимо найбільш ефективний, враховуючи, що за даними [1] головним споживачем туризму в Україні є власний споживач, на якого в 2014 році приходилося більше 70% проданих в Україні турів.

Першим варіантом майбутнього розвитку морських туристичних круїзів є повне припинення його розвитку та переорієнтація на інші види туристичних подорожей, які є більш цікавими, економічного обґрунтованими для туриста. Наприклад, автобусні тури гастрономічного туризму чи варіації «похмурого» туризму.

В період воєнно-політичного конфлікту, який сьогодні відбувається в Україні, жодна круїзна компанія не дозволить заходити в морські порти своїм лайнерам. Така ж ситуація можлива і в період післявоєнного періоду. Україна на сьогоднішній час має проблемну територіально-адміністративну одиницю – Крим, в межах якої знаходяться потужні порти – Ялта, Севастополь, Феодосія, Керч та інші, які не підпорядковуються українській владі, а значить – не можуть розглядатися як об'єкти круїзного туризму. Так, з 20 грудня 2014 року ЄС заборонив компаніям країн ЄС надавати послуги, які напряму пов'язані з туристичною діяльністю в Криму та Севастополі. Суднам, які здійснюють круїзні послуги, заборонено заходити в порти Севастополя, Керчі, Ялти, Феодосії, Євпаторії, Чорноморська та Камиш-Бурун [14].

Також проблемною територією є Донецька та Луганська області, які межують з Російською Федерацією, країною, що надавала певний відсоток туристів, які користувалися попитом на морські туристичні перевезення через українські порти. Сьогодні ця група туристів майже відмовилася від послуг української влади з вищезазначених причин – боязнь існування воєнного конфлікту, невизначеність формальностей щодо перетинання державного кордону, майже відсутність захисту особистості державними органами влади, відмова деяких круїзних компаній обслуговувати громадян з російським паспортом, включати до тур груп російських туристів.

Реальним фактором, який може призвести до повного знищення круїзного туризму в Україні може стати погіршення економічної ситуації в Україні і як наслідок – зuboжіння населення і зменшення попиту населення на відпочинок.

Ще одним безперечним фактором знищення круїзного туризму в Україні є політика основних круїзних компаній світу щодо зниження цін на круїзні тури для українських туристів та тих туристів, які в минулому користувалися пропозицією морських перевізників.

Але головною проблемою, яка може призвести до повного знищення круїзного туризму – це недосконалість державного регулювання цим видом діяльності. Жоден нормативно-правовий документ в галузі туризму не регламентує діяльність круїзного туризму як перспективну сферу господарювання, а визначає її як немасовий та рідкісний за попитом вид туризму, з чим не погоджуються деякі вчені[7].

Поступовий ріст можна пов'язати з наступними причинами:

1. Спрощення візового режиму для громадян України до країн ЄС.
2. Зміна менталітету українського споживача на європейський манер.
3. Орієнтація на туристів країн колишнього СРСР – Молдови, Білорусі, країн Закавказзя.

4. Просування бренду України як потужної морської країни для розвитку міжнародного круїзного туризму.

5. Підвищення транзитного рейтингу України на світовому ринку перевезень. Станом на 2014 рік Україна мала транзитний рейтинг 3,11 бали, що вище у порівнянні з сусідами – Польщею, Болгарією, рейтинг яких складає 2,72 бали.

6. Удосконалення портової інфраструктури, покращення привабливості українських портів.

7. Купівля вторинного флоту, вартість якого складає від 50 до 200 млн. євро за

одиницю [9], фрахт іноземних засобів транспортування, чи купівля нових засобів пересування по воді. Так, наприклад, Херсонська міська рада придбала на початку 2015 р. новий прогулянковий катер, вартість якого 3,8 млн. грн., призначений для регулярних перевезень Дніпром жителів до дач.

8. Знаходження для суднобудівних заводів Миколаєва якісних інвесторів та будівництво нових транспортних засобів, в першу чергу – малих кораблів, яхт, річкових кораблів і ін.

9. Перезавантаження туристичного кластеру «Малими містами Півдня України», створення нового потужного туристичного кластеру, кластероутворюючим центром якого буде місто Одеса.

10. Ефективне впливання України в Асоціацію круїзних портів Середземного, Егейського та Чорного морів[11]та функціонування міждержавної компанії «CruiseBlackSea».

11. Продовження функціонування спільно з Польщею концепції транспортного коридору Гданьск-Одеса, який має розвиватися у формі сполучення між портами України, Грузії, Азербайджану, Туркменістану.

12. Ефективне маркетингове дослідження із залученням науковців-фахівців в галузі туризму, економіки, маркетингу та менеджменту.

13. Взагалі невідомим та «закритим» для українського та зарубіжного туриста залишається варіація круїзного туризму, метою якого є знайомство та відвідування підприємств «закритого» типу – суднобудівних та судноремонтних заводів, підприємств стратегічного призначення – АЕС, машинобудівних заводів, хімічних і т.п. Цей фактор також може вплинути на зростання попиту на морські круїзи. Але для цього, на нашу думку слід перенести центр воєнного флоту України з Одеси до Миколаєва, таким чином створюючи моральну небезпеку для іноземних відвідувачів.

14. Створення нових форм господарювання на місцевому рівні. Наприклад, в Миколаєві розглядається питання щодо створення комунального пароплавства. Суть проекту в тому, що 99% акцій будуть у приватних осіб, а 1% - у власності міста. Місцева влада знаходить інвесторів, надає на довготривалий період можливість користуватися будівлями портів, причалами та узбережжям річок Інгулу та Південного Бугу, частиною Дніпро-Бузького лиману з метою отримання власного прибутку за рахунок організації водних перевезень, а місто буде отримувати у пільговий час (наприклад, до 14-16.00) можливість користуватися засобами пересування для пільгових категорій населення – пенсіонерів, громадян міста для перевезення їх до дачних територій, загальноміських свят і т.п. [14].

Прикладом поступового повернення може стати розвиток круїзного туризму в країнах колишньої соціалізації - Болгарії, Польщі, Балтії та інших. Іноземні круїзні судна обминали території цих країн з кінця 80-х років 19 століття до часу вступу цих країн до блоку НАТО та входження до складу Євросоюзу. Сьогодні пасажиропотік до цих країн майже зрівнявся з «часами-пік» - 70, 80-и роками 19 ст.

Третій варіант можливого розвитку круїзного туризму в Україні передбачає дуже стрімкий розвиток. Причинами росту є наступні:

1. Визначення українським урядом круїзного туризму як перспективного напрямку туристичної діяльності країни. Глибоке та ефективне переосмислення Морської доктрини України на період до 2035 р.[2] та Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року [1].

2. Включення портів Одеса, Миколаїв, Херсон та інших до Асоціації MedGruise, до складу якої входять головні порти Чорного моря під єдиним брендом CruiseBlackSea.

3. Пріоритетним поряд з морськими круїзами слід вважати круїзи типу «річка-море» із заходом до Дніпро-Бузького лиману.

4. Створення державного туристичного кластеру.

Висновки. Аналізуючи три варіанти майбутнього розвитку морського круїзного туризму в Україні, вважаємо, що найбільш перспективним є варіант поступового розвитку. Обов'язковою умовою є інтеграція українського Причорномор'я до складу Середземноморсько-Чорноморського туристичного регіону світу, а не виокремлення його як окремого туррегіону світу та прийняття важливих нормативно-правових документів з питань функціонування морських круїзів.

Анотація

В статті розглянуто перспективи розвитку морського круїзного туризму в Україні. Майбутнє - за поступовим розвитком круїзного туризму.

Ключові слова: туризм, морський круїзний туризм, Морська доктрина.

Аннотация

В статье рассмотрены перспективы развития морского круизного туризма в Украине. Будущее - за постепенным развитием морского круизного туризма.

Ключевые слова: туризм, морской круизный туризм, Морская доктрина.

Summary

The article deals with the prospects for development of cruise tourism in Ukraine. The future is in the gradual development of cruise tourism.

Keywords: tourism, sea cruise tourism, Marine doctrine.

Список використаних джерел:

1. Державна цільова програма розвитку туризму та курортів на період до 2022 року. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2009 № 1307. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/13072009>.
3. Голубкова, И. А. Закономерности развития круизного туризма / И. А. Голубкова // Эффективная экономика. – 2012. – №12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
4. Дергачев В. А. Геополитическая и геоэкономическая трансформация Украины / В. А. Дергачев. // Научные труды в семи книгах. Кн. 6. Электронное издание на CD. - Режим доступа: <http://dergachev.ru/book-16/07.html>.
5. Зацепіна Н. О. Історія виникнення та сучасний стан круїзного туризму в світі / Н.О. Зацепіна // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2012. - вип. XXXIV. - С.232-234.
6. Котлубай А. М. Развитие торгового судоходства: проблемы и перспективы развития: монография / А. М. Котлубай. – Одесса, 2008. – 380 с.
7. Логунова Н.А. Теоретические аспекты развития круизного туризма / Н.А. Логунова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/19_AND_2013
8. Макогон Ю. В. Украина – держава морская: монография; под ред. Макогона Ю. В. / Ю. В. Макогон, А. Ф. Лысый, Г. Г. Гаркуша, А. В. Грузан. – Донецк: ДонНУ, 2010. – 393 с.
9. Нездойминов С.Г., Андреева Н.М. Морской круизный бизнес как вектор международной интеграции морехозяйственного комплекса Украины / С.Г. Нездойминов, Н.М. Андреева // Економіка природокористування, 2014, №7. С. 43-45.
10. Уайльд П. Тенденции в развитии круизного рынка. – Режим доступу: <http://portsukraine.com/node/2580>.
11. Одеський морський порт. – Режим доступу: <http://www.port.odessa.ua/index.php/ua/>
12. Относительно стратегических приоритетов реализации потенциала Украины

как морского государства. Аналитическая записка НИСИ. – Режим доступу: <http://www.maritimebusinessnews.com.ua/news/>.

13. Програма розвитку туристично-рекреаційної галузі Одеської області на 2011-2015 роки. – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua>.

14. Морские бизнес-новости Украины. – Режим доступу: <http://www.maritimebusinessnews.com.ua>

УДК: 338.483(477.64)

Марченко О.А.

СУЧАСНА ОЦІНКА РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Удосконалення регіональної структури галузі туризму ґрунтується на визнанні туристичного розвитку України як одного із пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, невід'ємної складової розвитку України. Тому на рівні регіонів, особливо в останні роки, приділялася увага щодо консолідації зусиль влади, промисловців, підприємців, усього населення області для створення здорового духовного простору. Головною метою цієї політики проголошено: впровадження державної культурної політики в регіоні; виконання обласних цільових галузевих програм; забезпечення певного мінімуму туристичних послуг для всіх верств населення; збереження народних мистецьких традицій, етнокультурного розмаїття; підвищення масової культури, її орієнтація на моральні та духовні цінності; раціональне використання наявного туристичного ресурсного потенціалу та обґрунтування механізмів удосконалення його структури.

Огляд останніх досліджень. Увага з боку вчених-економістів до обґрунтування механізмів розвитку, трансформації та удосконалення структури туристичного потенціалу була проявлена належним чином. Ще в 70-90-х рр. минулого століття специфіку досліджували переважно економісти-географи, насамперед це: О.Бейдик, М. Крачило, М. Костриця, О. Любіцева, О. Ігнатенко, І. Смаль та інші науковці. У їх роботах переважно досліджені географічна зумовленість галузі, її ресурсний потенціал, види атракцій та напрями і форми здійснення туристичних послуг.

У 2000-х роках активний інтерес до вирішення проблем розвитку галузі на теоретичному та практичному рівні почали проявляти вчені-економісти. Так, були опубліковані роботи В. Липчука, Л. Мармуль, Т. Пінчук, О. Сарапіної, інших науковців, у яких досліджені особливості організаційно-економічного механізму здійснення туристично-рекреаційної діяльності. Формуванню регіональної структури туристичної галузі присвячені роботи Д. Стеценка, Л. Чернюк.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є надання сучасної оцінки регіональної структури туристичного потенціалу Запорізької області; обґрунтування політики подальшого розвитку туристичної галузі регіону.

Виклад основного матеріалу. У Запорізькій області структуру туристичного потенціалу визначають соціально-культурна та природно-ресурсна складові.

Туристичний потенціал Запорізького краю винятково багатий на пам'ятки історії та культури. На державному обліку перебуває 8031 історико-культурна пам'ятка, у т. ч. 1677 – історії, 6276 – археології, 78 – монументального мистецтва. До Державного реєстру національного культурного надбання України внесено 18 пам'яток області: 8 пам'яток археології (надзвичайні пам'ятки світового значення - залишки давніх стоянок, поселення, городища, поховальні комплекси, кургани, ґрунтові могильники Канат-Могила та Поповські могили у Бердянському районі; Куляб-Могила у Михайлівському,

Солоха та Мамай-гора у Кам'янсько-Дніпровському, Цимбалові могили у Великобілозерському районах, а також археологічний комплекс пам'яток «Лиса Гора» у Василівському районі та 3 пам'ятки історії (включаючи Дніпрогес). Також функціонує 3 заповідники: Національний заповідник «Хортиця», державний історико-археологічний музей-заповідник «Кам'яна Могила» (м. Мелітополь), історико-архітектурний музей-заповідник «Садиба Попова» (м. Василівка).

Острів Хортиця – унікальна комплексна історико-культурна та природна пам'ятка, що охоплює період від мезоліту до XX століття, всесвітньо відома як колиска Запорізького козацтва та осередок першої у світі демократичної республіки. У відповідності до розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2005 р. № 373-р. була схвалена та реалізовувалась Концепція Державної програми розвитку національного заповідника «Хортиця» на 2006-2010 рр. З давніх часів Хортиця набула значення духовного, державного і політичного символу Українського народу. Острів Хортиця став колискою українського козацтва, оплотом запорізьких вольностей та уособленням національного духу.

Національний заповідник «Хортиця» розташований на острові та прилеглих до нього територіях, займає площу 2386,86 га. На острові завдовжки 12 і завширшки 2,5 км розміщено комплекс із 70 унікальних пам'яток історії та археології, що охоплюють період від мезоліту до наших днів, з них 36 пам'яток пов'язано з історією запорізького козацтва. Музейний фонд заповідника становить майже 34 тис. одиниць зберігання. Це археологічні колекції, предмети декоративно-ужиткового мистецтва, скульптури, кераміки, вироби з дерева, металу, скла, кістки, шкіри тощо. Тут знаходиться державний геологічний заказник «Дніпровські пороги» загальною площею 1383 га. Його унікальною особливістю є наявність ландшафтів усіх географічних зон України – від степової до гірської.

Відомим туристичним ресурсом є Державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила» (Мелітопольський район). На території 15 га заповідника знаходиться пісковикий пагорб площею 3,0 га, який є унікальною пам'яткою стародавньої історії та культури. Історико-архітектурний заповідник «Садиба Попова» (Василівський район) – диво містобудування, музей замкової архітектури пізнього класицизму, побудований у 1884 р. Аналогів високоякісного мурування стін з цегли, за свідченнями фахівців, немає ні в Україні, ні у країнах СНД, ні взагалі в Європі. Заповідник «Кам'яні Могили» (Розівський район) засновано 5 квітня 1927 р. як особливу природоохоронну територію місцевого значення. Його площа складає близько 400 га, з них 300 га у складі Донецької області і 100 – Запорізької. Зараз він є одним із чотирьох відділів Українського державного степового природного заповідника. Район урочища «Кам'яні Могили» у геологічному, біологічному, художньо-емоційному та історичному аспектах є водночас унікальним і репрезентативним.

Далеко за межами України відомі також нерухомі речові пам'ятки із числа археологічних знахідок курганів Кам'янського городища, меморіальні місця, пов'язані зі всесвітньо відомими історичними постатями Н. Махна, Д. Донцова та ін. Додає регіону позитивного туристичного іміджу унікальна споруда греблі Дніпрогесу та органічно пов'язаний з нею район соціста Запоріжжя, спроектований всесвітньо відомими архітекторами братами Весненими. За сприяння управління культури і туризму облдержадміністрації стало традиційним проведення **різних** фестивалів, конкурсів всеукраїнського, міжнародного та обласного значення.

Зокрема, мова йде про I Міжнародний юнацький конкурс піаністів ім. В. Біардо; Міжнародний кінофестиваль «Бригантина» (м. Бердянськ); Всеукраїнський фестиваль дитячого та юнацького виконавського мистецтва "Акорди Хортиці"; Всеукраїнський фестиваль дитячої естрадної творчості "Топ-Топ"; регіональний конкурс на вищу театральну нагороду Придніпров'я "Січеславна – 2013"; обласний фестиваль народної хореографії ім. Ю. Большакова; обласний пісенно-поетичний фестиваль "Мамині

джерела"; Всеукраїнський фестиваль мистецтв національних культур "Ми – українські"; Всеукраїнський фестиваль народного мистецтва "Хортиця" за участю провідних мистецьких колективів України; відбірковий тур Всеукраїнського фестивалю сучасної пісні та популярної музики "Червона Рута" тощо.

Запорізька область має унікальне економіко-туристичне положення. Територія області займає 27,2 тис. км², що становить 4,5 % території України. Протяжність з півночі на південь становить 208 км, а зі сходу на захід – 235 км. Є досить розвинута система залізничного, автомобільного, водного та авіаційного сполучення. Клімат – помірно-континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю. Середньорічні температури: літня - +22 С, зимова - -4,5 С. На рік у середньому припадає 225 сонячних днів. Умовно область поділяється на три природні зони: степову (50,8%), степову посушливу (34,8%) та сухостепову (14,4%). Такі природнокліматичні умови дозволяють вирощувати в області майже всі сільськогосподарські культури, отримуючи високі врожаї, а також максимально сприяють розвиткові курортно-туристичної діяльності.

Гідрографія складається з Каховського й Дніпровського водосховищ, 3 середніх рік (Молочної, Конки, Гайчура) і 118 малих річок з 28 водосховищами та 849 ставками. Північна частина Азовського моря є цінною рибогосподарською та рекреаційною акваторією. Узбережжя багате на мінеральні лікувальні ресурси: лікувальні грязі, мінеральні води.

Мережа рік надає можливості розвитку водного туризму та яхт-клубів. Причому довжина берегової лінії Азовського моря в межах області перевищує 300 км. Акваторія р. Дніпра, залишки колишніх плавнів історичного Великого Лугу є стабілізуючим рекреаційним чинником індустріального осередку регіону. Основне родовище лікувальних грязей має запаси 634 т. Використовуються вони санаторіями курорту «Бердянськ». Родовище «Кирилівське» розташоване в гирлі р. Тащенак, що впадає в Молочний лиман. Затверджені ДКЗ України, їх запаси на термін 50 р. перевищують 40 тис. куб. м. Середньорічний видобуток їх сягає 99 куб. м. Грязі використовуються санаторієм «Кирилівка». В районі м. Приморська розвідані та затверджені запаси лікувальної грязі Великого та Малевого лиманів у кількості 250,6 тис. куб. м, що дає змогу перспективного розвитку міста як курорту.

У Запорізькій області поширені мінеральні лікувальні води. Родовище «Бердянське» розташоване на території курорту «Бердянськ» і включає ділянки «Лазурний», «Бердянськ», «Нива», «Азов-1» і «Азов-3». На родовищі використовуються ропні і високомінералізовані води для бальнеологічних цілей зовнішнього застосування. Води середньої мінералізації поряд із зовнішнім застосуванням використовуються як лікувально-столові після їх розведення до мінералізації 5 г/дм³ (за лікувальними властивостями вода аналогічна «Миргородській»). Загальні запаси мінеральних вод родовища затверджені ДКЗ СРСР у кількості 3,5 тис. м³/доб. Середньодобовий водовідбір складає біля 300,0 м³, тобто біля 10,0 % затверджених запасів.

Родовище «Кирилівське» розташоване на території санаторію «Кирилівка», де використовуються ропні води і води середньої мінералізації. Запаси ропних вод затверджені в кількості 699 м³/доб., середньої мінералізації – 360 м³/доб. Водовідбір відповідно складає по 7,0 м³/доб. Значні запаси мінеральних лікувальних ресурсів дозволяють розвивати на узбережжі Азовського моря в Запорізькій області курортно-оздоровчий туристичний кластер.

Загальна кількість мисливських угідь в області займає площу 2559,128 тис. га. Протягом 2000-2010 рр. у регіоні було надано у користування 2156,486 тис. га угідь, з них Українському товариству мисливців і рибалок – 1,835 тис. га, держлісгоспам – 713,310 тис. га, Товариству військових мисливців та рибалок – 14,086 тис. га, трьом колективним сільськогосподарським підприємствам разом – 17,709 тис. га.

Мисливські угіддя визначені користувачам терміном на 15 років відповідно до рішення Запорізької обласної ради від 26.12.07р., протокол № 4. З метою збереження цінних видів флори та фауни в області на території 54,9 тис. га створено 310 об'єктів природно-заповідного фонду, що складає 2,02 % загальної площі області. Після створення національного природного парку «Приазовський», площа природно-заповідних територій області зросла більш, ніж удвічі і перевищує 6,5 % від загальної площі області.

Конкурентною перевагою туристичного потенціалу краю є унікальне поєднання природних умов, ландшафтів, різноманітних рекреаційних ресурсів із низкою емоційно потужних пам'яток історії, археології, монументального мистецтва та архітектури. Сприятливий клімат, чудові прибережні пейзажі Дніпра, джерела мінеральної води і лікувальні грязі, тепле Азовське море приваблюють туристів.

Отже, різноманітний туристичний потенціал Запорізького Приазов'я створює передумови для перспективного розвитку курортного господарства. Нині ця територія є рекреаційним резервом і перебуває на етапі екстенсивного освоєння. На розвиток рекреаційної сфери значно вплинула загальна криза в господарстві країни. Нестача коштів у більшості населення на відпочинок та оздоровлення призвела до скорочення кількості рекреаційних закладів чи неповного їх завантаження.

Сьогодні відбуваються процеси трансформації та становлення як організаційно-економічної, так і регіональної структури галузі туризму Північного Приазов'я. Основним елементом ієрархічної системи регіональної структури є курорт. У межах Запорізького Приазов'я сформовано три курорти: «Бердянськ», «Кирилівка» та «Приморськ». Одночасно тут склалися і рекреаційні угіддя стихійного тривалого і короткочасного відпочинку локального та регіонального значення (Новопетрівські і Луначарські - Бердянського адміністративного району; Орловські - Приморського району; Радивонівські - Якимівського району; Чкалівські, Ботієвські і Степанівські - Приазовського району). Вони мають вигідне розміщення і сприятливі природні умови та ресурси для організації туристичної діяльності.

Так, розміщений на південному сході Запорізької області, Бердянський грязьовий приморський курорт територіально об'єднує Бердянську косу з її кореневою частиною, курортну зону м. Бердянська, а в перспективі може приєднати Луначарські і Новопетрівські рекреаційні угіддя стихійного тривалого і короткочасного відпочинку локального значення, розташовані відповідно на захід та на схід від меж міста. Особливо сприятливі соціально-економічні умови та ресурси має Бердянський курорт. Основу його складає достатньо розвинена транспортна інфраструктура, що забезпечує доступність курорту з усіх транспортних напрямів.

Кирилівський бальнеокліматичний грязьовий курорт знаходиться на південному заході Запорізької області і територіально об'єднує селище міського типу Кирилівку, коси Пересип і Федотову. На території курорту, що займає площу 203,3 га, переважає оздоровчий сезонний відпочинок дітей і дорослих, що здійснюється в 113 рекреаційних установах загальною місткістю 19,9 тис. людей.

Розширення території курорту «Кирилівка» можливе за рахунок непридатних і малоприсаєднатих сільськогосподарських угідь (900 га). Це дозволить територіально охопити курортом Молочний лиман, що є джерелом мулових і сульфідних грязей. У комплексі соціально-економічних умов і ресурсів туристичного потенціалу найбільш сприятливою для розвитку рекреації і туризму в межах курорту є достатньо розвинена транспортна інфраструктура.

Приморський оздоровчий курорт місцевого значення розташований на півдні Запорізької області. Він налічує 24 оздоровчі заклади для дорослих на 7,6 тис. чол., та 7 дитячих оздоровчих закладів місткістю 2,3 тис. койко-місць. Степанівські, Чкалівські і Ботієвські рекреаційні угіддя стихійного тривалого і короткочасного відпочинку розташовані поблизу м. Мелітополя на території Приазовського адміністративного

району між Кирилівським і Приморським курортами.

Маючи вигідне географічне положення, сприятливі природні рекреаційні передумови, функціонально вільні, непридатні і малопродуктивні для ведення сільського господарства землі, вони можуть існувати, освоюватися самостійно – поза курортом як туристичні території або кластери. Здійснене зонування регіональної структури туристичної галузі є підставою для формування та розвитку у її межах спеціалізованих туристичних кластерів із значним туристичним потенціалом та конкурентними перевагами, власними ринковими нішами розвитку у перспективі [1].

Незважаючи на вище зазначені аспекти, не раціональне використання природних ресурсів загрожує швидким їх виснаженням. Така ситуація зумовлена відсутністю: Державного кадастру природних територій курортів України та Державного кадастру природних лікувальних ресурсів України; нормативно-правових актів про визначення природних територій курортами державного та місцевого значення зі встановленням їх меж та зон санітарної охорони; затвердженої відповідно на державному й регіональному рівнях медичної спеціалізації курортів; затвердженої та зкорегованої містобудівної документації на більшості курортних територій; державного моніторингу курортних територій; достатнього обсягу фінансування з місцевих бюджетів протиерозійних і протизсувних робіт, що загрожує руйнуванням частини прибережних територій та пляжів; державного нагляду і контролю за дотриманням правил і норм використання лікувальних ресурсів (наявні унікальні природно-оздоровчі ресурси використовуються неефективно, існує тенденція до їх руйнування і знищення); диференційованих тарифів плати за користування природними лікувальними ресурсами у залежності від їх цінності тощо.

Чинниками, що є передумовою або джерелом виникнення проблемних ситуацій у розвитку галузі туризму та оптимізації її структури, є наступні: стабільне зниження рівня народжуваності та зростання смертності міського і сільського населення, що призводить до збільшення від'ємного природного приросту або депопуляції. Очевидно, що в найближчому майбутньому потенційний попит на внутрішній туризм зменшиться; охорона історичних пам'яток забезпечується за рахунок коштів місцевих бюджетів, що не задовольняє нагальні потреби утримання і не забезпечує доступності цих пам'яток для громадськості та проведення науково-дослідних розробок; високий ступінь техногенного навантаження на структуру гос подарського комплексу області в цілому негативно впливає на стан навколишнього природного середовища. Залишається гострою ситуація у сфері поводження з відходами, що у великих обсягах щорічно утворюються, розміщуються та накопичуються на території. Інтенсивний розвиток експортноорієнтованої металургійної галузі ще більше загострить цю проблему. На Запорізькій АЕС у 2001 р. було збудоване сухе сховище відпрацьованого ядерного палива (СВЯП), яке вирішило проблему його збереження на 50 років. З введенням сховища в дію держава щорічно заощаджує десятки мільйонів дол. Головний наслідок його використання - збереження найпотужнішої у Європі атомної станції у складі діючих електростанцій України. Але це значно зменшує інвестиційну привабливість рекреаційних угідь області, особливо в іноземних інвесторів.

Запорізька область посіла 4 місце у країні за кількістю викидів від стаціонарних джерел забруднення (підприємств) – 233,5 тис. т. Це пов'язано, передусім, із розміщенням у регіоні промислових об'єктів таких екологічно небезпечних видів економічної діяльності, як металургійна, хімічна, у т.ч. нафтопереробна промисловість, видобування металевих руд, виробництво електроенергії тощо. Особливу тривогу викликає екологічний стан узбережжя Азовського моря в курортній зоні (с. Кирилівка та Алтагірське урочище), де відсутнє водовідведення оздоровчих закладів.

Вже більше 30 років ці зони не мають власних очисних споруд каналізації. Відсутність централізованого водовідведення та елементарних умов у місцях зосередження відпочиваючих призвело вже до значних забруднень прибережної смуги,

що може призвести до повної втрати цінного рекреаційного й туристичного ресурсу. У цілому, води Азовського моря на території Запорізької області згідно з комплексною оцінкою класифікуються як брудні.

Відсутні прісні води уздовж узбережжя Азовського моря в межах Якимівського і Приазовського районів. Питне водопостачання залишається найгострішою проблемою для басейну Азовського моря як у кількісному, так і в якісному розумінні. Через відсутність джерел питної води в південній частині області, у тому числі в оздоровчих зонах узбережжя Азовського моря, створюється незадовільна епідеміологічна ситуація, що ставить під загрозу здоров'я населення та відпочивальників.

Висновки. Чинники, що потребують поглибленого аналізу для визначення їх впливу на подальший розвиток галузі туризму регіону та його структури, є наступними:

1. Багатонаціональний склад населення Запорізького краю. За матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 р. налічує понад 130 національностей. Основне населення – це українці, росіяни, болгари, греки, що може надати додаткові можливості залучення культурних надбань національних меншин регіону, їх активного використання у сфері туризму: створення етнографічних куточків, взаємодія з материнськими державами, релігійний та ностальгійний туризм (меноніти).

2. Більша частина території області розташована в зоні центрального степу, південно-західна частина – у зоні сухого степу України. Часто бувають посухи, особливо в південних і південно-східних районах. У північних районах суховії слабкої та середньої інтенсивності спостерігаються один раз на 40-50 років, у південних – практично щорічно. Такі кліматичні умови можуть згубно впливати на молоді ландшафтні парки, на врожайність плодів та овочів, які є одним із привабливих чинників для туристів з північних регіонів.

3. Внаслідок свого географічного положення за площею лісів область належить до лісодефіцитних регіонів, тому при розширенні та плануванні рекреаційних та туристичних зон це необхідно враховувати. Використання місцевого природно-ресурсного потенціалу безпосередньо пов'язане як з економічною, так і з соціодемографічною ситуацією в регіоні. На жаль, використання рекреаційних комплексів може призвести до їх занепаду. Адже деякі рекреаційні ресурси не є самовідтворювальними. Саме тому на регіональному рівні потрібні цілеспрямовані дії, механізми підвищення якості життя і в тому числі – на розвиток рекреації та туризму.

Так, до компетенції організаційно- та фінансово-економічних механізмів належать: безпосереднє фінансування природоохоронної діяльності, чіткий контроль за використанням уведення в дію природоохоронних об'єктів і потужностей за рахунок усіх джерел фінансування, допомога в раціональному використанні об'єктів соціально-культурної сфери як туристичних атракцій регіону, сприяння розвитку малого підприємництва у сфері оздоровчо-туристичних послуг тощо.

На державному рівні підтримується активізація роботи щодо створення нових єврорегіонів та туристичних кластерів, сільського зеленого туризму, а саме: реалізовується діяльність, яка сприятиме розвитку туристичного руху в прикордонній зоні шляхом проведення взаємної промоції туристичних атракцій, туристичної інформації у туристичних районах, ліквідації бар'єрів, що обмежують туристичний рух [2].

У межах цього напрямку необхідно ставити та вирішувати завдання щодо розбудови Приазовського туристичного кластеру спільно з сусідніми областями. Це сприятиме комплексному використанню наявного туристичного потенціалу, розвитку механізмів удосконалення структури галузі, зростанню її конкурентних переваг та конкурентоспроможності на регіональному, національному та світовому рівнях.

Анотація

У статті надана сучасна оцінка регіональної структури туристичного потенціалу Запорізької області. Обґрунтовано політику подальшого розвитку туристичної галузі регіону.

Ключові слова: туристичний потенціал, регіональна структура, конкурентна перевага, курорт, туристична індустрія.

Аннотация

В статье дана современная оценка региональной структуры туристического потенциала Запорожской области. Обоснована политика дальнейшего развития туристической окраски региона.

Ключевые слова: туристический потенциал, региональная структура, конкурентное преобладание, курорт, туристическая индустрия.

Abstract

The tourist potential of Zaporozhye region and its modern assessment of the regional structure is described in the given article. The policy for further development of tourism diversity in the region is grounded.

Keywords: tourism potential, regional structure, competitive predominance, resort, tourism industry.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України від 18.11.2003 № 1282-IV // Офіційний вісник України. – 26.12.2003. - № 50. – С. 34.
2. Концепція розвитку туризму і курортів в Україні [Електронний ресурс]: проект. – Режим доступу: <http://tourism.gov.ua/doc.aspx?id=411>.

УДК: 631.1:633.18(477)

Морозов Р.В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗРІВНОВАЖЕНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ РИСІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Зернова галузь у господарствах степової зони України посідає провідне місце за обсягами і дохідністю виробництва та за сучасних умов має бути зорієнтована на високоінтенсивний тип розвитку, використання наукоємних ефективних технологій та пріоритетне впровадження інших організаційно-економічних і технологічних новацій. Рисівництво є невід'ємною складовою зернової галузі у Південно-степовому регіоні України, а рис серед усіх злаків має найбільші перспективи підвищення продуктивності. Вирощування рису в умовах Причорномор'я та північної частини Криму відіграє важливу роль як фактор ефективного використання малопродуктивних, вторинно-засолених, осолонцьованих і підтоплених земель, підвищення їх родючості й поліпшення еколого-меліоративного стану та одержання на них у рисових сівозмінах високих урожаїв рису й супутніх сільськогосподарських культур. За нинішньої економічної ситуації зрівноважений розвиток галузі рисівництва повинен спрямовуватися на підвищення вітчизняного науково-технічного і технологічного рівня галузевого виробництва та зберігати стабільне збалансоване зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В контексті дослідження проблем сталого розвитку важливими є наукові розробки зарубіжних і вітчизняних учених. До питань сталого розвитку економічних систем зверталися зарубіжні дослідники Г.

Брундтланд, К. Кондратьєв, Д. Медоуз та ін. Вітчизняна економічна наука впродовж багатьох десятиліть збагачується новими розробками теоретичного і прикладного характеру в цій сфері: основи національної стратегії сталого розвитку досліджували В.М. Гєєць, В.Я. Шевчук та ін.; концептуальні основи сталого та екологобезпечного розвитку національного АПК – В.М. Трегобчук; концептуальні засади та економіко-екологічні принципи сталого розвитку регіональних агропромислових комплексів – В.П. Прадун; забезпечення сталого природокористування – М.А. Хвесик; концептуальні засади сталого розвитку агропродовольчої системи – О.В. Шубравська; теоретико-методологічні засади економічного механізму сталого розвитку національної аграрної сфери – О.Л. Попова.

Однак, незважаючи на вагомі теоретико-методологічні напрацювання і значну кількість досліджень щодо комплексного вирішення проблем сталого розвитку, проблема сталого розвитку сільського господарства, зрівноваженого розвитку окремих галузей потребує більш ґрунтовного розкриття у теоретичному, методологічному та організаційному плані.

Формування завдання дослідження. Головним завданням дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування наукових положень щодо забезпечення зрівноваженого розвитку галузі рисівництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Стабільність суспільства вирішальною мірою визначається характером аграрного виробництва, що, будучи одним з основних видів економічної діяльності, забезпечує людство продовольством. Однак у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття в агропромисловій сфері почали наростати кризові явища, з'явилися ознаки нестійкості сільського господарства, у результаті інтенсифікації і розширення масштабів діяльності аграрний сектор став першопричиною прискореної деградації і виснаження природних, у першу чергу земельних ресурсів, у багатьох країнах почали виникати соціально-економічні і екологічні проблеми, пов'язані з неефективністю сільськогосподарського виробництва.

Безпосередньо, що стосується питання вирішення проблем сталого сільського господарства і сільського розвитку, то у 1996 р. на сесії FAO (Food and Agriculture Organization – Продовольча та сільськогосподарська організація ООН) у Римі були сформульовані і прийняті основні положення програми сталого сільського господарства і сільського розвитку (SARD – Sustainable Agricultural Rural Development), яка є важливою складовою «Agenda XXI» [5], яка була ухвалена на Міжнародній конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро у 1992 р., і висвітлює основні підпрограми та керівні принципи щодо досягнення сталого розвитку.

Цілком очевидно, що нині для умов України одним з найбільш важливих напрямів перетворення аграрного виробництва вважається концепція сталого розвитку сільського господарства, відповідно до якої сільське господарство повинно одночасно задовольняти потреби суспільства в продовольстві, забезпечувати високий рівень життя населення і не завдавати шкоди навколишньому середовищу.

Щодо концепції сталого розвитку України, поділяємо думку вітчизняних науковців, які зазначають, що «...основне його завдання полягає у забезпеченні динамічного соціально-економічного зростання, збереженні навколишнього природного середовища і раціональному використанні природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь через побудову високоефективної економічної системи, яка стимулює продуктивну працю, науково-технічний прогрес, має соціальну спрямованість» [2, с. 35].

У контексті світового виробництва харчової продукції, ґрунтуючись на концепції сталого розвитку сільського господарства і сільських територій, країни світу надають важливого значення розвитку рисівництва, пропонується дедалі більше глобальних ініціатив, спрямованих на стимулювання цього виробництва. До них належать виконання положень «Порядку денного на ХХІ століття», що стосуються сталого сільського

господарства і сільського розвитку, Декларації про всесвітню продовольчу безпеку 1996 р. До міждержавних регулятивних інструментів, які мають ключове значення для виробництва рису, належать міжнародні стандарти якості продовольства (CODEX Alimentarius), міжнародні угоди у сфері торгівлі сільськогосподарською продукцією, які функціонують на рівні Всесвітньої торгової організації. Нині у світовому сільському господарстві значну увагу приділяють розвитку рисівництва, про що свідчить той факт, що 2004 р. Генеральна Асамблея ООН об'явила Міжнародним роком рису.

Ініціатива проведення Міжнародного року рису була висунута 1999 р., коли Міжнародний науково-дослідний інститут рису, відреагувавши на зростаючу стурбованість своїх співробітників серйозними питаннями, що стосуються вирощування рису, звернувся за співпрацею до FAO з тим, щоб оголосити Міжнародний рік рису. В історії Генеральної Асамблеї ООН випадок оголошення міжнародного року, присвяченого одній сільськогосподарській культурі, був безпрецедентним.

Зважаючи на необхідність вирішення проблеми продовольчої безпеки у Світі, тема Міжнародного року рису – «Рис – це життя» – відображає значення рису як однієї з основних продовольчих культур і побудована на розумінні того, що рисові системи необхідні для забезпечення продовольчої безпеки, скорочення масштабів бідності та поліпшення засобів до існування.

Разом із тим, у рамках Міжнародного року рису рис визначено як центральний елемент, за допомогою якого можна чітко розрізнити взаємозалежний зв'язок між сільським господарством, продовольчою безпекою, харчуванням, агробіорізноманіттям, навколишнім середовищем, культурою, економікою, наукою, гендерними факторами і зайнятістю [3].

Слід зазначити, що в основу проведення Міжнародного року рису покладено ідею залучення всього співтовариства щодо здійснення взаємовигідних спільних дій, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних зі стійким збільшенням виробництва рису. Це має досягатися за рахунок збору та аналізу даних, розповсюдження інформації через засоби масової інформації; проведення національних, регіональних і глобальних робочих нарад, конкурсів і виставок; цільових досліджень; надання технічної підтримки країнам-партнерам та сільськогосподарським громадам.

Розвиток галузі рисівництва є складним процесом, що зумовлюється різноманітністю і взаємозв'язком його компонентів. Встановлено, що за сучасних умов зрівноважений розвиток галузі має бути спрямований на отримання високих економічно виправданих рівнів урожайності високоякісного рису з поступовою переорієнтацією економічного зростання на задоволення соціальних потреб суспільства, раціональне використання зрошувальної води, земельних та інших ресурсів (рис. 1).

Слід зазначити, що ідея сталого розвитку передбачає, насамперед, перехід до рівноважного природокористування, що забезпечує збалансованість споживання та відтворення природних ресурсів. Л.М. Грановська стверджує, що «умовою досягнення балансу інтересів у сфері природокористування зони рисосіяння є всебічне зрівноваження інтересів економічного, соціального та екологічного розвитку...» [1, с. 344].

Крім того, як відмічає В.М. Трегубчук, «...сьогодні практика не має всебічно обґрунтованих та виважених рекомендацій насамперед щодо:

- організації раціонального й екологічнобезпечного землекористування в загальній системі аграрного природокористування на основі інтегрального еколого-економічного підходу до формування сталих, високопродуктивних і екологічно зрівноважених агроландшафтів;
- методології і методів оцінки екологічності аграрного виробництва загалом та землекористування зокрема, способів та напрямів проведення земельної реформи з урахуванням екологічних чинників, вимог і обмежень;
- методів оцінки негативних екологічних наслідків агропромислового виробництва й урахування її при визначенні його кінцевої ефективності та розмірів плати за

забруднення навколишнього середовища;

- способів, напрямів і строків запровадження в Україні міжнародних екологічних стандартів якості навколишнього середовища, використовуваних технічних засобів, технологій та вироблюваної продукції, в т. ч. й агропродовольчої» [4, с. 100, 101].

Рис. 1. Складові зрівноваженого розвитку галузі рисівництва

Таким чином, за сучасних умов зрівноважений розвиток галузі рисівництва як процес стабільного динамічного економічного зростання, що має супроводжуватися адекватними соціальними перетвореннями та сприяти збереженню навколишнього природного середовища і раціональному використанню природно-ресурсного потенціалу традиційної території рисосіяння України, потребує коригуючо-регулюючого впливу, який необхідно забезпечувати шляхом формування системи стратегічного управління розвитком галузі рисівництва.

Висновки з даного дослідження. Результати досліджень дають підстави стверджувати, що у контексті світового виробництва харчової продукції, ґрунтуючись на концепції сталого розвитку сільського господарства і сільських територій, країни світу надають важливого значення розвитку рисівництва, пропонується дедалі більше глобальних ініціатив, спрямованих на стимулювання цього виробництва. Зрівноважений розвиток галузі рисівництва припускає баланс між економічною доцільністю та можливостями природно-ресурсного потенціалу забезпечувати економічне зростання галузі, яке має супроводжуватися адекватними соціальними перетвореннями та сприяти вирішенню проблеми підвищення якості довкілля.

Анотація

Висвітлюються теоретико-методологічні аспекти зрівноваженого розвитку галузі рисівництва в Україні. Обґрунтована категоріальна сутність зрівноваженого розвитку галузі рисівництва.

Ключові слова: сільськогосподарське виробництво, рисівництво, розвиток, управління.

Аннотация

Освещаются теоретико-методологические аспекты уравновешенного развития отрасли рисоводства в Украине. Обоснована категориальная сущность уравновешенного развития отрасли рисоводства.

Ключевые слова: сельскохозяйственное производство, рисоводство, развитие, управление.

Summary

Theoretical and methodological aspects of the balanced development of rice-growing industry in Ukraine are illuminated. Categorical essence of the balanced development of rice-growing industry is motivated.

Keywords: agricultural production, rice growing, development, management.

Список використаної літератури:

1. Грановська Л. М. Еколого-збалансоване природокористування в умовах поліфункціональності територій / Грановська Л. М. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2009. – 414 с.
2. Данилишин Б. М. Економіка природокористування : підручник / Данилишин Б. М., Хвесик М. А., Голян В. А. – К. : Кондор, 2010. – 465 с.
3. Международный год риса. Общая информация [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/russian/events/rice/basic.htm>
4. Трегобчук В. М. Концептуальні основи сталого та екологічнобезпечного розвитку національного АПК / В. М. Трегобчук // Проблеми сталого розвитку України. – 1998. – С. 93–105.
5. United Nation. Agenda XXI: Programme of action for sustainable development. UN Publication, 1992. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Prvs/2009_1/0044.pdf

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

Шановні колеги!

Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор» є фаховим науковим виданням. Видається на підставі «Свідоцтва Міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації» від 03.09. 2009 року (серія КВ № 15586-4058ПР). Згідно постанови ВАК України від 18. 11.2009р. № 1 - 05/5, науковий журнал «Бізнес-навігатор» включено до переліку наукових видань України, (див. Бюлетень ВАК України №12, 2009р.) в яких можуть опубліковуватись результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук.

Журнал публікує статті теоретико-методологічного, науково-методичного та прикладного характеру з актуальних питань розвитку економічної науки та підприємництва. Статті друкуються російською, українською, англійською, французькою та німецькою мовами.

Основні фахові напрямки: проблеми раціонального використання, охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу і навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки соціально-економічного розвитку і життєдіяльності людини; розвиток, тенденції та закономірності економічної, інвестиційної, інноваційної, виробничої, логістичної, маркетингової діяльності підприємств, організаційно-правові форми підприємницької діяльності, фактори, ресурси, види, стадії і результати економічної діяльності підприємств, процес та форми управління підприємством (менеджмент).

Надсилаючи до редакції матеріали, просимо виконувати такі правила:

1. Вимоги до текстових матеріалів:

Стаття має відповідати тематичному спрямуванню журналу. Рукописи для публікацій подаються:

а) на диску (Word) або USB накопичувачі. Файл повинен мати розширення *.doc або *.rtf; шрифт - Times New Roman; кегль 12; інтервал 1; ширина полів: зліва - 20 мм, праворуч - 20 мм, зверху, знизу - 20 мм;

б) до диску додається паперовий варіант статті, а також затверджена відповідним чином рецензія доктора економічних наук (якщо серед авторів немає доктора наук) та відомості про авторів на окремому аркуші;

в) якщо у статті багато формул, схем, таблиць тощо, їх треба подати окремим файлом.

Обсяг статті 6-12 сторінок без переносів та нумерації .

2. Структура статті

Редакція науково-виробничого журналу «Бізнес-навігатор» повідомляє, що відповідно до внесення змін до наказу ВАК України від 04.04.2000 № 178 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук та їх апробацію» та з метою забезпечення якісно нового рівня повноти і оперативності задоволення інформаційних потреб суспільства у знаннях, вдосконалення механізму оприлюднення творчого доробку науковців, складені нові вимоги до статей, що направляються до науково-виробничого журналу «Бізнес-навігатор» серії: «Економіка і підприємництво».

Статті необхідно готувати, дотримуючись такої структури подачі матеріалу:

УДК.....(напівжирний шрифт)

Прізвище, ініціали (напівжирний шрифт)

НАЗВА СТАТТІ (НАПІВЖИРНИМ ПРОПИСНИМ ШРИФТОМ)

1. Структура наукової статті повинна обов'язково містити такі необхідні елементи:

- **Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.**
- **Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.**
- **Формулювання завдання дослідження.**
- **Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.**
- **Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.**
- На статті обов'язково надають **анотацію (резюме)** українською, російською та англійською мовами з **ключовими словами**.
- **Список використаних джерел.**

3. Організаційні питання

Стаття надсилається з копією документа про оплату за опублікування. Вартість публікації складає 750 гривень за статтю (без відправки збірника). Збірники надсилаються кур'єром за індивідуальною домовленістю з редакцією.

Автор ставить свій підпис на останній сторінці. Цим він стверджує, що всі дати, цитати, фактичні дані звірені, матеріал зчитано, тобто статтю підготовлено до видання.

Статті, оформлені не у відповідності з указаними правилами, редакцією не розглядаються. Рукописні матеріали до розгляду не приймаються. Надіслані матеріали авторів не повертаються.

Редакція залишає за собою право скорочувати і виправляти статті, а також за згодою авторів вміщувати їх у огляд. Матеріали надсилаються в редакцію журналу. Наша адреса: 73039 м. Херсон, вул. 49 Гвардійської Дивізії, 37-А Довідки за телефоном: (0552) 33-53-40.

e-mail: mubip@mubip.org.ua

З повагою,

відповідальний секретар: Імшеницька І.Г.

НАШІ АВТОРИ

1.	Амалян А.В.	- здобувач, Національна академія статистики, обліку і аудиту (м. Київ)
2.	Атаманчук Ю.М.	- к.п.н, доцент, Київський інститут бізнесу та технологій
3.	Бабій І.В.	- к.е.н., доц. каф. ЕМА, Хмельницький національний університет
4.	Білоусова С.В.	- д.е.н., професор, президент Міжнародного університету бізнесу і права
5.	Бойко В. І.	- доцент кафедри менеджменту Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
6.	Ботвіна Н.О.	- д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу і аудиту Одеського національного політехнічного університету, м. Одеса
7.	Дикий А.В.	- д.е.н., доцент, професор кафедри міжнародних економічних відносин та економічної теорії Міжнародного університету бізнесу і права
8.	Іванов А.М.	- к.е.н, доцент кафедри ресторанно-готельної справи і туризму Одеської національної академії харчових технологій
9.	Лазаренко Д.А.	- д.е.н., доцент, Донбаський державний педагогічний університет
10.	Коломоєць О.В.	- к.ю.н., доцент кафедри адміністративного, кримінального права та процесу Міжнародного університету бізнесу і права,
11.	Корнієцький О.В.	- декан Миколаївського факультету Морського та річкового транспорту, Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного м. Миколаїв
12.	Кузькіна Т.В.	- к.е.н., доцент, Міжнародний університет бізнесу і права
13.	Макарова А.О.	- к.філ.н., доцент кафедри філософії та соціології ДВНЗ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника М. Івано-Франківськ
14.	Марченко О.А.	- к.гео.н., доцент кафедри туризму, соціально-економічної географії та краєзнавства, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
15.	Максименко А.Г.	- к.е.н., асистент кафедри менеджменту організацій та права, Миколаївський національний аграрний університет

16.	Мельник Ю.М.	- викладач, Відокремлений структурний підрозділ
Агротехнічний коледж Уманського національного
університету садівництва
17.	Морозов Р.В.	- д.е.н., доцент, професор кафедри обліку і аудиту та
фінансів, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний
університет»
18.	Ніколюк О.В.	- к.е.н., доцент кафедри агробізнесу, фінансів і права,
Одеський державний аграрний університет
19.	Орленко О.В.	- к.е.н., доцент, Міжнародний університет бізнесу і
права
20.	Орел В.М.	- кандидат економічних наук, доцент кафедри
менеджменту і логістики Одеська національна
академія харчових технологій
21.	Петренко М.П.	- докторант Міжнародного університету бізнесу і
права
22.	Правоторов С.Б.	- здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права
23.	Прохорчук С.В.	- к.е.н., доцент, Міжнародний університет бізнесу і
права
24.	Петричко М.М.	- к.е.н., доцент кафедри обліку та фінансів
Мукачівського державного університету
25.	Саламатіна С.Є.	- к.т.н., Доцент кафедри ресторанно-готельної справи і
туризму, Одеська національна академія харчових
технологій
26.	Сілецька Н.В.	- к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та
статистики, Державного вищого навчального
закладу «Херсонський державний аграрний
університет»
27.	Федорчук І.В.	- викладач кафедри економіки підприємства, фінансів
та фінансово-економічної безпеки Уманського
державного педагогічного університету імені Павла
Тичини

Науково-виробничий журнал

Головний редактор: Жуйков Г. Є.
Редакційна рада: Білоусова С. В.,
Левківський К. М., Некряч А.І.
Відповідальний за випуск: Імшеницька І.Г.
Технічний редактор: Білоусов О.М.
Верстка: Голинский А.П.
Комп'ютерний набір: Голинский А.П.

Підписано до друку _____
Формат 60 x 84.1/8 Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 6,5. Наклад 300 примірників
Редакційно-видавничий центр МУБіП
м. Херсон, вул. 49-ї Гвардійської дивізії, 37-А
тел./факс 33-53-40
E-mail: mubip@mubip.org.ua